

Tartu Ülikool
Haridus- ja sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

**Ajakirjanikud kui ajaloo tõlgendajad, vahendajad või aktualiseerijad.
Juhtumianalüüs Tartu rahu kajastamise näitel Eesti Päevalehes ja
Postimehes aastatel 2005, 2007, 2009 ja 2010.**

Bakalaureusetöö (6 EAP)

Koostaja: Marju Uusen
Juhendaja: Halliki Harro-Loit, PhD

Tartu 2010

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	3
Uurimisprobleem.....	4
1. TÖÖ TEOREETILISED LÄHTEKOHAD.....	5
1.1 Ajakirjaniku rollikäsitlus	5
1.2 Mineviku lugu ajakirjanduses.....	8
1.2.1 Tähtpäevaajakirjandus.....	8
1.4 Tartu rahu.....	10
2. UURIMISTÖÖ METOODIKA.....	12
2.1 Tekstianalüüsi valim.....	12
2.2 Tekstianalüüs.....	13
2.2.2 Tekstianalüüsi näide.....	16
2.3 Semistruktureeritud intervjuud.....	19
3. TULEMUSED.....	21
3.1 Kes said sõna seoses Tartu rahuga?.....	21
3.2 Tekstide analüüs.....	23
3.2.1 Uudiste kategooria tekstide analüüs	23
3.2.2 Olemuslugude analüüs.....	27
3.2.3 Küsitluste (sh intervjuu) kategooria tekstide analüüs.....	36
3.2.4 Arvamuse kategooria tekstide analüüs.....	38
3.2.5 Juhtkirjade analüüs.....	41
3.2.6 „Muu“ kategooria lugude analüüs.....	47
3.3 Intervjuude analüüs.....	49
3.3.1 Ajakirjanike enesepilt tõlgendajate või vahendajatena.....	49
3.3.2 Tartu rahu aastapäevakajastuse valmimine 2010. aastal ning ajakirjanike roll selle valguses.....	52
3.3.3 Kõnelejate valik.....	61
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	65
4.1 Järeldused.....	65
4.1.1 Kes saab lehtedes sõna seoses Tartu rahuga?.....	65
4.1.2. Milline on ajakirjanike roll mineviku loo esituse suhtes?.....	66
4.1.3 Kuidas ajakirjanikud ise oma rolli mineviku loo tõlgendajate või vahendajatena näevad?	67
4.2 Diskussioon.....	68
KOKKUVÕTE.....	70
SUMMARY.....	72
KASUTATUD KIRJANDUS.....	74
LISAD.....	76
Lisa 1. kõnelejate tabel.	76
Lisa 2. Küsitluskava.....	82
Lisa 3. Intervjuude analüüsi tabel.....	84
Lisa 4. Intervjuu Urmas Seaveriga.....	88
Lisa 5. Intervjuu Alo Lõhmusega.....	99
Lisa 6. Intervjuu Priit Simsoniga.....	106
Lisa 7. Intervjuu Neeme Korviga.....	126
Lisa 8. Intervjuu Jan Jõgis-Laatsiga.....	141
Lisa 9. Intervjuu Vajur Kooritsaga.....	158
Lisa 10. Intervjuu Mirko Ojakiviga.....	165

SISSEJUHATUS

Tihti ei tähtsusta ei ajakirjanikud ega uurijad ajakirjanduse ajalooga seotud rolli, sest meediaga seondub eeskätt uudiste (st uute sündmuste) edastamine, mitte ajalooga tegelemine (Zelizer 2008). Kuid ajakirjandus on üks kollektiivse mälu kujundajatest. Üks viis meie arusaamu minevikust mõjutada on see, kuidas meedias kajastatakse tähtpäevi – tähtpäevaajakirjandus. Regulaarselt teatud sündmusi kajastades luuakse kujutus sellest, mis on oluline ja väärrib meeles pidamist (Kitch 2008).

Käesolev töö võtab eelduseks, et ajakirjandus mängib olulist rolli kollektiivse mälu kujundamisel. Töö eesmärgiks on analüüsida ajakirjanike rolli meedias esitatud mineviku loo kujunemisel: kuivõrd on ajakirjanikud tõlgendajad, kuivõrd teiste kõnelejate vahendajad ja kuivõrd on nende roll teemade aktualiseerimises. Analüüsitavaks juhtumiks on valitud Eesti Päevalehe ja Postimehe Tartu rahu aastapäeva kajastus aastatest 2005, 2007, 2009 ja 2010.

Vastus küsimusele, mis roll on ajakirjanikul, ei saa olla ühene. Ühest küljest on ta vähemalt uudiste žanris piiratud professionaalsete nõuetega nagu objektiivsus ja neutraalsus. Teisest küljest ei jõua ükski tähendus ajalehte ilma, et ta oleks käinud läbi ajakirjaniku käest, kus ta, olenevalt teksti tüübist, sisust ja žanrst, erineval määral muutub. Ajakirjanikud on need, kes teevad enne teksti valmimist otsustusi selle sisu ja rõhuasetuste kohta, nemad valivad, millised teemad, millised inimesed ja millise nurga alt meediasse pääsevad.

Ajakirjanikud võivad esineda otseselt tõlgendajatena, kuid nad võivad teha seda ka kaudsemalt, viisidel, mis tekstidest välja ei paista ja eelnevad teksti valmimisele, näiteks valikud, milliseid teemasid üldse puudutada ja kellel rääkida lasta. Kuid sealjuures mõjutavad ajakirjanikke mitmed tegurid. Tartu rahu aastapäeva puhul on mõjuriteks näiteks mitmed riiklikud sündmused ja juba olemasolevad arusaamad ning narratiivid Tartu rahust ning selle tähendusest.

Seega on käesolevas uurimistöös üks aspekt, kas ajakirjanduslikes tekstides leidub otseseid ajakirjaniku poolt antud hinnanguid ajaloole. Teine aspekt on aga, kuidas ajakirjanik on varjatumalt mõjutanud vastavate tekstide valmimist. Oma implitsiitsuse tõttu on seda aspekti uurida raskem, eriti ainult valmis ajalehesisu vaadates.

Sellepärast on käesolevas töös on püütud ajakirjanike rollides selgust saada mitmel meetodil: kvalitatiivse tekstianalüüsi ning semistruktureeritud intervjuude abil ajakirjanikega. Tekstianalüüsi käigus on esmalt analüüsitud, kes üldse ajaleheveergudel ajalooteemadel sõna võtavad. Seejärel on vaadatud kõnelejate öeldut. Varjatumate faktorite kohta info saamiseks on töös teise etapina intervjuueeritud ajakirjanikke ja toimetajaid.

Bakalaureusetöö on jaotatud nelja suurde ossa – teoreetilised lähtekohad, uurimistöö metoodika,

tulemused ning järeldused ja diskussioon. Teoreetiliste lähtekohtade peatükk annab ülevaate sellest, kuidas on arutletud ajakirjanike rollide üle, kuidas on seotud mineviku lugu ja ajakirjandus, sealhulgas tähtpäevaajakirjandus. Tuuakse lühidalt ka näidisjuhtumi Tartu rahu aastapäeva ajalooline taust.

Töö teises osas tutvustatakse töö meetodit. Kolmas peatükk esitab ajalehetekstide analüüsi ja ajakirjanikega tehtud intervjuude analüüsi ning tulemused. Neljandasse peatükki kuuluvad vastused uurimisküsimustele, järeldused ja diskussioon. Töö lõpus on toodud kokkuvõtte ning lisad.

Uurimisprobleem

Käesoleva bakalaureusetöö uurimisprobleemiks on, kuidas on ajakirjanikud mineviku osas tõlgendajateks ja kuidas on nad vahendajad teiste kõnelejate antud tähenduste suhtes. Analüüsitavaks juhtumiks on Tartu rahu aastapäeva kajastamine Eesti Päevalehes ja Postimehes.

Uurimisprobleemile vastuse leidmiseks on käesoleva bakalaureusetöö aluseks järgnevad uurimisküsimused:

1. Kes saab lehtedes sõna seoses Tartu rahuga?

1.1 Kes on Tartu rahu puudutavate tekstide autoriteks?

1.2 Kes on Tartu rahu puudutavates tekstides ajaloost kõnelejateks?

1.3 Millest sõltub Tartu rahu teemadel kõnelejate, allikate ning autorite valik?

2. Milline on ajakirjanike roll mineviku loo esituse suhtes?

2.1 Millistele ajakirjaniku rollidele osutavaid tunnuseid võis leida Tartu rahu puudutavatest tekstidest?

2.2 Milline on tähtpäevaajakirjanduse valmimisprotsess, millest sõltub minevikku puudutavate teemade valimine ja lugude valmimine ning milline on ajakirjaniku roll selle valguses?

2.3 Kui palju kirjutavad ajakirjanikud arvamusküsimusi ja juhtkirju ajaloo teemadel?

3. Kuidas ajakirjanikud ise oma rolli mineviku loo tõlgendajate või vahendajatena näevad?

1. TÖÖ TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1 Ajakirjaniku rollikäsitlus

Ajakirjanike rollile mõeldes kerkib esmalt küsimus – kes on ajakirjanik? Professionaliseerumine on oluline, sest sisaldab ühe komponendina ühiseid norme elukutse omanikele. Ajakirjanike puhul on nendeks näiteks nõue allikakaitsele või siis üldised uudisväärtuslikkuse standardid (Hallin & Mancini 2004: 35). Käesoleva uurimistöö kontekstis on oluline käsitlus, mille järgi on ajakirjanikud interpreteeriv kogukond, keda ühendab ühine diskursus ja kollektiivsed tõlgendused tähtsatest sündmustest (Zelizer 1993:219, Meyers 2008:167 kaudu). Kuid see ei too selgust, kes sinna hulka kuulub. Ajakirjaniku amet ei ole nii selgelt institutsionaliseeritud kui enamus teisi, selle piirid on hägused ja kattuvad kohati teistega (McQuail 2003: 246).

Ajakirjanike kogukonda on üritatud defineerida erialase hariduse, professionaalse eetika järgimise, tööandja ja teiste kriteeriumite järgi, kuid ükski neist liigitustest ei hõlma kõiki võimalikke ajakirjanduslikult tegutsevaid inimesi jättes samas teised välja. Tavaarusaam on, et professionaalsed ajakirjanikud on meediaorganisatsioonide töötajaid (Singer 2007: 266-268). Arutelud ajakirjanike kui kogukonna üle on teravustunud just internetiajastul, kui paljudel inimestel on võimalik oma loomingut väikese vaevaga suure hulga inimesteni viia.

Käesolevas töös on otstarbeks kasutada tööandjakriteeriumit ning käsitleda ajakirjanikena Eesti Päevalehe ja Postimehe toimetuste liikmeid. Seda lähenemist toetab ka arusaam, mille järgi ajakirjanik saab oma usutavuse ja autoriteedi enamasti just tänu sellele meediaorganisatsioonile, mille nime all ta töötab (Singer 2007).

Paljude ajakirjandusuuringute ja -arutelude teemaks on olnud ajakirjaniku rolli küsimus – kas ta on vahendaja, agenda looja või kriitiline osaleja. McQuail nimetab aktiivse osaluse ja neutraalse informatsioonilise positsiooni vastandust tähtsaks meediatöö-alaseks rollidilemmaks (McQuail 2003: 246).

Sealjuures on erinevatel aegadel jõutud erinevate tulemusteni: on arvatud, et meedia (sh ajakirjanikud) on reaalsuse objektiivseteks edastajateks. Hiljem on siiski jõutud tulemusteni, et meedia esitatud pilt reaalsusest on tahes tahtmata moonutatud (Shoemaker & Reese 1991).

On vaieldud, et ajakirjanikud on pigem neutraalsed, tuginedes sellele, et meedia juures väärtustatakse objektiivsust, millega sobib paremini neutraalse vahendaja roll, mida ka enamik

ajakirjanikest näib eelistavat. Meediaettevõtete ärihuvid eelistavad pigem ajakirjanikku kui neutraalset vahendajat, sest erapooletu ajakirjanik tuleb auditooriumi huvile rohkem kasuks kui erapoolik ajakirjanik (McQuail 2003: 227, 228).

Samas näitavad uurimistulemused, et isegi kui ajakirjanikud ise on pühendunud objektiivsusele kui professionaalsele väärtusele, esineb uudistes märke väärtustest ja väärtushinnangutest (Hallin & Mancini 2004: 26).

Ajakirjaniku roll sõltub suuresti ka tema loodava teksti žanrist. Näiteks erinevad uudistereporteri ja arvamustoimetaja rollid. Uudiste puhul on selged professionaalsed nõuded – ajakirjanik peaks infot edasi andes olema neutraalne ning teemasid valides lähtuma uudisväärtuse kriteeriumitest (Hennoste 2008: 231). Traditsiooniliselt arvamusküljel olevate tekstide, aramuslugude ja juhtkirjade, puhul on eesmärk arvamuste, seisukohtade, analüüside väljendamine (Hennoste 2008: 23). Eraldiseisev formaat on juhtkiri. Juhtkiri vajab eraldi käsitlemist esiteks sellepärast, et selles väljendatakse ajalehe kui organisatsiooni ühist seisukohta. Teiseks seetõttu, et juhtkirja koostades ei piira autorit muidu ajakirjandusele esitatav objektiivsuse nõue ja autor saab ise võtta aktiivse rolli arvamuse kujundamisel ja teema valikul (Firmstone 2008: 213). On ka leitud, et erinevalt uudistest ei sõltu juhtkirjade teemavalik niivõrd ühistest uudisväärtuse kriteeriumitest (Firmstone 2008: 225). Samas tuleb juhtkirjade puhul arvestada, et kuna nad esindavad organisatsiooni arvamust, on neis vähem hoiakuid pärit autori isiklikust arvamusest ja rohkem sotsiaalsest esindatusest (van Dijk 1996).

Ajakirjanike rolle võib liigitada skaalal aktiivne-passiivne (McQuail 2003). Kui ajakirjanik kui vahendaja on pigem passiivne ja ajakirjanik kui tõlgendaja on aktiivne, siis sinna vahele paigutub ajakirjanik kui aktualiseerija või väravavaht. Sisuliselt tähistab see mõiste võimu mõjutada erinevate häälte ligipääsu meediale (McQuail 2003: 249). *Gatekeeping* on üks traditsioonilisi meedia rolle, sest igasugune meediasisu tootmine sisaldab piiratud mahtude tõttu valikukomponenti (Singer 2007: 262, 270).

Sealjuures on valik uudistetoimetustes tänu inimlikule komponendile teadlik ja mingitel väärtustel põhinev (Singer 2007: 270). Valiku tegemine on samuti omamoodi tõlgendamine – otsustus selle üle, mis on piisavalt oluline, et sellele ruumi ja/või aega pühendada, on kahtlemata interpreteering. Kuid meediatöötaja ei tee otsuseid üksinda, protsessis on oma osa ka teistel gruppidel: reklaamijad, suhtekorraldajad, erinevad allikad, survegrupid jne (Shoemaker 1991, McQuail 2003: 249 kaudu). Sealjuures kipuvad erinevad meediaorganisatsioonid sarnastes oludes käituma sama malli järgi, millest annab tunnistust ka uudisväärtuste kriteeriumite kontseptsioon. Oma osa meediasisu valiku mõjutamisel on ka praktilistel põhjustel nagu juurdepääs sündmusele, sobivus meedia lühikese tootmistsükliga, salvestamise võimalus jt (McQuail 2003: 250). Meediatekstide loomises on roll ka teistel tekstidel ning dialoogil lugejatega (Kitch 2006: 95).

Valitseva infoühiskonna kontekstis, kui Internet teeb praktiliselt piiritutes kogustes info edastamise väga lihtsaks, tuleb silmas pidada, et praegu on ajakirjanduse monopol agenda loomisel mõranema hakanud (nt blogijate jt tõttu) (Singer 2007).

On argumenteeritud, et ajakirjaniku keskne rollijaotus on kahene – kas olla vahendaja või mõjutaja (Hennoste 2008). Weaver ja Wilhoit on uuringutulemustele toetudes välja pakkunud kolm ajakirjanike rolli: mõtestav (e uuriv), informeeriv levitaja ja vastane. Kõige levinum oli nende uurimistulemuste järgi mõtestav roll, teisel kohal informeeriv roll. Kolmas, vastase roll eristus selgelt ja oli samas kõige vähem levinud (Weaver ja Wilhoit 1986, McQuail 2003: 228-229 kaudu). Käesolevas seminaritöös kasutatud rolliliigitused (tõlgendaja, aktualiseerija ja vahendaja) ei vasta küll üks-ühele neile Weaveri ja Wilhoiti nimetatud rollidele, kuid paralleele võib siiski tõmmata. Mõtestaja ja vastase rolle võib pigem suhestada ajakirjaniku kui tõlgendajaga, informeeriv roll langeb kokku ajakirjaniku mõistmisega vahendajana.

Nende paralleelide põhjal võib oletada, et rohkem esineb tõlgendaja-rolli, aga arvestataval määral kohtame ka vahendaja rolli. Samuti tuleb siin arvesse võtta, et Weaver ja Wilhoit küsisid reporterite endi käest, kuidas nad ennast määratlevad, antud töö üritab ajakirjaniku rollis selgusele nii jõuda tekste vaadeldes kui ajakirjanikega tehtud intervjuusid analüüsid. Seda, kui palju langeb tegelikkusega kokku või eristub sellest ajakirjanike eneserepresentatsioon, on raske öelda.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et hoolimata kõigist objektiivsuskujutlemadest on meediaorganisatsioonide töötajatel suur mõju lõpuks tarbijani jõudvale sisule. See, milline osa reaalsusest meediasse pääseb, sõltub lisaks ajakirjandust reguleerivatele tavadele ka toimetajate ning reporterite arvamusel selle kohta, mida peaks avalikkuseni viima ning nende isiklikest hoiakutest (Lang ja Lang 1989: 126, Zelizer 2008: 81-82 kaudu).

Samuti mõjutavad eelnevalt nimetatud ajakirjanikukesksed tegurid seda, kuidas meedias käsitletakse minevikku. Ajakirjanikud ise ei tähtsusta kuigivõrd enda rolli mineviku mõistmisel või

kollektiivse mälu kujundamisel, sest nad näevad ennast peamiselt käesolevate sündmuste objektiivsete ja kiirete edastajatena (Zelizer 2008). Kuid mälu-uurijad on jõudnud järeldusele, et ajakirjandusel on suur roll kollektiivse mälu kujundamisel (Kitch 2008).

Ajakirjandus on üks neist autoriteetidest, kellele ühiskond on andnud volitused legitiimselt mäluagendina toimimiseks. Vastavat autoriteeti omistatakse ajakirjandusele tänu sellele, et suur osa meedia poolt igapäevaselt edastatud infost on tõene (Carlson 2007: 166-168). Auditorium võtab ka mineviku kohta käivat infot ajakirjanduses tõena, sest meedia tegeleb igapäevaselt reaalsuse edastamisega ning kui ühed asjad on tõesed, siis usutakse üsna automaatselt, et seda on ka teised (Edy 1999:73, Kitch 2002: 45 kaudu).

1.2 Mineviku lugu ajakirjanduses

Mineviku loo jõudmiseks ajakirjandusse on väga palju erinevaid võimalusi dokumentaaldraamadest uudisartikliteni. Minevik leiab mainimist näiteks persoonilugudes, ajalooalastes artiklites, ka dokumentaalsaadetes jne. Uudisartiklites kasutatakse möödunud sündmusi peamiselt taustainfona, sest ajakirjanike jaoks on minevik käepärane olevikusündmuste selgitamise vahend, mis aitab teha võrdlusi, välja tuua analoogiaid, tekitada nostalgiat jne ning seepärast esineb seda tihti (Zelizer 2008). Sealjuures on oluline, et mineviku lugu kasutatakse artiklites väga erineval viisil. Üks võimalus on, et minevikuga seotud tausta on vaja selgitada konkreetse uudissündmuse, nt tähtpäevaga seotud kõne või aktuse puhul. Kuid mineviku loole sisu ja tähenduste andmine võib ajakirjandusse sattuda ka hoopis varjatult ning kindlasti ka ajakirjaniku poole vähem teadvustatult, näiteks tõmmatakse mingi tänapäevase nähtuse iseloomustamiseks paralleele või tuuakse vastandusi millegiga minevikust. Sellisel juhul on minevikusündmusele antud kindel tõlgendus lähtuvalt iseloomustatavast tänapäevasest nähtusest.

Ajaloo ja meedia suhteid on Eestis seni pisut uuritud sihtfinantseeritava teema „Kultuurikommunikatsiooni kompleksus ja kultuuriuurimise metodoloogilised väljakutsed“ raames, uurimise põhirõhu asetamine sealjuures ajakirjanike kogukonnale on esmakordne.

Käesoleva uurimistöo fookuse juures on tähtsaim mineviku esinemine päevlehtedes ning eeskätt tähtpäevaajakirjanduse (*anniversary journalism*) kontekstis.

1.2.1 Tähtpäevaajakirjandus

Uudistemeedias on üks mineviku uudisvoogu sattumise võimalusi tähtpäevaajakirjandus (*anniversary journalism*). Tähtpäevaajakirjanduse tunnuseks on, et ajakirjanduslik materjal saab oma uudisväärtuse minevikust, ilma minevikku kaasamata ei oleks sellistel juhtudel

ajakirjanduslikku teksti olemas: „*In such cases, journalists would not have a story were they not to go back in time. Looking backward then, is what makes the journalistic treatment newsworthy*“ (Zelizer 2008: 83).

Ajakirjanduse osalust tähtpäevade kajastamisel soodustab, et meediaorganisatsioonid on huvitatud kindlal ajal toimuvatest, ja publikuhvi püüdvatest sündmustest. Seega on meedial kalduvus regulaarselt korduvaid rituaale kajastada ja võimendada (Peri 1999:107). See on oluline käesolevas uurimuses, sest analüüsitava tähtpäeva, Tartu rahu aastapäeva näol on tegemist tähtsa riikliku sündmusega, millega on seotud mitmeid etteantud sündmusi (tseremooniad, kõned jt sündmused, millega tähtpäeva tähistatakse). Osaliselt on sealjuures nende meediakajastus juba ette antud läbi ootuste ja uudisväärtuse kriteeriumite (nt prominentsete isikute osalemine).

Tähtpäevad kui minevikusündmuste rutiinsed, igal aastal korduvad komemoratsioonid tugevdavad identiteeti ja väärtusi, kusjuures tihti on tähtpäevad seotud riigi ideoloogia ja rahvusliku identiteediga (Kitch 2002). Läbi tähtpäevade meeles pidamise (või ka nende sihipärase unustamise) kujuneb arusaam sellest, mis minevikus on tähtis ja kuidas seda meeles peaks pidama. Seega võib tähtpäevaajakirjandust nimetada kokkupuutepunktiks ajakirjanduse ja inimeste minevikutaju vahel (Kitch 2002: 61). Kui ajakirjandus mingit sündmust või aastapäeva aasta-aastalt tähistab, leiab see tõenäoliselt koha inimeste maailmapildis. Tähtpäevaajakirjandus osaleb komemoratsiooniprotsessis, kinnitades ning põlistades tähtpäevi, millel omakorda on aga suur roll inimese identiteedi tekkimisel. Identiteet on seotud riigiga ning seega on tähtpäevad (ning koos nendega tähtpäevaajakirjandus) ka ideoloogia teenistuses. Võib öelda, et tähtpäevade ning ajakirjanduse suhe on tõenäoliselt kahepoolne – ühest küljest annab ühiskond ette tähtpäevad, mida meedia teisest küljest võimendab ning põlistab.

Sealjuures tuleb silmas pidada, et kuigi tähtpäevaajakirjanduses esitavad ajakirjanikud mineviku kohta käivat infot tõesena ning see sisaldab objektiivseid fakte, ei ole sellest kujunev pilt täiesti adekvaatne: „*The story of the American past in anniversary journalism is ideal in a way that the past itself was not; it is cohesive and orderly and progressive in a way that the past itself was not.*“ Siiski saab see sisu, mis on oma olemuselt tõlgendus, lugejate jaoks tõelisuse tähenduse (Kitch 2002: 61).

Sarnasele tulemusele on jõudnud ka Meyers (2007), kes analüüsis Iisraeli ajalehe Haolam Hazeh'i kujutamist hilisemas meedias ning leidis, et kaasaegsed vaatasid lehe peale hoopis teise pilguga, kui seda hiljem meenutati. Haolam Hazeth'i kohta arvamust avaldades ei kasutanud ajakirjandus kaasaegsete arvamusi, vaid kohaldas vanu fakte oma uute tõekspidamiste ja maailmanägemusega (Meyers 2007).

Seega on tähtpäevaajakirjandus oluline, sest loob inimeste arusaama minevikust, kuid seal loodud pilt erineb samal ajal tegelikust ajaloost.

1.4 Tartu rahu

Tartu rahu sõlmiti 2. veebruaril 1920. aastal Eesti Vabariigi ja Nõukogude Venemaa vahel. See lõpetas kahe riigi vahelise sõjaseisukorra (Eesti Vabadussõja) ning Venemaa oli esimene riik, mis Eestit rahvusvaheliselt *de jure* tunnustas. Venemaa tunnustas Tartu rahulepingus Eesti riigi iseseisvust ja sõltumatust ja loobus igaveseks kõigist seni Eesti kohta kehtinud suveräänõigustest. Eesti muutus Tartu rahuga rahvusvahelise õiguse subjektiks ja seda kinnitasid peagi teiste riikide ametlikud tunnustused (EE, IX 1996).

Tartu rahulepingu kehtimise kohta tänapäeval on ajaloolased ja õigusteadlased avaldanud vastukäivaid arvamusi. Teravaim konfliktiteema tänapäeval seoses Tartu rahuga on seotud piiriga. Tartu rahu kohaselt kehtis Eesti ja Venemaa vahel piir, mis asus praegusest ida pool, Eestile kuulusid Tartu rahu järgi kümnekilomeetrine tsoon Narva jõest ida pool ning Petserimaa alad. Eesti iseseisvudes jäi kehtima Nõukogude Liidu aegne liiduvabariikide vaheline piir, mille Venemaa ühepoolselt kehtestas 1944. aastal.

Maailmasõdadevahelises Eesti Vabariigis käsitleti Tartu rahu sõlmimist kui suurt rahvuslikku saavutust, eriti hinnati seda rahvusluse õhutamise ja heroiseerimise vaimus 1930. aastatel (Arjakas 2008).

Nõukogude ideoloogia käsitles Tartu rahu aastapäeva kui Eesti ja Nõukogude Venemaa „rahuliku kooseksisteerimise“ esimest lepingut, mida võrreldi ohtrate Lenini tsitaatidega (Arjakas 2008). Kui rahvas rahulepingu aastapäeva 1988. aasta 2. veebruaril avalikult tähistada tahtis, takistati seda igati ning aeti rahvakogunemine jõuga laiali (Lõhmus, Bärenklau 2007).

1989.-1990. a poliitilises retoorikas peeti Tartu rahulepingut üheks aluseks, mille alusel saab Eestit käsitada ülejäänud NSV Liidu liiduvabariikidest teisiti, üleminekuperioodil muutus oluliseks küsimuseks Eesti riigi juriidiline järjepidevus seoses Tartu rahuga (Arjakas 2008).

Taasiseseisvunud Eestis tähistatakse Tartu rahu aastapäeva mitmekesiselt, vabariigi presidendi kõne, kontsertaktuste, jumalateenistuste ja rahvakogunemistega. Tartu rahu aastapäeva ja sellega seotud üritusi kajastatakse meedias regulaarselt. Samuti on aktuaalne uue piirilepingu sõlmimine Venemaaga, mille kontekstis on oluline ka Tartu rahuleping.

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA

Käesolevas bakalaureusetöös on kasutatud kombineeritud meetodit: kvalitatiivset tekstianalüüsi ning intervjuusid ajakirjanikega.

2.1 *Tekstianalüüsi valim*

Käesoleva bakalaureusetöö tekstianalüüsi valim on moodutatud Eesti Päevalehe ja Postimehe põhjal. Kolmest üleriigilisest päevalehest on valitud just need, sest nende kui kvaliteetajalehtede nimetusele pretendeerivate puhul võib oodata põhjalikumaid ja tõsisemaid ajalookajastusi. Tekstianalüüsiks on kasutatud paberväljaandeid ning läbi vaadati ka kõik vastavate väljaannete vahel vaatlusalusel perioodil ilmunud lisad.

Uuritavaks ajalooliseks tähtpäevaks on Tartu rahu aastapäev 2. veebruaril. Seda puudutavate artiklite leidmiseks on neljal aastal (2005, 2007, 2009 ja 2010) läbi vaadatud lehed 31. jaanuarist 5. veebruarini ning valitud välja kõik tekstid, mis sisaldavad viidet Tartu rahule. Kui mõni päev enne või peale 2. veebruari langes pühapäevale, kus lehte ei ilmunud, kaasati uuringusse ka üks päev varem või hiljem ilmunud number. Valimisse võtsin selle perioodi, sest sellest võis eeldada kõige rohkem tähtpäevaajakirjanduse näiteid. Samuti toimub sel perioodil aastapäeva tähistamisega seotud üritusi, mis suurendab sündmuse uudisvoogu sattumise tõenäosust. Selgitamaks optimaalset ajavahemikku Tartu rahu aastapäeva ümber, vaatasin läbi Postimehe 2005. aasta numbrid 5 päeva enne ja 5 päeva pärast 2. veebruari. Selgus, et nimetatud kuupäevast rohkem kui kaks päeva varem või kolm päeva hiljem Tartu rahu mainimist ei leidnud.

Valimisse on kaasatud 2010. aasta, sest informandiintervjuudes on näitematerjalina kasutatud just sel aastal ilmunud Tartu rahu teemalisi artikleid.

Kokku mainiti vaatlusalustes lehenumbrites Tartu rahu 73-s tekstis. Analüüsi alguses eraldas in valimist mõned lühiteated, kus puudus seostamine ajaloolise kontekstiga (nt teade, et avatakse fotonäitus Tartu rahu teemal) ja esilehel asunud viited artiklile samas numbris. Peale nimetatud tekstide välja arvamist jäi valimisse 69 artiklit. Valimi koosseis on ära toodud tabelis 2.1.

Leht ja žanr	2005	2007	2009	2010	Kokku	Kokku (EPL+PM)
EPL uudised	2	1	0	2	5	19
PM uudised	6	2	3	3	14	
EPL arvamuslood	4	0	0	0	4	6
PM arvamuslood	0	0	0	2	2	
EPL juhtkirjad	0	2	1	1	4	8
PM juhtkirjad	1	2	0	1	4	
EPL intervjuud	1	0	0	1	2	4
PM intervjuud	0	0	0	2	2	
EPL olemuslood	1	0	0	1	2	9
PM olemuslood	2	0	0	5	7	
EPL muu	5	1	0	6	12	23
PM muu	6	0	3	2	11	
KOKKU	28	8	7	25		69

Joonis 2.1. Artiklid, kus mainiti Tartu rahu

2.2 Tekstianalüüs

Käesolevas töös on kasutatud kvalitatiivset sisuanalüüsi. Vaadatakse tekstide kõneleja ning žanri kategooriaid, misjärel analüüsitakse sisulisi aspekte arvesse võttes, kuidas erinevad grupid (sh ajakirjanikud) mineviku lugu ajakirjanduses esitavad.

Kvantitatiivne analüüs võib viia pinnapealsusele ja lihtsustamisele, selle ärahoidmiseks sobib kvalitatiivne sisuanalüüs. Seda kasutatakse uuringutes, mis keskenduvad teksti sisule või kontekstilisele tähendusele (Laherand 2008: 289-290).

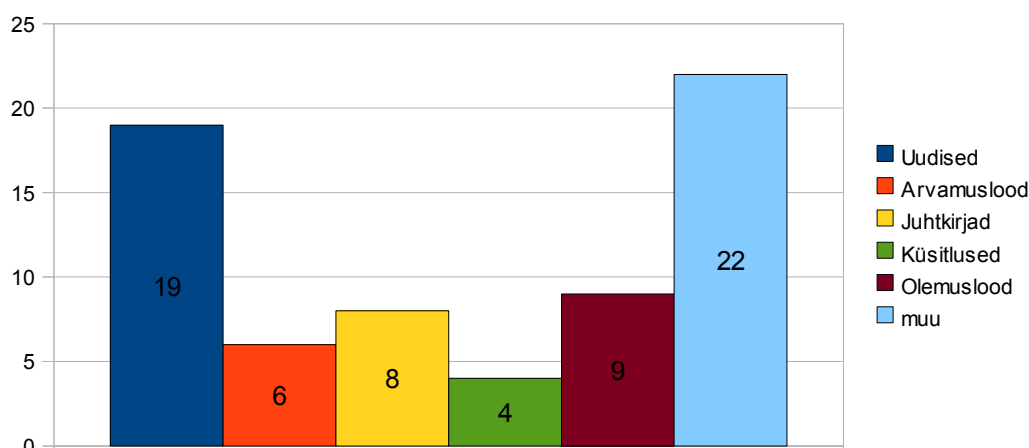
Tekstianalüüsi puhul on käesoleva töö uurimisküsimuste kontekstis olulised kaks kategooriat – kõnelejad ja teksti žanr. Analüüsiühikuks on ühele allikale kuuluv tekst ühes ajaleheartiklis. Samuti moodustas analüüsiühiku see osa ühest tekstiühikust, mida oli võimalik omistada ajakirjanikule/muule autorile.

Et ajakirjanike roll ajakirjanduslike tekstide loomisel võib tihti ilmned just sõnastuslike iseärasuste kaudu, on käesolevas analüüsis kasutatud ka diskursuseanalüüsi elemente. See pöörab tähelepanu keele ja väljendusviisi tähtsusele, mis omakorda aitab muuta sotsiaalset tegelikkust (Laherand 2008).

Samuti on kaasatud põhistatud teooria elemante, mille puhul mitte teooria ei eelne uuritavale materjalile vaid tuleneb sellest (Strauss ja Corbin 1990: 23, Titscher et al 2000 kaudu). Põhistatud teooria puhul luuakse kategooriad ja kontseptsioonid tekstist saadud andmete põhjal, illustreerides neid näidetega (Strauss 1987: 30, Titscher et al 2000 kaudu).

Analüüsis on arvestatud ka Fairclough intertekstuaalsuse mõistet (Fairclough 1992), mille järgi on tekstid alati seotud teiste ja oma kontekstiga. Tähtpäevaajakirjanduses leidub mitmeid tekste (nt presidendi tähtpäevakõned), mida ajakirjandus inkorporeerib uude konteksti.

Ajakirjanike rolli kui tõlgendaja või vahendaja analüüsimise seisukohalt on oluline tekstide žanriliigitus. Erinevatele ajakirjanduslikele žanritele vastavate tekstide puhul kehtivad erinevad professionaalsed nõuded ning ka lugejate ootused neile on erinevad. Käesolevas töös on tekstide liigitamisel kasutatud ajakirjandusõpikutes leiduvaid soovitusi ning konkreetse valimi spetsiifikat. Tulemusena on tekstid žanri järgi jagatud kuude rühma: uudised (sh laiendatud ja lühiuudised), olemuslood (sh üks reportaaž), arvamused, juhtkirjad, küsitlused (sh 1 pikem intervjuu) ning muu. Valimi jagunemist žanrite kaupa illustreerib joonis 2.2.

Joonis 2.2 Tartu rahu puudutavate tekstide jagunemine žanrite kaupa

Uudiste osas kehtib objektiivsuse nõue ning ajakirjanik peab esinema neutraalse kõrvaltvaataja rollis (Hennoste 2008). Olemuslugu ei pea pakkuma operatiivset teavet nagu uudis (Pullerits 1997). See žanr sisaldab uudisest enam kommentaare, analüüsi, arvamused ja tausta ning autori arvamus võib kirjutisest välja paista (Keeble 2001: 194). Arvamused sisaldavad kirjutajate, sealhulgas ajakirjanike arvamusi, seisukohti, tõlgendusi, analüüsi (Hennoste 2008). Kuna paljud arvamused autorid on väljaspool toimetust, lisandub siia ka ajakirjaniku kui toimetaja roll, kes

otsib autoreid, suunab neid ning toimetab teiste tehtud lugusid. Juhtkirjad on erilised selle poolest, et seal avaldub ajalehe kui kollektiivi või ajakirjanike kui kollektiivi arvamus. Küsitlused ja intervjuud on žanrid, kus ajakirjanik püstitab küsimuse(d), valib vastaja ning edastab suhteliselt vähe vahele segades allika arvamuse. Käesolevas töös on viimast kahte vaadatud ühtse žanrina, sest neid ühendab tunnus, kus selgelt püstitatud küsimusele saab kõneisik suhteliselt vabalt vastata ning mõlemat esines valmis nii vähe, et ebaotstarbekas oleks kasutada eraldi kategooriad. Kuues rühm on arvukas ning hõlmab eripalgelisi tekste, kuna sinna liigitub kõik, mis ei sobi esimesse viite rühma, kuid mille puhul autor ei pidanud vajalikuks eraldi kategooria loomist, sealhulgas lugejakirjad, karikatuurid, tsitaadid, „Postimees ajast aega“ rubriik jt.

Teine analüüsi aspekt on kõnelejad – kes on leheveergudel minevikust kõnelejateks (või allikateks, kui võtta arvesse, et esines ka mitte-isikulisi kõnelejaid, näiteks dokumente, raamatuid vms). Siinkohal on oluline tuua sisse erisus autoripositsioonis olevate kõnelejate ja autori poolt valitud allikate vahel, sest nende osa teksti koostamisel on erinev.

Tekstides esinenud kõnelejad ja allikad liigitasin järgnevalt –

1. ajakirjanik (konkreetne isik või üldiselt ajalehe toimetus)
2. spetsialist (ajaloolane, Tartu rahulepingu kehtivuse osas ka õigusteadlane)
3. poliitik
4. eraisik (kes tõlgendas sündmusi või rääkis oma mälestusi)
5. kirjalik allikas (dokumendid, ajalehed, raamatud vms)
6. organisatsioonid, riigid või muud tegutsejad, keda ei saa isikuna määratleda, kuid kelle seisukohad või huvid olid eraldi välja toodud. (nt Venemaa, Eesti välisministeerium)
7. alaga mitteseotud autoriteet, nn arvamuslimiitrid
8. muud

Autorite puhul eristusid järgnevad kategooriad:

1. ajakirjanik
2. spetsialist
3. eraisik
4. muu

Kõnelejate liigitamisel kerkis esile mitmeid küsimusi. Keda lugeda arvamuslimiitriks ja keda poliitikuks või ajakirjanikuks? Kas ajaloolase haridus teeb alati ka Tartu rahu alal spetsialistiks? Kus võimalik, on tuginetud sellele, kuidas konkreetses artiklis on allikale viidatud.

Mitmetes tekstidest oli Tartu rahu toodud tänapäevaste sündmuste tausta või kontekstina, sellistel juhtudel jäid tähelepanu alt välja need kõnelejad, kelle sõnavõtt ei olnud Tartu rahuga seotud.

Artikleid, mille juures autorit märgitud ei olnud, pidasin ajalehetoimetuse (st ajakirjanike) loominguks. Kogu teksti, mille puhul ei olnud viidatud muudele allikatele, liigitasin kui autorile (või autorita lugude puhul lihtsalt ajakirjanikele) kuuluvat, kuna just selline mulje jääb lugejale – viitamata tekst kuulub autorile. Kuid siin tuleb arvesse võtta, et tekstides esines ka materjale (nt Vabadussõja sündmuste kronoloogia), mille puhul võis eeldada, et andmed on võetud kirjalikust allikast, kuigi vastav viide puudus. Samuti võib eeldada, et tekstides esitatakse viitamata kujul levinud ajaloonarratiive. Kuid tekstiosade puhul, kus puudus allikaviide, ei ole allikat või kõnelejat määratud, siis liigitati tekst siiski autorile kuuluvaks. Viitamata faktidel ning üldteada faktidel on sellises kontekstis vahet teha ebaotstarbekalt keeruline.

2.2.2 Tekstianalüüsi näide:

Anneli Ammas, Eesti Päevaleht, 02. veebruar 2005

Pealkiri: *Eestlaste kangus sundis Venemaa 85 aasta eest Tartu rahu sõlmima*

1. Uue piirileppega deklaratsiooni sidudes püüab Venemaa nullida Tartu rahu sätteid.

2. 1919. aastal käis Eesti piirjoon Pihkvani ning mööndustega öeldes lausa Peterburi alla, kuid 1920. aasta alguses jäid väed seisma Petseri ja Narva jõe taha, millest sai hilisem riigipiir.

3. Ajaloolase Tõnis Lukase sõnul oli Tartu rahu järgne rajajoon julgeolekuliselt parim. 4. „Eestlased jõudsid ju ka Jamburgist veel Petrogradi poole, kuid piir tõmmati tinglikult kümme kilomeetrit Narva jõest ida poole ning ka rindel hoiti just seda joont,“ ütles ta. 5. “See piir ei tähistanud päriselt seda, kui palju meie mehed suutnuks maad võita, vaid piirina mõeldi ikkagi Narva jõe joont.”

6. Lukase sõnul oli see tollal julgeolekupoliitiliselt väga oluline turvalisusala.

7. Ajaloolane meenutas ka, et Narva-tagune piirkond oli ühtlasi soomeugrilaste ingerlaste ja vadjalaste põlisala, kust nii palju kui saadi, põgeneti nõukogude võimu eest Eestisse.

8. Setumaa poolelt võttis Eesti oma tulevase piiri aluseks eelkõige etnilise ala, kus elasid setud. 9. “Olid ka mõned vallad, kus oli venekeelseid elanikke rohkem, kuid põhimõte oli etniline piir ja mitte vallutusala, sest vahepeal käidi korduvalt ka Pihkvas,“ märkis Lukas.

10. Ta lisas, et tänapäeva strateegilis-sõjaline olukord on nii palju muutunud, et sellist puhverala me väga ei vaja.

11. "Lausrünnakuid üle Narva jõe ei hakka keegi tegema, vaid tullakse otse Tallinna," ütles ajaloolane. 12. "Narva jõe taguste alade loovutamine pole meile seepärast täna nii valus, sest need alad pole kultuuriliselt meiega eriti seotud.""

13. Uue piirilepinguga loobuks Eesti aga peale Narva jõe taguse piirkonna ka oma etnilistest aladest ehk suurest osast Setumaast.

Vahepealkiri: Rahuleppe tähendus on laiem

14. **Ajaloolase Lauri Vahtre sõnul on Tartu rahulepingul märksa laiem kui vaid piirilepingu tähendus.** 15. **"Rahulepingu kõige tähtsam punkt on see, kus Venemaa ütleb end igaveseks ajaks lahti kõigist suveräänõigustest Eestimaa ja rahva üle, mis tal olid tekkinud pärast Põhjasõda ja Uusikaupunki rahu," ütles Vahtre.**

16. Vahtre sõnul on piirilepingut ja seega ka piirjoont võimalik muuta uue vastastikuse kokkuleppega, kuid Tartu rahuleping kehtib edasi. 17. "Soome jäi ka hiljem oma Tartu rahu järgsest piirist ilma ning pärast uut sõda sõlmiti uus rahuleping koos uue piiriga, aga see käis kahepoolset," lisas ta.

18. Tõnis Lukase sõnul Venemaa Tartu rahu kui poliitilist dokumenti faktiliselt enam ei tunnusta. 19. "Oma mittetunnustamist on nad näidanud kahekordse okupatsiooniga, mille eest nad pole siiani vabandanud," lausus Lukas. 20. "Kuigi ma pole uut piirilepingut näinud, pole seal minu teada viidet Tartu rahulepingule. Uus piir ei kattu ju kilomeetriki ulatuses Tartu rahu järgse piiriga."

21. Lukas märkis, et poliitiline deklaratsioon, mida Venemaa tahab siduda uue piirilepinguga, tähendab Vene diplomaatia jaoks Tartu rahu asendamist uue dokumendiga. 22. "Piirileppe allkirjastamisel, eriti koos poliitilise deklaratsiooniga, on see probleem, et Venemaa kasutab seda kohe teatamiseks, et tegu on uute riikidevaheliste suhetega Tartu rahu asemel," lisas Lukas.

23. Lauri Vahtre sõnul ei tähendaks piirijoone muutmine Eesti jaoks kapitulatsiooni, kuid meil pole sellega enam ka kuhugi kiiret. 24. "Võime õlgu kehitada, et vabandage, sõbrad, kuid kui meil oli sellega kiire, oleksite võinud meilt allkirja välja pressida. Siis te seda ei teinud ja nüüd on meil aega maa ja ilm," ütles ajaloolane Vahtre.

Analüüsi käik: Teksti autor: Anneli Ammas, ajakirjanik

Žanr: olemuslugu

Kõnelejad: Tõnis Lukas, spetsialist (ajaloolane), Lauri Vahtre, spetsialist (ajaloolane)

Tähelepanu väärrib ajakirjaniku allikavalik – üks kasutatud spetsialistidest on ajalooharidusega Tõnis Lukas, kes on peamiselt tuntud hoopis poliitikuna.

Peaaegu kogu tekst on attributeeritud kahele eksperdile (ajaloolasele). Viitamata on pealkiri, kaks esimest lõiku ning 13. lause (vt. allajoonitud).

Pealkiri on värvika sõnastusega ning rõhutab eestlaste tublidust ja võitu Venemaa üle, heroiseerib Vabadussõda ning tekitab vastandust Eesti-Vene vahel (eriti vt. kollasega märgitud osa pealkirjas). Artiklis leiduvat ajaloolaste teksti lugedes ei leia sealt sellist varjundit, millest võib järeldada, et pealkirja koostanud ajakirjanik on lisanud omapoolse tõlgenduse ning valinud rõhuasetuse. Selle tähtsust suurendab asjaolu, et pealkiri on lehes kujunduslikult esile toodud ning seega avaldab tõenäoliselt mõju rohkematele lugejatele kui mõni teine lause, nt teksti keskelt.

Teine attributeerimata lause, mille võib samuti ajakirjanikule omistada (nr 2.) sisaldab vastandust Eesti ja Venemaa vahel – Venemaa tahab midagi meie jaoks olulist nullida (vt. rohelisega märgitud osa). Pealkirja kontekst lisab dimensiooni, et meie oleme ju Venemaad korra juba võitnud, sundides teda Tartu rahu sõlmima. Allikate seisukoha seoses piirilepingu deklaratsiooniga leiab artikli lõpuosast ning ajakirjaniku poolt algusesse kirjutatud väide on tuletatav Lukase seisukohast. Kuid ajakirjanik on pidanud vajalikuks seda alguspooles tugevamas sõnastuses („nullida“) välja tuua.

Viiteta lause artikli seitsmendas lõigus on seda ümbritsevast allika tekstist tugevama sõnastusega ning rõhub sellele, et Petserimaa Venemaale loovutamine on halb (jättes tähelepanuta, et faktiliselt on seda juba tehtud). Jällegi võib siit leida ajakirjaniku tõlgendust.

Allajoonitud lauseosa artikli viimases lõigus sisaldab eitust. Kui midagi eitatakse, siis võib oletada, et on olemas esialgne jaatav väide. Sellele tuginedes võib oletada, et allikale on ajakirjaniku poolt ette antud väide, et piirileping oleks Eesti jaoks kapitulatsioon.

Kuna enamus teksti on attributeeritud, on ajakirjanik siin peamiselt teksti teema leidja, fookusseerija (vt eriti võidu ja Venemaa alistamise teema toomine pealkirja ja juhtlõiku, Vabadussõja kui võidu ja eestlaste kui võitjate rõhutamine algusosas, halliga märgitud tekst). Ajakirjaniku roll teksti loomisel on olnud allikate valimine, materjali kogumine ja lõplik valik, millist osa allikate öeldust ja mis järjekorras kasutada. Ajakirjanik valib rõhuasetused läbi selle, kui palju mingile teemale ruumi pühendatakse. See paistab välja näiteks siis, kui vaadata Lauri Vahtre sõnu, et Tartu rahu puhul pole kõige tähtsam üldsegi piiriteema (vt punasega märgitud osa). Samas on artikli ajakirjaniku poolt paigutatud rõhuasetus kaldu piiriteema poole – sellele on pühendatud kõige rohkem ruumi (nt laused 1-6, 8-13 jt).

2.3 Semistruktureeritud intervjuud

Selleks, et välja selgitada ajakirjanike arvamusi ja kogemusi mineviku jõudmise kohta leheveergudele, samuti praktikaid toimetustes sellega seoses, kasutasin semistruktureeritud intervjuusid. Põhiküsimused olid enne intervjuud formuleeritud, aga intervjuu käigus võisid küsimused muutuda olenevalt saadavatest vastustest ja küsitlervast.

Semistruktureeritud intervjuude puhul on uurija eesmärgiks saada infot uuritava fenomeni kohta läbi sellega seotud inimeste endi tõlgenduste. Nende abil on võimalik mitte üksnes teada saada subjektide seisukohti, vaid tungida ka sügavamale, leida põhjuseid ja mõjutajaid (Vihalemm 2008). Seega sobib intervjuu asjaosalistega hästi teada saamiseks, kuidas ajakirjanduslik sisu tekib. Samuti sobivad intervjuud toimetuse liikmetega kogumaks infot ajalehekollektiivis kehtivate tööpraktikate ning otsustusprotsesside kohta, eriti siis, kui vaatlus on meid huvitavate protsesside ajalise hajutatuse ja laialivalguvuse tõttu raskendatud.

Tegu on informandi-intervjuudega, küsitlervastates on ajakirjanikud või toimetajad Postimehe ja Eesti Päevalehe kollektiivist. Intervjueeritavad on valitud artiklite põhjal vaadates, milliste ajakirjanike artikleid on sattunud tekstianalüüsi valimisse ning järgides ka kolleegide soovitusi, kes võiks küsitlervastaks sobida. Töö käigus selgus, et ajaloo tegelevad tihti arvamustoimetused, seega on intervjueeritud Postimehe arvamustoimetuse juhatajat Neeme Korvi ja Eesti Päevalehe arvamustoimetajat Priit Simsonit. Postimehe peatoimetaja Merit Kopli ettepanekul intervjueerin ka Alo Lõhmust, kes töötas Postimehes mõned aastad tagasi ning on nüüd suundunud Maalehte ja on väga tunnustatud ajaloo-alane ajakirjanik. Teiste intervjueeritavate valikul on silmas peetud, et esindatud oleksid nii toimetajad kui ka rea-ajakirjanikud. Kokku on intervjueeritud seitset inimest, varemmainitute kõrval ka Postimehe Eesti uudiste toimetuse juhatajat Urmas Seaverit, Eesti Päevalehe uudistejuhti Jan Jõgis-Laatsi, Eesti Päevalehe reporterit Mirko Ojakivi ning Postimehe reporterit Vahur Kooritsat. Sealjuures on intervjueeritud ajakirjanikke, kes otseselt ajaloole spetsialiseerunud ei ole, kuid kelle uudisartiklitesse võib minevik sattuda taustana või kes satuvad just tähtpäevaajakirjanduse raames minevikust lugusid kirjutama. Valim on suhteliselt mitmekesine ja annab seetõttu hea ülevaate minevikusündmuste ajalehte jõudmise kohta erinevatest vaatepunktidest.

Tavaliselt on intervjuude valimis vähemalt kümme vastajat, käesolevas töös on see arv väiksem, sest koos tekstide kvalitatiivse analüüsiga saab bakalaureusetööle vajalik maht täis ka seitsme intervjueeritavaga.

Intervjuud toimusid peale näitesündmuseks oleva Tartu rahu tänavust aastapäeva 02.02.2010 käesoleva aasta märtsist kuni augustini. Intervjuude käik salvestati diktofonile ning transkribeeriti. Tehnilistel põhjustel läks kaotsi osa Alo Lõhmusega tehtud intervjuust. Seetõttu on temal palutud

paarile küsimusele uut vastust kirjalikult meili teel.

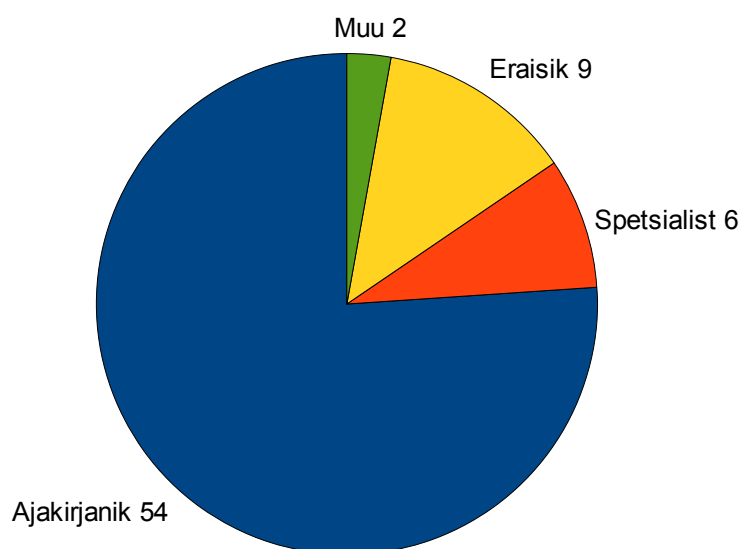
Kuna intervjuudes on näitematerjalina kasutatud 2010. aasta Tartu rahu aastapäeva kajastust, siis on tekstianalüüsi valimisse esialgselt planeeritud kolme aasta (2005, 2007, 2009) kõrval kaasatud ka tänavused Tartu rahu teemalised artiklid.

Intervjuudega saadud materjalide analüüsimiseks on kasutatud kvalitatiivset tekstianalüüsi. Materjalis on eraldatud eri teemadele ja uurimisküsimustele vastavad osad ning sisestatud need konspektiivselt tabelisse lisas 3.

3. TULEMUSED

3.1 Kes said sõna seoses Tartu rahuga?

Kokku esines 69 tekstis 71 autorit (kahel artiklil oli kaks ajakirjanikust autorit) ning 70 allikat. Need arvud on liiga väikesed tegemaks statistikal põhinevaid kindlaid järeldusi, kuid teatud trende saab siiski välja tuua.

Joonis 3.1 Tartu rahu puudutavate tekstide autorid

Nagu näha ka jooniselt 3.1, oli autorite hulgas ülekaalukalt kõige rohkem ajakirjanikke, teised autorid moodustasid pisut alla veerandi koguhulgast. Alla poole ajakirjanikest (22) olid nimeliselt tuvastatavad, teistel juhtudel polnud artikli juurde autorit märgitud. Ilma nimeta olid peamiselt lühikesed nupud, piltuudised ja küsitlused, kus ajakirjanik esines anonüümse küsimusepüstitajana. Samuti polnud autorit märgitud juhtkirjade juurde. Uudislugude puhul toimetuseväliseid autoreid ei esinenud, küll oli neid arvamslugude, olemuslugude ning „muu“ kategoorias. Eraisikutest autoritest kaheksa on avaldanud lugejakirja, üks arvamslugu (Postimees 02.02.2010, Aare Hõrn „Järgmisel aastal näeme Jeruusalemmas!“). Aare Hõrna on autorina nimetatud kaks korda, teisel puhul päev peale tema arvamuse ilmumist avaldati Postimehe „Kõva sõna“ rubriigis temalt tsitaat. Spetsialistid, mis tähendab siinkohal ajaloolasi ja õigusteadlasi, esinevad arvamslugude (3 korral)

ja olemuslooga (1 korral). Kahel puhul on spetsialisti tsitaati hilisemas lehenumbris uuesti avaldatud, mis annab samuti juurde kaks autorikirjet.

Tartu rahu teemadel kõnelejate ja allikate hulgas oli kõige rohkem spetsialiste.

Joonis 3.2 Kõnelejad

Spetsialistide kaalukus võrreldes teiste kategooriate esindajatega tõuseb veelgi, kui arvestada, et valimis oli ka kuus teksti, mille autor oli spetsialist. Arvukuselt teisel kohal on kirjalikud allikad, mille hulgas oli enimkasutatud Tartu rahu tekst (6 korral), samuti mahtus allikate hulka Eesti Vabariigi põhiseadus ning mitmed dokumendid (nt baaside leping, Viini doktriin). Kahel korral olid allikateks 1920. aasta ajalehtede juhtkirjad, ühel korral raamat ning ühel korral sündmustes osaleja kirjapandud mälestused. Kordagi ei olnud allikana mainitud õpikut või muud sarnast allikat, kuigi tekstides leidis kohti, nt sündmuste kronoloogiad, mille puhul võib eeldada, et andmed on pärit mõnest laialt levinud informatiivsest tekstist (nt õpik).

Praktiliselt võrdselt said kõnelejatena sõna nii poliitikud, eraisikud kui ka alaga mitteseotud autoriteetsed isikud (nn arvamuslimidrid). Sealjuures oli eraisikutest autoreid (7 neist olid lugejakirjade autorid) rohkem, kui neid kõnelejatena. Sellest või järeldada, et eraisikul on suurem võimalus saada ajakirjanduses pinda oma mõtete avaldamiseks omal initsiatiivil kui ajakirjaniku allikavalikuprintsiipidele lootes.

Peamine organisatsioon, mida kõnelejana mainiti, oli Venemaa, samuti esines setude organisatsioonide seisukohti.

Mõne spetsialisti nimi esines kõnelejate hulgas mitmel korral – Eero Medijaist mainiti viiel korral (lisaks üks tema autorlusega artikkel), Lauri Vahtret kahel, Heiki Lindperet kahel ja Lauri Mälksood ja Ago Pajurit samuti kahel korral.

Autorite jaotuse tõlgendamisel muutub eriti oluliseks ka žanrikategooria, sest vastavalt erinevate ajakirjanduslike žanrite puhul on autor hoopis erineval positsioonil (nt uudis *versus* juhtkiri *versus* arvamuslugu). Arvamusloos või juhtkirjas on autori, nii ajakirjaniku kui toimetusevälise isiku panus kindlasti oma olemuselt erinev kui kommemoratsioonisündmust kajastava uudisartikli puhul. Arvamuslugusid olid ajakirjanikud kirjutanud kahel korral ja valimis oli ka kaheksa juhtkirja, mille puhul on autoriks (küll nimetuks jääv) ajakirjanik. Seega on on ajakirjanikest autorid kümnel korral positsioonil, kus nad esitavad oma seisukoht ning 44 korral on nad autorid, kes peaksid pigem teisi vahendama ning olema teema püstitaja ja fokuseerija positsioonil. Sealjuures on ajakirjanikud rohkem autoritena oma seisukohti esitanud kui spetsialistid (viimastelt arvamuslugusid kolmel korral, ajakirjanikelt kümnel). See aga ei tähenda, et ajakirjaniku arvamust ajaloo teemadel oleks valimi tekstides esinenud samades proportsioonides rohkem, sest spetsialiste esines palju teistes artiklites kõnelejatena. Sealjuures uudisloos kõnelejana esinejal on võimalus oma arvamust esitada otsesemalt kui ajakirjanikust autoril, kes peaks vastavalt professionaalsetele nõuetele jääma neutraalseks, kuid kõneleja tekst läbib omakorda ajakirjanikupoolse töötluse.

Autorite ja kõnelejate jaotusele tuginedes võib kokkuvõtvalt öelda, et ajakirjanikud esinevad pigem teemade püstitajate ja teiste kõnelejate vahendajatena, sest nad esinevad kõige rohkem uudislugude autoritena ning vähem oma arvamust avaldavate autoritena. Toimetusevälistelt autorite puhul on ajakirjanik toimetaja rollis, kes valib tekste ja autoreid ning mingil määral ka mõjutab tekstide sisu.

3.2 Tekstide analüüs

3.2.1 Uudiste kategooria tekstide analüüs

Uudiste kategooria tekstidest (8 lühi-, 6 laiendatud ja 5 piltuudist, kokku 19) kajastavad 14 Tartu rahu aastapäeva tähistamisega seotud sündmusi. Laiendatud uudisena on lehte pääsenud setude meeleavaldus (03.02.2005) ja Tartu rahulepingu originaali toomine allakirjutamiskohta (01.02.2010). Lisaks on kaks laiendatud uudise teksti pühendatud presidendi kõne vahendamisele, üks annab edasi toonase peaministri Juhan Partsi sõnu ning üks räägib sellest, et Läti seim otsustas loobuda Venemaa piirilepingu preambulist. Piltuudistena esinevad enamasti kombineerituna erinevad mälestussündmused, nt kolmel korral vabaduselõke Jüriöö pargis ja presidendi sõnavõtt, neljal korral kõnekoosolek Tartus Vanemuise tänaval, Tallinna linnapea sõnavõtt, kontsert Estonias, pargade asetamine jt. Lühiuudiste hulgast leiab eelteateid tähistamissündmustele viiel korral, mainitakse ka piketti Vene saatkonna ees, koolidele filmide kinkimist (kõik ühel korral). Samuti on ära märgitud, et 2. veebruar on lipupäev. Huvitav oli uudisnupp, kus oli ära toodud, et linnavalitsuse

istungi pressikonverentsil ütles toonane linnapea Tõnis Palts, et Vene kultuurikeskuse müük võiks kõne alla tulla siis, kui Venemaa pakuks vahetuseks Petsjerimaad.

Lühiuudiste puhul oli otseselt ajaloolist konteksti puudutatud ühel korral, sealjuures on hinnangu andjaks poliitikust kõneleja:

„Pirita linnaosa vanema Triinu Rajasalu sõnul sõlmis Eesti Vabariik 85 aastat tagasi oma esimese ja ehk tähtsaimagi välislepingu – rahulepingu Venemaaga“ („Noorteüritus Tartu rahu aastapäeval“, 01.02.2005, Postimees)

Rohkem lühiuudiste puhul otseselt ajaloolist tausta sisse toodud ei ole ega ka antud ajaloole hinnaguid või tõlgendusi, küll aga võib mõnel korral tulenevalt teate sisust aimata, kuidas rõhutatakse Tartu rahu tähtsust (kirikus peetakse igal aastal vastavat pidulikku jumalateenistust – „Tartu rahu aastapäeva tähistamine“ 01.02.2005, Postimees) või Tartu rahu seost Setumaa alade ja piirileppega (nõuti tagasi Tartu rahu järgi Eestile kuuluvaid alasid, „Rahvuslased piketeerisid Vene saatkonna ees“ 03.02.2010, Postimees). Seega lühiuudiste hulgast ei leia tekste, kus ajakirjanik oleks esinenud Tartu rahu suhtes tõlgendajana. Enamus teemapüstitusi siin tuleb tõenäoliselt etteantud sündmustest (teated mingi tähistussündmuse toimumise kohta), tähelepanuväärne on aga napp, kus öeldakse, et toonane linnapea Tõnis Palts avaldas valmisolekut vahetada Vene kultuurikeskus Petsjerimaa vastu. Ajakirjanik on otsutanud linnapea ilmselt naljana mõeldut välja tuua ning taasesitada.

Piltuudiste puhul esines Tartu rahu kui ajaloolise sündmuse tausta selgitamist kahel korral. Ühel juhul („Tallinnas ja Tartus tähistati Tartu rahu sõlmimise 89. aastapäeva“, 03.02.2009, Postimees) oli tegemist neutraalse formuleeringuga, kus nimetati Tartu rahu sõlmimise kuupäev ja aasta ning sätestati, et see lõpetas sõja Eesti ja Venemaa vahel. Teine näide oli sama lehenumbri esiküljelt („Aastapäev: Tartu rahulepingu sõlmimisest möödus 89 aastat“), kus Tartu rahu ajaloolise tausta selgitamiseks kasutati mahlakamat kõnepruuki:

*„Eile tähistati pidulikult 89 aasta möödumist Tartu rahulepingu sõlmimisest, millega verinoor Eesti riik oli endale sõjas Nõukogude Venemaaga vabaduse välja võidelnud. Tartus korraldati eile kõnekoosolek Vanemuise tänava juures, kus **ajalooline leping sündis**.“*

Eeltoodud näite allajoonitud kohtas võib tähele panna ajakirjanikupoolset (viitamata tekst, mis on ilmselt koostatud ajakirjaniku poolt) Eesti ja Vabadussõja võidu heroiseerimist ning ajaloolise

Eesti-Vene vastanduse rõhutamist. Rasvases kirjas sõnad on ajakirjanikupoolne rõhutus Tartu rahulepingu tähtsusele. Ülejäänud (3) piltuudiste puhul piirdus ajaloolise konteksti sissetoomine nimetamisega, mitmes aastapäev on. Seega võib piltuudiste puhul leida teksti, mis annab tunnistust ajakirjanikust kui ajaloo tõlgendaja rolli võtjast. Sel moel kajastamiseks on aga valitud enamuses etteantud suured riiklikud tähistussündmused, mis tähendab, et ajakirjaniku kui teemapüstitaja roll on siin väikese tähtsusega, tegu on tihti peale nõ kohtustuslike sündmustega

Postimehe lisas Arter 05.02.2005 ilmunud piltuudis „Mis: Tartu rahutus“ väärrib tähelepanu pildimaterjali poolest, millel on kujutatud meelevaldajaid Tartus Vanemuise tänaval, kellest ühel on peas suusamask ning käes plakat tekstiga „TARTU TREATY NOT FOR SALE“. See saadab tugeva sõnumi meelevaldajatest kui radikaalsetest, rahvusvahelistest (inglisekeelne silt) ja võibolla isegi kriminaalsetest (suusamask) inimestest. Piltide peal olevat ja selle edastatavat sõnumit võiks, eriti arvestades, et tähtpäevasündmusi kajastatakse suhteliselt tihti piltuudistena, analüüsida põhjalikumalt kui käesoleva töö konteksti mahub.

Kuuest laiendatud uudisest kolm olid pühendatud aastapäeva puhul peetud kõnedele, kahel korral oli rääkijaks president Toomas Hendrik Ilves („President Ilves: mõttestampidesse kinnijäämine peatab arengu“, 03.02.2010, Eesti Päevaleht ja „Ilves: Eesti on võitjate poolel“, 03.02.2007, Postimees), ühel toonane peaminister Juhan Parts („Parts andis setudele lootust“, 03.02.2005, Postimees). Üks uudis põhines ainult Ilvese kõnel („Ilves: Eesti on võitjate poolel“). Kahel juhul oli kasutatud ka teisi allikaid – Partsi kõnega koos toonast presidenti Arnold Rüütli ning Ilvesega Aadu Musta ning Andres Tarandit. Kõigi kolme artikli puhul on põhiline rõhk tänapäevastel probleemidel, tihti on Tartu rahu ajalooline temaatika kokku sulatatud tänapäevaga. Kõigis kolmes eelmainitud artiklis on ajakirjanik valija rollis – mida juba etteantud kõne tekstist esitada lugejale, mida rõhutada, mis järjestuses. Teiste allikate kaasamine suurendab ajakirjaniku rolli tähtsust, sest nii on tal valida suurema hulga materjali vahelt kui juba ette antud kõne ning enda valitud allikate puhul lisandub ka küsimuste esitamise võimalus. Kõigis kolmes artiklis on kasutatud palju otse teisest kontekstist sisse toodud teksti, mis viitab, et ajakirjanik on vahendaja rollis:

„Täpselt niisamuti peaksime suutma kainelt mõelda, et Euroopa Liidu, NATO ja ÜRO täisliikme staatus ei ole kuigivõrd lahjem vaid põhjusel, et mõni riik ei tunnusta Tartu rahulepingu jätkuvat kehtivust,“ lisas Ilves.

Allikatele viitamata osi kõnedele pühendatud artiklites ei leidunud, ka pealkirjad ning juhtlõik olid attributeeritud. Presidendi kõne näol on tegu sündmusega, mille kajastamine on ajakirjanikule

peaaegu, et kohustuslikuks tehtud. See vähendab tema rolli siin *gatekeeperina*.

Seevastu setude meeleavaldust kajastanud laiendatud uudisest (03.02.2005, Eesti Päevaleht) võib leida ajakirjaniku varjatud hinnanguid just loo alguse elementidest, mille sõnastuse paneb tööspetsiifikast tulenevalt tavaliselt paika ajakirjanik. Kõnelause artikli pealkirjastas ajakirjanik Mirko Ojakivi: „*Setud nõudsid tagasi Petserimaa õigeid piire*“. See on tugevam ja mahlakam sõnastus kui ülejäänud artiklist leitav allikatele omistatud tekst.

Juhtlõik oli pehmemas toonis: „*Partsi kõne ärritas meeleavaldajaid, kes loodavad siiski laiapärgalisele arutelule.*“ Samas artiklis on mitmel korral (sh pealkirjas) Tartu rahu järgsest piirist rääkides kasutatud sõna „õige piir“, mida võib samuti vaadelda kui ajakirjanikupoolset seisukohavõttu, kuid tuleb ka arvestada, et ilmselt kasutasid sellist nimetust ka meeleavaldusel osalejad ning ajakirjanik võis lihtsalt korrata nende poolt ette antut. Seega annab siin ajakirjanik ajaloole tähendusi varjatult, sõnavaliku ja pealkirjastamisega.

Meeleavaldus, kus võtab sõna ka peaminister, on ajakirjaniku jaoks sündmus, mis on oma kriteeriumite järgi uudisväärtuslik. Seega on siin teemavaliku suhtes ajakirjaniku enda subjektiivne roll väiksem.

Ajakirjanik võib ka püüda ajaloo tähtsaid tegelasi inimlikustada, neid lugejale lähemalt tuua (vt eriti allajoonitud osa):

„Ehk ainult aknaavad on samad, millest noorukese Eesti Vabariigi ja bolševistliku Venemaa diplomaadid mõtiskledes välja vaatasid.“ („Rahulepingu originaal jõuab koju“ 01.02.2010, Postimees)

Samas artiklis rõhutas autor Jüri Saar ka sõnastuslike valikute abil Tartu rahulepingu suurt tähtsust Eesti jaoks, nimetades seda Eesti iseseisvumise oluliseks teetähiseks olnud dokumendiks.

Valimis oli uudiste seas ka üks uue Vene-Eesti piirilepinguga seotud artikkel: „Läti seimi otsus tõstis Venemaa piirileppe teema Eesti jaoks üles“, Sigrid Laev, 05.02.2007, Eesti Päevaleht). Piirileppest rääkides on taustaks Tartu rahu ning selle lisamine piirileppe tekstile preambuliga, see seos on põhilooos pidevalt iseenesestmõistetava kontekstina olemas ning tausta on selgitatud eraldi tekstiühikus sama loo juures neutraalses toonis:

„Kui riigikogu kiitis 2005. aasta 20 juunilheaks piirilepingu preambuli, millega lisati teksti viide Tartu rahulepingule, võttis Venemaa oma allkirja tagasi.“

Põhilooos on Tartu rahu mainitud otsekõnega allikale omistatud tekstis:

„Venemaale pole ilmseks raskuseks Tartu rahu, vaid võimalikud kompensatsioonid ja lisaks pahameel, et nii väikesed riigid üldse õiendavad,“ lausus Tarand.“

Kokkuvõtvalt võib öelda, et uudiste kategoorias esinevad ajakirjanikud Tartu rahu suhtes peamiselt vahendajatena. Hinnanguid ajaloolisele kontekstile kohtab uudiste kategooria 19-st tekstist kaheksas, kusjuures neist viis on attributeeritud allikatele. Ajakirjanik esineb teema valijana, raamistajana, küsimuste püstitajana ning fookuseerijana. Hinnanguterohkeimad on kõnede põhjal koostatud uudised, kusjuures seal on ka ajakirjaniku roll küsimusepüstitajana väiksem ning suurem ainult valiku tegijana. Uudislugude autoriteks vaadeldud valimis on ajakirjanikud ning nende valitud allikateks poliitikud või arvamustliidrid (president), mõnel juhul ka teemaga seotud eraisikud. Ühel korral on arvamust avaldanud spetsialist (Aadu Must). Nõ inimesi tänavalt ei ole allikana kaasatud kordagi.

3.2.2 Olemuslugude analüüs

Valimis oli kokku üheksa olemuslugu, neist seitse otsesed tähtpäevaajakirjanduse näited, mille puhul peamine sisu seisnes just ajaloolises sündmuses ja selle tähistamises. Üks lugu („Setu naine igatseb piirilepinguga kodu tagasi“, Villu Päärt, 02.02.2005, Postimees) oli pigem seotud uue Eesti-Vene piirilepinguga ning selle viibimisega. Valimis oli ka üks reportaaž („Postimees viis riigilipu mootorsaaniga Tartu rahu piirile“, Nils Niitra, 02.02.2010, Postimees), mis põhines kaasaegsel sündmusel, kuid mille ajendiks oli samuti ainult Tartu rahu aastapäev.

Ühe olemusloo autor oli ajaloolane Lauri Vahtre („Vabatahtlikult ning igaveseks ajaks“, 02.02.2005, Postimees), allikatena esines eksperte 12 korral. Võrdluseks – 19 uudisteksti kohta oli vaid ühel korral kõnelejaks ekspert, seega olemuslugudes saavad eksperdid palju sõna.

Kõigist valimi tekstidest räägib Vahtre autorlusega lugu kõige rohkem mineviku loost ning ajaloolistest detailidest, autor toob näiteks sisse ja selgitab 1920. aasta maailmapoliitilise konteksti ning ka muid toleaegeid tegureid:

„Tehes rahu Nõukogude Venemaaga tuli arvestada lääneriikide toetuse kaotusega, ja seda olukorras, kus Venemaa poolt polnud rahu püsimisele muud garantiid kui Venemaa sõna ja tõik, et esialgu (kuid kõigest esialgu) oli Venemaal Eesti iseseisvusest mitmesugust kasu loota.“

Vahtre annab hinnanguid ka rahulepingu positsioonile tänapäevas (sealhulgas, et leping kehtib

hoolimata MRP-st ja muust, kuna seda saab „ühepoolselt vaid rikkuda“ ja eestlaste jaoks tänapäeval on oluline eelkõige „Tartu rahu piir“, mille me tõenäoliselt oleme kaotanud), kuid mahult moodustab see kogu artiklist umbes 10%. Ükski ajakirjaniku autorlusega tekst samal määral ajalugu ei tõlgendanud, seega näeb siin spetsialisti kui tõlgendajat ning ajakirjanikku kui ruumi andmise üle otsustajat.

Ajakirjanikud olid olemuslugudes teema püstitajad, küsimuste küsijad ja sisu fookuseerijad. Tendentsi kasutada ülejäänust tugevamalt sõnastatud juhtlõiku ja pealkirja, mis esines ühe laiendatud uudise puhul („Setud nõudsid tagasi Petserimaa õigeid piire“) võis märgata ka Anneli Ammase artiklis „Eestlaste kangus sundis Venemaa 85 aasta eest Tartu rahu sõlmima“ (EPL 02.02.2005), kus pealkirjas ja juhtlõigus on värvikalt sõnastatud Eesti-Vene ajalooline vastandus ja autoripoolne Vabadussõja heroiseerimine (vt eriti allajoonitud osad järgnevas ja eespool pealkirjas). Juhtlõik oli järgmine:

„1919. aastal käis Eesti piirjoon Pihkvani ning mööndustega öeldes lausa Peterburi alla, kuid 1920. aasta alguses jäid väed seisma Petseri ja Narva jõe taha, millest sai hilisem riigipiir.“

Juhtlõigus ja pealkirjas esitatud sisu ei tule edasisest allikatele omistatud tekstist sama tugevasti välja, järelikult on pealkirja koostanud ajakirjanik lisanud omapoolse tõlgenduse ning valinud rõhuasetuse. Kuna pealkiri on lehes kujunduslikult esile toodud ning mõjub tõenäoliselt tugevamalt ja enamatele inimestele kui kogu artikli tekst, on see eriti oluline. Samas artiklis leidub allikatele Lauri Vahtrele ja Tõnis Lukasele viidatud teksti kõrval ka üks viiteta tõlgendust sisaldav lause, mida võib omistada ajakirjanikule:

„Uue piirilepinguga loobuks Eesti aga peale Narva jõe taguse piirkonna ka oma etnilistest aladest ehk suurest osast Setumaast.“

Sellest võib lugeda välja mõistaandmise, et Tartu rahu järgse piiri järgi oleks olukord parem ja mis jätab tähelepanuta fakti, et praktiliselt on Eesti juba neist aladest loobunud. Siin on tegu ajakirjanikupoolse implitsiitse tõlgendusega.

Tähelepanu väärib ka, et peamiselt poliitikuna tuntud Tõnis Lukas esineb selles artiklis spetsialisti (st ajaloolase) rollis – kindlasti on olemas ka teisi Tartu rahu uurinud ajaloolasi (nt teistes tekstides kasutatud Ago Pajur või Heino Arumäe), kuid autori valik langes just tegevpoliitik Lukasele.

Samast artiklist leiab ka hea näite ajakirjaniku raamistavast ning fokuseerivast rollist. Esiteks on autor toonud eestlaste kui võitjate ja Venemaa „rahule sundijate“ kontseptsiooni, mida allikad niivõrd tekstis ei rõhuta, artikli algusosa, eriti pealkirja ja juhtlõiku. Seega saab see suurema tähelepanu ja rõhutuse osaliseks. Teiseks väidab üks ekspertallikatest, Lauri Vahtre, artiklis järgmist:

„Ajaloolase Lauri Vahtre sõnul on Tartu rahulepingul märksa laiem kui vaid piirilepingu tähendus. “Rahulepingu kõige tähtsam punkt on see, kus Venemaa ütleb end igaveseks ajaks lahti kõigist suveräänõigustest Eestimaa ja rahva üle, mis tal olid tekkinud pärast Põhjasõda ja Uusikaupunki rahu,“ ütles Vahtre.“

Samas on ajakirjaniku poolt selgelt paika pandud artikli rõhuasetus – peateema on piir Venemaaga (sellele on pühendatud rohkem kui kolmveerand kogu artikli mahust). Seega on artiklis tõlgenduste andjaiks spetsialistid, kuid nende sõnad jõuavad avalikkuse ette koos ajakirjaniku lisatud aktsentidega.

Priit Simsoni artikkel „Tartu rahu 90: kuidas seda tehti, kas see veel kehtib?“ 02.02.2010 Eesti Päevalehes sisaldas mitmeid väiteid, mida tuleb võtta kui ajakirjaniku seisukohti või arvamusi. Mitmed neist sisaldasid tähenduste andmist minevikule, näiteks mõtestas Simson lahti protsesse (valimised, rahu pooldamine), mis Eesti poolel viisid Tartu rahuläbirääkimiste laua taha istumiseni:

„Eestis toimus jagunemine parem- ja vasakpoolsete seas, sest rahuloosungiga lehvitanud vasakpoolsed said 1919. aprilli algul Asutava kogu valimistel häid tulemusi, parempoolsed aga nõudsid enamluse lõplikku mahasurumist.“

Veel näitab Simson Vabadussõda kangelasliku (ja samas raske) ajana ning räägib, kuidas tol ajal vabadust mõisteti:

„Selja taga oli ligi 14 kuud sõda ja noor Eesti Vabariik oli iseseisvuse eest maksnud ligi 4000 kaitseväelase eluga. Vabadussõda ja Tartu rahu õpetasid eestlastele selgeks vabaduse saamise retsepti ja see ajaloo õppetund oli sootuks erinev praegusest. Kui praegu kõnelevad eestlased sageli veretu iseseisvumise võimalusest, siis 1920. aastatel rõhutasid riigimehed ja sõjaväelased kõikvõimalikel aastapäevapidustustel just vastupidist – vabadus ei tule niisama, selle eest tuleb võidelda ja ohvreid kanda.“

Eelneva tsitaadi juures puudub selgelt viide ning võib eeldada, et seal on tegu ajakirjaniku enda teadmistega. Seega esineb siin tekstis tugevat autoripoolset hinnangu andmist Tartu rahu eelsele ajale. Selle teksti analüüsil ilmnes probleem, et mõnikord võib jääda selgusetuks, kes on kõneleja – kas autor ise või allikas. Kolm lõiku hiljem samas tekstis kirjutab Simson veel protsessidest tollases Eestis, kusjuures lõigu lõpuosa puhul (allajoonitud) jääb selgusetuks, kes on mõtete autor:

„Eesti esseerid ja sotsiaaldemokraadid deklareerisid, et edasine sõda ei ole eestlaste vaid Vene valgete huvides /.../ „Rahukihvt“ oli kevadeks sõjaväes laialt levinud, õõnestades moraali. „Rahvas oli sõjast tingitud raskuste all kannatanud juba 1914. aastast alates,“ selgitab Arumäe.“

Moraali „õõnestamisest“ rääkimine on kahtlemata tõlgendus, kuid tekstis jääb attributeerimine mitmetimõistetavaks. Üldiselt viidatud ei ole, kuid nelja selleteemalise lõigu (sh näitena toodu) jooksul nimetab Simson kolmel korral allikana ajaloolast Heino Arumäed. Seetõttu on õigustatud arvestamine võimalusega, et ka viitamata lausete puhul (sh allajoonitud) pärineb info Arumäelt. Rahva seas rahutahte levimine Eesti Vabadussõja aegadel on vähemalt minu vaadeldud valimis ainulaadne teema – kui näiteks piirivaidluste ja Venemaa üle võidu saavutamise arusaamad korduvad tekstist teksti ja aastast aastasse, siis see teema näib olevat vähemalt selles kontekstis ainulaadne. See suurendab veelgi tema kui autori rolli tähtsust – püstitatud teema ei tulene niiväga varasemast ühiskondlikust diskursusest kui võrd autor enda initsiatiivist.

Simson alustab oma artiklit viitega Eesti Päevalehe 1920. aasta juhtkirjale, mis toob ajaloo tõlgendajate hulka tollased ajakirjanikud:

„Mis pakub see rahu meile, Eestile?“ küsis Päevaleht Vabadussõja lõpupäeva puhul ilma igasuguse rõõmuhõisketa. „Nii palju on kindel, et ta mitte ei too sarnast rahu, mis seni harilikult sõdade kannul on käinud, vaid ta toob meile külma rahu,“

Kuna tegemist on Simsoni väljaande eelkäijaga, võib siit välja lugeda iseenda autoriteedi kindlustamist ning isegi väikeste mõõndustega öeldes, oma väljaande reklaami.

Samas annab vana juhtkirja tekst Tartu rahule veel uue mõõtme – et seda ei peetud lõplikuks või Venemaa poolset ohtu likvideerivaks. See kannab pisut erinevat tähendust võrreldes tekstidega, mis rõhutavad Tartu rahu kui suurt võitu Venemaa üle ning seda lõiku valides on Simson ka selle uue tõlgenduse diksursusesse sisse toonud.

Simsoni tekstis võib leida lisaks ajakirjanikupoolsetele tõlgendustele mitmeid selgelt eristuvaid

küsimusepüstitusi:

„Ja siit algavadki vaidlused Tartu rahu üle. Esiteks, kuidas nimetada seda sõda, mille ta lõpetas?“

„Kuid milline on Tartu rahu väärtus tänapäeval? On ta pelgalt ajalooline tähis või siis ikkagi praegugi toimiv riikluse alustala?„

„Kui kaua siis täna 90-aastaseks saanud Tartu rahuleping Eesti poliitikas veel oluline on? Ja mida on temaga tänapäeva poliitika seisukohalt pihta hakata?“

Sealjuures on oluline tähele panna, et kõik püstitatud küsimused ei pruugi olla ajakirjaniku enda poolt probleemiks seatud, vaid tulenevad varem ühiskonnas üleval olnud aspektidest. Eriti puudutab see Tartu rahu senise kehtivuse ning ka tähenduse kohta käivaid küsimusi. Juhtlõigust võib välja lugeda, et sedalaadi küsimus tuleb varasematest vaidlustest (vt eriti allajoonitud osa):

„Ehkki Tartu rahuleping sisaldas sõnu „igavesest ajast igavesti“, on pärast selle allakirjutamist enamik aega möödunud vaieldes selle kehtivuse üle.“

Selle lausestusega annab autor dimensiooni, et Tartu rahu ei olegi midagi kindlat, vaid selle kehtimine on piisavalt ebakindel et olla pidevate vaidluste allikaks.

Ühel juhul viitab ka autor selgesti, et tema püstitatud küsimus tuleb otseselt varasemast samas lehes käinud debatist:

„Teine olulisem probleemistik kerkis esile mõne aasta eest, kui Medijainen tõstatas teema, et Tartu rahuleping kohustab Eestit säilitama sisuliselt neutraliteeti.“

Selline aspekt vähendab ajakirjaniku kui iseseisva tõlgendaja rolli ning suurendab tema kui teiste vahendaja ning teksti fokuseerija, kokkupanija ning väravavahi osa. Seda lähenemist toetab antud teksti osas ka asjaolu, et allikatena on kaasatud kuus eksperti. Kuid siiski ei tohi unustada asjaolu, et ajakirjanik ikkagi teeb iseseisvalt ka valikuid juba etteantud naratiivide seas ja nende kajastamise asjus. Näiteks tugevdab Mediajaineni korduv mainimine tema käsitlemise olulisust.

Esimesele küsimusele, mis puudutab Vabadussõja nimetust, vastates segunevad Vahur Made seisukohad ning viitamata argumendid (mida võib pidada ajakirjanikule kuuluvaks). Teistes punktides (Tartu rahu väärtus ja olulisus tänapäeval) laseb Simson väidelda Medijainenil, Ago Pajuril ja Vahur Madel. Sõnastuslikes küsimustes võib siin leida pisut ajakirjaniku tõlgendust (vt

allajoonitud):

„Medijainen väidab endiselt, et tingiv kõneviis viitab mõlema poole arvestamisele Eesti neutraliteedipüüdlustega: „Eesti alalises neutraliteedis ei kahtle V artiklis kumbki lepingupool.” /.../ Teised ajaloolased, Ago Pajur ja Vahur Made vaidlevad sellele aga ägedalt vastu. „Sellest viiendast artiklist ei loe ju seda absoluutselt välja,” nendib Pajur.“

Seega on selles artiklis ajakirjanik kolmes rollis – leidub nii tekstinäiteid, kus autor asub ise tõlgendaja positsioonile, neid kus ta esineb küsimuste püstitajana kui ka neid, kus ta jääb peamiselt ekspertide seisukohtade vahendajaks. Lisaks on ta autorina fokuseerija ja rõhkude asetaja, näiteks on ta toonu kohe artikli alguses vanade juhtkirjade sisu ja väitega, et peale Tartu rahu allakirjutamist on enamuse aega möödunud selle kehtivuse üle vaieldes, esile arusaama Tartu rahust kui millestki ebakindlast. Sarnast seisukohta ei saa artikli teksti järgi omista ühelegi seal kõnelejana esinenud allikatest.

Nii näiteks arutleb Vahur Koorits („Tartu rahu preambul jättis Eesti-Vene piirilepingu ootele“, 02.02.2010, Postimees) kaheksas lõigus Tartu rahu tänapäeval kehtimise üle ning mainib sealjuures vaid põgusalt selle ajaloolist konteksti (öeldes, et on 90 aastapäev) ja annab samas mõista, kuidas suhestub Tartu rahu meiega tänapäeval - et ilma piirilepinguta oleks Tartu rahu ainult ajalooline mälestus (mälestus ei ole kuigi aktiivne sõna, pigem seostub „ajaloo kolikambriga“):

„Tartu rahu pole ka täna, oma 90. aastapäeval, lihtsalt ajalooline mälestus, vaid see mõjutab meid siiani seeläbi, et Venemaaga pole sõlmitud piirilepingut.“

Selle artikli puhul annab ajakirjanik Tartu rahule ning sellega seotud mineviku loole tähendusi üsna vähe ning needki on implitsiitsed.

Nils Niitra oli kirjutanud reportaaži, kuidas ta viis mootorsaaniga Eesti lipu Tartu rahu järgse piiri sellele osale, kus see langeb kokku praeguse piiriga. Siit leiab selgeid ajalootõlgendusi vähe, siiski on rahuleping selgelt kontekstualiseeritud just piiri ja Venemaaga ning toodud välja, et piir ei ole enam see:

„Vuhiseme läbi küla Piirissaare kordonisse, et täpsustada oma eesmäärke kaardil, millel peaks leiduma koos nii Tartu rahu piir kui kontrolljoon. Selgub, et sellist kaarti kordonis pole, sest piirivalvuritel ei ole Tartu rahu piiriga midagi peale hakata.“

Samuti kohtab patriotismi:

„Seisame neljakesi lipu juurde ja Margus teeb pilti. Midagi peaks veel tegema. Karjun läbi tuisu «Eesti vabaks!». «On juba vaba,» teatab külmast kangete kätega aparaati kotti toppiv Margus.“

Olemuslugudes leiab ka Tartu rahu kujutamist kui midagi ülevat ja heroiseeritud. Näiteks loob autor konteksti abil kujutluspildi Tartu rahust kui millestki ilusast, mille täisväärtusliku kehtimise ajal oli vähemalt ühe pere elu hea:

„Kui Aleksandra 1930. aasta suvel ema Anna ja isa Matvei lapsena Setumaal Tsilli külas ilmale tuli, oli Tartu rahu 10 aastat vana ja terve Setumaa Eesti käes. Ilus elamine oli /.../“

„Setu naine igatseb piirilepinguga kodu tagasi“, Villu Päärt, 02.02.2005, Postimees.

Siin on tegu võrdlemisi varjatud ning samas mitte kuigivõrd olulise tõlgendusega, kuid siiski on näha, kuidas ajakirjanik on autorina põiminud oma teksti ajaloolisi mõisteid.

Vabadusõja heroiseerimist leidis tekste analüüsides ka juhtlõigu sõnastuses:

„Eesti peab Tartu rahu sünni juures tänulik olema mitte ainult vapratele sõduritele ja jõulisele rahuläbirääkimisele, vaid ka delegatsiooni juhi Jaan Poska oskusele õigel hetkel konjakiklaasid lauale tuua või saun kütte panna.“

(„Konjak mängis rahukõnelustel oma rolli“ Alo Raun, 02.02.2010, Postimees)

Eeltsiteeritud tekst toob sisse omapärase teema, mida teistes valimisse sattunud tekstides puudutatud ei ole. Teemapüstituse esmast päritolu on raske kindlaks teha, kuid tekstist ilmneb, et sellest räägib autori poolt kaasatud kõneleja Jüri Trei:

„Jaan Poska mälestusfondi juhatuse liikme Jüri Trei sõnul on diplomaatias tavaline, et läbirääkimiste laua taga öeldakse teravusi ning edusamme eriti ei saavutata, seevastu jõutakse kaugemale mitteametlikus õhkkonnas.“

Kuid sealjuures suurendab eelnevalt tsiteeritud juhtlõigus oleva tõlgendusliku lause osatähtsust see, et seal tõmmatud vastandus ei tulene kuidagi artikli teemast või tekstis leiduvatest allika tsitaatidest, mis lubab ajakirjanikule omistada siin tõlgendaja rolli.

2010. aasta 2. veebruari lehenumbri Postimees ka toonud sisse teise omapärasema teema – kõneluste sõjatsensori tütre Mai Raud-Pähna, kes sündis täpselt 9 kuud peale Tartu rahu alla kirjutamist. Nii see kui Alo Rauna teemapüstitus toovad inimlikkuse momendi – tähtsad, ajaloos olulised tegelased olid samuti inimesed:

„/.../ kirjeldas Trei. „Kui vaidlus teravamaks läks, valas Poska Joffele konjakit, ja üks nii need kaks meest riigipiiri paika panid“ Ei tea, kas see oli joodud alkoholist või hajameelsusest, kuid Eesti delegatsiooni liige Ants Piip suutis ühel sellisel saunaõhtul ära kaotada oma profelli, milles oli nii isiklikke pesuvahendeid kui Eesti poole dokumente.“

(„Konjak mängis rahukõnelustel oma rolli“ Alo Raun, 02.02.2010, Postimees)

„Rahulepingu sõlmimisel sõjatsensoriks olnud Märt Raud tõttas pärast pikaks veninud päeva koju ning alles aastaid hiljem küsis oma tütre Mai käest: kas ta on mõelnud, miks tema sünnipäev on just 2. novembril ehk täpselt üheksa kuud pärast lepingu sõlmimist? „Eks se eufooria oli pärast lepingu sõlmimist lihtsalt nii suur,“ muigab Rootsisis Stockholmis elav särtsakas vanaproua Mai Raud-Pähn.“

(„Tartu rahu laps, elukutseline eestlane“, Tuuli Koch, 02.02.2010, Postimees)

Sealjuures on algselt info pärit siiski allikatelt ning viidatud on peaaegu kogu tekst peale juhtlõikude, mille koostab tavaliselt töö spetsiifikast tulenevalt ajakirjanik ise. Tekstis on ajakirjanik sõnavaliku ning lausestusega inimlikkuse aspekti veelgi rõhutanud (vt eriti allajoonitud osad). Seega võib siin näha ajakirjanikku esmalt materjali ja allikate valijana (on valitud ajaloolisi isikuid inimlikustavad teemad) ning seejärel tal juba ees olevale materjalile aktsentide ning asetuse andjana.

Eespool on mainitud, et Priit Simson viitab Eesti Päevalehes Eero Medijaineni poolt algatatud debatile (kas Tartu rahu kohustab Eestit neutraliteedile). Eero Mediajainenile viitab ka Postimehe ajakirjanik Alo Raun („Tartu rahu või Tartu reetmine?“, 02.02.2010), kuid tema nopib välja küsimuse, kas Tartu rahu võis mõne teise riigi seisukohast tunduda hoopis reetmisena. Võib eeldada, et mõlemad autorid viitavad samale tekstile, mis ilmus 02.02.2005 Eesti Päevalehes ja varem väljaandes Universitas Tartuensis:

„Viie aasta eest viskas ajaloolane eero Medijainen õhku mõtte,“
(„Tartu rahu või Tartu reetmine“, Alo Raun 02.02.2010, Postimees)

„Teine olulisem probleemistik kerkis esile mõne aasta eest, kui Medijainen tõstatas teema,“

(„Tartu rahu 90: kuidas seda tehti, kas see veel kehtib?“, Priit Simson, 02.02.2010, Eesti Päevaleht)

See näide illustreerib hästi seda, kuidas küsimusepüstitus võib küll pärineda varasemast diskursusest, kuid ometi on ajakirjanikul valikuvõimalus kajastada just seda tahku, mida ta ise oluliseks peab. See tuleb uurijale meelde selle tähtsust, et ka etteantud teemade seast selektsiooni tehes säilib ajakirjaniku kui teema valija tähtsus.

Alo Rauna eelmainitud artikkel on terves ulatuses viidatud, peamiselt on kirjeldatud varasemaid spetsialistide arvamused. Jällegi võib siin näha emotsionaalselt ja kujundlikult sõnastatud pealkirja, kus eestlaste jaoks peaaegu püha sõnaühend Tartu rahu on ümber pööratud Tartu reetmiseks (vt allajoonitud osa eelneva tsitaadi viites). Seega on siin ajakirjanik teema püstitaja ning tal on ka autoripositsioonist tulenev võim valida pealkirju, mida ta kasutab tõlgenduslikul viisil valides emotsioone tekitava pealkirja.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et olemuslugudes on hinnanguid Tartu rahule (nt teemal, kas see on tänapäeval kehtiv, mida see ajaloos tähendas või millised protsessid toimusid selle sõlmimise ajal) ja seega ka ajaloole antud rohkem kui uudise kategooria artiklites, kusjuures seda teevad nii spetsialistid kui ajakirjanikud. 2010 aastal on mõlemad vaatlusalused lehed pühendanud Tartu rahu teemale vähemalt kahe külje jagu ruumi – sellega edastatakse arusaama, et tegu on tähtsa teemaga (see on ju väärt nii suurt ruumi). Mitme näite puhul on tugevalt märgata ajakirjaniku kui küsimuste püstitaja, rõhuasetuste seadja ja teemade üles korjaja rolli. Sagedasemad küsimuste teemad (piirilepe, piirijoon, Tartu rahu kehtimine, Tartu rahu kui reetmine jne) korduvad läbi aastate, kuid tekstide hulgas leidub mitmeid näiteid selle kohta, et ka juba olemasolevate narratiivide ja motiivide seast valimine jätab ruumi ajakirjaniku otsustusvabadusele ning ka selles rollis on ajakirjanikul võimalus anda ajaloole tõlgendusi. Tekstide pealkirjades, mille sisu ja vormi valivad ajakirjanikud, on samuti tunda nende kui rõhuasetajate ja fokuseerijate rolli, selle kategooria tekstide hulgas mitmel oli pealkiri valitud emotsionaalne ja „mahlakas“. Selline pealkirjastus annab tekstile teatud varjundi ning suurendab ajakirjaniku kui tõlgendajate rolli.

Paremini nähtaval olevaid tõlgendusi ja originaalsemaid ajakirjaniku poolt püstitatud teemakäsitusi leidub peamiselt ühe ajakirjaniku (Priit Simsoni) tekstis.

3.2.3 Küsitluste (sh intervjuu) kategooria tekstide analüüs

Kokku oli valimis kolm küsitlust ja üks lühike intervjuu, mille lugesin samuti küsitluste hulka kuuluvaks. Küsimuse(d) püstitanud ajakirjanik oli nimeliselt identifitseeritav ainult intervjuu puhul („Õigusteadlane: Tartu rahuleping kehtib praegugi“, Argo Ideon, 02.02.2010, Postimees).

Kolmest käesoleva kategooria küsitlusest nelja puhul on küsimused püstitatud otseselt Tartu rahust lähtuvalt, ühe puhul („Küsitlus: mis tingimustel võiks praegune kontrolljoon muutuda ametlikuks Eesti-Vene piiriks?“, 03.02.2010, Postimees) pole alguses küsimuses Tartu rahu mainitud, selle toovad sisse kaks neljast küsitlusest. Selle teksti puhul võib öelda, et ajakirjaniku roll Tartu rahu suhtes on minimaalne.

Mõlema küsitluse puhul, mille küsimus sisaldab viidet Tartu rahule („Küsitlus: kas Tartu rahu kehtib? Mis tähendus on Tartu rahul täna?“, 02.02.2005, Eesti Päevaleht ja „Küsitlus: kas Tartu rahuleping teie hinnangul kehtib või mitte?“, 02.02.2010, Eesti Päevaleht) on küsimusepüstitus üsna sarnane ning vastama on valitud eksperdid, 2005. aastal õigusteadlane Heiki Lindpere ja ajaloolane Olaf Mertelsmann, 2010. aastal õigusprofessorid Heiki Lindpere ja Lauri Mälksoo. Nende juures on peamine ajakirjaniku roll olnud päevakorral hoida Tartu rahu kehtivuse teemat.

Ainsa intervjuuna on valimis Argo Ideoni neljast küsimusest koosnev usutus Rein Müllersoniga. Intervjuu juhtlõigus on ajakirjanik kasutanud pisut tugevamat sõnastust kui allikas tekstis:

Pealkiri: „*Õigusteadlane: Tartu rahuleping kehtib praegugi.*

Juhtlõik: *Tunnustatud rahvusvahelise õiguse spetsialist, akadeemia Nord rektor Rein Müllerson (65) leiab, et ka Venemaa võiks tunnustada Tartu rahu kehtivust.*“

Allika selleteemaline tekst intervjuus, veidi vähem kategoorilise sisuga (vt allajoonitud):

„Ei ole mingit kahtlust, et Tartu rahu on oluline ajalooliselt ja niisugusena jääb selle tähendus püsima. Küsimusele, kas Tartu rahuleping on kehtiv, ühest ja kindlat vastust ei ole ning selle üle on käinud vaidlused. Minu arvates on see kehtiv, kuna sellised rahulepingud ei lõpe. /.../ Selles pole midagi uut, miks Venemaa või omal ajal NSV Liit tõlgendasid Tartu rahu mittekehtivaks. /.../ Oleks muidugi palju parem, kui Venemaa seda tunnistaks. Praegu ei tunnista Vene riik ega ka paljud sealsed teadlased meie arusaama, võimalik, et aja jooksul see muutub. Me peame oma positsiooni hoidma ja selgitama. Rahvusvahelises õiguses on tihti nii, et kuigi pooled säilitavad oma seisukohad, leitakse ikkagi kompromissid. Riigid võivad jääda kindlaks oma arvamustele, kuid lahendada praktilised küsimused.“

Seega võib sellest tekstist leida jällegi ajakirjaniku fokuseerivat ja rõhuasetajalikku rolli, kus ta just visuaalselt esiletõusvamates tekstiosades lisab allikalt saadud infole omapoolse aksendi.

Intervjuude puhul saab ajakirjanik allikat suunata küsimustega. Kaks esimest küsimust käesolevas intervjuus on avatud, neutraalsed ja puudutavad Tartu rahu tähendust tänapäeval:

„Kas Tartu rahuleping on vaid ajalooline dokument või kehtib see ka praegu?“

„Kui suur tähendus on Tartu rahul praegu?“

Seega ajakirjanik on jäänud ka varem mitmel korral esinenud teema piiresse ning esitanud küsimused neutraalselt. Siingi on tal võim valida teema, mille kohta kõneleja sõna saab.

Kolmas küsimus on pisut provokatiivsem ning sisaldab esiteks Tartu rahu tähtsuse esiletõstmist Eesti jaoks (vt allajoonitud) ning Eesti-Vene vastandamist tänapäeval. Sealjuures on alguses viide levinud teadmisele, mis lükkab justkui vastutuse seisukoha võtmiseks ajakirjanikult ära (vt paksus kirjas), kui samas on siiski selge, et valiku veelkord kinnistada selle metafoori paikapidavust ka oma tekstis on teinud siiski ajakirjanik:

„On öeldud, et Tartu rahu on Eesti Vabariigi sünnitunnistus. Kui Venemaa ei pea kehtivaks sellist Eesti riikluse alustala, peaks ju olema neilegi arusaadav, et see tekitab meis halva enesetunde?“

Siin võib näha ajakirjanikul suuremat tõlgendajarolli kui esimeste küsimuste juures, aga Tartu rahule tähenduse andmise suhes on see siiski pigem varjatud.

Neljandas küsimuses toob Ideon sisse Tartu rahu seotuse Eesti taasiseseisvumisega:

„Teil endal oli osa selles, et Venemaa president Jeltsin tunnustas 1991. aastal Eesti iseseisvust. Kas neis aruteludes Tartu rahu teema ka kerkis?“

Seda teemad on seni esinenud suhteliselt vähe, peamiselt võttes, mis rõhutab Eesti vabariigi õiguslikku järjepidevust. Siin on aga ajakirjanik valinud teema lähtuvalt intervjuueeritavast ja tema minevikust, seega on tema teemapüstitus pigem vahendajalik.

Küsitluste puhul seisneb ajakirjaniku roll peamiselt küsimuse püstitamises ja vastajate valimises. Käsitletud tekstide puhul esitasid ajakirjanikud küsimusi levinud teemal ning nende roll oli selle taas rõhutamises. Intervjuu puhul oli ajakirjaniku roll suurem kui küsitluste puhul. Mingil määral on ta ka hiljem vastuse sobivaks toimetaja, kuid selle ulatust, on ainult tekstide põhjal võimatu öelda.

3.2.4 Arvamuse kategooria tekstide analüüs

Kokku oli valimis 6 arvamislugu, kusjuures see oli kategooria, kus kõige suurem osa autoritest oli väljaspoolt toimetust – kolm arvamuskirjat oli kirjutanud spetsialist, ühe eraisik ning kaks ajakirjanikud.

Hilisemaid samuti valimisse jäävaid artikleid vaadates võib öelda, et väga oluline oli Eero Medijaise „Tartu rahu varjatud nurgad“ (02.02.2005, Eesti Päevaleht), mille ühe teesi järgi võib Tartu rahu mõndade osapoolte vaatepunktist käsitleda hoopis reetmisena. Samuti tõstas Medijainen selles artiklis küsimuse, kas mitte Tartu rahulping pole kehtetu, sest Eesti on rikkunud selles sisalduvat neutraliteedinõuet. Sellele artiklile kui oluliste teemade püstitajale viidatakse hiljem tagasi vähemalt neljas teises tekstis.

Esimeseks vastukajaks oli järgmise päeva Eesti Päevalehe külgedel trükki läinud Kaarel Tarandi lugu, mis reageeris Medijaise artikli kohta tulnud tagasisidele. Kohati lugejate suhtes patroniseerival toonil annab Tarand mõista, et peab Tartu rahulepingut hoolimata Medijaise artikli sisust endiselt kehtivaks (vt allajoonitud osad):

„Eile läks kõik täpselt ennustuste järgi. Tartu Ülikooli ajaloo professor Eero Medijaise pehmelt öeldes provokatiivsele artiklile hakkas juba varahommikust saadik laekuma hävitavat tagasisidet. /.../ Nüüd võib Medijaise loost inspireeritult tekkida Eestis terve hulk inimesi, kes asuvad kuulutama Tartu rahulepingu mittekehtivust. /.../ Meie õnneks ühe lepingu juriidilist kehtivust ei muuda karvavõrragi see, mida inimene või kasvõi rahva enamik sellest lepingust arvab. /.../ Järelikult, kehtivat Tartu rahulepingut kõrvale jättes,“ („Kaarel Tarand:Tükeldatud algtekst ja mitu minevikku“, Kaarel Tarand, 03.02.2010, Eesti Päevaleht)

Kohati kasutab Tarand tekstis väljendeid, mis näitavad Tartu rahu kui iseenesestmõistetavalt väga tähtsat sündmust meie jaoks, näiteks ütleb ta, et Tartu rahuleping on „meie omariikluse nurgakivi“. Samuti toob autor terava vastanduse teemal Eesti vs Venemaa ning annab mõista, et Venemaa on lepinguid (sh Tartu rahu) ennegi esialgsest erineval viisil tõlgendanud:

„Kui Venemaaga sõlmida kas või näiteks neljasõnaline leping tekstiga ““Vene võim on kuradist”“, leiab vastaspool ikka võimaluse seda seitsmel viisil tõlgendada.“

Seega võib öelda, et Kaarel Tarand võtab kindla seisukoha, et Tartu rahuleping on kehtiv kontekstis, kus üks ekspert selles kahtleb. Kuid Tarand teemapüstitajana on ta siin vähem

tõlgendajalikult positsioonil, sest selge ajend varem ilmunud artikli ja sellele tulnud tagasiside näol oli artiklile olemas.

Teise ajakirjanikust autoriga arvamust, kus mainiti Tartu rahu, on kirjutanud Eesti Päevalehe toonane peatoimetaja Priit Hõbemägi. Hõbemägi analüüsilugu „Moskva vajab tüli Eesti ja Lätiga“ (02.02.2005) arutleb tänapäevaste protsesside üle ning autor puudutab Tartu rahu vaid põgusalt. Tartu rahu temaatikas suhteliselt vähelevinud on Tartu rahu sidumine Läti samalaadse dokumendi, Riia rahuga:

„Sisepoliitiline tüliõun on ka piirilepingu tingimused: kas Tartu rahu ja 11. augustil 1920 sõlmitud Riia rahu järgne piir või mingi muu piir?“

Selle seose sissetoomine annab tunnistust ajakirjanikust kui ajaloo tõlgendajast, kes lugeja jaoks mineviku loo kohta uusi seoseid loob. Kuid tuleb ka arvesse võtta, et muidu oli selle arvamuse artikli puhul ajakirjaniku roll Tartu rahu suhtes väike, see ei olnud teksti põhiteemaks.

Kuna suur osa arvamustlugusid on pärit autoritelt väljaspoolt toimetust, saab siin olulise rolli arvamustoimetaja (st ajakirjanik), kes valib autorid välja ja mingil määral ilmselt ka suunab valmivate artiklite sisu.

Juba mainitud Eero Medijaineni artikli juures on oluline, et see oli juba varem ilmunud väljaandes Universitas Tartuensis. Seega olid Päevalehe arvamuskülje kokkupanijad valinud juba valmis teksti, mille suhtes olid ka ise arvamusel, et see on provokatiivne:

*„Tartu ülikooli ajaloprofessor Eero Medijaise **pehmelts** öeldes provokatiivsele artiklile“*

Selle põhjal võib oletada, et arvamustoimetaja kui teemade valija ja aktualiseeriija jaoks oli positiivse väärtusega teravate ja uudsete aspektide avalikku diskussiooni toomine.

Põgusalt on Tartu rahu mainitud ka Eerik Niiles Krossi tekstis „Eesti-Vene poliitiline deklaratsioon (vol II)“ (31.02.2005, Eesti Päevaleht). Selles tekstis on antud Tartu rahule tähtsa seni ainsana aktuaalse Eesti-Vene lepingu tähendus:

„Pooled kinnitavad, et Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline riigipiir on kindlaks määratud 2. veebruaril 1920 sõlmitud rahulepinguga. /.../ Pooled /.../ teevad kõik, et kuni Tartu rahulepingu täieliku rakendumiseni toimuks Eesti Vabariigi kahe osa vahel Eesti Vabariigi kodanike ja kaupade takistamatu liikumine.“

See tekst on kirjutatud vastuseks Venemaa poolt Eestile esitatud poliitilisele deklaratsioonile. Sellest võib järeldada, et seal sisalduvad ajaloolised hinnangud on antud teksti autori poolt vastavalt teksti eesmärgile ilma ajakirjanikupoolse sekkumiseta ning selle teksti puhul on ajakirjaniku roll Tartu rahu suhtes minimaalne.

Postimehe puhul kirjutavad ajakirjanikud välisautoriga arvamused lühikese juhtlõigu moodi sissejuhatuse. David Vseiovi teksti „David Vseiov: rahulepingut sõlmides olid Eestil ja Venemaal erinevad huvid“ (31.01.2010, Postimehe lisa ak) puhul sisaldas see hinnangut ajaloole:

„Ajaloolane David Vseiov kirjutab, et 90 aastat tagasi istusid Eesti esindajad läbirääkimiste laua taha igati ausate kavatsustega ja erinevalt Nõukogude Venemaast polnud need kantud vaid taktikalistest ja ajas piiratud huvidest.“

Sama sõnumit kannab ka pealkiri, mille puhul erinevalt juhtlõigust on raske määrata autorit. Edasisest Vseiovi tekstist ilmneb, et juhtlõiku kokku pannes on ajakirjanik edasi andnud Vseiovi sõnu adekvaatselt ning ei ole lisanud omapoolseid aktsente. Vseiovi enda tekst:

„Nõukogude Venemaa jaoks oli see pigem ajutine (loomulikult Vabadussõja rinnetel Eesti poolt ka mõningal määral pealesunnitud) taktikaline käik. /.../ Igatahes asusid Eesti esindajad läbirääkimiste laua taha igati ausate kavatsustega. Erinevalt Nõukogude Venemaast polnud need kantud vaid taktikalistest ja ajas piiratud huvidest ning kommentaarides toimunule ei väljendanud Eesti riigitegelased rahulepingu sisust põhimõtteliselt eristuvaid soovunelmaid.“

Seega selle teksti puhul võime näha ajakirjaniku rolli peamiselt teema valijana ning loo tellijana. Samasuguse järelduse võib teha ka Aare Hõrna artikli „Hõrna Aare: „Järgmisel aastal näeme Jeruusalemmas!“ (02.02.2010, Postimees) kohta. Sealjuures on oluline see, et Postimees on selle loo valikuga hoidnud üleval tugevalt Setumaa problemaatikat ning Tartu rahu seost sellega. Siiski on artiklite ja kirjutajate valiku protsessile ning arvamustoimetajate rollile selles raske valgust heita ainult kajastusi lugedes, selles kontekstis peaks paremaid tulemusi andma intervjuud arvamustoimetuste töötajatega.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et arvamused puhul on esmalt tähtis ajakirjanik kui toimetaja ja lugude, teemade valija, sest kaks kolmandikku arvamuseartiklitest on toimetusevälistelt autoritelt. Kaarel Tarandi aramusloost, mis on ka ainus ajakirjaniku kirjutatud pikemalt Tartu rahule pühendatud arvamuse, leiab hinnanguid Tartu rahule (see on kehtiv ja oluline), kuid samuti mitte

väga suurel määral. Priit Hõbemägi loost leiab Tartu rahu suhtes seose loomise Riia rahuga ning viitamist Eesti-Vene piirile. Prevalveerima jäävad selles kategoorias siiski toimetuseväliste autorite tõlgendused ja arvamused.

3.2.5 Juhtkirjade analüüs

Juhtkirju on valimis kokku kaheksa. Postimehes on Tartu rahu teemat sisaldavaid juhtkirju ilmunud aastatel 2005, 2007 ja 2010, Eesti Päevalehes aastatel 2007, 2009 ja 2010. Juhtkirjadele tasub pöörata eraldi tähelepanu, kuna neis näitab väljaanne oma seisukohti. Juhtkirjades oli küll kasutatud ka allikaid (kokku kaheksa kõnelejat kõigi juhtkirjade peale), ent rohkem esines hinnanguid andvaid kohti, mis olid viiteta.

Kaheksast juhtkirjast nelja puhul on peateemaks Tartu rahu: „Juhtkiri: Eesti riigi sünnitunnistus“, 02.02.2005, Postimees, „Juhtkiri: Vabariigi sünnitunnistus“, 31.01.2009, Eesti Päevaleht, „Juhtkiri: Tartu rahu kui teenäitaja“, 02.02.2010, Eesti Päevaleht ja „Juhtkiri: 90 aastat hiljem“, 02.02.2010, Postimees. Neist neljast leiab mitmeid ühiseid jooni. Kõik käsitlevad Tartu rahu kui Eesti riigi järjepidevuse tagajat:

„Tartu rahuleping on üks alusdokumente, millel põhineb praeguse Eesti vabariigi õiguslik järjepidevus.“

(„Juhtkiri: Eesti riigi sünnitunnistus“, 02.02.2005, Postimees)

„2 veebruaril 1920 sõlmitud rahulepinguga tunnustas Venemaa „ilmtingimata Eesti riigi rippumatust ja iseseisvust, loobudes vabatahtikult ning igaveseks ajaks kõigist suverään-õigustest, mis olid Venemaal Eesti rahva ja maa kohta maksvuselt olnud riigiõiguslike korra kui ka rahvusvaheliste lepingute põhjal“. Tartu rahulepingu ajalooline tähtsus on selles, et mõlemad riigi tunnustasid vastastikku üksteist ning määratlesid ka omavahelise piiri.“

(Juhtkiri: Vabariigi sünnitunnistus“, 31.01.2009, Eesti Päevaleht)

„Tartu rahulepingul on kahesugune väärtus. /.../ Teiseks, tema väärtus Eesti Vabariigi järjepidevuse tõendina.“

(„Juhtkiri: Tartu rahu kui teenäitaja“, 02.02.2010, Eesti Päevaleht)

„Küll aga võime kindlad olla, et ka 2015. aastal on Tartu rahulepingul ülioluline tähendus meie riigi sünnitunnistusena.“

(„Juhtkiri: 90 aastat hiljem“, 02.02.2010, Postimees)

Eelmainitud võib võtta kui ajakirjanikest autorite tõlgendust, aga siin tuleb ka arvesse võtta, et käsitus Tartu rahust kui Eesti vabariigi järjepidevuse tähisest on nii varem kui hiljem kõlanud ekspertide suust. Vaid üheks näiteks sellest on, kuidas Priit Simson tsiteerib (02.02.2010, Eesti Päevaleht) ajaloolast Vahur Madet:

„Tartu rahu kinnitab 1918. aasta iseseisvusdeklaratsiooniga alguse saanud Eesti Vabariigi õigusjärglust. /.../,“põhjendab Made.“

Samuti viidatakse nii 2005. aasta Postimehe kui 2007. aasta Päevalehe juhtkirjas president Lennart Merile, kes on nimetanud Tartu rahu Eesti vabariigi sünnitunnistuseks. See annab veel varasemate arvamuste tuge ajakirjanike väitele Tartu rahust kui Eesti riigi alusest ja järjepidevuse kandjast ning vähendab nende tähtsust autonoomsete teemapüstitajatena.

Kõik eelmainitud juhtkirjade autorid seovad Tartu rahu ka uue Eesti-Vene piirlepinguga ja üldisemalt piiriküsimuste ja suhetega Venemaaga:

„Tartu rahuleping on jätkuvalt päevakorral, sest kummitamas on piirilepe Venemaa, milles Tartu rahu ignoreeritakse.“

(„Juhtkiri: Eesti riigi sünnitunnistus“, 02.02.2005, Postimees)

Sealjuures Postimees kirjeldab Tartu rahu kui midagi, mida ei tohiks ignoreerida. Eesti Päevaleht aga lisab dimensiooni, justkui oleks mõnes mõttes isegi hea loobuda Tartu rahu järgsest piirist:

„Ilmselt ei saa me tagasi ka Tartu rahu järgset piiri (õnneks, ütlevad ilmselt paljud) ja oleks asjatu taandada oma suhteid Venemaaga vaid sellele punktile.“

(„Juhtkiri: Tartu rahu kui teenäitaja“, 02.02.2010, Eesti Päevaleht)

Igal juhul on Tartu rahu seotud uue Eesti-Vene piirlepinguga, mis on tihti esinev motiiv ning ajakirjanikust autorid esinevad siin selle veelkordsete kordajatena.

Puududatakse ka Tartu rahu tänapäeval kehtimist, kusjuures võetakse kindel seisukoht, et see kehtib endiselt:

„Juriidilise dokumendina on Tartu rahuleping endiselt jõus nagu iga leping, mida ei ole denonseeritud.“

(„Juhtkiri: Eesti riigi sünnitunnistus“, 02.02.2005, Postimees)

„Rahulepingut pole keegi tühistanud“

(Juhtkiri: Vabariigi sünnitunnistus“, 31.01.2009, Eesti Päevaleht)

„Võime täie kindlusega korrata, et juriidilise dokumendina on Tartu rahuleping jõus, nii nagu iga leping, mida pole denonseeritud.“

(„Juhtkiri: 90 aastat hiljem“, 02.02.2010, Postimees)

Siin on oluline tähele panna, et jällegi on seisukohad esitatud kui autorile kuuluvad. Sealjuures on eksperdid varasemates valimis sisalduvates tekstides väitnud nii seda, et leping veel kehtib, kui ka seda, et ei kehti. See küsimus on üleval olnud pidevalt ning see vähendab siin ajakirjaniku kui teemapüstitaja rolli. Küll aga on ajakirjanikud valinud selge poole, mis on tõlgendav tegevus.

Kõik kõnealused juhtkirjad annavad hinnangu ka Tartu rahu kui sümboli tähtsusele ka tänapäeval, rõhutatakse, et see on suur:

„Ent Tartu rahul on juriidilise ja ajaloolise tähenduse kõrval ka sümboolne tähendus. „Tartu rahu“ on kujunenud sümboliks riiklik rahvuslikule vabadusele, võimalusele end oma riigis turvaliselt teostada. /.../ Tartu rahu, see on tänapäeva kodanikuõpetuse nurgakivi.“

(„Juhtkiri: Eesti riigi sünnitunnistus“, 02.02.2005, Postimees)

„Tartu rahulepingul on kahesugune väärtus. Esiteks, ajaloolise sümboli ja õppetunni väärtus.“

(„Juhtkiri: Tartu rahu kui teenäitaja“, 02.02.2010, Eesti Päevaleht)

„Esiteks pole kõnealuse lepingu tähtsus ja tähendus karvavõrdki kahanenud.“

(„Juhtkiri: 90 aastat hiljem“, 02.02.2010, Postimees)

Postimehe 2005. aasta juhtkiri rõhutab teksti lõpus Tartu rahu tähtsust tänapäeval hüüdlausega, tehes seda pigem emotsioonidele kui argumentidele toetudes:

„Tartu rahu – Pax Tartuensis – on väärt, et olla kirjutatud kuldsete tähtedega Eesti ajaraamatusse. Igaveseks.“

On üldteadvuses, et Tartu rahu on Eesti riigi jaoks tähtis, kuid nende näidete taustal ei tohi alahinnata ajakirjaniku tähtsusest selle teesi rõhutajana.

Tekstid lähevad ka sügavamale ajalukku ning heroiseerivad Vabadusvõitlust ning eestlaste tublidust selles. Vabadussõja aega kujutatakse rahva ühtse ja ühise suure pingutusena ning Venemaad alatise vaenlasena (vt eriti allajoonitud osi):

„Tartu rahule eelnes ohvriterohke Vabadussõda, milles eestlased esimest korda ajaloos tõestasid relvi haarates valmidust kaitsta habrast riiklust, seda vastttekinud „oma“, mis läbis ühtäkki kõiki ühiskonnakihte ja pani neid koonduma ühise eesmärgi nimel.“

(„Juhtkiri: Eesti riigi sünnitunnistus“, 02.02.2005, Postimees)

„Kui Eesti ja Nõukogude Venemaa rahuläbirääkijad 1919. aasta detsembris Tartus kõnelustelaua taga istusid, käisid Narva rindel lahingud, mis olid Vabadussõja ühed ägedamad. Bolševike eesmärk oli saavutada lahinguväljal võimalikult laialdast edu, et see siis rahukõnelustel poliitiliseks kasuks konverteerida. Kuid Eesti vägeda kaitse pidas, vaatamata Punaarmee arvulisele ülekaalule. 30. detsembril löödi tagasi vaenlase viimane rünnak Narva suunas ja 3. jaanuaril jõustus oodatud relvarahu. Kulus veel kuu aega, enne kui raskete läbirääkimiste tulemusel vormistati Eesti Vabariigi sünnitunnistus,“

(Juhtkiri: Vabariigi sünnitunnistus“, 31.01.2009, Eesti Päevaleht)

Nendes näidetes on ajakirjanik kui teksti autor selgelt mineviku loo tõlgendaja.

Eesti Päevalehe 2010. aasta Tartu rahu teemalise juhtkirja autor siseneb veelgi rohkem ajaloo mõtestamisesse. Autor võtab kindla seisukoha, et Nõukogude Venemaaga esimesena lepingut sõlmides ei käitunud mitte reeturlikult teiste suhtes, vaid oldi kõige targemad ja rahu sõlmimine oli suur julgus (st positiivne):

„Mõnikord nõuab rahu sõlmimine sama palju julgust kui sõttaminek. 90. aastat tagasi suutsid Eesti riigimehed olla suunanäitajaks kogu ülejäänud maailmale, sõlmides esimesena püsivama rahu enamliku Venemaaga. /Eesti tollane juhtkond mõistis, et rahvuslikes huvides olulised otsused tuleb teha sõltumata sellest, mida arvavad sellest teised riigid. /.../ Jah, see rahu andis enamlastele puhkepausi ja veerand sajandit hiljem

jõudis kommunismileer juba otsapidi Euroopa südamesse, Elbe jõe. Kuid meie esivanemad polnud seda pausi andes naiivsed.“

Siit võib välja lugeda põhjalikku ajakirjanikupoolset ajalootõlgendust. 1920. aastal valitsenud meeleolu iseloomustab ka Postimehe ajakirjanik:

„85 aastat tagasi saadi aru, et välise turvalisuse ja sisemise korra tagamise kõrval on riik rahva kodu, kus kirjutatud seaduste kõrval toimivad samaväärselt kirjutamata seadused, kus hinnatakse traditsioone, kus valitseb põlvkondadevaheline mõistev tööjaotus ja suhtumine.“

(„Juhtkiri: Eesti riigi sünnitunnistus“, 02.02.2005, Postimees)

Ka siin on ajakirjanik andnud hinnanguid minevikus valitsenud arvusaamade kohta ning on seega kindlasti ajaloo suhtes tõlgendaja rollis.

Päevaleht kombineerib kahes juhtkirjas moraalilugemist tänapäevases kontekstis ja ajaloole antavat hinnangut, kasutades viimast oma seisukoha toetamiseks:

„Millise riigi, millise ühiskonna nimel meie esiisad võitlesid? Ei, nad ei teinud seda Eesti nimel, kus era(-kondlikud) huvid seatakse kõrgemale ühishuvidest.“

(Juhtkiri: Vabariigi sünnitunnistus“, 31.01.2009, Eesti Päevaleht)

„Kas Eesti juhtidel oleks ka tänapäeval samasugust söakust minna välja sedalaadi iseka soologa, kui see peaks vajalik olema?“

(„Juhtkiri: Tartu rahu kui teenäitaja“, 02.02.2010, Eesti Päevaleht)

Siin on kasutatud minevikku tänapäevaste paralleelide toomiseks, mis toob paratamatult endaga kaasa minevikule hinnangu andmise. See on siin vähem silmatorkav, kui tekstides, kus otseselt just minevikust räägitakse, kuid on sellest hoolimata oluline.

Ülejäänutes valimisse sattunud juhtkirjades on Tartu rahu teemat puudutatud põgusamalt kui eelkäsitletud neljas juhtkirjas. Kõige rohkem on valimis juhtkirju 2007. aastast – neli tükki. Neist kahes on Tartu rahu mainitud väga põgusalt, vaid mingi muu asja kontekstina:

„Meie jaoks sümbolisel Tartu rahu aastapäeval tehtud Läti parlamendil otsus näitab,“

(„Läti eeskuju“, 03.02.2007, Postimees)

„President Toomas Hendrik Ilvese kõne Tartu rahu aastapäeval oli katse lepitada...“
(„Juhtkiri: Ilvese manitsev hää!“, 05.02.2007, Postimees)

Siiski võib esimesest tsitaadist välja lugeda, et teksti autor rõhutab Tartu rahu tähtsust, nimetades selle sõlmimise kuupäeva Eesti jaoks sümbolseks.

Teise kahe valimisse sattunud 2007. aasta juhtkirja („Juhtkiri: Läti samm surub Eestis, 03.02.2007, Eesti Päevaleht ja „Juhtkiri: Idanaabri lemmikvaenlane“, 05.02.2007, Eesti Päevaleht) peamiseks sisuks on arutus Läti seimi otsuse üle sõlmida Venemaaga piirilepe ilma deklaratsioonide lisamata ning selle mõjud Eestile. Tartu rahuga seob kõike seda kaks asjaolu – otsus Lätist tuli vahetult enne Tartu rahu aastapäeva ning ka Eestis on päevakorral piirileping Venemaaga, millele lisati preambuli Tartu rahu kohta.

Kolmanda veebruari juhtkirja autor seob Tartu rahu ja preambuli ning väidab, justkui oleks Tartu rahu seotud ainult piiriküsimusega:

„Sest mis oli selle preambuli mõte? Viidata Tartu rahulepingule. Tore. Aga kui me samal ajal teatame, et see ei tähenda, et meil oleks Venemaale territoriaalseid nõudmisi, milleks siis seda preambulit üldse vaja oli?“

5. veebruaril 2007 arutleb Eesti Päevaleht veelkord Tartu rahulepingu mainimise või mittemainimise taibukuse kohta seoses piirileppega ning toob välja kaks vastandlikku seisukohta, millest mõlemad on attributeeritud ekspertidena käsitletavatele allikatele (vt allajoonitud):

*„Tõsi, piirilepingu vajalikkuses ei saa keegi kahelda. Kuid teisalt tasub küsida, **kas selle nimel on otstarbekas loobuda viitest Tartu rahule**. Olgugi, et välisministeeriumi paari aasta tagune ekspertiis tuli järeldusele, et Tartu rahulepingu mainimatajätmine uues piirilepingus ei kahjusta selle jätkuvat kehtivust, leidub ka neid, kes väidavad vastupidist. Nii on rahvusvahelise õiguse asjatundja Lauri Mälksoo Päevalehe kirjutanud, et „kui Eesti jätab Venemaaga uue piirilepingu sõlmimisel tegemata ühepoolse deklaratsiooni Tartu rahulepingu edasikehtivuse kohta, on see oma kehtivuse minetanud“. **Ning kahtlusest piisab, et õõnestada dokumendi legitiimsust nii Eestis kui ka väljaspool.**“*

Siin on kaks vastandatavat seisukohta pärit kelleltki teiselt peale ajakirjanikust autori, kusjuures see on ainus juhtum juhtkirjade seas, kus sellist ekspertide kaasamist täheldada võis, mis toob selle

juhtkirja puhul ainsana sisse ka ajakirjaniku kui teiste info vahendaja roll. Siiski võib tekstis tunnetada ka autoripoolset suhtumist, et Tartu rahu tuleb meeles pidada, see on oluline ning selle legitiimsus ei tohiks saada õõnestatud (vt rasvases kirjas osad tsitaadist).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et pooltes juhtkirjade kategooriasse kuulunud tekstides esines ajakirjanik selgelt ajaloo tõlgendajana. Peateemaks oligi Tartu rahu pooltes juhtkirjades ja neis oli sellele ka rohkem hinnanguid antud. Sealjuures esines nii varjatumat kui selget tõlgendust. Veel kahe teksti puhul võis varjatud tähenduste andmist mingil määral välja lugeda ning ülejäänud kaks sisaldasid hinnanguid Tartu rahule väga minimaalselt. Viiteid teistele allikatele Tartu rahu osas leidus peamiselt ühes juhtkirjas, veel kahel juhul oli parafraseeritud Lennart Merit, kes nimetas Tartu rahu Eesti Vabariigi sünnitunnistuseks, seega juhtkirjade autorid olid peamiselt väljendanud oma mõtteid ja seisukohti, mitte vahendanud teiste omi.

3.2.6 „Muu“ kategooria lugude analüüs

Muude lugude kategooria, kuhu liigitusid kõik valimis esinenud tekstid, mis mujale ei sobinud, on kõige suurem ja ühtlasi kõige kirjum, siia liigitub 22 teksti. Ometi tekivad ka siin sees omad grupid, mida küll uurija ei leidnud otstarbekaks eraldi kategooriatena välja tuua. Need on lugejakirjad (7), tekstid rubriigist „Postimees ajast aega“ (4), karikatuurid (3), tsitaadid ja „kõvad sõnad“ (4), lisaks veel üks ära trükitud presidendi kõne, väljavõtted 1920. aasta lehtede juhtkirjadest, lühivorm „päeva miinus“ ning üks viide esilehel samas numbris olevale Eero Medijaise artiklile koos Tartu rahu teemalise joonistatud illustratsiooniga.

Nii lugejakirjade kui presidendi kõne äratrükkimine suurendab ajakirjanike kui vahendajate rolli – ruumi on antud teistele autoritele, jäädes ise sealjuures vaid valiku tegijateks. Sealjuures on lugejakirjade puhul ajakirjanikul ka toimetaja roll, presidendi kõne oli avaldatud muutmata.

„Postimees ajast aega“ rubriigist võis leida infot selle kohta, milliste kontsertite, etenduste või muu säärasega tähistati Tartu rahu aastapäeva minevikus, nii kahe maailmasõja vahelisel ajal kui peale Nõukogude liidu lagunemist. Tartu rahu peeti selles rubriigis meeles 2005. ja 2009. aastal. Otseselt Tartu rahust ei räägita, kuid eelnevate pidustuste ära toomine tõstab esile Tartu rahu tähtsust – seda on juba pikalt tähistatud. 3. veebruaril 2005. on ära toodud suures kirjas lause 1990. aasta Postimehest: „ON TARTU RAHU 70 AASTAPÄEV“. Siin võib näha erilist tähtsuse rõhutamist.

Ajakirjaniku rolli ja ajaloo tõlgendamise seisukohalt on huvitavad karikatuurid, mis pakuvad autorile võimalust (satiiriliseks) hinnanguks. Tartu rahu teemadel oli valimis 2 karikatuuri ning koos nendega sobib käsitleda ka joonistatud illustratsiooni 2. veebruari 2005 Eesti Päevalehest. Üks neist (Urmas Nemvalts, 02.02. 2010, Postimees) asetab Tartu rahu huvitavasse konteksti, joonistades

purjus neljakäpakil mehe ning taignarulliga nase ukstelävel koos tekstiga: „pane taignarull käest, naine! Täna on Tartu rahu aastapäev, täna peavad relvad vaikima.“ selline kontekst võtab Tartu rahult ära seni selle kohta süstitud väarikust kuid samas tõstab teda esile kui head ja rahulikku asja. Hillar Mets on 2. veebruaril 2010 joonistanud Tartu rahu 90 aastapäevaks riiklikud sümbolid – vapi, pääsukese ja sinna juurde sulepea. Sõnum – Tartu rahu on tähtis riigiasi, patriootlik.

Hoopis huvitavam on Metsa illustratsioon 2. veebruarist 2005, kus on kujutatud Eesti-kujulist küünaldega torti, millel Petserimaa osa juures nuga sisse löödud ning tordilabidas on seda tükki parasjagu ära tõstmas. Pealkirjaks „Aastapäevatorit“. Tartu rahu on seostatud piiriga ning toodud ühte pilti nii (sünnipäeva)rõõm kui kurbus Setumaa pärast ning ajakirjanik esineb tõlgendaja rollis. Kahtlemata oleks karikatuuridest põhjalikuma pildikeele analüüsi ja suurema valimi korral võimalik välja lugeda rohkem teavet kui käesolevasse töösse mahub.

Eraldi tähelepanu väärivad tsitaadid või „kõvad sõnad“, kus ajakirjanikud on pikematest tekstidest välja valinud ning eraldiseisvale silmapaistvale kohale (tavaliselt arvamusküljel) asetanud mahlakaid lauseid. Nende puhul on eriti suur osa ajakirjaniku valikukriteeriumil, sest sellisel ühe lause esiletõstmisel on suur võim – see jõuab kindlasti ka mitmete inimesteni, kes pikemat artiklit ei loe. Samuti tuleb silmas pidada, et kontekstis välja rebimine võib tuua kaasa nihke tähenduses.

Eesti Päevalehes ilmusid 2010. aastal kahel järjestikusel päeval tsitaadid, mille sisuks oli mitte jääda liigselt lootma dokumentidele, ehk mis sisuliselt vihjasid, et Tartu rahu on ületähtsustatud:

Tartu rahuleping ei tohiks muutuda dogmaks, kui rahvuslikud huvid viivad meid teistele radadele. Tartu ülikooli rahvusvahelise õiguse professor Lauri Mälksoo, EPL
(03.02.2010)

Iseseisvust ei määra ega kinnita ükski dokument ega sellele antud allkiri. President Toomas Hendrik Ilves Tartu rahulepingu 90. aastapäeva puhul peetud kõnes.
(04.02.2010)

Ka üks „kõva sõna“ Postimehes on teemal, et Tartu rahu ei ole tähtis tänapäevas:

„Tartu rahuleping sarnaneb teatud mõttes Hitleri-Stalini paktiga ehk nagu Venemaa president Vladimir Putin kinnitas: need kuuluvad ajaloolastele.“
(03.02.2005)

Kõrvaltvaatajana on sealjuures keeruline öelda, miks on valitud just need tsitaadid, kuid igal juhul on ajakirjanik, kes need välja valis, rõhutanud huvitavaid arvamusi.

Eraldi tasub mainida ka Postimehe rubriiki „Päeva miinus“, mille tekst sattus valimisse ühel korral ja oli siis selgelt tõlgendav, autorist ajakirjanik, kes jääb identifitseerimata, annab mõista, et Tartu rahuleping on kahtlemata kehtiv ning see on osa Eesti riiklusest:

Tartu rahu 85. aastapäeval puhkenud juristide ja ajaloolaste vaidlused rahulepingu kehtivuse üle naeruvääristavad Eesti riiklust. Tuleb välja, et oleme Venemaaga sõjajalal ja Eesti põhiseadus viitab kehtetutele dokumentidele.

(03.02.2005)

Kuigi kõik viimasena nimetatud tekstid on lühikesed, väärivad nad tähelepanu, sest on lehtedes kujunduslikult esile tõstetud.

Veel on 2010. aastal Eesti Päevalehes uuesti ära trükitud katkeid vanadest juhtkirjadest, antud tõlgendusvõimalus kaasaegsetele ajakirjanikele. Huvitav valik, samas toob sisse ajastutruudust sealjuures siin on ajakirjanik rohkem vahendaja.

Ülejäänud tekstide hulgas esines nii ajakirjanike kui vahendajate kui ka ajakirjanike kui tõlgendajate rolli kinnitust. Esimeste hulka kuuluvad näiteks lugejakirjad ning presidendi kõne, teiste hulka karikatuurid ja „päeva miinus“. Pikemast tekstist mõne tsitaadi hiljem eraldi esiletoomine on aga ekstreemne näide ajakirjaniku kui avaldamiseks sobiva materjali välja valija võimust.

3.3 Intervjuude analüüs

Intervjuusid analüüsides on vaadatud mitmeid aspekte – seda, kuidas ajakirjanikud ise enda rolli mineviku loo suhtes nägid, millest sõltus allikavalik ja 2010. aasta Tartu rahu teemaliste tekstida saamislugu ning sellest tuletatavaid järeldusi ajakirjanike rolli kohta.

3.3.1 Ajakirjanike enesepilt tõlgendajate või vahendajatena

Ajakirjanikke intervjuuerides paluti neil ka ise anda hinnang, kas nad peavad end ajaloo suhtes tõlgendajateks või vahendajateks. Vastuste hulgast leiab mõlemat arvamust.

Toodi välja, et esmalt on ajakirjanik vahendaja:

„noh, põhirollis oled sa ikkagi vahendaja, ja ka ajalooliste nende asjade puhul“ (Jan Jõgis-Laats)

„Aga see, mis ajaleht kirjutab nagu sellest, siis ta ikkagi kirjutab ju nagu see, mis on nagu need mingid ajaloolased või mis nagu välja uurinud. Et ja see peakski siis nagu ikkagi olema vahendamine sisuliselt.“ (Urmas Seaver)

„ma arvan, pigem, eee, ajakirjanikud siin valivad pigem selle vahendaja rolli“ (Mirko Ojakivi)

Toodi välja ka sõltuvus žanritest:

„tõenäoliselt on võimalik niiöelda vastavalt žanrile, vastavalt olukorrale. /.../ ee no kasvõi juhtkiri. Või siis juhtkirja kõrval on meil see niiöelda näopildiga reporteri või toimetaja näopildiga, triip või mis on siis niiöelda sellina vahetu ajakirjaniku niiöelda arvamus mingist sündmusest. Et seal on ju ka võimalik niiöelda ajatutel Tartu rahu teemalde niiöelda ühtteist arvata. Ja noh siis on tegemist niiöelda isikliku seisukohaga. Kus sa tõlgendad fakte. Aga kui sa kirjutad uudist, siis sa tõenäoliselt ikkagi oled pigem vahendaja.“ (Mirko Ojakivi)

„Eeskätt on ta muidugi ju noh uudistes on ta ju ikkagi vahendaja, aga samas on see, et ta kindasti suudab olla ka tõlgendaja.“ (Neeme Korv)

Kolm intervjueeritavat seitsmest tõi välja, et ajakirjanik teeb palju valikuid (valib teema, allikad jms). Siin nimetati ka seda, et valikute tegemine ongi tõlgendamine. Osalt anti sellele suur tähtsus ning nimetati ka, et niiviisi edasi antud pilt ei ole kõige õigem:

„Et me nagu toome, noh, sellest protsessist, mis oli hästi suur ja milles oli nagu miljon nüanssi seal tõenäoliselt onju, me valime välja mingisugused väiksed killud nii, mis tundub meile vähemalt, on huvitavam. /.../ see on see puhas meie valik, onju. /.../ võib ka väita, et me anname natuke ebaõige pildi siis, et me tähtsustame detaili, onju.“ (Urmas Seaver)

„Et eee, puhtsubjektiivselt niiöelda sa alati oled see filter, kes niiöelda valib neid argumente, tsitaate, eee, mida siis niiöelda loos kas esile tuua või kas mis üldse välja jätta või, nii edasi. Paraku on, jah valikute küsimus.“ (Mirko Ojakivi)

Tõlgendamine algab juba teema valikust (see või teine ajaloosündmus on "tähtis" või "huvitav" ja seega väärrib jutuks võtmist), jätkub faktide valikuga (absoluutselt ammendavat ülevaadet minevikusündmuse faktoloogiast pole kunagi võimalik esitada) ning lausete sõnastuse valikuga, millega paratamatult kaasneb ka hinnangulisus ja tõlgendamine, olgu siis teemaks ajaloosündmused või kõige päevakajalisem reportaazh.“ (Alo Lõhmus, kirjalikust vastusest)

Sealjuures pidas kaks vastajat tähtsaks mainida, et ajakirjanik annab tema valitud teemade sees, vastates enda püstitatud küsimustele, edasi teiste inimeste tõlgendusi või vahendab üldiselt teada olevaid asju.

„aga nagu nende teemade raames ajakirjanik ikkagi ju, noh... kirjutab selle teadmise, mis üldiselt on nagu olemas“ (Urmas Seaver)

Ajakirjanik kasutab oma tekstis üldteadmisi, mille autor ta ise ei ole:

„vaata osad nendest asjadest on sellised.... niiöelda... üldteadvuses juba, onju.“ (Jan Jõgis-Laats)

Tuli ka välja, et kogu tekstides olevat viitamata materjali ei saa võtta kui ajakirjaniku enda seisukohta, mõnikord on viitamata ka allikatelt saadud materjal.

„sa oled isegi, selles mõttes oled sa ka ju vahendaja, et kui sa kirjutad mingit lugu siis, iga asja puhul sul ei ole, eriti ajaloo puhul niiöelda isikulist allikat, aga sul on mingi ajalooraamat olemas, kus sa selle info võtad, onju. /.../ ja kui seal on keegi tõlgendanud, no ja siis sina ikkagi vahendad“ (Jan Jõgis-Laats)

„Et noh, näiteks nende käest ma kuulsin seda ja siis nagu hilisemates artiklites ma olen seda väidet juba nagu kasutanud nagu taustaväitena, et kui on vaja selgitada, et kust see kõik on pärit.“ (Vahur Koorits)

Nimetati ka, et ajakirjanik võib olla tõlgendaja:

„Paratamatult on ajaloost kirjutamine alati ka ajaloo tõlgendamine. Seega jah, igati, kes meedias ajalooteemadel kirjutab, ka tõlgendab ajalugu, isegi kui ta seda endale ei tunnista.“ (Alo Lõhmus, kirjalikust vastusest)

Üks vastaja tegi siin vahe sisse ajalise perspektiivi osas – ajakirjanik võiks olla tõlgendaja lähema mineviku suhtes, mille sündmustest on ta ise ka võibolla osa võtnud.

Üks vastaja eitas üldse suuremas osas oma rolli ajaloo suhtes:

„Aga, vot noh, minu tööga see jälle väga ei seostu, kuna ma ei tegele sellega, mis oli vanasti“ (Vahur Koorits)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et otseselt tõlgendajana küsitletud ajakirjanikud end kuigivõrd ei näe, pigem nähakse enda rolli valikute tegemises, teemade valikus ning küsimuste püstitamises. Teadvustatakse, et seegi on tõlgendamine, kuid öeldakse, et edastatav info pärineb siiski kelleltki teiselt.

Varem on öeldud, et ajakirjanikud ise ei teadvusta üldse oma rolli, käesoleva uuringu käigus tuli see välja vaid ühe intervjuueeritava puhul, teised olid varmad oma rolli mineviku loo juures iseloomustama. See võis siiski ka tuleneda otseselt püstitatud küsimusest, sest see, kas ajakirjanikud ka ilma sellekohasele küsimusele vastamata oma rolli teadvustavad, intervjuudest ei selgu.

3.3.2 Tartu rahu aastapäevakajastuse valmimine 2010. aastal ning ajakirjanike roll selle valguses

uudsusest võib järeldada, et ajakirjaniku osa on suurem kui etteantud lugudel ja narratiividel. Juba see on tõlgendus, et tahetakse kogu aeg uusi nurki jms.

Intervjuudes on puudutatud seda, kuidas Tartu rahu 2010. aasta kajastus valmis ja millest selle just sellisel kujul lehte jõudmine sõltus. Koos sellega on uuritud ajalooalaste artiklite üldise valmimise protsessi kohta toimetuses. Selle mõistmine, kuidas tähtpäevaajakirjanduse sisu kujuneb, aitab teha järeldusi selle kohta, millist rolli kannab ajakirjanik Tartu rahust ja üldisemalt ajaloost rääkides.

Tartu rahu aastapäevale oli nii Eesti Päevalehes kui Postimehes 2010. aasta veebruari alguse numbrites palju ruumi pühendatud – mõlemas juhtkiri ning kaks külge tekstidele, Postimehes lisaks ka kaks arvamuskirjat. Intervjueeritud ajakirjanikud põhjendasid seda otsust ümmarguse aastapäevaga:

„kuna oli 90, et siis me nagu võtsime... võiks nagu teha midagi suuremat.“ (Urmas Seaver, Postimees)

Ümmarguse numbriga tähtsust tähtpäevadest ajakirjanduses rääkimise juures nimetasid kõik intervjueeritavad. Kuus intervjueeritavat pidasid seda tähtsaks kriteeriumiks, ainus kritiseerija oli Alo Lõhmus, kes ütles, et ajalooajakirjandus võiks kalendrist vähem sõltuda:

„aga ei peagi ju tegema lugusid kalendri järgi, see on tegelikult... selle üle on paljud teoreetikud isegi arutanud läänemaailmas, et meie ajalooteadus on selline kalendripõhine, et kui mingi ümmargune aastapäev tähtub, siis nagu publik eeldab, et ajakirjanduses avaldatakse artikleid sellel teemal, aga tegelikult... see ei ole tegijatele ennekõike huvitav, ma leian, et uued teadmised, uued teooriad ei teki ju kalendripõhiselt.“

Kui aga ajakirjanikud lähtuvad just nulli või viiega lõppevatest numbritest, siis seda võib ühest küljest võtta kui nende kui agenda loojate rolli nihkumist vahendamise poole – kajastatavate sündmuste valikul lähtutakse etteantud arvudest. Kuid teisest küljest on ka juubelite tähtsustamine osa mineviku loo loomisest – tänu pidevale sõnumile ajakirjandusest, et tähtsad on just ümmargused aastapäevad, tähtsustuvad need rohkem ka inimeste silmis.

Kõigis intervjuudes on puudutatud teemat, kuidas käib toimetuses otsustamine, kas ja kuidas peaks lähenevat tähtpäeva ajalehes meele pidama. Intervjuude transkriptsioone analüüsides selgus, et regulaarselt korduvate tähtpäevade kajastamise planeerimisprotsess on suhteliselt pikk. Selleks intervalliks võib olla nädal (Postimehes):

„siis me hakkasime ikkagi varakult juba, ma ei tea kui varakult, aga ikkagi tükk aega enne nagu mõtlema. Ma pakun, nädal aega kindlasti ette.“ (Urmas Seaver)

Eesti Päevalehes hakkas Tartu rahu kajastuse planeerimine juba kuu aega varem, kusjuures seda tehti tervikuna terve aasta tähtpäevade kontekstis:

„see algas üsna niimoodi uue aasta algusega, kui kõigepealt oli arvamuse- ja uudistetoimetuse ja peatoimetaja vahel selline väike meili, emm kirjavahetus, et ee, kus me siis rääkisime need plaanid läbi, et missugused sellel aastal üldse sellised suuremad tähtpäevad on.“ (Priit Simson, Eesti Päevaleht)

Mitmed intervjuueeritavad tõid välja, et selliste kindlate tähtpäevade puhul hakkab planeerimine varem kui tavaliselt uudistetoimetuste töös.

„Ütleme niimoodi, et enamasti minu töös, et üle nädala ei ole mõtet nagu teemasid planeerida. Okei, ajalooliselt meie suured aastapäevad, siis nende puhul võibolla neil on see tsükkel natuke pikem, sest neil on teada ette, et see tuleb.“ (Vahur Koorits, Postimees)

Neeme Korv (Postimees, arvamustoimetuse juhataja) ütles, et arvamustoimetus teeb ajalooliste tähtpäevade puhul (ja tegelikult ka muul ajal) tavaliselt pikemaid plaane kui uudistetoimetus:

„Või noh, selge on see, et arvamustoimetus tahes tahtmata jälgib nagu neid selliseid tähtpäevu või asju jälgib nagu natuke... /.../ et kui uudised tulevad selle teemaga sisse, ja nad niikuinii tulevad, siis see tekitab ühiskonnas kõneainet, tekitab erinevaid seisukohti ja mõtteid no siis, kui arvamusel ei ole nagu tolleks hetkeks midagi, millega seda diskussiooni käivitada, noh ennekõike, vot siis see on juba mahamagatud asi.“ (Neeme Korv, Postimees)

Sealjuures tuleb Neeme Korvi tekstist välja ka üks tema poolt ajakirjandusele omistatav roll – leht kui diskussiooni käivitaja. Sealjuures on aga oluline, et võib eeldada, et siin on mõeldud pigem seda, et ajakirjanik peab olema valmis vahendama teiste seisukohti – peavad olema tellitud arvamused.

Tavalisest pikemale planeerimisprotsessile toetudes võib oletada, et tähtpäevaajakirjandus on rohkem läbimõeldud kui tavaline uudistevoog. Kuid samas võib pika protsessi tõttu tekkida efekt, et leht jõuab vähem võimalikke aktuaalselt üleskerkivaid tähtpäevaga seotud teemasid. Kuid viimase oletuse vastu räägib see, et mitmel vaadeldud aastal oli tekstide valimi hulgas ka uudislikumaid tekste tähistamissündmustest ning ilmselt, kui oleks päevakorra kerkinud mõni aktuaalne tähtpäevaga seotud teema, oleks ajakirjanikud ka suutnud seda hoolimata varem valmis planeeritud kajastusest suutnud ka seda hõlmata. Tõenäoliselt on pikalt ette planeeritud kajastus ning tähtpäevaga seotud uudistevoog piisavalt eraldatud.

Intervjuueeritavad avaldasid ka hoolimata pikast ette kavandamisest valmidust üles kerkivaid uusi aspekte nn „üles korjata“:

„aga oleks siis konkreetselt sellel päeval kuskil öelnud või keegi oleks venelaste käest küsinud mingi ametniku või ministri käest ja see oleks öelnud, et meie jaoks Tartu rahut ei eksisteeri, siis tõenäoliselt oleks nagu uudise saanud.“ (Jan Jõgis-Laats, Eesti Päevaleht)

Planeerimisprotsessi iseloomustasid intervjuueeritavad peamiselt sõnadega „istutakse ja mõeldakse“ või „pakutakse ideid“:

„istuti maha ja mõeldi, et mida teha.“ (Vahur Koorits)

Mõtlemine ja ideede pakkumine toimub koosoleku vormis, mis soodustab omavahelist arutelu.

„oleks nagu vaja palju lugusid, ideid on vaja ja sellepärast me nagu teeme seda koosolekut ka. /.../ selle konkreetse näite puhul oli see, et ikkagi oli päris palju arutamist, et just seda, et kuidas ja mis mahus ja mismoodi me teeme.“ (Urmas Seaver)

Sealjuures selgus intervjuudest toimetajatega, et esmalt saab kokku väiksem grupp inimesi, enamasti arvamuse- ja uudistetoimetuste juhtivtöötajad ning näiteks peatoimetaja, hiljem hõlmab arutelu ka reportereid. Sealjuures ei saanud just Postimehe puhul täheldada tendentsi justkui kõrgemal positsioonil olevad töötajad teeksid otsuseid, pigem toimub siiski arutelu. Esmane asjade paikapanemine toimetuste juhtide vahelt täidab eesmärgi koordineerida lehe erinevate osade sisu, et väljaanne oleks terviklik ning et selle eri osad üksteist ei kordaks. Postimeest ja Maalehte võrrelnud Alo Lõhmus tõi välja, et Maalehega võrreldes oli Postimehes üldiselt ajaloolugude üle otsustamine tsentraalsem, kuid konkreetselt tähtpäevaajakirjanduse teemade valimine oli siiski üsna vaba.

Päevalehes pandi 2010. aasta Tartu rahu tähtpäeva puhul tehtav kajastus paika eelkõige peatoimetaja, uudistajuhi ja arvamustoimetaja Priit Simsoni vahel, kusjuures peamine ideede väljapakkuja oli Simson, kes ka hiljem põhiloo valmis kirjutas:

„ühesõnaga me leppisime peatoimetajaga ja uudistajuhi kolmekesi kokku selle, et umbes kuidas me seda teostama hakkame, aga sellel hetkel... ja ma siis tegingi omalt poolt eee, ettepaneku, et võiks olla selline, et äkki. /.../ ja lõpuks eee, istusime maha ja rääkisime ka nagu selle teise veebruari lehe läbi, et minu ettepanek oligi teha siis üks selline

tüvitekst, kus, kus ma saan ise selle nagu läbi kirjutada kogu selle info, mis ma saan ja-jaa siis paar sellist olulisemat, eee, sidebar'i sinna juurde, eksle“ (Priit Simson)

Vastuste põhjal võib järeldada, et otsustusprotsess on suhteliselt vaba ning lõplikud otsused võivad sõltuda sellest, mis kellelegi parasjagu nõ pähe tuleb. Intervjueeritavate ideede pakkumise ja mõtlemise protsessi vähesest tähtsustamisest võib järeldada, et see tegelikule meediasisule väga oluline ideede ja plaanide vormumise aeg on ajakirjanike endi hulgas suhteliselt väheteadvustatud.

Intervjueeritavad tõid välja, et ideede juures, mida välja pakutakse, hinnatakse uudsust ning soovitakse teha tähtpäevaajakirjandust, mis esiteks lähtuks parasjagu päevakorral olevast ning teiseks oleks teistsuguse lähenemisega kui varasemad (vt eriti allajoonitud):

„et nagu siukeste sündmuste puhul ongi, et mis seal seda , niiöelda, mida on... seda mida siis on võibolla.... mis on kas võibolla praegu aktuaalsem kui ta oli varem olnud või mis ei ole varem niipalju ära räägitud.“ (Jan Jõgis-Laats)

„see tundus olevat väga selline teretunud ja originaalne moodus Tartu rahu aastapäeva tähistada ja ma teingi sellest suure loo. /.../ no minu meelest oli see huvitavam lahendus kui see selline kiiruga kokku pandud kooliõpiklik lugu, minu meelest just kooliõpiklikkus on asi, mida ajalehelugude puhul, ajalehes ilmuvate ajaloolugude puhul tuleks nagu vältida,“ (Alo Lõhmus)

„Kui keegi tuleb siukse.... mingisuguse leiuga, see on nagu super, seda saab alati kasutada.“ (Urmas Seaver)

Nimetati ka konkreetseid uusi sisse toodud aspekte:

„minu arust see uuem aspekt, mille ma tõstataisin, on selle sõja termini küsimus.“ (Priit Simson)

Transkriptsioone analüüsidis tuli ka välja, et ajakirjanikud seda peavad positiivseks, kui ajakirjandus toob avalikkuse ette uudseid aspekte.

„ajakirjanikud võiksid hoida pilgu peal ka erialajakirjadel, nagu seda on Ajalooline Ajakiri ja Tuna ja kui seal on mingisuguseid uusi aspekte, siis neid, tooma nendest küllaltki piiratud levikuga väljaannetest siis laiema üldsuseni.“ (Priit Simson)

Ühe kriteeriumina, mida teemade valikul arvestatakse, nimetasid ajakirjanikud selle arvatavat huvitavust lugejale. Sealjuures peab ajakirjanik oma paremale äranägemisele toetudes otsustama, mis see huvitav asi võiks olla, sest kindlad parameetrid puuduvad.

„sa tahad pakkuda huvitavat lugemist, onju, siis sa mõtled ju ka, et mis see võiks huvitav olla.“ (Jan Jõgis-Laats)

Sealjuures toodi välja, et arvatakse, et uudsemal teemal tehtud lood on publikule huvitavamad:

„publikul on üsna selline kivistunud ettekujutus sellest, kui on kalendris oluline tähtpäev, siis peaks ilmuma selline kooliõpiklik artikkel. Tegelikult ilmselt kui selline artikkel ilmub, nad ei viitsi seda lugeda, ma arvan, pigem loevad mingisugust põnevat, originaalset, uudset lähenemist.“ (Alo Lõhmus)

See, et ajakirjanikud püüavad pidevalt leida uusi vaatenurki ja omapäraseid teemapüstitusi on oluline eriti Tartu rahu puhul, sest selle aastapäeva iseloomustavad traditsioonilised korduvad sündmused ja ette antud narratiivid. Nagu selgus Tartu rahu puudutavate tekstide analüüsist, olid seal esindatud nii pidevalt korduvad teemad kui ka uutena sisse toodud vaatenurgad. Tõenäoliselt oleks ajakirjanikel lihtne täita leheruumi ka etteantud teemade raames, kui aga selle asemel otsitakse sihipäraselt ja tuuakse avalikkuse ette varem mainimata tahke, tähtsustab see ajakirjaniku kui aktualiseerija rolli, sest ta ei jää sealjuures etteantu juurde, vaid teeb iseseisvaid otsuseid. Samuti on ka pidevalt uute vaatenurkade otsimine omamoodi tõlgendus.

Kuid intervjuueeritavad tõid välja ka seda, et teemapüstitus on pärit varasemast diskursusest (vt eriti allajoonitud osa), seda seoses Tartu rahu tänapäeval kehtimise küsimusega:

„Ja pluss siis see, et kas see kehtib tänapäeval või ei kehti. Et see on nagu selline igavene küsimus või...“ (Jan Jõgis-Laats)

„seal on ju veel erinevad aspektid, mis nagu on läbi aegade üldse vaieldud on esile tõstetud.“ (Priit Simson)

Toodi ka välja, et küsimusepüstitus on õigustatud spetsialistide arvamusega:

„erinevad politoloogid ja ajaloolased , et, ee, kes ka väljendavad oma veendumusi eee, ja ennekõike /.../ jaa... eee, et ee, kui kui ka nemad näevad põhjust tõstatada seda küsimust, et kas mil määral see enam üldse kehtib, (paus) ja kui nemad nagu, nende järeldused on siin küllaltki varieeruvad, siis järelikult on ka see teemakäsitus põhjendatud“ (Priit Simson)

Või tuuakse välja, et teatud teemade omavaheline seostamine on vältimatu objektiivse olukorra tõttu:

„seesama tartu rahu leping on väga tihedalt seotud selle vene piiriga ja teadupärast Eesti vabariik teatud territooriume, noh praegu ei... need ei ole nagu eesti vabariigi kontrolli all, meil ei ole nagu piirilepingut, meil on kontrolljoon ja siis need teatud alad narvatagune ja siis setumaa osa, eksole on vene föderatsioonil ja sellepärast see ongi see setude küsimus on alati olnud selline, noh, kuna neid sealt puudutab nagu vahetult ka, neil see piiriületus, siis see on alati ka üks selline aspekt...“ (Neeme Korv)

On ka mõned sündmused, näiteks presidendi kõne, mille kohta ajakirjanikud ütlevad, et need on alati kajastamiseks piisavalt olulised:

„ju siis tundus, et see ilvese kõne niiöelda, see on ju alati, presidendi kõne on ju nii hästi ... see on nagu selliseks väga... no sealt otsitakse alati sõnumit,“ (Jan Jõgis-Laats)

Nii Eesti Päevalehes kui Postimehes ilmus 2010. aastal ka Tartu rahu teemaline juhtkiri ning seda nimetati ka sellise sündmuse ümmarguse aastapäeva puhul vältimatuks:

„juhtkiri on muidugi suhteliselt sellisel päeval ja eriti sellise numbri puhul ja sellise dokumendi puhul suhteliselt kindel, et me seda teeme.“ (Neeme Korv)

Vastuseks küsimusele, miks on juhtkiri alati sellisel puhul just sel teemal:

„juhtkiri ju tegelikult, ütleme lehe seisukohta annab edasi ja märgib seda päeva ja mis just seda päeva, millal ta ilmub ja ma arvan, et ma ei tea, see on alati valik ja ma kujutan ette, et kui, ma kujutan ette, et väga raske oleks olnud minna mingil muul nagu sündmusel, kui nagu see 90 juba on, et ta oleks olnud juba päris keeruline.“ (Neeme Korv)

Selle põhjal võib oletada, et kuigi juhtkirja olulisust nimetatakse möödapääsmatuks, sellele tegelikult objektiivset põhjendust ei ole ning see, kas kirjutada ümmargustel Tartu rahu aastapäevadel juhtkiri Tartu rahust või mitte, on ikkagi ajakirjaniku teha. Siin võib näha sarnasust eelmiste näidetega, kus intervjuueeritav ajakirjanik viitas kajastuse tekkimisel endast mittedõltuvatele põhjustele ning tähtsustas neid tegelikkusest rohkem.

Selle põhjal võib öelda, et ajakirjanikud ise nimetavad oma valikute puhul nende taga olijatena kedagi teist ning jätavad kõrvale oma rolli. Ajakirjanikest sõltumatud tegurid võivad sealjuures mõnikord olla tegelikult objektiivsemad, mida ajakirjanik ise mõjutada ei saa (nt piiriga seotu) või subjektiivsemad (nt läbi aegade vaieldud aspektid või juhtkirja ettemääratus). Seega võib siin nende valikute taga näha nii tõepoolest lähtumist etteantust ajakirjaniku poolt kui ka tegelikkuse iseotsustamist siis, kui öeldakse, et lähtutakse etteantust. Samuti on ka valik uuesti kasutada mingit juba läbi käinud teadmist valik ning ajakirjanik kui selle teema uuesti tähtsustaja on tõlgendaja.

Ajakirjaniku panust tekstide valmimisel vähendab see, et arvestatav faktor protsessis on ka juhuslikkus, mille kohta intervjuueeritavad mitme teema saamisloost näiteid tõid:

„et siis kuna parasjagu üks muinsuskaitsetegelane pakkus välja hea idee minna otsima Vabadussõja tundmatute sõdurite haudu, et Lõuna-Eestis teatakse päris mitut sellist metsatukas olevat ja metsatukas olevat hauda, kuhu on maetud sõdur. Siis see tundus olevat väga selline teretulnud ja originaalne moodus Tartu rahu aastapäeva tähistada ja ma teingi sellest suure loo.“ (Alo Lõhmus)

Intervjuust Neeme Korviga selgus, et Aare Hõrna artikkel „Järgmisel aastal näeme Jeruusalemmas!“ (02.02.2010, Postimees) sattus lehte suuresti tänu juhusele:

„Selle artikli sünnilugu oli selline, et eeee, loomulikult me siis otsisime selleks konkreetseks päevaksee ka artiklit, /.../ siis see oli niimoodi, jumal masinast, et deus ex machina, et me otseselt ei plaaninud ega ei küsinud, /.../ et Igor (Taro – M.U.) helistas mulle, ütles, et tema kätte sattus üks, üks Aare Hõrna tekst /.../ igatahes tekst oli niimoodi, et see ei tulnud nagu postimehesse, vaid see oli niimoodi, et setomaa lehte ja Igor, kes on... meie käpp, eks ole siis ee andis mulle teada, et see võib olla huvitav ja kuna see oli kohalikus murdes, siis ta tõlkis selle ära ja“ (Neeme Korv)

Seega, mitte Postimees ei pööranud meelega Tartu rahu kontekstis tähelepanu Setumaale, vaid see teema lihtsalt sattus nende kätte. Siiski ei tasu unustada, et ka Postimehe töötaja pidi pakutud artikli heaks kiitma, võimalik oleks olnud ka stsenaarium, kus ta oleks võinud eelistada mitte seda teemat lehte tuua.

Mõnikord mõjutasid seda, kuidas tekstid välja kukkusid, illustratsioonides ja kujundusest sõltuvad asjaolud, mille võib saranselt juhuslikkusele liigitada ajakirjanikust vähem sõltuvaks teguriks. Näiteks Postimehe puhul sai Eesti lipu viimisest Tartu rahu järgsele piirile tehtud reportaaž külje kõige tähtsamaks just kujunduslike argumentide tõttu:

„Siis ma ütlesin, et see annab nagu võimaluse seda piiri nagu näidata väga hästi. See oleks nagu selline kujunduselement, et see võiks olla nagu põhilugu, mis on sees.“ (Urmas Seaver)

„noh aga siis pilte sellest väga palju ei olnud onju ja siis me nagu, ma ütleni, et mis meil iseenesest ja tegemata ka“ (Jan Jõgis-Laats)

Intervjuust Priit Simsoniga selgus, et tema on ka Eesti Päevalehe juhtkirja „Juhtkiri: Tartu rahu kui teenäitaja“ (02.02.2010). See lubab tuua huvitava paralleeli. Nimelt on olemuslugudest kõige rohkem tõlgendusi just Priit Simsoni artiklis „Tartu rahu 90: kuidas seda tehti, kas see veel kehtib?“ ning eelmainitud Eesti Päevalehe juhtkirjas. Sellest võib järeldada, et Simsoni artiklid, mis on sattunud käesoleva uuringu valimisse, sisaldavad teistest ajakirjanikest rohkem ning paremini nähtaval olevaid tõlgendusi. Kas siin võib seose tõmmata sellega, et Simson on ajalootaustaga („*ma ise olen ee.. kunagi ajalugu õppinud, Tartus*“ Priit Simson)? Igal juhul on selle põhjal alust oletada, et ajakirjanike roll mineviku loo edasiandmise suhtes võib sõltuda igast isikust, tema taustast, teadmistest ning huvidest ning selle kindlaks tegemine rohkemate andmete põhjal on üks võimalikke uurimissuundi tulevikuks. Samuti mainisid nii Priit Simson kui Jan-Jõgis Laats ajakirjaniku ajalooalast haridust kui tema suhet mineviku looga mõjutavat tegurit. See muutub oluliseks kontekstis, et ajalooharidus on toimetuste töötajate seas võrdlemisi levinud, näiteks mainib Priit Simson, et Eesti Päevalehes on vähemalt neli ajalootaustaga inimest.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et tähpäevaajakirjanduse valmimise protsess on suhteliselt vaba ning intervjuudest ei selgunud, justkui see sõltuks väga palju mingitest etteantud normidest. Ainsana nimetati siin, et alati on tähtis aastapäeva number – mida ümmargusem see on, seda suuremat kajastust peavad ajakirjanikud vajalikuks. Teemade valikut mõjutavate teguritena nimetati esiteks juba üleval olevaid teemasid ning nende kordamise vajalikkust, mis näitab ajakirjanikke rohkem kui

vahendajaid. Kuid neli intervjuueeritavat nimetasid ka, et oluline on uudne lähenemisenurk, tahetakse teha midagi uut. Seega kasutatakse teemasid, mis on nõ eeldatavad ning püütakse lisaks neile tuua sisse uusi aspekte. Tartu rahu puhul on oluline, et ilmselt saaks leheküljed täidetud ka uusi aspekte sisse toomata, kuid ajakirjanikud siiski valivad uusi aspekte, mis suurendab nende tähtsust tõlgendajatena. Mõned temad satuvad lehte ka tänu juhusele või sõltub käsitlus illustreerimise võimalustest, mis jätab ajakirjaniku rohkem vahendajaks.

3.3.3 Kõnelejate valik

Intervjuudes on ka uuritud, kuidas ajakirjanikud valivad, kes saab ajakirjanduses ajalooteemadel sõna, millel põhineb allikavalik ja (arvamuslugude puhul) autorite leidmine. Allikate valimine ajakirjanike poolt on oluline, sest sellest oleneb, kelle sõnad pääsevad meediasse. Kuid selle juures tuleb silmas pidada, et järgmise etapina on tähtis, millist infot neilt küsitakse ja millist osa ja kuidas sellest kasutatakse.

Peamiselt öeldi, et minevikust rääkides näevad ajakirjanikud allikatena eelkõige spetsialiste, kelleks on ajaloolased ning Tartu rahu puhul lepingu kehtivuse üle käivate vaidluste puhul ka õigusteadlased, sest nemad on pädevad tõest infot selle kohta andma:

„Kui on vaja ajaloos kaugemale minna, siis ilmselt helistatakse ajaloolastele. /.../ Sul hädasti oleks nagu vaja mingit ajaloolast, kes ütleks, kuidas asjad on.“ (Urmas Seaver)

„kui sa hakkad vaatma näiteks Tartu rahu kohta seda õiguslikku alust, et kas noh rahvusvaheline õigus loeb seda tänapäeval kehtivaks või mitte, siis ta võiks olla ütlemes, mingisugune ikkagi rahvusvahelise õigusega tegelejad asjatundja.“ (Neeme Korv)

„Et ajaloosündmuste puhul pigem spetsialist.“ (Mirko Ojakivi)

Kahel korral toodi arutlusesse sisse nõ tavalised inimesed kontekstis, et Tartu rahu puhul ei peeta nende arvamus kaasaarvamise põhjendatuks. Tegevpoliitiku ei peetud samuti soovitatavateks allikateks (mainiti kahel korral). Ühel korral toodi sobiva allikana välja ka lihtsalt kontekstiga kursis olevad inimesed (mitte ajaloolased), kuid seda eelkõige lähema mineviku puhul.

Seega ütlesid ajakirjanikud, et allikatena ajalooteemadel (sh Tartu rahu) peavad nad kõige õigemateks allikateks eksperte. Kaks vastajat tõid välja, et lähema ajaloo sündmuste puhul võib allikaks olla ka keegi teine, näiteks sündmustes osalenud ajakirjanik või muu kursis olev isik:

„kui sa võtad näiteks Kalle Muuli, ta hakkab ise sulle rääkima, et vot, ma olin ise seal, kui Savisaar karjus, et Toompead rünnatakse, ma mäletan, mis nägu see kirvenägu oli seal, ma seisin ise seal platsil, nuusutasin seda kuradi vingugaasi nenest veoautodest seal“
(Neeme Korv)

„Et, noh informatsioon ei pea tulema alati ajaloolastelt, et see võib tulla ka inimestelt, kes nagu mingit spetsiifilist valdkonda tundes eee, on kursis ka selle ajalooliselt olulise taustaga.“ (Vahur Koorits)

Sealjuures teadvustatakse allikavaliku puhul, et on ajaloolisi valdkondi, kus tuleb sisse tuua mitu poolt:

„teatud teemade puhul olekski hea kui noh satuks niimoodi, et siis oleks ka niiöelda et on neid seisukohti välja öeldud, et siis ei jääksiki kõlama ainult see 1 pool.“ (Neeme Korv)

Need allikavaliku printsiihid on teadlikud ja suunatud ajakirjanike poolt.

Konkreetsete inimesteni jõutakse mitmel viisil. Esmalt loeb ajakirjanike sotsiaalne pagas, tutvused:

„Enamik inimesi, kes seal räägivad, on ka minu kunagised õppejõud“ (Priit Simson)

Ka näiteks Postimehes 02.02.2010 ilmunud Aare Hõrna artikkel „Järgmisel aastal näeme Jeruusalemmas!“ jõudis arvamustoimetaja Neeme Korvini tänu tutvusele Igor Taroga, kes kõnealust artiklit ajalehele pakkus. See allikavaliku viis on suhteliselt subjektiivne ja juhuslik sõltudes ajakirjaniku isikust, kuid see ei pruugi olla teadlik.

Veel saadakse soovitusi vastava ala institutsioonidest või teistelt spetsialistidelt:

„helistad kuskile, noh, ma ei tea... sa eeldad, et kuskil võibolla tegeletakse selle küsimusega. Ma ei tea, kusagil muuseumis, instituudis, kus iganes. No ja siis sa arvad, et äkki seal näiteks. Helistad siis mingisugusel üldnumbril, et keda sulle seal siis soovitatakse.“ (Urmas Seaver)

„inimene ei oska rääkida, siis ta ütleb, soovitab kedagi teist.“ (Urmas Seaver)

„ajaloolased üldiselt ikka ütlevad ka kui see ei ole päris nende valdkond, siis see noh, nad tavaliselt, aga vähemalt nad oskavad öelda, kes on seda uurinud, kes on tegelema.“
(Neeme Korv)

Teiste spetsialistide soovitude puhul võib loota, et tegemist on infoga, mis on objektiivsem. Loeb ka see, kui keegi on varem mingil teemal sõna võtnud:

„kas sa ise tead, inimene on kuskil sõna võtnud sellel teemal,“ (Urmas Seaver)

„Ja, noh, kõige rohkem, kõige jõulisemalt on ju Tartu rahu kehtivuse osas, kehtivuse kahtluse alla seadnud Eero Medijainen ja seesama Heiki Lindpere. Et, eem, samas Lauri Mälksoo, noh, ütleme, kui mitte just iga aasta veebruari saabudes ei ütle, et Tartu rahu kehtib endiselt, aga ta ikka armastab seda ikka ütleme iga paari aasta tagant üle rõhutada.“ (Mirko Ojakivi)

Oma osa on ka juhuslikumatel teguritel, näiteks sellel, kuidas keegi rääkida oskab või kui meelsasti ta meedias esineb:

„No kui sa tead, et see inimene nagu tõenäoliselt oskab sellest rääkida on veel ka nagu väga mahlaka jutuga, on ta alati väga teretunud, onju rääkima“ (Urmas Seaver)

„Aadu Must ongi tegelikult kõige rohkem sellest perioodist rääkinud, kuna ta on... ta nagu sellesmõttes alati nagu ise räägib“ (Jan Jõgis-Laats)

„need ajaloolased on... võivad ka mõned olla väga.. väga väga targad, aga nad võivad olla kinnised. Või on sellised niioelda ei ole „meediaseksikad““ (Jan Jõgis-Laats)

Selle aspekti tõttu, võib oletada, satuvadki rääkima ajaloolase haridusega poliitikud, kes on ise huvitatud pildil olemisest (nt eelmainitud Aadu Must, ka Tõnis Lukas).

Kahel korral mainiti ka, et Eestis ongi igal alal üsna vähe ekspert ja sellepärast satuvad samadel teemadel rääkima samad inimesed.

„Palju nagu neid inimesi on, kes on Eestis Tartu rahu aega uurinud /.../ ega väga kedagi leida ei ole.“ (Jan Jõgis-Laats)

Ühel korral mainiti, et allikad võtavad ise toimetusega ühendust sooviga teatud teemal sõna võtta.

Allikatena mainiti kolmel korral ka kirjalikke allikaid – arhiive, internetti, vanu ajalehti, raamatuid ja kooliõpikuid.

„Aga ajaloo teemadel kirjutavad ajakirjanikud lähevad tihti ka ise arhiivi algallikaid uurima.“ (Alo Lõhmus, kirjalikust vastusest)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et ajaloolaseid allikaid valides eelistavad ajakirjanikud eksperte, kelle valikul toetatakse üsna palju sellele, keda peetakse teatud alal kõige paremaks asjatundjaks või keda ta varasemast teab. Mõnikord on aga oluliseks faktoriks ka inimese omadused rääkijana ning tema enda soov meedias esineda. Seega on siin põimunud objektiivsed ning subjektiivsed ning juhuslikud allikavalikutegurid.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

4.1 Järeldused

Järgnevalt on toodud bakalaureusetöö analüüsi tulemuste põhjal peamised järeldused uurimisküsimuste kaupa.

4.1.1 Kes saab lehtedes sõna seoses Tartu rahuga?

Kes on Tartu rahu puudutavate tekstide autoriteks?

Umbes kolmveerand 71-st autorist olid ajakirjanikud (54), eraisikuid oli üheksa, spetsialiste kuus ja muid autoreid kaks. Toimetusevälised inimesed olid peamiselt kirjutanud arvamusalugusid või lugejakirju. Ajakirjanikud olid aga kõige rohkem kirjutanud uudislugusid. Sellele toetudes võib öelda, et ajakirjanik on pigem vahendaja ja agenda looja, sest ta esines vähem iseseisva arvajana (arvamusalugudes ja juhtkirjades, kümnel korral) ning rohkem teema valija, teiste küsitleja ja jutu kokkupanijana (teised žanrid) või toimetajana (arvamustoimetuses).

Kes on Tartu rahu puudutavates tekstides ajaloost kõnelejateks?

Tartu rahu puudutavates tekstides võis kokku lugeda 70 erinevat kõnelejat. Kõige rohkem oli nende hulgas spetsialiste st. ajaloolasi ja õigusteadlasi (kokku 23). Teisel kohal olid kirjalikud allikad (15). Poliitikud (üheksa), eraisikud (kaheksa), ja alaga mitteseotud autoriteedid (nn arvamusiidrid, samuti kaheksa) said sõna üsna võrdselt. Sellest võib järeldada, et kuna Tartu rahu teemadel olid kõige enam kõnelejateks spetsialistid, siis oli ka nende antud tõlgendused ajaloole kõige esiletõusvamad, eriti kui arvestada, et ka autorite hulgas oli spetsialiste.

Millest sõltub Tartu rahu teemadel kõnelejate ning autorite valik?

Intervjueeritud ajakirjanike allikavaliku printsiipide puhul on põimunud objektiivsemad ja subjektiivsemad tegurid. Esimeste hulka kuulub see, et ajakirjanikud ütlevad, et nad eelistavad ajaloo puhul allikatena eksperte ning küsivad ekspertide valikul nõu vastava ala institutsioonidelt või teistelt spetsialistidelt. Teiste hulka jäävad isiklikud suhted, juhuslikkus ning see, kuivõrd mõni allikas meedias rääkida soovib ning kuivõrd tema väljendusviis ajakirjanikele sobib.

4.1.2. Milline on ajakirjanike roll mineviku loo esituse suhtes?

Millistele ajakirjaniku rollidele osutavaid tunnuseid võis leida Tartu rahu puudutavatest tekstidest?

See, millise ajakirjaniku rolli esinemise tunnuseid tekstidest leida võis, olenes teksti žanrist. Otsest esiletõusvat ajakirjanikupoolset ajaloole hinnangute ja tõlgenduste andmist sisaldas viis teksti – üks olemuslugu ja neli juhtkirja. Seega võis kõige rohkem ajakirjanikupoolseid tõlgendusi leida juhtkirjadest. Kõige vähem oli neid aga uudiste kategooria tekstides. Suurem hulk otseseid tõlgendusi olid omistatavad teistele kõnelejatele, eriti spetsialistidele.

Uudiste kategoorias ajakirjanikud Tartu rahu suhtes otseselt tõlgendajatena ei esinenud, sest hinnanguid oli uudistekstides vähe ning need olid attributeeritavad allikatele. Ajakirjaniku peamine roll oli siin esiteks teiste sõnu vahendada ning teiseks olla teema püstitaja, tähtsustaja ning see, kes teatud küsimused avalikkuse ette viib. Samuti on tema võimuses tekstide autorina paika panna rõhuasetused. Olemuslugude kategooria tekstidest võis leida ajakirjanike antud hinnanguid natuke rohkem. Peamiselt olid need siiski varjatud ja ilmsid jällegi rõhuasetuste ja küsimusepüstitustena. Ühe olemusloo kategooria tekstist võis välja lugeda ka ajakirjaniku otseseid ajaloole tähenduse andmisi. Arvamuslugude puhul oli kaks kolmandikku autoritest väljaspoolt toimetust, nende puhul jääb ajakirjanikele peamiselt vahendaja ja toimetaja roll. Ajakirjanike autorlusega arvamusartiklitest võis nende antud hinnanguid leida rohkem kui näiteks uudistekstide kategooriast, aga vähem kui potentsiaalselt oleks arvamuste kategoorias võimalik edasi anda, need piirduvad tähtsuse ja kehtivuse esiletoomisega. Juhtkirjadest võis otseseid ajakirjanikupoolseid ajalootõlgendusi täheldada poolte puhul (kaheksast neli). Esines nii otseselt ajalootõlgendusena tuvastatavat kui ka varjatud hinnangute andmist, rõhutamist, fokuseerimist.

Oluline on ka see, et tekstidest võib leida ka ajakirjanikupoolseid hinnangut andvaid ja tähendusi edastavaid kohti, mis avaldusid peamiselt sõnastuses ning rõhuasetustes. Neid leidis kõige rohkem pealkirjades ning juhtlõikudes, mille koostab enamasti ajakirjanik.

Koos vaadates tekste ning intervjuude analüüse selgub, et kahel kõige enam ajakirjanikupoolseid tõlgendusi sisaldanud tekstil on sama autor, mis viib mõttele, et ajakirjaniku roll mineviku suhtes võib olla individist sõltuv, kuid selle kinnitamiseks oleks vaja täiendavaid andmeid.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et ajakirjanikud on ajaloo suhtes kõige suuremal määral aktualiseerijad. Ajakirjanikud andsid suhteliselt vähe otseseid tõlgendusi, küll aga leidis varjatumaid hinnangulisi kohti. Näiteks andsid nad ajaloole tähendusi tekstide teemasid ja allikaid valides, rõhuasetusi paika pannes ja pealkirju ning juhtkirju kokku seades. Kuid esineb ka nii teiste seisukohti vahendavat kui ise ajaloole tõlgendusi andvat rolli.

Kuidas käib tähtpäevaajakirjanduse valmimisprotsess, millest sõltub minevikku puudutavate teemade valimine ja lugude valmimine ning milline on ajakirjaniku roll selle valguses?

Intervjuusid analüüsid selgus, et tähtpäevaajakirjandus on suhteliselt pikalt ja hoolikalt ette planeeritud. Väga olulise tähtsusega kajastuse intensiivsuse üle otsustamisel on see, kas tegu on ümmarguse aastapäevaga või mitte. Selle kriteeriumi olulisust kinnitas tekstide jagunemine aastate kaupa – 2005. ja 2010. aastal oli puudutati vaadeldud perioodil Tartu rahu 3-4 korda rohkem kui 2007. ja 2009. aastal. See tähendab, et ajakirjanik teeb valiku lähtuda etteantud numbritest, mis ühest küljest vähendab ajakirjaniku enda otsustusvabadust, aga teisest küljest on siiski teadlik seleksioon.

Otsustusprotsessi algust kirjeldasid ajakirjanikud kui ideede pakkumist ja mõtlemist. See, kuidas tekstide siisu määramine alguse saab, on varjatud, kuid oluline osa meediakajastuse moodustumisel ning selle protsessi olemus vääraks edasist uurimist. Teemade valikul on suur osa nii sellel, millised ideed ja mõtted ajakirjanikele parasjagu teatud teemal kõige paremad tunduvad, kui ka sellel, millest varem on räägitud, mis mingil teemal on „kohustuslik“ küsimus. Ajakirjanike jaoks on eraldi väärtus vaatepunkti või teema uudsus. Mitmel juhul selgus ka, et teatud teemade või lugude valmimisprotsessis mängis oma rolli lihtsalt juhus ning lõplik tulemus oleneb ka illustreerimise võimalikkuses/võimatusel. Seega võib öelda, et lugude valmimise juures põimuvad ajakirjaniku kui otsustaja tähtsust suurendavad ja vähendavad küsimused, kuid tuleb ka arvestada, et ka valikut veelkord rõhutada juba teadaolevat, võib pidada tõlgenduseks.

Vaadates koos intervjuusid ja tekste, võib teha kokkuvõtte, et kõige tähtsam on ajakirjanike puhul küsimuste püstitaja ning fokuseerija roll, ning ajakirjanikud ei ole sealjuures ainult autonoomsed otsustajad, vaid on mõjutatud mitmetest teguritest. Kuid ajakirjanikke mõjutavad faktorid ei võta neilt ära võimu tehs siiski ise lõplik otsus.

Kui palju kirjutavad ajakirjanikud arvamusalugusid ja juhtkirju Tartu rahu teemadel?

Ajakirjanikud kasutavad võimalust autoripositsioonil Tartu rahu teemal arvamust avaldada võrdlemisi vähe. Valimis oli kaks ajakirjanike kirjutatud arvamusalugu ja kaheksa juhtkirja, kus mainiti Tartu rahu. Kuid ühe arvamusaloo ja nelja juhtkirja puhul on Tartu rahu mainitud põgusalt, mis vähendab nende olulisust siinkohal. See ei ole tekstide koguhulga kõrval kuigi suur arv.

4.1.3 Kuidas ajakirjanikud ise oma rolli mineviku loo tõlgendajate või vahendajatena näevad?

Ajakirjanikud näevad ennast pigem vahendajatena ning valikute tegijatena, mõnikord suurest

detailirikkast pildist mõne nüansi rõhutajatenä. Üks intervjuueeritav (Alo Lõhmus) oli seisukohal, et ajakirjanik on alati ajaloost kõneldes paratamatult ka tõlgendaja ning tõlgendamise võimalikkust mainiti veel, kuid rohkem esines siiski seisukohta, et ajakirjanik teeb küll valiku, aga see info, mida ta edastavad, on siiski kellegi teise öeldud või see on kellegi teise poolt tehtud tõlgendus.

4.2 Diskussioon

Igal juhul saab käesolevale tööle toetudes öelda, et ajakirjanik ei ole neutraalne vahendaja. Seda, et ajakirjandus ei ole neutraalne, kinnitavad ka varasemad uurimused (Hallin & Mancini 2004: 26). Kuid sellest edasi on antud analüüsi tulemustel ajakirjanike rolli üheselt määratleda keeruline, sest see on erinevate tekstide puhul erinev – tõlgendusviis sõltub žanritest. Sellele viitab ka varasem arutlus, näiteks ajakirjanike kogukonna poolt tunnustatud nõuded ütlevad, et uudistereporter olema teisel positsioonil kui arvamustoimetaja (Hennoste 2008).

Käesoleva töö tulemuste järgi on kõige olulisem ajakirjaniku kui väravavahi ehk aktualiseerija roll.

Ajakirjaniku roll algab juba enne, kui ta selle info saab, algab teema valikust ja fookuseerimisest, see seondub meedia kuimkõneaine kujundajaga. Käesoleva töö tulemuste põhjal võib öelda, et ajakirjanike poolset mõjutust meedias edasi antud tähendustele leiab peaaegu kõikidest ajakirjanduses ilmunud tekstidest. Siin tuleb ka arvestada, et osa ajakirjaniku mõjust eelneb meediateksti tekkele – teema või žanri valik jne. Kuid need mõjud on halvasti märgatavad tekstide endi juures ning nende analüüsimiseks on käesolevas töös kaasatud intervjuud ajakirjanikega.

Kuid siin võib küsida, kumb on olulisem, kas teadmiste looja või neile suure kõlapinna andja? Seda eriti tänapäeva ühiskonnas, kui info omamist ja selekteerimist peetakse suureks väärtuseks. Üheks näiteks on siin Eero Medijaise 02.02.2005 Eesti Päevalehes ilmunud artikkel „Tartu rahu varjatud nurgad“ ja selle püstitatud uued vaatenurgad Tartu rahule. Priit Simson ütles temaga tehtud intervjuus seda silmas pidades, et ajakirjandus on püstitanud uusi vaatenurki. Sellega sobib ka käesoleva töö üheks lähtekohaks olev eeldus, et ajakirjandus on oluline mineviku loo loomisel inimeste silmis. Kuid milline roll on siin ajakirjanikel, kes teksti välja valisid ja lehte panid ja milline teksti autoril? Ajakirjanikud ei olnud isegi esmased valiku tegijad, sest see tekst oli juba varem väljaandes Universitas Tartuensis ilmunud. Aga ilma ajakirjanike otsustuseta ei oleks need teemad sellisel kujul avalikkuse ette jõudnud. Kui aga Medijainen ei oleks kirjutanud seda teksti, ei oleks ju ajakirjanikel olnud midagi lehte panna.

Uurimistöö käigus ilmnes, et intervjuud ajakirjanikega andsid küll üldist informatsiooni selle kohta, kuidas tähtpäevaajakirjandus toimetustes tekib ning mis on seda mõjutavad tegurid. Samuti andsid intervjuud ülevaate sellest, millisena ajakirjanikud ise oma rolli hindavad ning mida

ajalooalaste artiklite valmimise juures oluliseks peavad. Kuid selliste tagasivaatavate intervjuude puhul ilmnesid mõningad piirangud. Esmalt oli probleemne see, et intervjuude näitematerjalina sai kasutada ainult ühe aasta Tartu rahu aastapäeva kajastust, sest varasematest aastatest on liiga palju aega möödas, et intervjuueeritavad oleksid osanud nende kohta kuigi täpset infot anda.

Teiseks selgus intervjuude analüüsimuse käigus, et konkreetsetel tekstinäidetel ja vähem üldiselt ajaloo ja ajakirjanduse suhetel põhinevad küsimused oleksid tõenäoliselt andnud paremat analüüsimaterjali, mis oleks ilmselt andnud ka rohkem teavet varjatamate protsesside kohta, mida ajakirjanikud ise ei pruugi teadvustada. Kõik tekstide valmimise protsessid ei ole ajakirjanike poolt teadvustatud ja seega ei tule ka välja küsimustele vastates.

Kasulikuks meetodiks võiks siin olla etnograafiline vaatlus, sest nii saaks uurija ilma ajakirjanikupoolse vahendusega vaadelda ning hiljem analüüsida protsesse toimetuses, mille tulemusena kujuneb kajastus. Nii saab analüüsida, kuidas kombineeruvad ajakirjaniku enda eelistused, arvamused, hoiakud ja omadused ning teda mõjutavad välised tegurid teemade valikul. Heaks näiteks on siin ka käesoleva uurimuse intervjuudest välja tulnud aspekt: kuidas ajakirjanik otsustab, et mingi küsimus on kohustuslik või nn igavene vaidluse teema, mida siinsetes intervjuudes ka mainiti ja kuidas ta selle põhjal otsustab, et just sellise teema peaks valima. Teksti valmimisprotsessi kõige esimene osa ongi teema määratlemine, mille näol on tegu implitsiitse, kuid väga olulise osaga meedias edasi antava reaalsuse kajastuse tekkest ning see vääriks ka just minevikuga seotud teemade puhul edasist uurimist.

Seda, kuivõrd ajakirjanikud toovad sisse uusi teemasid või tõlgendusi ja kuivõrd nad taaskasutavad juba varem esinenuid, aitaks mõista ka see, kui vaadeldaks tervikuna mingi nähtuse varasemaid tähendusi ning meediakajastust selle võtmes.

Varem on ajakirjanike rolli uuritud muuhulgas nende endi käest nende endi arvamust küsides (nt Weaver ja Wilhoit 1986, McQuail 2003 kaudu). Käesolevast uurimistööst selgub, et kõige suuremas plaanis vaadates langeb ajakirjanike endi hinnang oma rollile kokku muu analüüsiga saadud tulemustega – mõlemad osutavad, et ajakirjanik teeb valikuid ja see on üks tema tõlgendusviisidest. Kuid ajakirjanikud reeglina ei teadvusta valikute tegemise tähtsust nii palju (välja arvatud üks intervjuueeritustest, Alo Lõhmus). Uurimisväärne valdkond on ka see, kuidas ajakirjanike endi arusaamad oma rollidest erinevad nende tegelikest rollidest.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on analüüsida, milline on ajakirjanike roll meedias esitatava minevikukäsitluse kujunemisel: kuivõrd on ajakirjanikud ise ajaloo tõlgendajad, kuivõrd vahendavad nad teiste kõnelejate tõlgendusi ning kuivõrd on nende roll teatud teemade aktualiseerimises. Töö on teostatud juhtumianalüüsina Tartu rahu aastapäeva kajastusest Eesti Päevalehes ja Postimehes aastatel 2005, 2007, 2009 ja 2010.

Kasutatud meetoditeks on kvalitatiivset tekstianalüüsi ja semistruktureeritud intervjuusid ajakirjanikega. Tekstianalüüsi valimisse kuulusid tähtpäevaajakirjanduse näited Tartu rahu aastapäeva kohta Eesti Päevalehest ja Postimehest aastatel 2005, 2007, 2009 ja 2010. Lisaks intervjuueeriti kolme Eesti Päevalehe ja kolme Postimehe töötajat ning üht ajakirjanikku, kes varem töötas Postimehes ning nüüd Maalehes.

Esmalt on vaadeldud, kes on meedias ajalooalasteks kõnelejateks. Selgus, et $\frac{3}{4}$ tekstide autoreist olid ajakirjanikud (54 autorit 71-st). Kõnelejate ja allikate hulgas oli kõige rohkem spetsialiste (23 kõnelejat 70-st).

Analüüsi käigus selgus, et ajakirjanike rolli on üheselt ja selgelt määratleda raske. Tekstide puhul võis leida viiteid kõigile kolmele rollile. Ajakirjanike roll sõltus teksti žanrist, kusjuures kõige vähem selgesõnalisi tõlgendusi andsid ajakirjanikud uudistežanris ning kõige rohkem juhtkirjade puhul. Kõige tähtsam oli ajakirjanike roll teemade ja küsimuste püstitajatena, fokusseerijatena ja rõhuasetuste paikapanijatena, kuid nad esinesid ka teiste seisukohtade vahendajatena ning vähemal määral otseselt tõlgendajatena. Sealjuures on oluline, et ajakirjanik kui teema valija ja sellele ruumi andja on tähtis iga meediasse jõudnud teksti juures.

Neid protsesse on analüüsitud intervjuude põhjal ning jõutud järeldusele, et ajakirjanikud väärtustavad nii teemade uudsist kui ka toetuvad juba olemasolevatele narratiividele ning ei ole nad sealjuures ainult autonoomsed otsustajad, vaid on mõjutatud mitmetest teguritest.

Analüüsi käigus selgus, et kahel kõige rohkem otseseid ajakirjanikupoolseid minevikutõlgendusi sisaldaval tekstil on sama autor, mis viis mõttele, et see, mil määral ajakirjanik on tõlgendaja, võib sõltuda indiviidist.

Antud teemal vääriskid edasist uurimist mitu aspekti. Esmalt võiks näiteks uurida, millised on täpsemalt meediatekstide valmimisele eelnevad protsessid toimetustes ning millised tegurid on seal olulised. Selle puhul oleks otstarbekas kasutada etnograafilise vaatluse meetodit. Samuti väärisk uurimist see, kuidas sõltub ajalookajastus individuaalsetest ajakirjanikest ja nende omadustest,

eelistustest ning see, milline on ajakirjanike endi arusaam oma rollist võrreldes sellega, kuidas nende roll ilmneb uuritud tekstidest.

SUMMARY

The aim of this bachelor thesis is to analyse what is the journalists' role in creating the disquisition of the past: how much journalists themselves are interpreters of history, how much they mediate the interpretations of others and how big is their role in actualizing certain subjects. Thesis is carried out as a case study of Tartu Peace Treaty's anniversary's media coverage in Eesti Päevaleht and Postimees in years 2005, 2007, 2009 and 2010.

The methods used are qualitative text analysis and semi-structured interviews with journalists. The sample of text analysis consisted of examples of anniversary journalism in Eesti Päevaleht and Postimees in the years 2005, 2007, 2009 and 2010. Additionally, the author interviewed three journalists from Eesti Päevaleht and three from Postimees and one who used to work at Postimees but now works in Maaleht.

Firstly, the author found out who mostly speak of history and history-related subjects in media. It turned out, that approximately three quarters of these articles were written by journalists (54 out of 71). The biggest group among speakers and sources were specialists (23 out of 70).

The analysis revealed that the role of journalist is hard to define in a clear and unambiguous way. In the texts references to all three roles of journalists were found. The role of journalists depended on the genre of text whereby the least unambiguous interpretations were given by journalists in the news genre and most in editorials. The most important role that the journalists had was bringing up subjects and asking questions, as well as focusing and setting highlights on certain subjects. But they also performed as mediators of others' statements and less frequently as direct interpreter. Therewith, it is significant that the journalist as the selector of the subject and provider of space is important regarding every media text.

These processes have been analysed according to interviews and conclusions have been made, that journalists cherish the novelty of the subject as well as rely on existing narratives. At the same time they are not only autonomous deciders, but are also influenced by several factors.

During the analysis it turned out that the most direct interpretations were given in two articles written by the same journalist. This led to the idea that the role of the journalist as the interpreter may depend on the individual.

Several aspects on the given subject are worth further research. Firstly, for instance it could be studied what are the processes in editorial boards that precede the publishing of a media text and what factors are important there. It would be reasonable to use the ethnographic observation

method. Also it would be interesting to find out how the interpretation of history depends on the journalists and their individual preferences and characteristics and what are the journalists own understandings of their role compared to the role they appear to have in the researched texts.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Arjakas, K. (2008). Tartu rahu piiritulbad. *Diplomaatia*, veebruar 2008.
- Bärenklau, I. & Lõhmus, A. (2007). Ansip läks ämmale külla, teised jäid tööle, *Postimees*, 27.10.2007
- Carlson, M. (2007) Making memories matter. Journalistic authority and the memorializing discourse around Mary McGrory and David Brinkley. *Journalism*, 8(2): 165-183.
- Ceppos, J. & Hayes, A. S. & Singer, J. B (2007). Shifting Roles, Enduring Values: The Credible Journalist in a Digital Age. *Journal of Mass Media Ethics*, 22(4): 262 – 279.
- Eesti Entsüklopeedia 9 (1996), Tallinn: Eesti Entsüklopeediakeskus
- Fairclough, N. (1992) *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press
- Firmstone, J. (2008). The editorial production process and editorial values as influences on the opinions of the British press towards Europe. *Journalism Practice*, 2(2): 212 - 229
- Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics. Cambridge: Cambridge University Press
- Hennoste, T (2008) *Uudise käsiraamat*.Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus
- Keeble, R. (2001). *The Newspapers Handbook*. London & New York: Routledge
- Kitch, C. (2002). Anniversary Journalism, Collective Memory, and the Cultural Authority to Tell the Story of the American Past, *Journal of Popular Culture*, 36(1): 44–67.
- Kitch, C. (2006). Useful memory in Time Inc. Magazines. *Journalism Studies*, 7(1): 94 — 110.
- Kitch, C. (2008). Placing journalism inside memory and memory studies. *Memory Studies*, 1(3): 311-320.
- Laherand, M-L. (2008) *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk
- McQuail, D. (2003) *Massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Meyers, O. (2007). Memory in Journalism and the Memory of Journalism: Israeli Journalists and the Constructed Legacy of Haolam Hazeh. *Journal of Communication*, 57(4): 719-738.
- Peri, Y. (1999). The Media and Collective Memory of Yitzhak Rabin's Remembrance. *Journal of Communication*, 49(3): 106-124.
- Pullerits, P. (1997) *Ajakirjanduse põhižanrid*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus
- Shoemaker, J.P.& S. D. Reese. (1991). *Mediating The Message. Theories Of Influence On Mass Media Content*. London etc: Longman Publishing Group
- Titscher et al. (2000) *Methods of Text and Discourse Analysis*. London: Sage
- Van Dijk, T.A. (1996). Opinion and Ideologies in Editorials. Ettekanne. *4th International Symposium of Critical Discourse Analysis, Language, Social Life and Critical Thought*. Kreeka: Ateena, 14.-16. detsember, 1995.

Zelizer, B. (2008). Why memory's work on journalism does not reflect journalism's work on memory. *Memory Studies*, 1(1): 79-87.

LISAD

Lisa 1. Kõnelejate tabel.

Artikli pealkiri ja muud tunnused	Tüüp	Autor ajakirjanik	Autor spetsialist	Autor eraisik	autor muu	ALLIKAS spetsialist	Poliitik	Eraisik	kirjalik allikas	Organisatsioon	alaga mitteseotud autoriteet, nn arvamusiider	kõneleja ajakirjanik	MUU
Eesti-Vene poliitiline deklaratsioon (vol II), Eerik-Niiles Kross. 31.01.2005 EPL	arvamus lugu		Eerik-Niiles Kross										
Kohatu ettepanek, lugejakiri, Martin Teder. 31.01.2005 EPL	MUU			Martin Teder									
Professor kahtleb Tartu rahulepingu kehtivuses. 02.02.2005 EPL	MUU	Hillar Mets, nimetu ajakirjanik, 2!!!				Eero Medijainen							
Kas Tartu rahu kehtib? lugejakiri, Lembit Pentsa, 02.02.2005 EPL	MUU			Lembit Pentsa									
Piirileping ja okupandid, lugejakiri, 02.02.2005 EPL	MUU			olev hõlpus									
Tartu rahu varjatud nurgad, Eero Medijainen, 02.02.2005 EPL	arvamus lugu		Eero Medijainen				Vladimir Putin					Tartu rahu tekst	
Moskva vajab tüli Eesti ja Lätiga, analüüs, Priit Hõbemägi, 02.02.2005 EPL	arvamus lugu	Priit Hõbemägi											
Kas Tartu rahu kehtib? Mis tähendus on rahulepingul täna? Küsitlus, 02.02.2005 EPL	Intervjuu	nimetu ajakirjanik				Heiki Lindpere ja Olaf Mertelsmann 2!!!							
Eestlaste kangus sundis Venemaa 85 aasta eest Tartu rahu sõlmima, Anneli Ammas, 02.02.2005 EPL	olemuslugu	Anneli Ammas				Tõnis Lukas ja Lauri Vahtre 2!!!							
Tükeldatud algtekst ja mitu minevikku, Kaarel Tarand, 03.02.2005, EPL	arvamus lugu	Kaarel Tarand				Eero Medijainen, Lauri Vahtre						Tartu rahu tekst	
Karikatuur, Hillar Mets, 03.02.2005 EPL	MUU	Hillar Mets											

Setud nõudsid tagasi Petserimaa õigeid piire, Mirko Ojakivi, 03.02.2005	Uudis	Mirko Ojakivi		Setud, Evar Riitsaar
Petserimaa Vene kultuurikeskuse vastu, 03.02.2005 EPL	Uudis (lühivorm)	nimetu ajakirjanik	Tõnis Palts	
Läti samm surub Eestit, juhtkiri, 03.02.2007 EPL	Juhtkiri	nimetu ajakirjanik		
Eesti ei kirjuta oma ajalugu ümber, T H Ilvese kõne, 03.02.2007 EPL	MUU		Toomas Hendrik Ilves	Johann Laidoner
Idanaabri lemmikvaenlane, juhtkiri. 05.02.2007 EPL	Juhtkiri	nimetu ajakirjanik	Välisministri eeriüri ekspertiis, Lauri Mäkssoo 2!!!!	
Läti seimi otsus tõstis Venemaa piirileppe teema Eesti jaoks üles. Sigrid Laev, 05.02.2007 EPL	Uudis	Sigrid Laev		Riigikogu Andres Tarand
Vabariigi sünnitunnistus, juhtkiri, 31.01.2009 EPL	Juhtkiri	nimetu ajakirjanik		Tartu rahu tekst ja EV põhiseadus 2!!! Lennart Meri
Tartu rahu kui teenäitaja, juhtkiri, 02.02.2010 EPL	Juhtkiri	nimetu ajakirjanik		
Tartu rahu 90, karikatuur, 02.02.2010, EPL	MUU	Hillar Mets		
Väljavõtted vanadest juhtkirjadest, 02.02.2010, EPL	MUU	nimetu ajakirjanik		3!!! vanad ajalehed

Tartu rahu 90: kuidas seda tehti, kas see veel kehtib? Artikkel, 02.02.2010, EPL	olemuslugu	Priit Simson	Heino Arumäe, ajaloolane, Ago Pajur, ajaloolane, Vahur Made, ajaloolane, Eero Medijainen, ajaloolane, Richard Villems, Teaduste akadeemia liige, Viljar Veeber, politoloog, 6!!!!	Tartu rahu tekst, vana EPL, 2!!!	Nõukogude valitsus,
Kas Tartu rahuleping teie hinnangul kehtib või mitte?, kommentaar, 02.02.2010, EPL	Intervjuu	nimetu ajakirjanik	Erki Lindpere, õigusprofessor, Lauri Mälksoo, TÜ rv õiguse professor, 2!!!!	„Anonüümse“ Euroopa riigi välisminister,	Viini doktriin, baasid Venemaa e leping, 2!!!
Poska hauale asetatakse lilled, nupp, 02.02.2010, EPL	Uudis (lühivorm)	nimetu ajakirjanik			
Tsitaat, 03.02.2010, EPL	MUU		Lauri Mälksoo, ajaloolane		
President Ilves: mõttestampidesse kinnijäämine peatab arengu, 03.02.2010, EPL	Uudis	Kärt Anvelt, Mirko Ojakivi 2!!!!	Aadu Must, ajaloolane	Andres Tarand	T H Ilves
Tsitaat, 04.02.2010 EPL	MUU			TH Ilves	
Iseteadvus Tartu rahuta, lugejakiri, 05.02.2010, EPL	MUU		Harri Kivilo		
Mida Muudaks uus piirileping, lugejakiri, 05.02.2010, EPL	MUU		Peeter Sauter		
Tartu rahu aastapäeva tähistamine. 01.02.2005 PM	Uudis	nimetu ajakirjanik			

Noorteüritus Tartu rahu aastapäeval 01.02.2005 PM	Uudis (lühid)	nimetu ajakirjanik		Triinu Rajasalu	
Eesti riigi sünnitunnistus, juhtkiri. 02.02.2005 PM	Juhtkiri	nimetu ajakirjanik			Venemaa Lennart Meri
Setu naine igatseb piirilepinguga kodu tagasi. 02.02.2005 PM	olemuslugu	Villu Päärt			
Täna tähistatakse Tartu rahu aastapäeva 02.02.2005 PM	Uudis (lühid)	nimetu ajakirjanik			Tartu rahu tekst, E Lama nni raamat , 2!!!
Vabatahtlikult ning igaveseks ajaks... Lauri Vahtre, 02.02.2005 PM	olemuslugu	Lauri Vahtre	Jaan Poska		
Vabadussammas Setumaale, lugejakiri, Jüri Karm 02.02.2005 PM	MUU		Jüri Karm		
Päeva miinus. 03.02.2005 PM	MUU	nimetu ajakirjanik			
Postimees ajast aega. 03.02.2005 PM	MUU	nimetu ajakirjanik			Rahvas
Parts andis setudele lootust 03.02.2005 PM	Uudis	nimetu ajakirjanik			
Haabersti koolid said filmi „Nimed marmortahvlid“ 03.02.2005 PM	Uudis (lühid)	nimetu ajakirjanik		Taavi Rõivas	
Kõva sõna, Eero Medijainen 03.02.2005PM	MUU		Eero Medijainen		
Postimees ajast aega. 04.02.2005 PM	MUU	nimetu ajakirjanik			
Presidendi eest otsustatud. Lembit Pentsa, lugejakiri, 04.02.2005 PM	MUU		Lembit Pentsa		
Mis: Tartu Rahutus Valner Valme 05.02.2005 PM	Uudis (pilt)	Valner Valme			mees plakatig a pildil?? ??
Läti eeskuju 03.02.2007 PM	Juhtkiri	nimetu ajakirjanik			
Tartu rahu aastapäeval peeti kõnekoosolekuid ja avati memoriaal 03.02.2007 PM	Uudis	nimetu ajakirjanik			
Ilves: Eesti on võitjate poolel. BNS 03.02.2007 PM	Uudis	nimetu ajakirjanik			T H Ilves
Ilvese manitsev hääl, juhtkiri, 05.02.2007	Juhtkiri	nimetu ajakirjanik			T H Ilves

Postimees ajast aega 02.02.2009 PM	MUU	nimetu ajakirjanik		
Täna heisatakse Eesti lipud. 02.02.2009 PM	Uudis (lühid)	nimetu ajakirjanik		
Aastapäev: Tartu rahulepingu sõlmimisest möödus 89 aastat 03.02.2009 PM	uudis	nimetu ajakirjanik		
Postimees ajast aega 03.02.2009 PM	MUU	nimetu ajakirjanik		
Tallinnas ja Tartus tähistati Tartu rahu sõlmimise 89. aastapäeva. 03.02.2009 PM	Uudis (pilt)	nimetu ajakirjanik		
Postimees ajast aega 04.02.2009 PM	MUU	nimetu ajakirjanik		
Rahulepingut sõlmides olid Eestil ja Venemaal erinevad huvid, 30.02.2010, PM, AK	arvamus lugu	David Vsevirov		Tartu rahu tekst
Rahulepingu originaal jõuab koju, 01.02.2010, PM	Uudis	Jüri Saar		Karolin a Antons, reiniku ajalooõ petaja
Tartu rahu preambul jättis Eesti-Vene piirilepingu ootele, 02.02.2010, PM	olemusl ugu	Vahur Koorits		
90 aastat hiljem, juhtkiri, 02.02.2010, PM	Juhtkiri	nimetu ajakirjanik		
Postimees viis Tartu rahu piirile Eesti riigilipu, 02.02.2010, PM	olemusl ugu (reporta až)	Nils Niitra		Margus Ansu, fotogra af
Tartu rahu või tartu reetmine, 02.02.2010, PM	olemusl ugu	Alo Raun	Eero Medijainen, ajaloolane, Ago Pajur, ajaloolane, Tiit Rosenberg, ajaloolane, 3!!!	
Tartu rahu laps: elukutseline eestlane, 02.02.2010, PM	olemusl ugu	Tuuli Koch		Mai Raud- Pähn
Õigusteadlane Rein Müllerson: rahuleping on praegugi jõus, 02.02.2010, PM	Intervju u	Argo Ideon	Rein Müllerson, õigusteadla ne	

Konjak mängis kõnelustel oma rolli, 02.02.2010, PM	olemuslugu	Alo Raun				Jüri Trei	william tomin gase mälestused						
„Järgmisel aastal näeme Jeruusalemmas!“, 02.02.2010, PM	arvamuslugu		Aare Hörn			Trivimi Velliste	Sepan Tamme org	Seto Organisatsioonid, Piirilepingute läbirääkijad vene poolelt, 2!!!					
Kõva sõna, Aare Hörn, 03.02.2010	MUU		Aare Hörn										
Eestis tähistati Tartu rahulepingu sõlmimise 90. aastapäeva ja meenutati Jaan Poskat, 03.02.2010, PM	Uudis	nimetu ajakirjanik								TH Ilves			
Küsitlus: mis tingimustel võiks praegune kontrolljoon muutuda ametlikuks Eesti-Vene piiriks, 03.02.2010, PM	Intervjuu	nimetu ajakirjanik				Airi Hallik-Konnula, Anto Liivat							
Rahvuslased piketeerisid Venesaatkonna ees, 03.02.2010, PM	Uudis	nimetu ajakirjanik											
Karikatuur, 02.02.2010	MUU	Urmas Nemvalts											
Kokku		54	6	9	2	23	9	8	15	6	8	2	0

Lisa 2. Küsitluskava

1) kuidas sündis tänavuaastane Tartu rahu kajastus ja kuidas minevikusündmustega otseselt seotud lood (anniversary journalism) toimetuses üldiselt sünnivad?

4. Kui kalendri järgi oli oodata TR aastapäeva, kuidas selle kajastus otsustati?
5. Kui kalendri järgi on oodata mõnd tähtpäeva, kuidas otsustatakse, kas ja kes ja kuidas sellest kirjutab?
 - 5.3 Kes on otsustaja? (toimetaja, mõni kindel ajakirjanik, kõik ühiselt)
 - 5.4 Kuidas see protsess toimub? (nt koosolek, meilid, helistate, kohvinurgas räägite, polegi kindlat viisi)
 - 5.5 millal see toimub? (kui palju varem)
 - 5.6 miks valiti just selline vorm, meetod?
 - 5.7 Miks just need allikad?
 - 5.8 Kuidas see lugu tegemise käigus muutus ja miks need muutused tulid?
 - 5.9 Kuidas sulle tundub, millest sõltub tähtpäevade puhul just neile pühendatud artiklite kirjutamine?
 - 5.10 Kuidas võiks Tartu rahu aastapäeva võrrelda teiste tähtpäevadega?

2) kuidas satub minevik taustaks lugudesse

2. Kui pead selgitama kuskil mõne sündmuse tausta, mis on seotud ajalooaga, kuidas seda teed? (nt kas uurid kolleegidelt, mõtled ise, helistad ajaloolasele, vaatad wikipediast vms)
- 3.
4. Kui Sa kirjutad mõnda lugu sündmusest, mis on seotud mingi ajaloosündmusega, nt mingi kõne või näitus vms Tartu rahu aastapäeva puhul, **kuidas** Sa tood sisse ajaloolist tausta, mida räägid sellest minevikusündmusest, kust Sa selleks infot saad? - **kui on konkreetne näide, siis selle põhjal**. Kust sa selle info leiad? Millised on allikad.
5. kuidas üldse satuvad sinu arvates ajaloosündmused tavalistesse uudislugudesse taustaks?
6. Kui palju ajakirjanikud kasutavad ajalugu taustade selgitamiseks? Uurijad on näiteks öelnud, et ajalugu kasutatakse taustana väga palju. Kas see on ka nii?
7. Kas seda võiks teha rohkem või vähem? Miks?

3) allikad

5. Kuidas Sa otsustad, keda võtta ajaloolaseks allikaks, kui seda peaks vaja minema?
6. Miks just need allikad?

7. Kuidas Sa nende allikateni jõudnud oled?
8. Mis siis kui mõnda sobivat ja vajalikku allikat ei ole parasjagu kätte saada võimalik?
9. Millised neist saavad rohkem kaalu?
10. Milline osatähtsus on allika positsioonil või nimel selles, kuidas tema sõnu kasutatakse?
11. Keda sina kasutad või kasutaksid allikatena Tartu rahu teemadel?
12. Miks?

4) Mida arvavad ajakirjaniku ise oma rollist ajaloo tõlgendajatena või vahendajatena?

9. Minu uurimistöö peamine küsimus on, kuidas ajakirjanikud ise ka tõlgendavad minevikusündmusi või teevad seda meedias ainult allikad. Mis sina arvad, kas ajakirjanikud panevad oma tõlgendusi lugude sisse, just minevikusündmusi puudutavaid?
10. Kui palju?
11. Ehk Sa saad mõned näited tuua?
12. Kui palju sina ise ennast näed mineviku kohta tähenduste loojana meedias?
13. Mis Sa arvad, kes ajakirjanikud peaksid olema ise ka tõlgendajad või mitte?
14. Mis sa arvad Tartu rahu kohta, kas see kehtib tänapäeval?
15. Kui palju ajakirjanikud on ise sunnitud nn oma pead kasutama, eriti seoses ajaloolise taustaga?

Lisa 3. Intervjuude analüüsi tabel.

<p>Mis mõjutas seda, kuidas kajastus välja kukkus</p>	<p>Urmas Seaver (US) lk1) ümmargune aastapäev, vaja tähistada. Paariskülg kohe mõttes. Mis võiks olla? Ka juhus – Tuulil oli selline mõte. Põhilugu kujunduse ja sellepärast, et reps on pigem pikem. Ka Illustratsioonid! Faktboks kohustuslik programm lk2. Puhtalt inimeste enda valik. Hetkeolukord – teised uudised.</p> <p>Alo Lõhmus (AL) lk4 miks peaks olema? Ei pea tegema kalendripõhiselt, aga <u>publik eeldab seda</u>. Võiks olla uudispõhine ja tüütu on teha iga aasta 2. veebr Tartu rahu (TR) artiklit. NÄIDE varasemast, tehti unustatud haudades, pingutati, et teha erilisemalt. Püüdleb originaalsust! Sest seda pigem tgl't loetakse. Kooliõpiklik paha.</p> <p>Priit Simson (PS) lk8 peaks andma ülevaate, põhjendatud lugejahuviga. Uudiste osa olenes sündmustest.</p> <p>Neeme Korv (NK) lk13 TR kajastus väiksem lähedase Vabariigi ümmarguse sünnipäeva tõttu. Oleks võinud veel suuremalt! Hörna lugu tuli juhuslikult läbi Igor Taro, kes on endine kolleeg. Pikk seletus olemasoleva konteksti kohta. Vseviole ülesanne, et kehtivust mitte, pigem ajaloolist, sest ta ajaloolane. Lk 14 Juhtkiri sellisel puhul kindel.</p> <p>Jan Jõgis-Laats (JL) lk17 tuletada lugejale meelde või mis ta ei teagi. Simson oli rohkem uurinud, pakkus välja. Kehtimine „kohustuslik“ küsimus. Käidi välja idee-kuidas TR teada rahvani jõudis, aga polnud illustratsiooni. Ilvese kõne-otsid, mis veel uudis rahvale. Ilvese kõnesid alati tõlgendada tahetakse, otsitakse sõnumit.</p> <p>Vahur Koorits (VK) lk21 Ümmargune. VK mõtles, et TR ainus mõju tänapäeval on preambul.</p> <p>Mirko Ojakivi (MO) lk23 Tartu rahu <u>kehtimine on igavene küsimus</u> tähtsus on iseenesestmõistetav, seda ei peagi rõhutama. Ümmargune. Presidendi kõne-traditsiooniline ja kõne oli varem käes, sai teha.</p>
<p>Otsustusprotsessid</p>	<p>US (lk1) nädal aega varem hakati mõtlema, eraldi koosolek, et mis võiks olla. <u>Koosolek ongi, et saada ideid</u>, arutatakse, aga kui on visioon, siis ka otsustatakse. Nils tuli ise mõtte peale. Tulevikus – eks vaatab. Oli planeeritud. Tulemus sõltub ka fotodest.</p> <p>AL lk4 ei lähtu kalndrist, kui võüimalik, aga publiku huvi on olemas. Maalehes vabam, aga vastu ülemuste tahet ka ei saa, Postimehes tsentraalsem. PM Neeme Korv tellis ajal. Lugusid, kui talle tundus või mõtles, et vaja. PM uudistes nt juhuslik huvitav intervjuu.</p> <p>PS lk5 aasta alguses kirjavahetus (arvamustoim.uudistetoim. Peatoimetaja), tabel terve aasta tähpäevadest. Mälu järgi. Ümmargused! Leppisid kokku uudistejuht, peatoimetaja, arvamustoimetaja. Vastastikused ettepanekud, mõni peatoim. Oma jäi</p>

	<p>sh arvestamata. Juhtkirja kirjutas PS, kuna on niikunii teemas sees. Kooskõlastamata teistega. Vanad juhtkirjad-süttimine tema jutust, keegi arvamustoimetusest.</p> <p>NK lk12 ümmargused aastapäevad – ajak lähtub neist, sest ka teised lähtuvad ja siis on uudissündmusi ka rohkem. Tegi juhtkirja põhja. Lk13 tööplaan arvamustoimetuses 2 nädalat. Lk 14 juhtkiri – sellisel puhul raske muud panna. <u>Arutatakse arvamus ja uudised</u>. Arvamus planeerib varem, et saaks tekitada diskussiooni. LK16 koosolekutel ajakirjanikud <u>arutlevad, pakuvad ideid ja teevad</u> selle najal <u>valikuid</u>.</p> <p>JJL lk16 otsustusprotsess hõlmab suurt pilti – 2008. a juba vaadati ka edasised tähtpäevad üle. Novembris mõtles Tartu rahule veel jaanuari alguses konkreetsemalt. Meilivahetus on olemas tähtpäevadest. Ümmargused! Jagati ülesandeid, mõeldi. Aastati vaja erinevalt teha. Otsustavad peatoimetaja, arvamusel, uudistest, peakunstnik. Peab koordineerima arvamus-uudist. <u>Illustratsioonid!</u> Mõtlesid-arutasid. Põhiinfo ja ikka midagi uut. Ilvese kõne-otsid miskit, mis veel uudis. Lk20 pakkuda lugejale põnevat lugemist ja midagi, mis on veel uus.</p> <p>VK lk 21 ümmargune! Istuvad maha ja mõtlevad, koosolekul pakutakse ideesid. Kelle mõte, see kirjutab. Planeerimistsükkel aastapäevadel pikem kui muidu, kuni paar nädalat. Lk22 on ju vaja kuidagi ära märkida ümmargune tähtpäev, kui uudiste pole <u>head ideed</u> siis läheb arvamusele.</p> <p>MO lk23 ümmargused tähtpäevad – protsess algab nädal-paar varem. Teatud tähtpäevad on toimetuse jaoks <u>iseenesestmõistetavad</u>. Toimetaja ütleb ruumi, kuidas kajastada, see on reporteri pädevus.</p>
Kuidas valitakse allikaid?	<p>US lk1 Müllerson on guru, loogiline valik lk 3 taustaks kui vaja allikaid-vanad lehed, internet, arhiivid, vanem ajalugu, sis ajaloolased. Vaidlus – siis ajaloolane, kes ütleb, kuidas tgl on. Leiad allikaid – heistad asutusse, aga natuke juhuslik. Hea rääkija. Varem sõna võtnud. Kui ise ei oska, siis soovitavad.</p> <p>PS lk6 allikad endised õppejõud. Arumäe ühendus ise. Isiklikud kontaktid uudiste osas.</p> <p>NK lk13 Hõrna Aare tuli läbi tutvuste ja juhuslikult. Lk15 Muidu teema asjatundja, nim. Mälksod. <u>Meil asjatundjad igal alal vähe!</u> Üldiselt tuleb läbi tutvuste ja samas ka <u>kontrollib üle</u>. Lk16 Hea allikas, kes oli juures. Vaidlusküsimuste puhul peaks valima mõlemad pooled.</p> <p>JJL lk18 mei on allikaid vähe, mis mõnikord häirib-samad koguaeg. Mõned on kättesaadavamad. Öeldakse, et mingil teemal ei taheta rääkida. Ajakirjanik küsib soovitusi ja vaatab, kes varem on rääkinud. Kui uus lähenemine, siis seda. Väljendusviis-meediasse sobiv, lihtne vs teaduslik väga täpne. Ka, kes nõus mahuga arvestama. Mitte tegevpoliitikud.</p>

	<p>VK lk22 ajalooõpik, koolist mis on meeles on allikaks. Võib olla mitteajaloolane, kes tunneb spets. valdkonda. lühema ajaperspektiivi puhul.</p> <p>MO lk 23 Lindpere ja Mälksoo on traditsiooniline valik, varem sõna võtnud. Vaja mõlemad osapooli. Ekspertlus! Tavainimesele ruumi ainult v teravas vaidluses. Must-ajaloolane, paha, et poliitik.</p>
<p>Kuidas ajakirjanikud ise oma rolli näevad?</p>	<p>US lk3 intervjuus vahendaja, aint küs. Suurest protsessist valime killud, mida rõhutada, millest arvame, et on huvitavamad. Ja rõhutame detaile – ebaõige pilt. Aga teemade raames kirjutab ajakirjanik teadmist, mis on juba olemas.</p> <p>PS lk6 formaadi dikteerime. Lk10 Erinevate vaatepunktide kajastamine jõudis avalikkuse ette tänu ajakirjandusele. Ajak peakski laiema avalikkuse ette tooma avastamata tahke. lk11 On kindel, et erinevaid tahke tuleb kajastada.</p> <p>NK lk15,16 kui on lähem ajalugu, siis ajakirjanik kui osaleja saab seda panna konteksti ja interpreteerida ja see on soovitatav! Allikaid peaks olema mõlemalt poolt. Lk16 esmalt vahendaja. Aga võiks suuta olla ka tõlgendaja. Ajakirjanikud ju ikkagi ise mõtlevad välja, kuidas nad midagi kajastavad. Valiku kohti!</p> <p>JJL 19,20 ajakirjanik peaks tausta meelde tuletama, nt võidupüha puhul. Peamiselt Vahendaja, otsid ju <u>allikaid</u> ja <u>kui neid polegi, on ajalooramat</u>. Vahendad <u>teiste tõlgendusi</u>. Aga võid ka ise tõlgendada, nt mahukast materjalist, liiga väheste allikate võtmisega. Ajalooharidusega ajakirjanik – justkui rohkem lubatud? Või ka mitte, sest <u>ple konkreetselt seda uurinud!</u></p> <p>VK lk22 kirjutab tänasest päevast, ajaloo tõlgendamise küsimus pole tema jaoks üldse oluline, ei tegele sellega. Samas toob ise hea näite tausta tõlgendamisest. Arvamusküljele pikad lood arvamustoimetaja tellib, ajaloolane kirjutab ja ajakirjaniku roll sealjuures on üsna väike. Toimetajale on see igapäevane töö.</p> <p>MO lk 25 reporter paneb sisse selle, mida tema olulisemaks peab. Paratamatult teeb ajakirjanik valikuid, mida sisse, mida välja. On ka ajakirjanike jaoks arvamuse avaldamise kohad. Uudises vahendaja, aga valikud! TR puhul jääb ajakirjanikel puudu teadmistest, et olla tõlgendaja, seega nad valivad olla vahendaja.</p>
<p>Rollile vihjavaid kohti</p>	<p>Ps lk7 Spetsialistide arvamused on erinevad, st., et küsimusepüstitus on õigustatud. Tema loo teemad tulid eelnevatest vaidlustest, <u>tundus</u> vajalik üles võtta. Samas, tõstatas ka uue aspekti. Lk9 ajalugu on temale kui tõendusmaterjali millegi poolt või vastu. Lk10 30ndate kriisi teema rohkem kajastamine seaks tänapäevased asjad teise valgusesse. Tähtsustab ramatute rolli rohkem kui ajakirjanduse oma.</p> <p>NK lk13 seletab pikalt ühe loo olemasolevat konteksti – ajak võib küll</p>

	<p>valikuid teha, aga tema ka sõltub ümritsevast kontekstist. Lk 14 sai kõva meediakajastus tehtud! Arvamus peab käivitama diskussiooni. Lk15 Ajak peab andma uusi teadmisi.</p> <p>JJL lk17 kehtimine on igavene küsimus, tuleneb diskursusest. Lk20 mis on üldteadvuses? Konfliktset peab viitama, kontrollitavat alati mitte. LK21 kui ajakirjanikku ennast huvitab teema, siis ta tahab ise kirjutada midagi uut.</p> <p>VK lk21 et tuli mõõte, et see on TR ainus seos tänapäevaga. On seisukohal, et ajaloost võiks kirjutada vähem (lk22 ka). Tausta teadmisi võtab sellest, mis ta ise on õppinud. Ja allikatelt ka! lk22 Info allikatelt, viide ainult esimesel korral, edasi ilma viiteteta. Arvamuskülgedel ajaloolased-mitte ajakirjanikud.</p> <p>MO lk 23 Tartu rahu kehtimine on igavene küsimus</p>
Võrdlus teiste tähtpäevadega	<p>US lk2 Tartu rahu ja vabariigi aastapäev</p> <p>PS lk 6 EV tuleku ja minekuga seotud tähtpäevad on olulised.</p> <p>JJL lk 17 võidupüha, vabariigi aastapäev ja taasiseseisvumispäev, Tartu rahu – alati mõtlevad, mida teha.</p> <p>VK lk21 I EW väljakuulutamise, taastamisega seotud v-b ja siis TR. TR üks suurtest</p> <p>MO lk24 küüditamised, vabariigi aastapäev, riigi ja ajaloo seotud pühad, mille vastu on <u>inimestel huvi</u>.</p>
Muud	<p>Ps LK5,6 Ajalooharidusega ajakirjanikud.</p> <p>JJL lk20 ka ajalooharidusega ajakirjanikud.</p>

Lisa 4. Intervjuu Urmas Seaveriga

Intervjuu sissejuhatav osa leidis aset ilma diktofoni sisse lülitamata. Salvestusseade hakkas tööle siis, kui uurija oli lühidalt selgitanud intervjuu eesmärki ning seda, et näitena ajaloo kajastamise kohta kasutatakse Tartu rahu aastapäeva 2010. aastal ning intervjuueeritav oli pisut aega kulutanud seda meelde tuletades.

US: Hakkab vist nüüd natukene koitma...

K: Aga räägi siis, et... see on tõesti, noh põhjalikult kajastatud, eks ole. Miks nii?

US: üks asi oli see, et kuna oli ümmargune number, onju

K: mhmh

US: siis me hakkasime ikkagi varakult juba, ma ei tea kui varakult, aga ikkagi tükk aega enne nagu mõtlema. Ma pakun, nädal aega kindlasti ette. Kuidas seda tähistada? No see on see, et 90 on... 88, 89 me kindlasti ei võtaks nagu nii võimsalt ette.

K: Jah, ma 2009 vaatasin, kuidas oli kajastatud ja seal ei olnud suurt midagi

US: kuna oli 90, et siis me nagu võtsime... võiks nagu teha midagi suuremat. Või siis... paariskülg oli nagu kohe mõte, onju, et võiks teha. Siis oli niimoodi, et me hakkasime neid ideid koguma. Me tegime siin isegi eraldi koosoleku. Jah, eraldi koosolek oli. Nilsil küll ei olnud, selles mõttes, Nilsiga suhtlesime eraldi, jah. Nilsiga ama lihtsalt nagu suhtlesin, et mida võiks teha ja kuidas võiks teha.

K: aga kes selle mõtte peale tuli?

US: Nils ise tuli. Et Nils ise tuli selle mõttega, et teeks nii. Et nüüd on... ütleme, et temaatiliselt oli see, et umbes, et midagi võiks olla ajaloost, onju, midagi võiks olla sellest lepingust... need (*osutab Tartu Tuuli Koch ja Alo Rauna lugudele – M.U.*) olid rohkem siuksed sellel koosolekul tulnud, ma isegi ei mäleta, kust ma need sain. Et võiks olla seelst, onju. Siis ka see, et võiks olla midagi tänapäevast, onju. Et mis see hetkeseis on, see on nagu, mõtlesime, et mis see preambuliga hetkeseis on. Et oleks nagu kõik kuidagi kaetud, et oleks see hetkeseis, oleks nagu mingisugune

hinnang sellele, et oleks mingi ajalugu onju. Ja-jaa need on siin jällegi, see on nüüd lihtsalt Tuuli selline...

K: Leid...

US: leid, jah see on alati, kui keegi tuleb siukse... mingisuguse leiuga, see on nagu super, seda saab alati kasutada. Ja see oli ka minu arust Nilsi puhas enda idee, samamoodi, et küsisin, et mida võiks nagu teha, mis sa nagu arvad. Et on sul endal mingi mõte. Ma ei teagi, paar päeva läks, tuli siukse mõttega.

K: mhmh

US: noh siis oli, hakkas, tekkis mingi pilt, eks ole. Et olid sellised ühikud, onju, et mida võiks kuidas panna, et mis võiks nagu suurem asi olla ja väiksem asi. Siis ma ütlesin, et see annab nagu võimaluse seda piiri nagu näidata väga hästi. See oleks nagu selline kujunduselement, et see võiks olla nagu põhilugu, mis on sees.

K: just selle kujunduse pärast?

US: just selle kujunduse... samas oli loogiline, et siit võib tulla, oli näha, et siit võib tulla ka pikem lugu, onju, kui ta seal kirjeldab.

K: Et reportaaži ikka 2 tuhandega ei tee...

US: justnimelt see on ka teine asi, et kui see niikuinii on nii suur lugu, et oleks tulnud ja kuna ka see kujundus võimaldas, siis oli ka suhteliselt lihtne ja selge, onju. Olemas see põhiühik, onju. Ja siis olid rohkem see, et... ütleme, et need (*paariskülje lühemad lood*)... Alo (*Raun – M.U.*) siis nagu ajaloolasena nagu nuputas välja, et mis võiksid olla sellised põnevad nagu nupud sellest. See on ikkagi puhtalt inimeste enda valik. Et ta käis mingi, vist neli ideed välja. Siis nagu mõtlesime ja nendest mingist umbes neljast asjast valisime siis need kaks asja välja. Et siis Alo teeb nendest kahest asjast. Ja noh, kuna Tuulil (*Koch – M.U.*) tuli ka... ma ei mäletagi tegelikult, kust tal see tuli, aga igal juhul see kuidagi tal tuli, onju.. ma ei tea, võibolla see oli täiesti juhuslik, keegi helistas talle, kuskilt sattus niimoodi Tuuli otsa. Ma isegi ei mäleta, mis moodi see teema tuli. Võimalik jah, et täitsa juhuslikult, et keegi inimene helistas ja tahtis rääkida ja... see oli... see on nagu rohkem, et

see oli nagu väljamõeldud asi, et võiks nagu anda mingisuguse õigusliku hinnangu, et Argo teeb. Müllerson on nagu selles mõttes selline guru, et tema oli kõige loogilisem valik, kohe et tema võiks siis midagi öelda. See on ka nagu täpselt, et see asi, et ega ma kujutan ette, et siukseid lugusid võibolla iga viie aasta tagant, ei muutu nagu sellest, et kas teed aastal 2010, 2005 või mida iganes. See hinnang on tõenäoliselt suhteliselt sarnane.

K: Jah, midagi uut vahepeal...

US: samas ta on nagu kohustuslik osa, et ega me ei saa mõelda niimoodi, et viis aastat tagasi see mees ütles, et nüüd meil pole vaja mitte kunagi enam midagi... tegelikult ma arvan, et kui inimene võtab selle lehe kätte, siis ta saab ikkagi nagu, saab nagu täisülevaate sellest Tartu rahust ja ma arvan, et iga viie aasta tagant on... ikka eestlane väärrib nagu sellist põhjalikumad ülevaadet...

K: Aga millest see tuleb, et nagu ajakirjanikuna mäletad, et kas siis lugeja ei mäleta neid 5 aasta taguseid asju?

US: ma arvan, et ega ajakirjanikudki vast... nad mäletavad, võibolla heal juhul keegi mäletab, et me tegime umbes sellist asja, vist. Se eon täpselt nagu see tase, et ega... see on see kui sa ise personaalselt oled kirjutanud, ütleme see oli mingi suur lugu sul, et siis sa nagu mäletad seda. Muidu nagu, noh... oma lugusid ikka nagu mäletad rohkem, aga seda, et mis keegi teine oli või kuidas see kajastatud oli, et ega nagu hästi ei mäleta. Et siin on see vabariigi aastapäev. Sellega on ju ka selline asi, et iga aasta me teema aga ikka nagu veebruaris, kui hakkad tegema, üritad meenutada, mida eelmine aasta... noo ei mäleta... ikka nagu vaatad, et mismoodi nagu, et mis me nüüd täpselt tegime. Et samamoodi on ju nende asjadega, et neid me vist ei teegi tavaliselt igal aastal. Ja kui sa iga viie aasta tagant teed, siis ei mäleta praktiliselt mitte keegi.

K: Aga mis see niisuke intervall ongi, kuna suuremalt ette võetakse siuksed asjad?

US: ega mul endal väga sellist kogemust ei olegi. Mina olen, mis ma olen... muidu ma olen küll juba Postimehes mingi aastast 98, aga ma ise olen hästi palju kirjutanud tegelt Tallinna teemadel, ma nagu neid asju väga nagu teinud ei ole. Aga ma arvan, kui tuleb näiteks Tartu rahu 91, ma kindlasti nii suurelt ei tee.

K: mhmh

US: et see 90 on väga okei suurelt on, aga ...

K: kas sada tuleb järgmine?

US: novot, 95 võiks näiteks jälle olla. Et ma nagu mina nagu tihemini... nii suurelt ma kindlasti ei tee, järgmine aasta tuleb nüüd mõelda, et kui suurelt seda teha ja mismoodi. Ta kindlasti väärrib mingit... et nii ei ole, et me paneme kõik... ta on nagu ikkagu suur asi. Aga see sõltub alati ka sellest hetkeolukorrast, et kui paljus el päeval on mingeid muid sündmusi, kui ...

K: mhmh

US: aga kui... ma ei oskagi öelda, eks see vaatab järgmine aasta, et kui suurelt seda teha.

K: kuivõrd see nagu selline juhuslikkus mõjutab?

US: selle puhul... selle 90 puhul oli ikka kõik selline planeeritud. Et sõltumata noh, ma ei tea, see oleks pidanud midagi väga erakordset juhtuma, et me oleksime nagu sellest plaanist loobunud. See, et kui lihtsalt tuli võibolla, et tulid huvitavaid või põnevaid uudiseid sel päeval kui me tegime, siis see seda enam ei mõjutanud, et see oli ikkagi nagu otsustatud nagu aamen kirikus onju, et see paariskülg tuleb ja me teeme ta ära. Et selles mõttes oli ta nagu konkreetselt ette planeeritud, see ei olnud nagu siukene, et hommikul mõtlesid välja nagu, aga et me võime vabalt ümber mõelda. Et see oli ikkagi nagu nagu kindel laks. Selleks oleks pidanud ikka midagi väga erakordset... juhtuma...

K: järgmine sõda äkki...

US: justnimelt, e siis lööks kõik nagu pilbasteks, a muidu see oli ikka nagu kindel laks, mida tehti ikka üldiselt inimesed tegid mitu päeva ette nagu neid lugusid ja. Einoh ma arvan, et see Tartu rahu ja vabariigi aastapäev, need on ikkagi sellised asjad, mida me natukene kavandame ette alati.

K: aga kui võtta nüüd mingid muud ka sellised tähtpäevad, et kui levinud on see, et te teete näiteks eraldi koosoleku või millised need otsustusprotsessid tavaliselt on?

US: emm... ütleme nii, et ta läheb eraldi koosolekuks ikkagi reeglina siis kui me hakkame mingit

paariskülge tegema, et kui ta on nagu väiksem, siis me nagu mingite jooksvate koosolekutega lepime kokku, kas siis hommikune üldine toimetuste koosolekul lepime kokku, et me teeme mingi siukse asja või... siis ta ei ole nagu vaja, et kui me paariskülge teeme, siis selle nagu häda n see, et siis oleks nagu vaja palju lugusid, ideid on vaja ja sellepärast me nagu teeme seda koosolekut ka. Ma arvan, et me ei ... meil ongi umbes Vabariigi aastapäev, tartu ahu, minu ajal ma ei mäelta, et me oleksime millegist veel teinud paariskülge. Ajaloolisest tähtpäevast ma nagu vähmalt ... ma ei tea...

K: Võidupüha või mis ta saaks olla

US: võidupüha oleks järgmine variant jah, ega meil niukseid ei ole eriti palju vist.

K: Aga kas siin paaris külje juures, noh ma mõtlen, on äkitsi siuke faktor ka, et kuna siin peavad mitmed inimesed, et siis nagu kõik kokku saaksid, et siis sellepärast teha seda koosolekut?

US: nii ja naa. Se eon angu see, et kui teorias oleks nagu see, et üks inimene mõtleb kõik selle ideed välja, onju, saab ju teha nii, et sa tee seda, sa seda, sa seda. Seal ongi pigem see, et kokku saada ja ka neid ideid nagu välja mõelda, et mis võiks olla. Et kui oleks geniaalselt kõik ideed olemas, et siis.. siis oleks tegelikult nagu... poleks probleemi, et kui inimesel oleks nagu nii, et see on täpselt selles mahus ja... me saame käsud kätte, onju. Aga see ei ole kunagi nii lihtne, et see jah. See on pigem, jah, ikkagi see, et me neid ideid nagu tahame just ühiselt nagu läbi arutada.

K: aga kuidas kui palju se eon siuke arutamine ja kui palju see on see, et keegi otsustab?

US: seal on see, et ... see sõltubki ilmselt nende ideede nagu , kuidagi... olemasolust või... et mida nagu siuke segasem see pilt on , et ei ole sellist väga nagu, kellelgi koha nagu väga selget nägemust, seda rohkem on ta selline arutelu. Et alati, kui sul on mingid tühjad küljed ees, siis keegi käib mingi idee välja, siis seda arutatakse ja keegi on mingi teise idee välja käinud, seda arutatakse, et ma ei tea, et kuidas või kui suurelt nagu seda või teist võiks teha, see on ikkagi... mingist hetkest ta läheb otsustamiseks ikka üle. Aga selle konkreetse näite puhul oli see, et ikkagi oli päris palju arutamist, et just seda, et kuidas ja mis mahus ja mismoodi me teeme. Siin oli tegelikult päris palju seda. Kuna ei olnud nagu kohe sellist, et kellelgi oleks olnud, et see on see maht ja see see maht ja andke ga tulla. Seda ei olnud tegelikult.

K: kui palju see ütleme, töö käigus võib muutuda...? Näiteks mingite uute asjaolude tõttu?

US: siin oli, las ma mõtlen, meenutan natuke. Siin ma mäletan, muutu see osa, et siin kuidag mutus päris palju. See sõltub minuarust fotodest.

K: et Nilsi osa oli nagu paigas?

US: see oli nagu paigas, et üldiselt varakult paigas, kui ma õigesti mäletan. Aga mingisuguste teiste ühikute hulgas oli siin.. kas me siia otsisime ka mingi ajaloolisi pilte või asju ja kuidas neid nagu paigutada. Et võimalik on alati ka see, et nende suurte illustratsioonide puhul oli see, et kui tundub kellegile, et natuke võiks teistmoodi mingit moodi kujundada, siis lähevad ... kuna siin on palju lugusid onju. Ja et on teada, et seal nagu suur maht, eksole, et kuidagi seda mõistlikult nagu ära mahutada onju. Siis ikkagi sellist otsimist ikka on ju. Et mõni lugu võibolla läheb algusest natuke lühem. Mõni tuleb natuke pikem. Et tegelikult siukest jooksumist oli raudselt siin, ma maletan. See sõltub ikkagi õudselt palju illustratsioonidest. Nende lugude puhul ei olnud seda, et mõnikord uudis elab mingit elu ja ta saab mingi pöörde, et sa päeva jooksul uurid ja saad mingisuguse ootamatu pöörde, et nende lugude puhul seda nagu ei olnud. Et, ma ei tea, kell kolm keegi ütles, et minu lugu sai nüüd ootamatu pöörde. Et teeme suuremaks. Et selles mõttes, seda nagu ei olnud ikkagi. Siin mängiti ümber puhtalt selliste illustratsioonide põhjal, et kui neid pilte või asju, et võibolla oleks seda hoopis mõttekas siia ja seda rohkem sinna panna. Aga ma mäletan jah, et siin midagi sai nende lugudega, aga kuidas täpselt ei suudagi praegu meenutada. Ja see siin üleval on ka alti kohustuslik programm, onju, faktboks.

K: jah,

US. lihtsalt, et saab ülevaate.

K: Nii. Aga, aga... see on nüüd see variant, kus ongi, ütleme konkreetne tähtpäeajakirjandus, kus mingisuguse tähtpäeva puhul tehakse mingisuguseid pikemaid lugusid. Aga siis teine variant, kus siis niiõelda see mineviku lugu eee, satub ajalehte, on see, kui on mingisugune tänapäevane sündmus ja sellest tehtava uudise tausta sisse tuleb seda tuua. Et kui palju üldse sellist asja on sinu arvates?

US: sa mõtled nagu päris mingit siukseid vanu nagu ajaloosündmusi tuua nagu...?

K: ... ei, ma mõtlen, et kui on... emmm... tänapäevane uudislugu, siis need, kes on niiõelda mäluuurijad leidnud, et läbi nende olevikust rääkivate uudislugude niiõelda taustana satub ka hästi palju siukest minevikku sinna sisse. Nagu, mis jõuab lugejani. Emm, ma olen kogenud, et seda on üsna raske selgitada, sest see on... või noh, see ei ole väga teadlik. Aga... kuidas sulle tundub, kui palju sellist asja on? Näiteks üks konkreetne näide on see, kui Tartu rahu puhul on Tartus alati see meeleavaldus seal Vanemuise tänaval, eksole, siis kui tuleb uudislugu sellest meeleavaldusest, siis kudiagi tekib ka see minevik sinna taustaks. Eksole...

US: mhmhmh.... no minu arust, ütleme selle tausta nagu kirjutamine sõltub, nagu ikkagi see on õudseltsiukene loopõhine. Ei saa niiviisi, et sa alati nagu kirjutad mingit tausta sinna ma ei tea, mismoodi see sündmus... ma ei tea, see sõltub sellest uudisest või sellest asjast. Mismoodi see sündmus... võibolla on oluline see, mismoodi sealt areneb see sündmus on arenenud varem, võibolla seal on mingid olulised detailid, onju. Et ma ei tea... või teine kord on selle tausta noh, niiviisi annab mingisuguse lisamõõtme sellele. Ma arvan, et sõltub muidugi sellest, et kui sul on mingisugune väike lugu, ega seal pole, ei annagi väga palju seda mingisugust tausta kirjutama või mingit ajalugu nagu eriti kirjutama. Aga ma arvan, et nendes lugudes, millel on nagu, see on ka see, et kui sul täna sünnib mingisugune juhtum, onju. Ja selles ei pruugigi olla mingisugust erilist tausta, see nagu midagi seelst kirjutada. Aga üldiselt ma arvan, et eee... näiteks külje põhilugude puhul kui seal on midagi tausta kirjutada, siis see on nagu siukene iseenesestmõistetav asi nagu. Sa kas lahendad seda mingisuduse faktboksiga näiteks, pkus pannakse mingid asjad, et ma ei tea, aastal see-ja-see juhtus see ja juhtus see või miskit taolist. See on nagu väga levinud ja minu arust kui nagu on ka siuke variant, et sa, noh paned ta nagu... saab nagu hästi koha nagu silmata seda. Teine võimalus veel, et võibolla kui seal on vaja seda minvikku kuidagi rohkem interpreteerida või seda tausta, siis ei saa võibolla niukse lihtsa faktboksina seda lahendada, et siis sa võibolla pead seal ... et mida keegi ütles või kui ta väärrib, siis hoopis eraldi loo tegema. Et ma ei tea, see vaidlus toona oli selle ümber näiteks... et noh siin, toon ühe näite. Tuuli kirjutas siin sellest Tallinna võimu kukutamise ja siis ta tegi lisaloo sinna kõrvale, kus mingi 1999 seal nagu võimu üritati pöörata või nii edasi. Et, ee noh, see on nagu, see on nagu see lisaloo. Et seal nagu sellest boksist üksi oleks nagu vähe olnud, et kuna see toona nii, aastal 2000, jah aastal 2000 oli see. Kui see toona nagu väga kihvt lugu oli, siis nagu see väärrib nagu lausa eraldi lugu. Siis ta nagu... et andis nagu ütleme, sellele loole sellist nagu, noh jõudu juurde sellele põhiloole tegelikult, kuna see, see taust oli nii huvitav, selline ajaloo, varasem nagu võimu... noh, millest ta sõltub, peab ütlema ta sõltub ikkagi sellest konkreetsest juhtumist. Aga kui on nagu oluline lugu ja kui seal on nagu mingit tausta, siis see on niuke enesestmõistetav osa. Kui suurelt ta läheb, see nüüd sõltub jällegi nendest... ni ka sellst

mahust või nagu kui pikalt seal midagi kirjutatakse. See on nagu ütleme, natukene juhuse asi. Et kui suurelt seda, kui suurelt see tasut sinna jõuab. Sõltub olukorrast.

K: aga huvitav kustkohast seda infot tavaliselt nagu... kas näiteks selliste sündmuste puhul loodetakse enda mälule, uuritakse...

US: pigem ikka uuritase, ma olen alati... kas vanu ajal... sõltub kui vana see oli, et kas piisab sellest, kui sa vaatad toonaseid ajalehti, teed meie enda siis kuskil arhiivis otsinguid, siis vaatad sealt, netist käib ikka põhiline see, mis nagu tollal kirjutati. Leiad mõne vana artikli. Sulle näiteks piisab sellest. No ma ei tea. Kui on vaja ajaloos kaugemale minna, siis ilmselt helistatakse ajaloolastele.

K: mhmh

US: ma mäletan, kui ma neil tallinna teemadel lugusid kirjutasin, siis ma aega-ajalt helistasingi Robert Nermannile, küsisin, et kas ta teab midagi sellest ja, ma ei tea see oli mingisugune lihtne lugu ma mäletan, kristiines oli mingi. Ma ei mäleta, mis vaidlus seal Kristiine ajalooa seoses oli, nimega või midagi sel oli. No siis ma mäletan, et ma Nermannile helistasin ja saigi angu kommentaari nagu, et... uurisin, et mis ta teab ja. Sellisel juhul on ka see, nagu. Annab.. selliselt juhul on ka hästi oluline, kuna seal on veel, kuna seal käis nagu ütleme seal vaidlus mingisuguse asja üle. Sul hädasti olekski vaja nagu mingisugust, noh, ajaloolast, kes ütlekski, et noh, kuidas tegelikult oli.

K: jah, jah

US: et muidu need poliitikud seal vaidlevad.. et seal on nagu, lausa hädavajalik nagu see kätte, võimalik täpselt teada saada see mingisugune ajalooline tõde.

K: see võiks siin piirilepinguga olla kah siuke...

US: noh, jah seal muidug võiks olla, et kindlasti mõni vene õigusteadlane näeks midagi muud siin. Kõik on ju interpretatsiooni küsimus. Et siin puhul, on ju noh, eks see ajalugu on nagu ta on.

K: et siin me jüuamegi selleni, et kes on allikad. Et kui on tarvis mingie dajalooalaseid allikaid, et kuidas sa valid neid. Ja kuidas neid ka teised võibolla valivad... kuidas valitakse

US: ma ei tea, no üldiselt selle järgi, et ma mõtlen, et ma ise kui näiteks Nermanni valisin lihtsalt selle pärast, et ta on nagu tuntud inimene, kes tallinna ajalugu on uurinud, ega mingisugust noh, ma ei tea, see on ikkagi see, et kas sa kui sa nagu näiteks üldse sellest ei tea, kes võiks olla selle valdkonna spetsialist või mis iganes onju, no siis ikkagi .. helistad kuskile, noh, ma ei tea... sa eeldad, et kuskil võibolla tegeletakse selle küsimusega. Ma ei tea, kusagil muuseumis, instituudis, kus iganes. No ja siis sa arvad, et äkki seal näiteks. Helistad siis mingisugusel üldnumbril, et keda sulle seal siis soovitatakse. Siis on nagu üks variant on nagu see, seda kaudu hakata asja ajama. Muidugi on ta lõplikult, kuidugi on ta natukene juhuslik, onju. Keegi kuskil soovitab, keegi ütleb, onju

K: Keegi on kättesaadav, kas see võib ka olla?

US: noh, absoluutselt jah. Natukene see on ikkagi juhuslik, kuna ei ole olemas mingisugust ma ei oska öelda, mingisugust tabelit kuskil, et kui on see ja see küsimus, et siis... et noh ei ole olemas, ta jääbki selline natukene juhuslik või noh... et ma ei tea võibolla et keegi teab, et see on hästi hea rääkija, helista talle, talle. No kui sa tead, et see inimene nagu tõenäoliselt oskab sellest rääkida on veel ka nagu väga mahlaka jutuga, on ta alati väga teeretunud, onju rääkima. Eks ta on nagu natule siuke juhuslik, et kas sa ise tead, inimene on kuskil sõna võtnud sellel teemal, onju. Muidugi, võib olla ka nii, et kirjutad midagi ja siis otsid, mis sellest asjast on varem kirjutatud, näed, et mingi ajaloolane on sel temal sõna võtnud, onju või ma ei tea, mis iganes, et leiad veel mingi muu asja, et ta on töö teinud selle asja peale. Siis sul on kindel, et ta on nagu asjaga kursis, ta oskab sulle rääkida. Noh, siis helistad, et... noh, ma ei teagi, see on sama hea, et kust sa uudiseid leiad. Tegelikult, et kuidas sa sinna mingi inimeseni jõuad, et noh. Et üldse nagu sellist selget nagu teed ei olegi. See on natuke nagu juhuslik., samas on see, et nagu ei tea, inimene ei oska rääkida, siis ta ütleb, soovitab kedagi teist. Tõenäoliselt sa ikkagi jõuad mingisuguse pädeva inimeseni.

K: mhm. Aga nüüd... mulle tundub, et intervjuu tuleb lühem kui see tund aega, mille eest ma laguses hoiatasin, oleme lõpuosani jõudnud, et eee... kuidas sa ise ütlesid, et kuidas ajakirjanik üldse selle mineviku... ajalugu on selline kitsas mõiste, aga üldiselt mineviku loo suhtes ajaleheveergudele, et kas on rohkem siuke, kes tõlgendab teisi, kes vahendab teisi või kes ise mingisuguseid uusi, või isegi mitte uusi, noh tõlgendusi teeb.

US: see on nagu natukene nii ja naa. Et selles mõttes, et kui me mõtleme, et missugused, et kuidas nagu või missugused lood nagu lehte lähevad, et võtame sellesama Tartu rahuleppe. See on nagu

intervjuu, et siin nagu ajakirjanik ainult vahendab onju. Müllersoni sõnu saab ta siin ainult küsimustega suunata. Aga no ma arvan, et Argo on lihtsalt küsinud selliseid üldisi küsimusi ja noh ma arvan, et siit... Siin aga on nagu, siin on nagu see, et me oleme valinud välja mingisuguse nüansi, siin me teeme mingisuguse valiku, onju. Et me nagu toome, noh, sellest protsessist, mis oli hästi suur ja milles oli nagu miljon nüanssi seal tõenäoliselt onju, me valime välja mingisugused väiksed killud nii, mis tundub meile vähemalt, on huvitavam. See on nagu tegelikult, noh se on nagu puhas, et me anname lugejale nagu need kaks asja, see on see puhas meie valik, onju. Et tegelikult onju siin ei ole nagu noh, siin ei saa öelda, et me annama nagu mingisuguse kogu nagu tõe laotame neile ette, vaid siin me oleme lihtsalt nagu valinud välja, mida me neile teada anname. Niiet noh... ma ütlen, et nagu neid näiteid on ma arvan nii ehk naa, et paratamatult ma arvan, et ajakirjanik teb mingeid valikuid, et paratamatult me oleme mingil määral ka ise kujundame seda, mis meil mineviku, ja mis me siia lehte paneme ühesõnaga. Et-et... kui ka neid osi vaadata, siis need teemad, me valime ka need teemad nagu selles mõttes välja **aga nagu nende teemade raames ajakirjanik ikkagi ju, noh... kirjutab selle teadmise, mis üldiselt on nagu olemas.** Et ta nagu ei hakka ise nagu midagi leiutama või ise mingit hinnanguid või asju andma. Ei hakka nagu selles mõtte ise midagi välja mõtlema. Ett, et ta üritab, et me teeme küll selle valiku nagu nendest, sellega me anname lugejatele ette. Aga see, mis ajaleht kirjutab nagu sellest, siis ta ikkagi kirjutab ju nagu see, mis on nagu need mingid ajaloolased või mis nagu välja uurinud. Et ja see peakski siis nagu ikkagi olema vahendamine sisuliselt. See kui nad neid lugusid nagu vaadata, siis seal on ikkagi nagu vahendamised, pigem ainult, aga sellise, noh, mida me teeme on see, et mida me nagu siin... me teeme mingeid valikuid onju. Et ma arvan, et see, et see on. Ja teinekord on see, et kui kirjutada mingisugusest, ma ei tea, kui sa näiteks kirjutad... oletame et me teeme nüüd mingi suguse loo rahvarindest, onju, siis me reegline ikkagi seda lugu alustades üritame leida mingisuguse sellise huvitava alguse sellesse asja. Et võibolla me toome sellest rahvarinde loos välja mingisugused detailid. Ka selle detaili sinna pealkirja toomine tegelikult on see võibolla ajaloo jaoks ei ole kõige olulisem. Aga ta on meil ajalehes kõige põnevam detail võibolla. Sellega me justkui nagu natukene võibolla, ma ei tea, võib ka nagu nii väita, et me anname natuke ebaõige pildi siis, et ma tähtsustame detaili, onju. Aga samas jällegi, kui sa hiljem lugu vahendab puhtalt seda ajaloolist sündmust, onju, et alati on nagu see minuarust ajakirjanikuna on rohkem ikkagi nagu see vahendaja, aga lihtsalt need teemadega, nende mingite pealkirjadega, noh me siis ma ei tea, teeme siis mingeid valikuid ette ära põhimõttelt. Minu arust. Siukene segane vastus.

K: tegelikult ongi see täiest nii. Ongi väga tähtis, just see valiku tegemine. Nonii, aga rohkem ma ei oskakski miskit küsida.

Lisa 5. Intervjuu Alo Lõhmusega

Küsitaja: Maalehes ei olnud sel aastal üldse midagi Tartu rahust, eksole...?

Alo Lõhmus: Väga võimalik, et ei olnud, jah.

K: Aga miks ei olnud?

AL: aga miks peaks?

K: oli ju ikkagi ümmergune aastapäev ja... näiteks päevalehtedes oli, teisi nädalalehti ma küll ei vaadanud, ekspressi ei vaadanud.

AL: minu meeles kaudselt midagi oli ka Tartu rahuga seoses, aga ei peagi ju tegema lugusid kalendri järgi, see on tegelikult... selle üle on paljud teoreetikud isegi arutanud läänemaailmas, et meie ajalooteadus on selline kalendripõhine, et kui mingi ümmergune aastapäev tätiub, siis nagu publik eeldab, et ajakirjanduses avaldatakse artikleid sellel teemal, aga tegelikult... see ei ole tegijatele ennekõike huvitav, ma leian, et uued teadmised, uued teooriad ei teki ju kalendripõhiselt. Nad tekivad siis, kui nad tekivad. et... erit päevalehes ka ajalootemad oleks just... ka uudispõhiselt ju katta, et kui on mingi uus huvitav artikkel ilmunud, ütleme, ajalooajakirjas või erialaajakirjanduses, või lihtsalt teaduses mingite põnevate järeldusteni jõutud, siis sellest võiks ju kirjutada. Lihtsalt tüütu on teha iga aasta teiseks veebruariks tartu rahu artikkel.

K: Või vähemasti iga viie aasta tagan

AL: no see oleks veel normaalne, aga ...

K: et siis peaks nagu võtma seda uudisväärtuslikust nagu uurimise edusammude järgi, mitte kalendri järgi?

AL: ma arvan küll, et kui midagi põnevat mingi teema kohta kõrvu jääb, siis sellest kirjutada pigem, kui teha selliseid kalendripõhiseid artikleid.

K: Jah, seal Maalehes oli vist mingisugune hõbeaare oli leitud..., sellest oli tehtud artikkel sellele kõige lähemal oleval kuupäeval, mis siis leiti parasjagu.

AL: ta ei olnud leitud tegelikult, see näitus oli üleval juba mõnda aega

K: ahhaa

AL: aga lihtsalt mina avastasin selle näituse just neil päevil ja mõtlesin loomulikult kohe, et teeme sellest kohe ühe loo.

K: aga kuidas muidu on sellega, et kui vaadatakse, et mingi tähtpäev on lähenemas, just ajalooga seoses, kui palju seda vaadatakse?

AL: küllap ikka vaadatakse, publiku huvi on olemas ju, seda päris vältida ei saa... aga mina vist küll nii palju kui ma saan teemade valikul lähtuda millestki, ma sellest, kalendrist väga ei lähtu. Kui võimalik. Siis ei ole sellest eriti huvitatud.

K: aga mul endal tekkis selline mõte, et äkki on selles ka asi natuke, et Maaleht on nädalaleht, et siis kuna tema sellel õigel päeval niikuinii ei ilmu, siis päevaleht on juba selle teema öra võtnud.

AL: no see moment võib ka natukene olla...

K: ag kes seda otsustab, kas see on ajakirjanik, kes peaks seda kirjutama võin on see selline üldisem.

AL: Millest me räägime, kas Postimehest või... Maalehest?

K: Natukene ka maalehest, aga peamiselt, kui sa oskad, ka Postimehe kohta öelda.

AL: Maalehes ma seda mälu rubriiki toimetan, et sealma saan nagu päris vabalt ise valida, kuigi seal on ka meil toimetuse koosolek, kus teemad läbi arutatakse ja kui siis saavutatakse konsensuslik üksmeelne ideaalne lahendus, ega ma vastu toimetuse ja ülemuste tahet nähtavasti ei saaks ka teemat lehte panna.

Postimehes käis see asi nagu rohkem tsentraalselt. Et seal uudistesse sattusid üldse ajalootemad

üsna harva. Põhiline oli siis ak. Seal nad ilmusid. Minu meelest Neeme tellis mult tavaliselt neid. Kuika talle tundus, et mingi teemal oleks nagu tarvis või lihtsalt nagu ajaloolugu tarvis. Et oli ikka nii jah, et ta ütles mulle, et oleks tore üle pika aja mõnda ajaloolugu lugeda, pakkus mull jälle teema.

K: et siis, et ei ole mõni nädal olnud, et siis võiks olla või?

AL: võis...

K: kuidas see periood oli, kui pikk...

AL: seda ma ei mäleta... see sõltub, kaustast tuleb ju välja... et... Näiteks kui, siis pakkusin mina välja, et midagi... uudistes oli... ajaloolugu niivõrd, kuivõrd kui näiteks oli üks härrasmees sai ordeni, ma mäletan, siis ma läksin temaga juttu rääkima ja tema jutt oli niipõnev, et sellest tuli välja meenutuste lugu, mida võiks siis pidada tegelikult mitte tavaliseks uudislooks, vaid selliseks mälulooks. No aga siin tulebki ajalugu ja mälu tegelikult eristada.

K: jah

AL: et üks asi on see, mida inimesed mäletavad, teine asi on see niiöelda akadeemiline ajaloouurimus ja selle tulemuste kajastamine, et see on omaette teema

K: jah, samas lugeja ei tee seda vahet, eksole

AL: ega tegelikult noh, see mälestus ei olegi, kuigi ta võibolla ebatäpne faktiliselt võib olla, aga ta on ka oluline, kuidas mingi asi inimestele meelde jääb, ta on suures osas moondunud see mälestus, aga kui ta sellisena eksisteerib, siis ta on ju üks osa kultuurinähtustest ja väärt säilitamist ja salvestamist.

K: aga kas sa just Tartu rahuga seoses mäletad midagi, kuidas Postimehes just selle konkreetse sündmuse tähtpäevadest kirjutati?

AL: Mis aasta see oli, kui oli se Ansipi koerte jama?

K: 2007...?

AL: 2000... midagi sellist jah. Ja siis see kõik üleval oli, siis tuli Tartu rahu, see koerte temaatika oli just suure aktuaalseusega ja siis saabus Tartu rahu aastapäev. Ja siis me, me vaatasime kalendrist, et tuleks kuidagi seda Tartu rahu mälestada, aga samas jälle ei tahtnud lähtuda kalendrist, et kirjutada mingisugust sellist tuima lugu, et Tartu rahu sõlmiti nii- ja naamoodi, et tema tähtsus on nii- ja naasugune, et siis kuna parasjagu üks muinsuskaitsetegelane pakkus välja hea idee minna otsima Vabadussõja tundmatute sõdurite haudu, et Lõuna-Eestis teatakse päris mitut sellist metsatukas olevat ja metsatukas olevat hauda, kuhu on maetud sõdur. Siis see tundus olevat väga selline teretulnud ja originaalne moodus Tartu rahu aastapäeva tähistada ja ma tegingi sellest suure loo.

K: See oli vist, see, unustatud haud...

AL: Midagi taolist, jah. Ja siis kuna oli olnud see Ansipi lugu just varem ja kuna Postimeest seostatakse ju Reformierakonnaga, siis vist oli see Hans Luik, kes nahutas Kuku raadio saates, see oli vist juhuslikult 2. veebruari saade koguni, et näed, et Postimees nüüd Ansipit kaitstes salgab maha koguni Tartu rahu aastapäeva, kuigi me olime just ekstra pööranud tähelepanu sellele, et seda kuidagi võimalikult ja originaalselt tähistada. See artikkel oligi...

K: ta ilmus vist varem natuke...?

AL: ei, minu meelest ta ilmus täpselt teisel veebruaril, see artikkel. et... me... no minu meelest oli see huvitavam lahendus kui see selline kiiruga kokku pandud kooliõpiklik lugu, minu meelest just kooliõpiklikkus on asi, mida ajalehelugude puhul, ajalehes ilmuvate ajaloolugude puhul tuleks nagu vältida, et me eeldame, et Inimene teab niigi, miks Tartu rahu on oluline, et seda pole vaja enam üle korrata aastast aastasse. Tuleb nigu leida mingisuguseid huvitavamaid seiku ja siis nendest kirjutada.

K: et sis tuleks vaadata ilmselt... et sellest järeldada, see näide ka et näitab, et päevaleht ei seisa üksinda, et tal on näiteks kuku raadio kõrval.

AL: no sellest lähtub just see, et publikul on üsna selline kivistunud ettekujutus sellest, kui on kalendris oluline tähtpäev, siis peaks ilmuma selline kooliõpiklik artikkel. Tegelikult ilmselt kui

selline artikkel ilmub, nad ei viitsi seda ugeda, ma arvan, pigem loevad mingisugust põnevat, originaalset, uudset lähenemist

K: Jah, ma arvan, see oleneb väga palju sellest, kui algtõdede kordamine see oleks...

AL: jah, seda ei ole mõtet ju lehes teha

K: Ja samas mulle endale tundub jällegi, et iga inimene ei teagi jällegi neid algtõdesid tegelikult, mis seal on, kui sa midagi muud kirjutad, siis ta võibolla ei saa üdse neist algasjadest aru.

AL: no muidugi tuleb kontekst mõista anda kohe, et millega see lugu seotud on, aga ma arvan, et kirjaoskuse omandanud inimene põhifakte teab juba ise, ta teab, mis see Tartu rahulepe mis see vabadussõda on.

K: või vähemalt võiks teada.

AL: jah, no...

K: aga Postimehes sa olid uudiste toimetuses, eksole

AL: seda nimetati algul vist koguni uurivaks toimetuseks ja siis oli ta ilmselt uudistestoimetuses

K: aga, et noh... sa mainisid ka, et uudistes nagu otseselt minevikku uudised väga tihti ei jõua, või ütleme, need sündmused, või niiöelda mineviku lugu

AL: nojah, see on võibolla isegi päris hea termin, et noh, seda mälu ja, kuidas nüüd...

K: aga tihtipeale ka seda on niimoodi peidetult kujul seal taustana

AL: kindlasti on

K: näiteks on siis, et kui näiteks mingid üritused on millegi puhul ja siis, ma ei tea, kas mingite auhindade jagamine või mingi preemiate jagamine, näiteks mingisuguse asja puhul, et... või mingid sarnased näited, et mingi meeleavaldus kasvõi näiteks millegi puhul, mis näiteks Tartu rahu puhul

siin.

AL: iga aasta on jah..

K: kui sellist tüüpi lugu kirjutada, et kuidas seal... kuidas tehakse see otsus, et seda minevikku seda tausta panna. Et kui palju või kas üldse.

AL: emm, ma ei oska väga vastata, et oskad sa mõne näite tuua sellisest loost...

K: nüüd sinu kirjutatud ei oska, aga näiteks on... no näiteks võtame selle sama seal vanemuise tänaval igaaastase meeleavalduse, et sellest teha ...

AL: no näiteks, mina teeks... ma isegi olen kunagi vist teinud ka, kuskil 90ndate keskpaiga paiku, et ma ikka kirjeldaksin meeleavaldust esmajoones, et sealt jällegi, kas üldse on vaja... loo lõpus võib ju ühe reaga ju mainida, et Tartu ahu sõlmiti 1920, aga ... see nagu küll ei ole minu meelest see koht siis, kus ajalugu õpetama hakata rahvale.

K: et inimesed peaksid ikka ise teadma, et

AL: jah

K: ja siis hiljem, kui oleks nagu võimalik, et sinna kõrvale võiks küsida kellegi ajaloolase või, kes seletaks seda tausta...? et kuidas selline variant?

AL: no sjah, kui tundub, et see on vajalik, siis muidugi, jah

Alo Lõhmuselt meili teel saadud vastused lisaküsimustele tehnilistel põhjustel kaotsi läinud intervjuu osa asemel:

Kuidas otsutatakse, keda võtta ajaloolaseks allikaks? Kes võiks olla allikas just Tartu rahu teemadel? Miks just need?

AL: Tunde järgi, huvitavuse järgi. Kui mõnel ajaloolasel on kõnealuse teemaga seoses uut informatsiooni, ta on näiteks leidnud uusi arhiiviallikaid või tal on valminud/valmimas selleteemaline uurimus, siis mõistagi sobib see ajaloolane allikaks kõige paremini. Aga ajaloo

teemadel kirjutavad ajakirjanikud lähevad tihti ka ise arhiivi algallikaid uurima.

Teiseks, minu uurimistöö peamine küsimus on, kuivõrd ajakirjanikud ise ka tõlgendavad minevikusündmuse või teevad seda meedias ainult allikad.

Kas ajakirjanikud on ajaloo suhtes pigem vahendajad või tõlgendajad? Kuidas on see Tartu rahu puhul?

AL: Paratamatult on ajaloost kirjutamine alati ka ajaloo tõlgendamine. Seega jah, igauks, kes meedias ajalooteemadel kirjutab, ka tõlgendab ajalugu, isegi kui ta seda endale ei tunnista. Tõlgendamine algab juba teema valikust (see või teine ajaloosündmus on "tähtis" või "huvitav" ja seega väärrib jutuks võtmist), jätkub faktide valikuga (absoluutselt ammendavat ülevaadet minevikusündmuse faktoloogiast pole kunagi võimalik esitada) ning lausete sõnastuse valikuga, millega paratamatult kaasneb ka hinnangulisus ja tõlgendamine, olgu siis teemaks ajaloosündmused või kõige päevakajalisem reportaazh.

Lisa 6. Intervjuu Priit Simsoniga

Küsitaja: Räägikski siis sellest, et kuidas sel aastal see Tartu rahu kajastamine välja tuli. Et... tegite sellise suure paariskülje, eksole. Kuidas te nagu... või noh, Sina siis ilmselt üsna palju otsustasid ja mõtlesid selle üle...

Priit Simson: mhmh.

K: et kuidas teil, kuidas sul üldse selline mõte tuli, kuidas selline vorm kasvõi juba.

PS: ep, põhjusemõttelt see algas üsna niimoodi uue aasta algusega, kui kõigepealt oli arvamus- ja uudistetoimetuse ja peatoimetaja vahel selline väike meili, emm kirjavahetus, et ee, kus me siis rääkisime need plaanid läbi, et missugused sellel aastal üldse sellised suuremad tähtpäevad on. ja.. et.. ee.. siis, emm, siis ee, peatoimetaja ja ja arvamustoimetuse juht Külli-Riin Tigasson siis mõlemad ütlesid mulle, et aga tee siis mingisugune võimalike ümaramate aastapäevade kava. Mis sellel aastal üldse olemas on siis, mida me siin tähistame. Et ee ... ja siis selle ma kirjutasingi. Niimoodi küll mitte väga põhjalikult uurides, aga, aga noh niiöelda mälu põhjal tegin ta nagu valmis, eksole.

K: mhmh

PS: ma ise olen ee.. kunagi ajalugu õppinud, Tartus siin...

K: mhmh

PS: jaa, noh ma küll ei lõpetanud ajalugu, ma nagu lõpetasin politoloogina

K: mhmh

PS: aaga... ee noh ma jah et see... ...meil toimetuses vist ajaloo, tugevama ajalootaustaga on umbes neli vist... neli tükki küll on vist, ma arvan...

K: kes on ka kunagi õppinud ajalugu...?

PS: ee, jah kas õppinud ajalugu või lõpetanud ajaloo või... siis on ka noh... kes siis tegelenud mõne muu eriala inimesena ikkagi ajalooaga.

K: mhmh

PS: et, ee, aga jah, viimasel ajal ma vaatan, et ajalooteemadega oleme tegelenud kas Heiki Suurkask, kes on ka politoloog.

K: mhmh

PS: või siis mina.

K: A kes need kaks veel on siis?

PS: emm, üks reporter, kes on ajaloo-... ajalugu õppinud, Dannar Leitmaa, emm, millegipärast... noh, selles kontekstis ei ole temaga väga palju juttu olnud. Ja-jaa siis üks... ee, sellise... tegelt ta on niiöelda küljetoimetaja, siis see Tanel Nugre (NBNBNB NIME ÕIGEKIRI!!!)

K: mhmh

PS: tema, ta on ka mingi välisuudiseid kunagi teinud, aga praegu, sellesse projekti ei ole kumbki neist nagu tegelenud. No igatahes, emm, peatoimetaja siis ütles, et teeme nagu, tee selline kava aastaks, ja... noh eks ma siis kirjutasin sinna peamiselt erinevaid tähtpäevi, mis seostusid kas aastaga 1920, ... eee, 1940 ... emm 1990 ja... ütleme nüüd kui eriti kaugesse ajalukku minna, siis eks, siis on pilku heidetud ka, ka siin..., noh Põhjasõja lõpule, Eesti territooriumi keisririigi koosseisu alla minekule, 1710 eksole. Ja 1210 samamoodi, eksole.

K: mhmh

PS: Et kui siis oli Ümera lahingu aastapäev, mis ei ole vist kuupäevaliselt minu teada väga täpselt teada, dateeritud. Teada on, et tegemist oli hilissuvega, muud ei midagi... no võibolla Hvostov oskab paremini sellest rääkida.

K: mhmh aga siis ühesõnaga enamasti see käibki nagu et oleks null lõpus või äärmisel juhul viis,

et seda nagu...

PS: eemmm, no igatahes mina tegin sellise niiöelda... ... tolle õhtu siis, kiires tempos, ma üritasin neid nulle seal rohkem taga ajada, kuivõrd siis on nagu need ümaramad aastapäevad, eksole ja tundus, et juba ainuüksi sellega sai piisav hunnik neid kokku.

K: no mis seal veel oli, kõiki vast ei pea üles lugema, aga mis seal veel oli?

PS: mhmh

K: siis peale selle Tartu rahu.

PS: ee, noh, ma arvan, et meil tuleb näiteks, ee, 20 aastat väga mitmetest sündmustest, ütleme, seoses Eesti tänapäeval vabadusvõitlusega ee, siin niiöelda uuemal ärkamisajal.

K: 90. aastal siis?

PS: 1990 ja, mil teadupärast sündis ka kuulus lause “ma kordan, Toompead rünnatakse.” ee, ... ee..., viitega siis, ee Interrindega kõrgetele ... ja Eesti vabariigi sümboolika taas ametlikku käibesse lülitamise ja nii edasi, nii edasi, et... Noh 1940 siis, viitab enamasti valdavalt Teise maailmasõja sündmustega ja Eesti iseseisvuse kaotaminekule.... nii, et jah, valdvalt kas Eesti iseseisvuse tuleku või minekuga seotud sündmused.

K: ahah, okei... aga kas... siin on lisaks sellele aastanumbrile nagu, noh mingisuguseid ee... kriteeriume veel... ma ei tea, vaatate näiteks, mis teemad üldse üleval on või midagi sellist...

PS: no ajalugu üldiselt küll mina olen nüüd ka üritanud niiöelda sellest numeroloogiast vabaks saada siin seoses eee hiljutise majanduskriisiga. Jaa... ee, päris palju vaadanud seda..., mmm, kolmekümnendate aastate suurt kriisi Eestis. Eemmm, ma olen isegi päris mitu kolumnit kirjutanud sellel teemal, kus ma tõmban siis paralleele nende kolmekümnendate kriisi vahel Eestis, USAs ja praeguste tegevute vahel.

K: mhm

PS: ee, seal on ee... mitmeid selliseid sisulisi analoogiaid pigem, et neil on jah väike selline rõhk majandusajaloole ka, et eee, siin on tegemist, noh ühesõnaga, eee..... Jaak Valge on meile andnud paar sellist päris sisukat intervjuud ja, ja tema on justament selline sõdadevahelise vabariigi ajaloo suur spets.

K: mhmh

PS: et, jaa... noh eks ma olen ise siin ajalehti lugenud ja muidki materjale ammutanud.

K: mhmh. Aga kui me nüüd siin allikateni jõuaksime, siis üks hästi tähtis teema ongi minu jaoks, et kuidas... eee... kuidas sa need allikad leiad, kes nagu... kasvõi kes on näiteks siin loos, et kes nagu ajaloost räägivad, et kuidas sa neid leiad?

PS: noh kui tegemeist on, Jaak Valge ja enamik inimesi, kes seal räägivad, on ka minu kunagised õppejõud...

K: aaa, okei.

PS: kas siis ajaloost või siis emmm, riigiteaduste alt. Ent eee...., või siis kui, kui nad ei ole... teemaga tegeledes ikka keegi... noh, samamoodi Heino Arumäe võttis ise ühendust ja ütles, et see suur aastapäev on tulemas, et...

K: mhmh

PS: et tal on huvi kaasa rääkida. Ja siis, emmm... selle formaadi dikteerisime meie.

K: mhmh.

PS: et pärast seda, jah, et kui ma nüüd räägin veelkord eee, selle edasi, et siis me jõudsime ka nagu peatoimetajaga vesteldes ka selleni, et peaks midagi tegema Tartu rahu puhuks, et seda vääriliselt tähistama...

K: mhmh

PS: emmm... ja... ja selle tulekust märku andma. Ja siis ma... siis ta küsis, et kas ma oleksin valmis seda, selle teema haldamist enda peale võtma ja... nii see läks.

K: Mhmh, okei. Aga, emmm, enne mul oli huvi selle koosoleku kohta, aga see huvi ole selles, et kuidas see protsess nagu toimib, et kes ütleb näiteks viimase sõna, et milline see lugu tuleb või kes sellest teeb. Aga ikkagi siis vist peamiselt peatoimetaja?

PS: noh ühesõnaga me leppisime peatioimetajaga ja uudist juhiga kolmekesi kokku selle, et umbes kuidas me seda teostama hakkame, aga sellel hetkel... ja ma siis teingi omalt poolt eee, ettepaneku, et võiks olla selline, et äkki. Või õigemini, tema tegi omalt poolt ettepaneku, et võiks teha paariskülje ja, noh, võibolla ka mingisuguseid muid väiksemaid uudiseid veidi enne seda tähtpäeva. A la see, et tartu originaallepingu tulemine siia emmm... Tartusse ja siis mina, emm... mille puhul ma sain siis nagu innustust isiklikest kontaktidest, et kuidas seda, see oli mulle nagu eraldi kanaliks, nagu kohale tulnud see info, et selline uudis üldse päevakorra kerkib. Ja, ja no siis, siis veel neid väiksemaid uudiseid vist oli veel, ja lõpuks eee, istusime maha ja rääkisime ka nagu selle teise veebruari lehe läbi, et minu ettepanek oligi teha siis üks selline tüvitekst, kus, kus ma saan ise selle nagu läbi kirjutada kogu selle info, mis ma saan ja-jaa siis paar sellist olulisemat, eee, sidebar'i sinna juurde, eks ole, mis antud juhul on, ee, Heiki Lindpere ja eeee... ..Lauri Mälksoo poolt.

K: ja siis see väike kronoloogia, eks ole.

PS: mhmh. Et, mmm, Heiki Lindpere ja Lauri Mälksoolt vastuste väljaajamine jäi Mirko Ojakivi peale, kes vist praegu siin ei kajastu... Aga, aga jah, et tema roll oli täitsa olemas. Et eks ma siis toimetasin nad ise ära, et lühemaks ja leppisime autoritega kokku, et kas nad sellises versioonis lepivad.

K: aga ühesõnaga siin nagu mingisugust äärmist formaalset nagu... või isegi mitte formaalset vaid väga siukest kindlat nagu otsustusprotsessi ei ole, et see nagu niimoodi töö käigus?

PS: Põhjusmõtselt, ega see viimane versioon, mis nüüd seal tekkis, mina tutvustasin teda ainult küljetoimetajale, et ega niiöelda peatoimetaja nüüd tema küll seda viimast ei olnud läbi lugemas.

K: okei. Nii...

PS: ma arvan ka, et tal on selleks liiga, liiga palju, liiga palju teemasid, mida hallata niigi.

K: Jah, ta ei jõua ju kõike teha, eksole.

PS: ja mida seal viiatsel hetkel ümber kujundadki.

K: mhmh, okei. A kuidas sa ise selle lõpptulemusega nagu rahule jäid, et kas see...

PS: tegelikult, ot, ma ei... peatoimetaja poolt, et üks roll jäi siiski mainimata, et ta vist mingi vahepeal ka sisulise poole pealt siiski nõustas, et, eee, pakkus erinevaid, eee, erinevaid memuaare, eee, memuaristikat välja, Villem Tomingase mälestused ja nii edasi, et millest, noh, on ka potentsiaali... tema arvates võinuks potentsiaali midagi ammutada, aga

K: mhmh

PS: aga ta seal nagu midagi täpsemat, nagu me enam kokku ei leppinud, ja allikaid tuli niigi üsnagi palju. Nii aga, küsimus praegu...?

K: jah, eee... et... et kuidas siis... nagu välja tuli, et ...

PS: Mis ma ise arvan...?

K: jah

PS: ... noh... mul siin, üks, kõigepealt saan öelda, et... eee... et allikatest, Made, oli nagu siinamaani ainus, kes, kes, ee, tagasikajas... no tema väited, tema seisukohalt on, ee... ...eee... Eesti Päevaleht minemas ...venemeelseks, kuivõrd me üldse püstitame sellist küsimust, ee nagu Tartu rahu kehtivus...

K: mhmh

PS: et, eee, et tema silmis on see teatud määral eee... Venemaa seisukohtade toetamine ... ja

seetõttu ... eestlased... nagu ma aru saan, siis eestlased ei peaks üldse sellist teema tõstata nagu endale lubama.

K: okei

PS: et, ee... minu hinnangul on see ... mmm Täheandaks see intellektuaalse jäikuse, ee, tekitamist, ee, puhtideoloogilistel põhjustel. Et, ee, siis ma arvan, et igasuguse ajaloolise... ..emmm... ..ülekohtu tunnistamine on üks küsimus ja ühe või teise rahvusvahelise lepingu tänane kehtivus on teine küsimus. See... nagu me näeme, et, mmm.... ... kas-kas Eesti Päevaleht on venemeelne või mitte, ma arvan, et selles loos pigem kõnelevad ... erinevad politoloogid ja ajaloolased , et, ee, kes ka välendavad oma veednumusi eee, ja ennekõike... ja nagu näha on, et seisukohad küllaltki erinevad...

K: mhmh

PS: ... jaa... eee, et ee, kui kui ka nemad näevad põhjust tõstatada seda küsimust, et kas mil määral see enam üldse kehtib, (*paus*) ja kui nemad nagu, nende järeldused on siin küllaltki varieeruvad, siis järelikult on ka see teemakäsitus põhjendatud

K: aga kust see küsimuse püstitus või initsiatiiv nagu tuli, et kasse tuli siis Eesti Päevalehe poolt või, või siis näiteks nende inimeste poolt...?

PS: no se on ennekõike mmm... ..noh juurdub sellest ... mõne aasta tagusest, mis siis, kus ju ka Heiki Lindpere, Lauri Mälksoo ja Eero Medijainen erinevaid seisukohti esitasid.

K: see oli siis 2005...

PS: nüüd selle veelkord... eee... ... selgeks rääkimine, selgemaks rääkimine tundus asjakohane, kuivõrd ee... jubileum on ju palju võimsam seekord. Ja noh, seal on ju veel erinevad aspektid, mis nagu on läbi aegade üldse vaieldudon esile tõstetud

K: mhmh

PS: aga mis puudutab, eee, ütleme nagu välja tulemist, siis noh, see oli küllaltki, küllaltki

plaanipärane oli see, see külg, et, eee... ... kas seal plaanis võinuks olla mingisuguseid uudsemaid aspekte... minu arust ainus..., noh minu arust see uuem aspekt, mille ma tõstatasin, on selle sõja termini küsimus.

K: jah, jah

PS: ee, et ...emmm... ett... eee, me teame ju kõik väga hästi, et Vabadussõda oo... kui me vaatame nagu ajaloo sündmust laiemalt, siis Vabaussõda oli ikkagi lõik ühest suuremast sõjast, lihtsalt me ei suuda täpselt kokku leppida, mis on selle suurema sõja ... eee.... kõiki osapooli rahuldav nimi

K: esimene maailmasõda oli läbi siis juba...

PS: esimene maailmasõda oli läbi, eeee, Nõukogude ajalookirjutuses esinev termin Vene kodusõda ja välismaine interventsioon... ilmselgelt, praeguses situatsioonis ...tundub selline kohatu, nagu Ago Pajurgi ütles, et, et lõppkokkuvõttes oli ju ka meie seisukohalt oli intervendi hoopiski Venemaa

K: mhmh

PS: ja mis kodusõjast me räägime, et, ...lõppkokkuvõttes pole me... noh ...see ...no... ...see ei ole ju meie jaoks selles mõttes, kodu, et kodusõda, et ...kui ühe... ühe maa inimesed ründavad teist maad, siis lihtsalt mmm... ...meil on nagu raskem leppida sellise käsitlusega, et see ei ole riigisisene konflikt, kus siis on kahe erineva riigi vahel konflikt et, eee, kuigi on ennegi olnud maailmas kodusõdu, mis... mis tõmbavad sisse ka teisi riike, eks ole... ...aga nojah, see terminoloogiline küsimus on... võib-olla siin üks uusi, uuemaid aspekte

K: ja seda... see küsimus oli küll kerkinud kuskilt varasematest käsitlustest ka, mida ma siin vaatasin, aga nii põhjalikult ei ole ma küll kuskil kohanud.

PS: nad serva, servapidi käisid seal sellel, aga nad eee, ei jõudnud võibolla selle konkreetsema sõnastamiseni,

K: ja noh, võibolla kui ma võrdlen Postimehe ja siis nende käsitlus võibolla on selline mmm... ...

mängulisem ja argisem, eemm, meil võib-olla eee, ... akadeemilis-intellektuaalsem eksole. Aga...
... aga samas oli minu arusaamaks see, et ee... emmm... et seal, selles loos peaks sisalduma ka...
ee.. nagu et inimene, kes väga palju sellest Tartu rahust ei tea, saaks ikkagi tolle päeva ajalehest
teada, et kuidas see sündis ja mis asi see on...

K: mhmh, seda küll...

PS: et ee... mm.. mida mulle tundus näiteks, kui ma võrdlen Postimehe, kolleegide tööga
Postimehest, et võibolla neil jäi see... eemm... sündmuste telg nagu natuke kuidagi nõrgalt
kajastatuks, pigem oli mõningaid eee... põnevaid eee, kilde mosaiigist, eksole. Aga võibolla nende
vahel see ühendav mõrt jäi emmm... ... vähem sidusaks.

K: aga mulle tundub, et see ongi nende aastapäevade kajastamisega selline asi, et kui palju...
mida sa eeldad, mida juba teatakse ja mida ei teata, eksole. Eriti kui sa iga... iga aasta ju tuleb neid...

PS: ja, seda küll, aga, aga kindlasti on ka neid inimesi, kes, neid... ee, lugejaid, kes tahaksid
veelkord seda nagu selgemaks liini, et, et saada, mis siis ikkagi juhtus et, eee.... mm.., ma arvan, et
need uued killud peaksid olema ikkagi ühendatud ... et... mingisuguse keskse jutustusega, et sa
lõppkokkuvõttes ikkagi saad aru, mille killud nad on. et... vastasel juhul tekib selline mmm...
infoga pommitamise tunne, kus, kus ei teki nagu sellist sidusat pilti, mis oli enne, mis oli pärast.

K: okei, aga kas sul jäi ka midagi tegemata siia mida sa plaanisid? Minu meelest siin näiteks, ma
vaatan siin seda esialgset meili, mis sa mulle saatsid, eksol ja siin vähemalt, noh, päris kõike ei ole
nagu...

PS: mhmh

K: näiteks see uudiste osa

PS: mhmh. Sest et see uudiste osa, põhimõttelt võin ma küll öelda, et emm, ma sain Külle
Arjakaselt avaldatava kogumiku ühe teksti, mis oli siis Heino Arumäe tekst

K: mhmh

PS: Heino Arumäelt ma sain üldse kaks teksti... ee... üks neist siis oli konkreetsem artikkel selle kogumiku jaoks ja teine oli tema, noh eraldi nagu eraldi tehtud üks katsetus, mis ei olnudki, üks selline tekst, millel ei olnudki täpset ... sihtturgu, sellist nagu sihteesmärki.

K: mhmh

PS: no et mida, kuhu seda siis nagu panna, aga ta ütles, et ta on nõus lahkesti seda infot jagama ja saatis meile tee. Ja ehhh, ja mis veel... selles mõttes minu info, eelinfo, et Arjakas annab selle kogumiku aastapäevaks välja, ei vastanud tõele. Et selgus, et nad teevad seda alles millalgi suvel...

K: mhmh, okei...

PS: jaa sestap ei olnud ka seal suurt midagi öelda. Et emm, uudiste osa realiseerus pisut teistmoodi, et, ütleme, et Tartu rahu originaal toodi siia.

K: mhmh

PS: et, noh... ..selline, selline tee sai siis valitud.

K: mhmh okei, siis siin uudistes oli üks hiljem oli, noh et ürituste tähistamisest niiöelda siis (*näitasin kõne all olevat lehenumbrit artikliga*)

PS: mhmh, selle planeerimisest mina enam osa ei võtnud.

K: ahah, okei. Siis ma sellest rohkem ei räägi. Et see ongi tegelikult, see on see teine osa, et üks osa seelst ajalookajastusest, mis mind huvitab, ongi noh, selline, mis on tõesti nagu puhtalt nagu anniversary journalism, puhtalt selleks aastapäevaks ja teine on selline, kus on pigem nagu taust see... eee... see ajaloosündmus see...

PS: mhmh

K: ja siis ma saan aru, et sina tegeled peamiselt sellega, mis on, noh, puhtalt.. puhtalt see sündmuse niiöelda tähistamine, eksole jaaa... ja need osad, kus nagu uudisteosa kajastatakse, siis, noh näiteks president Ilvese kõnet, et, et sellega sina siis ei tegele, vähemalt see aasta mitte?

PS: mmm, ma nüüd päris täpselt ei suutnud võibolla seda küsimust lõpuni jälgida, sest küsimus oli nii pikk, et ma unustasin alguse ära, aga emm... ..eino ma võin siin niimodi öelda, et ajalugu on minu jaoks, mina nagu arvamustoimetaja, põhimõttelt jah, nagu eiii... käi mingisugustel jooksvatel objektidel nii palju, eksole. Mingisugustel objektide avamistel või mingitel muudel üritustel nõnda palju. Ajalugu kindlasti on, jah, minu jaoks eee... osalt selline tõendusmaterjal millegi poolt ja millegi vastu, ummm..... ... selles küsimuses, mis puudutab eee... noh näiteks justament see sama kriis on ere näide. Samamoodi julgeolekupoliitiliselt, et et noh siis seda siis ilma igasuguste tähtpäevadeta.

K: mhmh

PS: loomulikult ma eeldan selliseid teemasid nagu Ernst von Baeri roll ja nii edasi ja reaktsioonid sellele ja siis ... mõtisklen ka selle üle, aga siin ma pole mingisuguse realiseerimiseni jõudnud.

K: mhmh

PS: ja noh, ma võin öelda lihtsalt, et ajalugu... .. ajalookirjutus ja ajalooteemaline kirjandus oli meil toimetuses alles hiljaaegu jutuks ja... sest et on näha, kuidas see ajalooalane, kuidas see ajalooramatuid meil on letid tulvil täis ning mul on endal plaanis kirjutada üks arvamislugu, mis eee, ... mõnevõrra siis arvustaks seda olemasolevat... eee ajalookirjandust, mis meil lettidel saadaval on.

K: mhmh

PS: ja võrdleks seda sellega, mis, mis on saadaval näiteks lääne raamatupoodide lettidel.

K: mhmh

PS: sest, et mu arvates on Eesti eee.... ..Eesti raamatupoed täis tihtilugu sellist ajaloolist poolfabrikaattooteid.

K: mhmh

PS: et näiteks palju on mingisuguseid eee... mingit memuaristikat, ja muud sellist... eee läbikirjutamata asja, või siis mingisuguseid kummalistesse niššidesse keskenduvaid teoseid. Väga kummalised ajaperioodid, eee, noh, umbes et eee... ..on riigikaitsepoliitika 1918-34, eksole, mis siis juhtub riigikaitsepoliitikas 34..., mitte midagi ei juhtu.

K: kas 34 on peetud selle Pätsi aja algust või...

PS: no aga Pätsi aja algus ei tähendanud ju Eesti riigi kaitsepoliitikas mingit olulist murrangut.

K: mhmh

PS: et, eee, see oli väga, äärmiselt siuke formaalne piir.

K: et oleks võinud kümnendi lõpuni võtta, jah.

PS: eehhh... noh hädapäraselt võiks öelda, et riigikaitsepoliitikas sellel hetkel algas teiseks maailmasõjaks valmistumine, aga... kokkuvõttes... mulle tunduks märgatavalt loogilisem kirjutada 1918-40 Eesti riigiakitsepoliitika. Arvustasin praegu üht Ago Paide... teost. Eee... samamoodi, kui ma ei eksi, siis ka Mati Krahvi üks raamat on eee... kirjutab Eesti sisepoliitikast ja samamoodi jääb sulg seisma kusagil kolmekümnendate algupooles.

K: aga see on ju sama..

PS: jah, aga see on ilmselgelt selline kunstlik piirjoon, et... emmm... ma arvan, et tuleks kirjutada ikkagi esiteks terviklikke käsitlusi... ja... ..janoh, teine asi, et väär on piiruda nagu sellise memuaristika, või noh, selliste ... mmm... ..mikroajalooliste lähenemistega, seal on palju mingisuguseid ühe või teise leegionivenna mälestusi kusagil. Mis kõik on tore, aga nendest ei sünni tervikkäsitlusi, et vähevõitu on igasuguseid eee... .. igasuguseid, Eesti Teises maailmasõjas, Eesti vabariigi, üks või teine poliitikaaspekt, eee... eee... 2 kümnendi vältel, eksole. Ja nii edasi, et ... selliseid oleks vaja, ja, sest ma näen, et ajalookirjutus selliseid toodab, et on ka inimestel hõlpsasti kättesaadav ülevaade või tekstid olemas. Et ei piirduta ainult eee-.... niimoodi vahetult kättesaadavate kildudega...

K: eks see võibolla on kompetentsi küsimus ka natukene...?

PS: töö ja vaeva küsimus ja eee, noh ilmselt siis peaks keegi... ajaloolasi ju meil on, eksole, siis ilmselt oleks nagu rohkem neid inimesi, kellel on piisavalt palju võimalik pühenduda sellisele tegevusele. et... eee... selles suhtes eee..... et väga jah, ma arvan küll, et ilmselt siis ka nagu erinevate ressursside nappus on ka aga... aga samas võib öelda, et see, mis nagu kasutamata võimalus, eksole

K: aga kuidas nagu ajalehe roll võiks selles ajalooalases kirjutuses olla?

PS: noh... ... no ma arvan, et ajaleht saab eee... juhtida tähelepanu senise ajalookirjutuse puudujääkidele ja ja nagu näha, on mingil määral seda ka tehtud. et... eee... ka Tartu rahu osas eee... erinevate vaatepunktide kajastamine jõudis ju laiema üldsuse ette ikkagi tänu ajalehele.

K: mhmh

PS: just, mitmed aspektid tänu Eesti Päevalehele.

K: mhmh

PS: aga ma arvan, et... .. arvan, et ajalehe roll on nagu selles suhtes... mmm ...ajalehetöö on selles suhtes meeldivalt kergeks tehtud, sest et mulle tundub, et lugejate seas on ajalooteemad ikkagi jätkuvalt üsna menukad

K: võibolla peaks neid siis rohkem käsitlema?

PS: ma arvan, et mis puudutab selliseid...eee olulisemaid tähtpäevi, siis need on enamvähem ikkagi ära markeeritud. et... eee see... väga oluliselt saab see kasvada ainult jooksvate päevasündmuste arvelt, eksole.

K: mhmh

PS: et, emmm selles suhtes me ei... peame natuke ka olevikus elama.. Mitte natuke vaid, parandan: me ei saa olevikku silmist kaotada.

K: mhmh

PS suure ajaloo paikapaneku tuhinas. Et olgem ausad, et Eesti ühiskond niigi, noh, elab väga-väga palju ajaloos, nii et erinevaid ... aja tõlgendamise, eee, ajaloo tõlgendamise konflikte meil on siin... on meil ikka päris kõvasti. Vaatame siin nagu näiteks seda 2007. aastat.

K: mhmh

PS: nii, et eee... noh, mida me saame teha... tõenäoliselt me saame seda, me.. mm.. me võiksime käsitleda seda rohkem... mmm sellest vaatepunktist, et kas erinevates, kas erinevates käsitlustes saaks midagi teistmoodi vaadelda või, või näha mingisugust tahku, mida siiamaani pole näinud... eee... ja...

K: see peaks olema nagu ajakirjaniku roll?

PS: ajakirjanik, ajakirjanikud võiksid hoida pilgu peal ka erialajakirjadel, nagu seda on Ajalooline Ajakiri ja Tuna ja kui seal on mingisuguseid uusi aspekte, siis neid, tooma nendest küllaltki piiratud levikuga väljaannetest siis laiema üldsuseni.

K: mhmh

PS: et seda võiksid küll kindlasti teha, et, noh, siin on veel ühtteist ära teha.

K: aga kas oskad öelda ka mingeid teemasid, mis just ajaloolaselt sinu arvates on liiga vähe kajastatud või äkki midagi on üldse üle hinnatud, liiga palju räägitud.

PS: tegelikult, niipalju kui ma vestlustest ajaloolastega tean, siis ega siin ühtegi üle nagu kajastatud teemat... eem... Eesti ajalookirjutuses ei ole, et hetkel isegi niiöelda väidetavate lemmiklaste puhul nagu Vabadussõda näiteks, on terve rida aspekte, mis on jäänud meil käsitlemata. Eee. Sellest ma kunagi, kui ma töötasin raadio Vaba Euroopas, siis eemmm, sai Urmas Salo ja Ago Pajuriga selle üle arutletud, et tegelikult on isegi vabadussõjas terve rida aspekte, mis on läbi uurimata, see on www.vabaeuroopa.org saadaval. Ja, emmm, aga eemm, mida ma praegu tunnen on selgelt alakajastatud, on 30ndate kriis Eestis. Ma arvan, et ... kindlasti asetaks see veidi teise

valgusesse erinevate avalike tööde teema...

K: jah, selle kohta ma olen vast midagi lugenud ka... mhmh

PS: et meil seda kasutati päris ulatuslikult, aga ... mmm... nagu ma aru saan, siis see käimalükkamine... eee... võttis siiski mõnevõrra aega. Et see käis ka nagu läbi häda ja viletsuse ja korralikult lükati ta käima alles mingisugusel... mitmendal kriisiaastal.

K: no selle vastuargumendiks on praegu toodud, et siukseid labidamehetöid ei ole nagu võtta nii palju kui tollel ajal...

PS: no kindlasti on, et ajaloolised paralleelid ei ole kunagi 100% pädevad, et , eee, ... lihtsalt eee..., tuleb vaadata, et kuivõrd ..., ... kuivõrd eem, tõhusalt nad nagu üht või teist printsiipi nagu rakendasid nendel aegadel. Aga ma arvan, et 30ndate kriisis on neid õppetunde väga-väga mitmeid ja kui ma vaatan veel ... seda, mida praeguses majanduskirjanduses ja majandusajakirjanduses kirjutatakse, siis ameeriklased viitavad väga hoogsalt kogu aeg kolmekümnendatele.

K: mhmh. Aga millest see tuleb, et meil seda ei ole, kas siin on nagu ajakirjanike kompetentsi taga või näiteks on... ma ei tea, ei ole huvi siukse teema vastu...?

PS: kindlasti, no ... terves ühiskonnas ei ole see teadvustamine suur, eemm,... arvan, et väga vähesed inimesed üldse teavad, et mida see kolmekümnendate kriis Eestile üldse konkreetselt tähendas, eemmm... ee... osalt tuleneb see veel sellest, et eemm, tast ei ole väga palju... ühesõnaga seda ei ole mingil väga hästipakendatud kujul saadaval.

K: mhmh

PS: ütleme nii, et kui oleksoleks Jaak Valge kirjutanud eee konkreetse raamatu Eesti kolme..., Eesti majanduskriisis 1929-33, siis ma olen täiesti veendunud, et eee, mõnedki inimesed tollaseid sündmusi teadvustaks veidikenegi rohkem...

K: ja siis see jõuaks nagu ajakirjandusse ka?

PS: eemmm noh, eks ta imbus sinna sellise ikkagi teatud viiteajaga, raamatuid ilmub nii

kohutavalt palju, et eee.... keeruline on tagada iga teadmise levikut, eee, kogu ühiskonnas, aga see kindlasti suurendaks seda võimalust, jah. Et,... eee... ..ma arvan, et Eestis muidugi on neid raamatuid erinevatest teemadest, mida võiks kirjutada, on lõputult, et...

K: ajalooga on vist üldse nii, et on ikka üsna palju rohkem igale poole kaevata...

PS: seda küll... aga jah, ma ütlen, et eee, siin nagu tihtilugu räägitakse ka mõnevõrra vastukäivat juttu sellest ajaloo kasutamisest, et eee, et ühest küljest räägitakse, et ega paralleelid ei ole tingimata adekvaatsed, aga kui me vaatame, mis...emmm..., mida kasutatakse eriti Usa ajakirjanduses, siis, jah... eriti just majanduskriiside puhul on näha, ja eriti palju kasutatakse ajaloolisi näiteid. Et ajaloolisi keskmiseid, eee, ühe või teise vapustuse puhul on neil kõik välja arvatud ja ... ka kolumnistidel üsna hästi teada.

K: kas seda võiks siis nagu Eestis ka rohkem olla?

PS: kindlasti ja ega meil tegelikult ei ole ka üleminekuaegade... emmm, üleminekuaegade kui ka majanduslikust poolest meil ei ole täit pilti...

K: mhmh

PS: et mida see siis tähendas ja eee... ..erinevad... ..isegi erinevad numbrid ei tule meile kuigi lihtsalt kätte... Ma arvan, et kõige olulisem ongi see... jah... et, ee, olulisemate ajalooliste pidepunktide puhul, puhuks oleks kätte saadav... raamatupoos oleks konkreetne raamat antud teemal sadaval.

K: mhmh, ega kõikide teemade kohta on ikka üsna keeruline...

PS: noh, kõikide kohta mitte, aga pidepunktide kohta kindlasti.

K: nii, mõtlen, mis mul veel peaks olema... mulle tundub, et mul on otsas, et küsimusi nagu rohkem ei ole, soovid sa veel midagi lisada?

PS: praegu ei oska küll midagi, midagi kosta selle peale... aga... ühesõnaga sellevenemeelsuse koha pealt võibolla siis., et ... eee.... , et ma arvan, et keegi neist autoritest, kes kes...

noh..., niiõelda valitud... Tartu rahu kehtivuse dogmadest julgesid veidigi kahelda, keegi neist, eee, ma arvan, et kedagi neist nüüd vaevalt saaks eee... selge pilguga nimetada venemeeseks... et, eee, ma arvan..., et kui..., kui me siin oma mõttevabadust nagu piirame sellega, et hirmuga, et keegi saab meist... ühe sõi teise sildi otsaette, siis me oleme juba ... kaotanud ... üht koma teist sellest eesmärgist, milleks neid Tartu rahusid ja... Tartu rahusid sõlmiti ja iseseisvusmanifeste välja kuulutati.

K: Et siis võibolla peakski nagu...

PS: me ei saa nagu jõuda selleni, et, eee, see oleks nagu eee... ...see teeks meid intellektuaalselt lombakaks tegev... kui me laseksime võimust võtta mingisugusel makartismil... ...nagu valitses 50ndate aastate Ameerikas

K: mhmh

PS: et, kus üks või teine eee... seisukoht... ..eee... tõi kaasa süüdistuse, et eee,emmm, niiõelda, välispoliitilise oponenti kasuks tegutsemises. Et, ee, ma arvan, et ... pikemas perspektiivis eee ... tõsiasjade endale, ehk, kaine tunnistamine ... ja... noh, võimalikult ideoloogiavaba mõtlemine on ikkagi see, mille poole me peaksime püüdlema. ...Et, emmm, sisuliselt... ...see ei pea siin tähendama Tartu rahu kui sellise tähtsuse nagu madaldamist, aga, aga me peame selgelt aru andma, et kus me selle, kus me... ..oma toetuspinnaga täpselt oleme ja ma ei usu, et nagu liigne dogmaatika selles küsimuses... ei teeniks kuidagiviisi meie rahvuslikke ja riiklikke huve.

K: jah, kindlasti.

PS: kui ülejäänud maailm meist nagu väga hästi aru ei saa, siis on siin, emmm... noh, me peame selle tõsiasjaga nagu natukenegi arvestama, ükskõik, mis meie järgnev kurss sellisel juhul siis ka on... Et, eee... tervikuna Eesti on ühiskond, kus ... kus... emmm.... teatud viisil tõlgendatavale ajaloole... on... nagu väga-väga suur sõnaõigus ... aga et, -... pigem teatud selliste faktide nägemine on kohati jõudnud sellisele religioossele tasemele.

K: mhmh. No ja siis religiooni üle ei tohigi arutleda...

PS: mhmh...ma ütleks, et haritud kristlastega on ikka huvitav rääkida, samas... Aga, muud mul küll lisada ei ole. Vähemasti selle ametliku osa kohta.

K: mhmh, okei.

Teine lüüdistus ca 10 minutit hiljem, kui mitteformaalse vestluse käigus ilmnes veel üks uurimistöö jaoks oluline aspekt.

K: Et need juhtkirjad. Et esiteks, see mõte siin oli päris huvitav (*Eesti päevalehes ära toodud 1920 aasta lehtede Tartu rahu järgsed juhtkirjad*). Et kes selle mõtte peale tuli, need jupid siia panna.

PS: emmm, selle... ma arvan, see on arvamustoimetuse sees mõeldud, välja mõeldud, et emmm, ma arvan, et selle ...ma võin praegu küll kellegi originaalse mõttelennu jätta tähelepanute, aga ma arvan, et see oli Külli-Riin Tigassoni ehk arvamustoimetuse juhataja töö. Juhataja ettepanek ja Janek Salme teostus. Et, emmm, ...võibolla nad süttisid sellest, kui ma rääkisin sellest, mis, mis omaaegne Päevaleht sellest kõigest arvas.

K: eee, seal... seal sinu loo alguses oli ka seda kasutatud, eksole

PS: jahm

K: Hästi huvitav, et noh, et mida see siis selles ajas tähendas ja et just need juhtkirjad

PS: tunneme ju teatavat sellist järjepidevust omaegse Päevalehega küll, aga et ...

K: Ja siis see, teie oma nüüd, see uus juhtkiri, et, kes... kes neid juhtkirju üldse kirjutab?

PS: Selle kirjutasin mina

K: ahaaa. Aga muidu?

PS: ega põhjasmõtteliselt... einoh, üldiselt see on siuke jagatud töö

K: mhmh

PS: et, eee, aga, et kui nüüd mina olin niikuinii teemas kõige rohkem sees, siis otsustati see pikema vaidlusega mulle jätta.

K: sest et need juhtkirjad, noh niipalju kui ma seda eelmiste aastate Tartu rahu kajastust vaadanud olen, on ka ju... mmm, sisaldavad üsna siukseid, eee, tugevaid seisukohavõtteid. Ja siukseid huvitavaid.

PS: Eelmine aasta ma oletan, et ma kirjutasin selle ka, ma ei ole küll kindel, aga... arvan, et ma kirjutasin eelmine aasta ka, kui, kui... oli meil ikka mingisugune juhtkiri sellel teemal? Ma mäletan, et igastahes ma olen kunagi Tartu rahust korra varem ka kirjutanud juhtkirja

K: mhmh.

PS. ma oleks nagu... kui ma vaataks, siis ma oleks võimeline ära tundma, mis ma olen kirjutanud, see ei loe.

K: mhmh... aga need juhtkirjad on küll üldiselt, kui ma lihtsalt, noh, lugesin neid, varasemaid, mis on siis, see jäi nagu üsna tugevalt silma, et juhtkirjades üsna julgelt on nagu öeldud, mis on arvatud. Mis on ju tegelikult vist hea. Selle jaoks see juhtkiri ongi.

PS: jah, kuigi juhtkiri tervikuna on pigem, selles mõttes, võrreldes isiklike kolumnitega nagu keerulisem žanr, kuna... siia kirjutatakse peale Eesti Päevaleht, mitte Priit Simson, eksole, mis annab mulle... see viimane variant annaks mulle rohkem sanssi oma isiklike kapriiside väljalamiseks.

K: see annab mingi teatud autoriteedi vast nagu rohkem, kui nagu...

PS: no võibolla annab autoriteedi, aga ta annab ka selles mõttes piirangu, et eee, et eee ma pean iga seisukoha puhul mõtlema, et kas ma... saan öelda, et see on enamvähem lehe seisukoht.

K: mhmh. Aga mille järgi sa seda...? Kas sa küsid veel kellegi käest, et kuule, et kas sa oled sellega nõus?

PS: emmm, No selle konkreetse juhtkirja puhul ma mingit väga suuri kooskõlastamisi ei olnud. Aga... mmm... ma kirjutasin selle rohkem ...oma... koll... noh, selle mulje põhjal, mis mul oma kolleegidest on. Et... emm.. ja üritasin seda pigem aimata kui iga konkreetset lõiku kooskõlastada. Pigem selline intuiitiivne kooskõlastus. Valdavalt oleme hakkama saanud, ka muudel teemadel.

K: mhmh

Lisa 7. Intervjuu Neeme Korviga

K: see töö on siis sellest, kuidas ajalugu jõuab ajalehtedesse, täpsemalt

NK: See on bakalaureusetöö?

K: bakalaureusetöö on jah. Täpsemalt, et kas ajakirjanik on siis nagu niiöelda vahendajad, kes vahendavad allikaid või on nad isa kes ka tõlgendavad, annavad tõlgendusi uusi... noh, ajalugu on siuke kitsas ala, pigem võiks öelda nagu mineviku loost või... sellisest asjast. Siis teen selle nagu juhtuianalüüsi põhjal, mis on tartu rahu aastapäev. Siis kui ma tööga alustasin, oli see väga aktuaalne, aga nüüd on saanud veebruarist saanud juuli ja kõik on selle muidugi ära unustanud vist juba, mis selle tartu rahu ajal oli.. aga .. sellest siis olekski hea rääkida konkreetse näite põhjal. Kui sul on meeles, mis tegite...

NK: mul ei ole, kindlasti mitte. Nüüd on nagu väga pahasti, sest ma ei ole, ma ei ole üldse, tegelt ma üldse selleks ei ole ma eee, sellest mul on väga raske rääkida niimoodi..... see on väga paha... kui ma läheks võtaks AK kausta, tooskin need, et mul oleks, võibolla sealt mul midagi meenuks, mingi assotsiatsioon

K: ja-jaa

NK: tead, ma vahepeal olen nii palju asju teinud, saad aru, iga selline asi on omaette projekt, oma diil. Ma mõtlesin, et sa tahad nagu üldisemalt rääkida

K: üldisemalt ka, aga nagu sellise ühe näite põhjal on lihtsam kui lihtsalt väga üldiselt...

NK: selles mõttes jälle keeruline, et sellest on nagu nii palju aega möödunud, et ma võin suga näiteks rääkida sellest, kuidas me tegime eee., nüüd seda AK-d mis ilmub homme. Mis on lõuna aafrika Vabariigi ja siis niiöelda jalgpalli kui sellise sotsiaalse ja poliitilise ja majandusliku nähtuse nagu... ma võiks sulle rääkida kolm tundi, kuidas me seda tegime.

K: aga kui me rääkisime Urmas Seaveriga, siis meil oli see papka ees, teil on siin ju... ma lasin tal selle ära viia, ma poleks pidanud vist...

NK: ma pean nagu selliseid...

paus lindistamises, kui otsitakse välja kaust ajalehtedega, kust saab meelde tuletada Tartu rahu kajastust 2010 Postimehes.

NK: sellepärast ongi ju see, et miks need ajaloolised asjad seostuvad tihtipeale selliste ümmarguste tähtpäevadega ja noh see on nagu, kui võtta seda valikukriteeriumina, siis see on nagu tihti üks selline, eee, sagedamini esinev kriteerium, millest ajakirjandus lähtub. Lähtub puhtalt sel põhjusel, et terve elu käib ju sedapidi, et , et igasugused organisatsioonid, isikud teevad selliste tähtpäevadu puhul ramatuid, konverentse, et sellest... ja kuna siis mingisugune onformatsioon kontsentreerub mingisugusesse sellisesse kohta, siis võtab ka ajakirjandus sellise...

K: et tuleb just see nagu uudislikke sündmusi, et tõesti ala antakse mingi raamat välja või midagi...?

NK: mhmh.

K: et ongi, noh see on see ja noh suures lehes oli siis üks arvamus ja juhtkiri oli sellest... ja noh, uudiste pool, aga sellset sina vist ei tea väga... või?

NK: ma nii täpselt ei tea jah, seda otsustamise protsessi...

K: aga kui sa suudaksid...

NK: meil oli tartu rahust....

K: oli paariskülg...

NK: oli noh ma ise küll kirjutasin selle juhtkirja põhja, see oli mul muidu... et see oli, see oli selline juhtkiri, kus ma ütlesin seda, et 5 aastat tagasi...

US: oleks võind täpselt samasuguse juhtkirja...

K: ei, vastupidi, me avaldasimegi juhtkirja Eesti rigi sünnitunnistusest, praegu oleks võinud täpselt

sellesama kirjutada, et , et kuna see on seotud nagu selle, emm, eesti vabariigi looga ja üldse see tartu rahu nagu väga keerulin... ma arvan seda, et üks põhjus, miks me sellele aastal ei teinud seda nii suurelt, noh, oleks ju võinud olla mingi pool erinumbrit või midagi sellist, siis kuna see on, seet tartu rahu on seline sündmus, ta on ka sündmusena selline, et ta on nagu eesti vabariigi südametunnist... see tähendab sünnitunnistus on ka see rahuleping, et siis me ee, täna seda sellepärast ka ma arvan, nii suurelt ei teinud, et äsja oli just Eesti vabariigi 90 sünnipäev, ja siis käis kõik see tants käis selle ümber, ma mäletan neid ajalookülgi veel, kus istusid poska ja ümber laua ja muudkui rääkisid. Nii et, et eee ma arvan, et see oli nagu üks põhjus, miks tänavu nagu me ei teinud nagu võibolla nagu nii massiivselt kuigi, noh, ...

K: aga see oli ju ka ikka, rohkem kui näiteks vähemümmargustel päevadel, ma vaatasin 2009, ei olnud nagu suurt midagi... kui sa suudaksid mulle veel natukene täpsemalt meenutada, et kuidas, kuidas jõudis see just nende artikliteni... et siin just see, mis siin arvamusküljel oli üks... setu kirjutatud sellest piirist, eksole... ja siis

NK: jaa, jaa, nüüd küll hakkab meenuma. See oli... ee Hirna Aare, Hõrna Aare, vabandust. Selle artikli sünnilugu oli selline, et eeee, loomulikult me siis otsisime selleks konkreetseks päevaksee ka artiklit, kuigi meil ju tegelikult see Davidi lugu oli enim... oli ära... ee tahtsime tolleks päevaks ka midagi mmmeeee ja siis oli see... artikkel on niiõelda, kuidas ma ütlen... noh, see artikkle, kui ma nagu nüüd õigesti mäletan, siis see oli niimoodi, jumal masinast, et deus ex machina, et me otseselt ei plaaninud ega ei küsinud, aga no vaatasee, nagu seeseamagi juhtkitigi näitab, et seesama tartu rahu leping on väga tihedalt seotud selle vene piiriga ja teadupärast Eesti vabariik teatud territooriume, noh praegu ei... need ei ole nagu eesti vabariigi kontrolli all, meil ei ole nagu piirilepingut, meil on kotrolljoon ja siis need teatud alad narvatagune ja siis setumaa osa, eksole on vene föderatsioonil ja sellepärast see ongi see setude küsimus on alati olnud selline, noh, kuna neid sealt puudutab nagu vahetult ka, neil see piiriületus, siis see on alati ka üks selline aspekt... Aga see lugu jah, tuli niimoodi, et Igor Taro, kes on nüüd kõige viimaste uudiste kohaselt on ta siis rahvusringhäälingu kagu-eesti korrespondent, sel nädala nimetatud vist, on nii?

K: ma arvan, et... ma sel nädalal lugesin ka vist mingit...

NK: ja ta on see setumaa lehe toimetaja, ta on pikka aega töötanud ka postimehes, ta oli siin välisuudistetoimetuse juhtaja ja ja nüüd viimasel ajal meie sidemed on sellised, et Igor on... vabandust, ma räägin hästi pikalt... Igor on eee olnud meie selline niiõelda Venemaa vaatleja, ta teeb

kuskil, ütleme, kaks arvamislugu kirjutab mulle kuus, kus ta vaatab mingisugust protsessi, no me tavaliselt enne kooskõlastame ka neid teemasid, vahepeal tellime ka talt midagi'. Ja siis oli niimoodi, et Igor järsku ühel päeval helistas mulle, ma arvan, et see oli kusli siin, pakun et poolteist nädalat varem... sest noh, ütleme niimoodi, et me, need plaanid, mis mul siin olemas toimetuses on, et ütleme, selline kõige tavalisem tööplaan on kuskil nii, ma pakun, et kuskil kahe nädala piires ma teen oma... rohkem ei majanda ja sellel ei ole mõtet ka, sellepärast, et asjad muutuvad ja kui seda ära planeerida ja siis selgub, et seda lugu ei olegi võimalik panna ja teatud määral on see, et ... kui on sul hea lugu planeeritud, aga tuleb noh, ütleme, et noh sa saad väga hea loo, siis tuleb hea lugu välja visata ja arvamusküljelt see on väga problemaatiline, sest inimesed on niiõelda, inimesed, kokkulepped, asjad kõik.

K: nad on vaeva näinud ja...

NK: vaeva näinud ja meie oma inimesed on tihti vaeva näinud, set lood tihti sünnivad, et... noh lugeja tihtipeale vaatab arvamuskülge ja, mõtleb, et noh, selle on kirjutanud, eksle David Vseviov, või viimase aja näide, Henrik Relve, tegelikult ei ole ta kirjautnud, vaid see on arvamustoimetuse toimetaja töö, kes on kirjutanud loo tema eest. Tähendab, selles mõttes, et teda intervjuerinud ja kirja pannud, see on varjatud töö ja seda ei tea mitte keegi peale arvamustoimetuse töötajate. Aga noh, see on lihtsalt noh... ütleme nii, et see on siuke win-win olukord, et inimene, kes on nagu ... noh, kes on tark ja kes on tavaliselt nagu väga hea rääkija ja ta räägib selle loo mingil kujul ära, aga noh loomulikult see on selline suusõnal räägitud lugu... kui mul praegu seda linti kuulates ja hakkad otse kirja panema, mis ma siin räägin, siis ega see on ju ka kuradi jura, aga et sellest saaks siis nagu loo. Aga üks võimalus seda lugu lehte saada meil käib siis sellisel moel, et nagu ka siin antud juhul juhtuski, et Igor helistas mulle, ütles, et tema kätte sattus üks, üks Aare Hõrna tekst ... ja... et sellest setokeelses ajalehes seda kavatseb avaldada... ma ei teagi kas ta pidas kuskil mingit ettekannet, aga vist ei pidanud, ma ei tea, igatahes tekst oli niimoodi, et see ei tulnud nagu postimehesse, vaid see oli niimoodi, et setomaalehte ja Igor, kes on... meie käpp, eksle siis ee andis mulle teada, et see võib olla huvirav ja kuna see oli kohalikus murdes, siis ta tõlkis selle ära ja... ja see on siin kirjas ka ja... ja niimoodi see lugu, niimoodi see lugu tuli ja mul oli niiõelda probleem lahendatud, väga lihtne mäng, väga lihtne, aga noh, ma ütlen, see on selline, siin ju eelnev on kõik tohutult tööd. Mis puutub näieks vseviovit, siis siin oli ka üks huvitav siuke eelmäng, et nimelt postimees valib ju igal aastal aasta inimesi aga ka aasta arvamusküljelt, mis antakse siis üle arvamusküljelt lõuna käigus, mis noh on tavaliselt siin toimetuses. Ja siis oli niimoodi, et eee, teades ette, et... tähendab, see oli mul juba tükk aega tagasi tellitud lugu David Vseviovilt. ma ei teadnud, kuhu see lugu läheb, ma ei

teadnud, kui pikk see täpselt on, eksole, kui suurelt ja kuidas seda välja mängida.

K: aga just see, et ta on selle rahulepingu kui nõukogude liidu esimene leping ja tunnustus..

NK: jah, jah

K: selles võtmes just oli tellitud, jah?

NK: eee...

K: või lihtsalt tartu rahulepingust või...?

NK: aa, sa mõtled seda, et kuidas davidile see lähteülesanne seatud sai? et... eee ma arvan, et ma jätsin talle suhteliselt vabad käed, aga me rääkisime seelst ka, jah, sellest samast sünnitunnistuse momendist ja, mmm ja ... ee.. et ja et mitte seda, vaata, kuna siin on omad spetsialistid onju selle kohta, kes räägivad või kes oskavad rahvusvahelise õiguse seisukohast öelda, kas Tartu rahuleping on praegu kehtiv või mitte, et et mma ütlesin, et ära seda momenti nagu puuduta, ise loomulikult ka ta ütles, et ... aga ta on nagu sellist tüüpi autor, kellel ei ole vaja väga selgelt anda niimoodi, et, et esitada need küsimused, et eeee, et ta nagu kuna ühest küljest kuna ta on ajaloolane, siis siis me püüdsime nagu minna ikkagi sellesse ajaloolisesse momenti selle looga ja see, seda ta on teinud ka . Et, et noh see sõltub ka palju seelst, et kes kirjutab. Aga et just et ta oli niimoodi välja mängitud koos selle mingisuguse lisamaterjaliga siin, siis see oli tingitud sellest, et vahepeal selgus, et meil õnnestus ta valida ka aasta arvamusiidriks ja siis me loomulikult, kuna see oli täpselt nagu vahetult päev pärast seda oli kuulutatud ja siis see asi oli laupäeval, siis me loomulikult kasutasime seda ära ja mängisime selle sellesse, niiöelda ühendasime selle selle uudisega seda.

K: aga see oli suhteliselt juhuslik?

NK: noh, aga kõik elu koosnebki juhustest, sa pead lihtsalt oskama neid juhuseid seostada. Et see ma arvan, et see oli tähtis moment selle juures. Aga muidu ta oleks tõenäoliselt olnud... ma ei tea, kas ta oleks olnud sellisel kujul fookus, kindlasti mitte, ma arvan, et seda osa siin poleks siin olnud. Ma käisin tein taga ühe raadiosaate, siis ma kasutasin siim mingit, hoopis tema isiklikku sellist mingit asja.

K: mhmh

NK: vot... et need lood tekkisid niimoodi. Ja juhtkiri on, ütleme, juhtkiri on muidugi suhteliselt sellisel päeval ja eriti sellise numbri puhul ja sellise dokumendi puhul suhteliselt kindel, et me seda teeme.

K: see ongi olnud, noh ma vaatasin seda kajastust ja seal oligi, et kui mitte midagi muud ei olnud, siis juhtkiri ikka oli. Aga miks see nii on, huvitav?

NK: ... no juhtkiri ju tegelikult... juhtkiri ju tegelikult, ütleme lehe seisukohta annab edasi ja märgib seda päeva ja mis just seda päeva, millal ta ilmub ja ma arvan, et ma ei tea, see on alati valik ja ma kujutan ette, et kui, ma kujutan ette, et väga raske oleks olnud minna mingil muul nagu sündmusel, kui nagu see 90 juba on, et ta oleks olnud juba päris keeruline. Kuigi tegelikult, vaata antud juhul on see, et selleks, et et nagu, niiöelda update'ida seda lehe mõtet, eee, no tavaliselt need juhtkirjad on ka, et üks on nagu teisega seotud, et mingisugune seisukoht on kuangi välja öeldud, siis see, noh aegade jooksul muutub. Sest tegelikult on enamuse ikkagi ajendiks ikkagi mingisugune sündmus, mis nagu selle rõhuasetust või nagu midagi taolist. Antud juhul on just see, et tegelikult ei ole mitte midagi muutunud, kuigi väga palju asju on juhtunud sellega seoses, ka igast asju, on ju kirjutatud alla, tähendab,... eee...

K: no see piirilepe

NK: no see piirilepe, eksju. See jama, mis siin vahepeal käis ja olid aprillirahutused ja see on ka tegelikult otsapidi nagu...

K: no see on venemaa, eksju...

NK: just. Aga tegelikult, vot ühesõnaga, samma kohta välja jõudsin ikka, huvitav kuidas see lause oli. Et siin on täpselt see moment, et ikka me oleme täpselt selles samas seisus. Ja samas see Tartu rahuleping on ikka endiselt sama tähtis. Noh, ma ei usu, et sel päeval, noh see ümmargune number see on ikka niigi tegelikult ja siin on, noh siin tegelikult oli siin tuli selle ümmargusele aastapäevale sai päris kõva meediakajastus tehtud, et

K: jah

NK: ja see on ka see rahulepingu seesama õiguslik aspekt ongi sattunud siia uudiseks. Et me vaatasimegi neid asju erinevalt. David ngu rohkem selle Venemaa mäta otsast siit.

K: jah, samas mulle tundub, et see pisike jubin siin on nagu natuke samasse teemasse. Aga see on vist noh, ütleme niimoodi, kuna ta on nii väike, siis ta ei häiri, aga siis ta ei ole just sellele mõeldes tehtud, et ta on...

NK: ei, ei no eks ta on, et mõtted ikka liiguvad üsna sarnaselt...

K: mhmh... aga mulle tundub ikkagi, et see uudiste pool ja see arvamustepool ei ole kuigi tihedalt omavahel seotud, kas see on nii või tundub mulle valesti...?

NK: emm, ei no tegelikult nad on kõik omavahel seotud

K: jah, aga ma mõtlen, et nemad, uudistetoimetus mõtleb välja selle, et siin koha ja siis keegi teine mõtleb välja need arvamusküljed, aga nad kokku vist... või kas te arutate seda koos kuidagi?

NK: ei, ikka arutame, ikka arutame. Siin antud juhul ma ka täitsa selgelt arvestasin sellega, mida nad teevad. Ja noh, tihti tuleb see, et sellised suured ajalookäsitlused, kuna postimehel on see õnn, et meil on arvamuses õnnestunud jõuga hoida kahte arvamuskülge, kahte kolumnikõlge, siis see annab nagu väga hea mänguruumi arvamustoimetusele, sinna külgedele reklaami ei panda ja ja tihtipeale tänu sellele sellised ajaloolised üritused ja mingid siuksed suuremad käsitlused lehe struktuuris tõstamegi arvamusküljele, on ka mõningail juhul niimoodi olnud. Et ju iseenesest ju otseslt seda aramusühikut, näiteks ma meenutan siin märtsiküüditamise aastapäeva, kui ma tegin ise intervjuu arvamusküljele.. eee hoopis kuigi, ta ei ole nagu otseselt nagu arvamusühik, aga nagu samas, oli see ju, et noh, vaata praegu oli siin. No vaata, kõik asjad on omavahel seoses. Leht, praegu on majanduslikult keerulised ajad, leht on kõvasti õhem. Eee. Kui ta oli vahepeal ja sellepärast ongi, et kui sul on mingi suur ulatuslik materjal, sa pead ta kuhugi paigutama ja noh, ta on selline suur ja soliidne materjal ja ta sisaldab tgelikult ikkagi täiesti selgelt arvamust, siis onju, miks mitte arvamuskülg, onju. Selles mõttes, kui kui näiteks ma ei välista, kui oleks siin näiteks mingi uudistes midagi suurt juhtunud, et see koht oleks mingitel tingimustel arvamusse minna. Aga siis sellisel juhul oleks tõenäoliselt olnud teistmoodi, et tõenäoliselt ei oleks olnud sel selline ühik jutte, vaid siis oleks pigem olnud selline Müllersoni, et ingi ikka seisukoht niimoodi. Aga ja arutame, arutame muidugi.

K: aga kes need otsused nagu lõpuks nagu teeb, kuidas see kujuneb või...?

NK: me otsustame, seda otsustab toimetuse juhatajate hommikune koosolek. See, et noh on selge, et eksju ega me uudistega no tõesti nii käsikäes nagu ei tööta, et me urmasega kogu aeg räägime omavahel, et mis nüüd ja mis, ikka me ajame mingis mõttes, noh, meil on niivõrd erinevad need, päevategeised juba, et noh need suunad, et kuidas me liigume ja mis asju me ajame. Või noh, selge on see, et arvamustoimetuse tahes tahtmata jälgib nagu neid selliseid tähtpäevu või asju jälgib nagu natuke... peab ka nagu omas mõttes oluliseks seda jälgida rohkem. Sest mingis mõttes on see nagu endale... noh, kuidas ma seda nüüd ütlen, et see jälgimine on nagu igatepidi mõistlik tegevus, et kui uudised tulevad selle teemaga sisse, ja nad niuini tulevad, siis see tekitab ühiskonnas kõneainet, tekitab erinevaid seisukohti ja mõtteid no siis, kui arvamuse ei ole nagu toleks hetkeks midagi, millega seda diskussiooni käivitada, noh ennekõike, vot siis see on juba mahamagatud asi. Et sellepärast tuleb endal kõvasti seda planeerimistööd teha ja jälgida, mis toimub. Ajalugu ongi suures osas ähtpäevade ja meenutamise seotud ju. No uudised suudavad endale ikka mingi materjali kokku ajada, helistavad inimestele ja kasvõi 1 päevaga teevad midagi ära, aga arvamusse enam ei saa. Noh, sellist lugu sa ei saa ühe päevaga, mitte mingil juhul. Ütleme, noh et isegi kui võtta nüüd seesama mudel, et arvamustoimetaja eksle teeb ja kirjutab, siis noh, kurat ma tahaks näha inimest, kes 11 000 tähemärki on suuteline suuteline nagu ütleme niimoodi, et näiteks sellest suulisest tekstist leidma selle fookuse ja leidma selle iva ja siis ehitama selle loo nagu mõistlikult üles

K: et seal oleks ka midagi mõistlikku lugeda...

NK: sest kui sa kirjutad selle ümber ja saadad sellele inimesele, siis ta ütleb, et kuule, aga jäta nüüd, ma ei ole sellist asja rääkinud. Sest, noh tema mõte oli hoopis teine, noh see eeldab ikka väga tugevat, ma arvan, et väga tugevat empaatiavõimet ja ma olen küll väga veendunud, et ega ma ei taha siin nagu midagi, aga väga paljud ajakirjanikud ei saa sellise asjaga, uudiste need, kes treivad neid online nuppe, nad ei saa...

K: no see on hoopis teine asi ju. Nupp on...

NK: no see on hoopis teine maailm, no see on... see on tõesti nagu hädavajalik nagu see, et inimene peab ise aru saama, et see on nagu minu tekst ... arvamuses ongi jah just see asi, et sa ei saa nagu nii lihtsalt, sa ei saagi nii kiiresti reagerida neile asjadele, et sa niimoodi päevapealt, uudistes saab väga

kiiresti ikka leida kellegi ja teha tõesti, tõenäoliselt see kvaliteet ei tue muidugi nii hea, et parem ikka teha... aga vaata, uudistel on ta ka täiesti mõistetav, kuna nii palju on, noh ütleme, kui Smolenski lähedal kukub alla lennuk Poola presidendiga ja maailm on kõik... nii et selles mõttes ... ikka hoopis teine ...

K: aga need allikad, et kes on siis arvamuses nagu autorid niiöelda, kuidas sa neid valib. Kui see just ajalugu puudtuab

NK: et kuidas kirjutajaid leitakse või?

K: jah

NK: nüüd sa küsid agu üldiselt...

K: jah, noh sa ei pea konkreetselt ütleva selle Tartu rahu kohta, aga kui ajaloo kohta just pigem

NK: kuidas iganes. Antud juhul ma rääkisin sulle üsna detailselt ära, kuidas ma selle loo sain, et ee, ma enamasti on nii, et eks ma ütleme, kõigepealt, noh oma niiöelda... mõtlen, kes võiks, kellel võiks olla huvitavaid mõtteid, kes, millisest... see sõltub ka nagu alati sellest teemapüstitusest, et ee, selge on see, et noh kui sa hakkad vaatma näiteks Tartu rahu kohta seda õiguslikku alust, et kas noh rahvusvaheline õigus loeb seda tänapäeval kehtivaks või mitte, siis ta võiks olla ütleva, mingisugune ikkagi rahvusvahelise õigusega tegelenud asjatundja, milleks on noh miks mitte Lauri Mälksoo. Et need on noh, nagu, et kuna Eesti on ju tegelikult selles õttes eee, noh eesti on ju väike, meid on vähe. Meid on iga ala, valdkonna asjatundjaid on tohutult vähe, me võime niimoodi ka öelda, et mõnes mõttes, et meil on... hea küll, asendamatu inimesi ... ei ole olemas aga, no meil on ikkagi ainult üks marju lauristin, tegelikult on teatud ring on ikka väga letud egelased ja muidugi igal aastal on selliseid tõelisi leida, kes nagu tuleb juurde... aga no näiteks ma võin sulle rääkida ühe niisukese loo, kuidas ma leidsin ajaloolased kirjutajad, võibolla saad kuskil kasutada. Meil oli selle aasta kevadel ak-s ilmus eee kolmest loost koosbev seeria. Ee, mis põhines, ma otsin kohe selle viimase loo üles..... ahah, näed. Sel evadel helistas mulleüks...eee ma... ma ei tea nüüd, kui võrd detailselt ma saan seda rääkida, aga ... ga noh põhimõttelt oli niimoodi, et ma sain oma allikate kaudu teada, et sel kevadel on ilmumas üks raamat, mida parasjagu ette valmistatakse ja autorid olid need veiko rosenthal ja marko tamm ja mis räägib Eesti eriteenistuste ja ... eee niiöelda NL luure omaaegsest tegevusest 20 aastate keskel ja põhineb uutel andmetel. Ma otsisin üles selle

raamatu autorid, lõin nendega kontakti. Eee raamat oli alles toimetamisel, ning toimetaja osutas minut tuttavaks, väga heaks tuttavaks ja kuna mitmed, ee ütleme, et **pärast seda, kui ma oma allikatelt sain vihjed, siis ma kontrollisin teistelt allikatelt siis teatud ajaloolastelt ja teatud inimestelt, keda ma usaldan kontrollisin ära, et see asi oleks seda väärt ja** seejärel ma, kuna ma sain aru, et tegemist on huvitava asjaga, uued materjalid, uued allikad ja nii edasi. Siis ma lõin kontakti autoritega, ja siis ma leppisin kokku, et nad kirjutavad 3 lugu selle raamatu ainetel, et mis lõpeb siis sellega, et see raamat ilmub. Ja siis viimases osas me tutvustame siis raamatut ennast ka, et see ilmub. Nad ise valisid 3 teemat, õigemini nad valisid rea teemasid ja ma siis ütlesin, et võtke need kolm ja siis need noored ajaloolased kirjutasid mul... see on võimas raamat, 1000 lehekülge

K: jah see on väga huvitav raamat ka...

NK: ja kuna see on tõesti, väga ambitsioonikad noored tublid ja nagu reaalse, kellel on nagu midagi rääkida, et siis ma hankisime nagu endale siia niimoodi lugusid. Se eon väga hea näide, kuidas sellist värsket ajalooasja tuleb.

K: mhm, et see ongi siukese... eee raamatu ilmumise põhjal.

NK: raamat on aluseks sellele, sest noh me...

K: ütleme, see on ajend, eks ole

NK: sest et ütleme, et see on ka, mõnes mõttes on see isegi näide sellest, sellist et kuidas näiteks teadus jõuab niiõelda lehte. Ma oletan, et neid inimesi, kes loevad, kes esiteks ostavad selle raamatu, mis maksab 500 krooni ja neid, kes seda loevad, neid on ikkagi väga vähe siukses laiemas ringis, aga nagu me noh viime ta ikkagi realselt 250000 lugejale, nädalavahetusel võibolla isegi rohkemale.. jaaa jaa see auditorium, et see on jälle siuke, kui mõelda selline win-win olukord, t nemad saavad nagu avalikku tähelepanu ja avalikkus saab ajakirjandus ma arvan täidab oma funktsiooni selliste asjadega, ma arvan, et inimesed saavad, niiõelda uusi teadmisi ja

K: aga selle põhjal siis ikkagi võib öelda, et see olenes sellest, et sulle helistati ikkagi, et

NK: jah, et ei no ütleme, et tegelikult see esimene info, saadeti mulle sõnum üldse... aga põhimõttelt on see, et eks vaata see ongi nii, et ajakirjanikul, nagu sa ise väga hosti tead, on ju oma

allikate võrk, eks, et eee, noh... see on kõik ma ütlen, seda on kõike nagu väga keeruline seletada, aga see on selline igapäevane töö, onju, et ... nojah, mul on ajaloolaste seas näiteks isiklikult ma võin öelda, et mul on noorte ajaloolaste seas väga palju tuttavaid. Ja teiseks mul on suur tutvusringkond selliste inimeste hulgas, kes loevad ajalooasju, jälgivad, mis ilmuvad ja nendega me väga tihti räägime nendest asjadest. See on võibolla oluline. Et ja... eee, siis muidu kui seda nii ei oleks, siis suure tõenäosusega ega ma ei oleks iialgi seda saanud ja suure tõenäosusega see ei oleks kas üldse niimoodi teostunud või oleks see ilmunud kuskil mujal. Näiteks kasvõi arvustusena ja ma ütlen tõenäoliselt siis kas tükk aega hiljem sest tavaliselt selline, noh sellist nikust 1000 leheküljelist, ütleme uutele faktidele tuginevat raamatut arvustada, see on nagu omaette täiesti suur lugu, et see eee, minu meelest seda raamatut ei olegi, ma ei ole isegi Sirebist leidnud et see ikka eeldab omaette nagu sellist kriitilist nagu käsitlust selle kohta. Et ee kuigi ma tean, et sellel teemal juba päris palju vaieldakse, et ma arvan, et see võiks tulla päris huvitav. Tegelikult see on see aeg, mis vahetult järgneb Tartu rahule.

K: Jah, just

NK: esimesed iseseisvusaastad sellised ilma sõjata.

K: nii, aga . Järgmine teema, mis mul on, mille kohta ma tahaksin uurida, on ütleme põgusalt ma räägin, on selline mis see puudutab seda, kuidas minevik satud taustana uudislugudesse. Noh näiteks on mingisugune tänapäeva sündmus ja sellest räägitakse, aga selleks on vaja teada mingisugust tausta. No kasvõi see piirileping. Et selleks, et sellest rääkida, sa pead selgitama anatuke, et mis see on ja... et, eee, ma ei tea küll, kui palju sina üldse selliste asjadega kokku puutud?

NK: no tegelikult otseselt ma nüüd ei puutu kokku, sellepärast, et ma põhiliselt tegelen ikka arvamustoimetusega, sa mõtled tegelikult nagu...?

K: lugusid, mis oleksid tegelikult nagu olevikus, aga kus on ikkagi need mineviku lood taustana sees.

NK: mhmhm ... vaata sellega on tegelikult niisugune asi, et mina olen selle koha pealt nagu jube kriitiline selle viimase aja ajakirjanduse suhtes, et ma nagu ei tea miks see nii on, aga jube kergesti minnakse kergema vastupanu teed ja ... ja see ei puuduta ainult ajaloolist tausta, vaid üldse lugejal

ei pruugi see mälu olla, et see ongi ju see ajakirjaniku, et miks üldse nagu ajakirjandus on olemas, või miks üldse inimesed peaksid nagu maksma ajakirjanduse eest, on selle eest, et neile tekitatakse või selline luuakse kogutakse kokku, se eon nagu se eon tegelikult suur töö. Ma just teatasin täna, et läheme nüüd praegu või see oli mõni aeg tagasi, et õibolla sellepärast, et see nagu neile tundub, et neil on kõik nii käeulatsuses, et avad interneti ja kõik on oleas, tegelikult ei ole... seal on.... noh on ja ei ole, eksole... ega ütleme tõeliselt head asja ei saa teha niimoodi, et sa ei kuluta aega tunde raamatukogus või arhiivis, ainult interneti põhjal ei... aga isegi interneti põhjal, noh, mina seda niimoodi, et kui ... ma ei tea, kas see üldse huvitab sind või...?

K: ja, ikka, ikka

NK: et kui kui see nagu see tausta kirjutamine mingisugusele piirdub sellega, et google'i ütleme esimesest lehest kaugemale ei minda., siis, angu meil ei ole mitte millestki rääkida. Siis see on nagu tõesti täiesti mõtetu. Aga, aga noh, internetti teadlikult kasutades ta enamus inimestel tegelikult,... enamus inimestel ei ole tegelikult üldsegi nii palju aega, aga ajakirjanikud peaksid selle aja leidma, et niiõelda kaevata ja analüüsida. Praegu kokkuvõttes samad, tegelikult need samad praegu kirjutab sotsiaalveergu üks, kel väga palju taustateadmisi on, mida kõike on võimalik välja uurida ja selgitada, et ma isegi... /osad sõnad arusaamatud lindistuse kvaliteedi tõttu/ aga et see on jah, kui sa küsid, et ma ei puutu niimoodi otseselt kokku. Muidugi ma niimoodi, muidugi ma olen puutunud kokku, ega siis sellest ei pääse üle ega paber, et siis, noh mina kujutan nagu ikkagi ette, et kui ma ükskõik et kui ma mõtlen, et ma hakkam mingisugust lugu kirjutama, et mul on nagu mingisugune lugu ju rääkida sellele kuulajale või lugejale, eks. Eee. Noh, see, siis ma justkui nagu eeldan automaatselt, et ma kuidagi pean koguma nagu päris palju taustamaterjali või, et mis sellest tõepoolest lugejale nagu huvitav, kui ta selle püüan ptsida nagu seda teksti ja.. ega... noh.. ega see muidugi ei õnestu, aga vahel näkkab ja...

K: aga kas sa oskad, et kuidas nagu sinna taustale neid allikaid...?

NK: noh siin on juba selline asi, et kui me vaatame seda taasiseseisvumist, kuhu on ka tükk aega, siis neid ajakirjanikke, kellel on olemas mingisugune mälu olemas, neid ajakirjanikke on tõeliselt väha ja see on kohutavalt halb. Ja see on ka 1 põhjus miks ma arvan, et see atavörk on muutunud nõrgemaks, muidu on ju see, et ajakirjanik, vaata kui tallinna saab endale mingi noh uue abilinnapea ja selle üle puhkeb avalikkuses mingi arutelu ja seda arutelu püüavad juhtida mingisuguse PR korterid ja teevad seda üsna edukalt, sest keegi ei mäelta mitte midagi, onju ja ...

söödetakse ette mingisugune 1 fakt ja siis kõik hakkavad seda nämmutama, siis tegelikult on see eee... võibolla sellel mäluga ajakirjanikul tegelikult tekib silme ette kohe rida pöördeid, mis on olnud tavaliselt ja mis tegelikult pärast nii kui nad on hakanud nagu juhtuma, et ühesõnaga ta nagu suudab panna selle mingisugusesse taustsüsteemi, see on see on nagu see asi, et ... me oleme nagu natukene... kahjuks kaotanud sellest kapatsiteedist, et meil paljud sellised ajakirjanikud, kes nagu võiksid seda teha ja oma, sellest et ta on nagu ise seda mäletavad kõik need inimesed... ja ja noh, see on ka see et, isegi kui nad ei mäleta kõike detailselt, siis nemad teavad, kelle käest küsida, aga...kui sa oled just ajakirjandusse tulnud, siis sul on märkimisväärselt raskem seda kõike teha. Et noh, kui sa võtad näiteks Kalle Muuli, ta hakkab ise sulle rääkima, et vot, ma olin ise seal, kui Savisaar karjus, et Toompead rünnatakse, ma mäletan, mis nägu see kirvenägu oli seal, ma seisin ise seal platsil, nuusutasin seda kuradi vingugaasi nenest veoautodest seal, tal on see pilt on silme ees, ta on ise nende, ta on selle sündmuse juures olnud kui ülemnõukogu hääletas iseseisvuse poolt. Ma ta mäletab kõiki neid tundeid ja seoseid, see on hoopis teine situatsioon, kui seda hakkab kirjutama inimene, kes sellel ajal lasteaias käis. Või võibolla isegi ei käinud lasteaias veel. Nii, et see on , sellest sõltuvalt on ka see allikate kasutamine ja allikate kasutamise noh... et noh, näiteks mina ütleks noortele ajakirjanikele alati seda, et pöördu mõne vanema kolleegi poole, kui mingi selline asi on, kui on võimalus olemas, et küsige. Asi hakkab kohe kerima, tema mäletab neid sündmusi, mäletab neid inimesi, kes võisid seal juures olla ja saab allikaid. Niimoodi saab allikaid. See muidugi puudutab sellist lähiajalugu, kui kaugemalt, eks siis tuleb, jah, ikka, tuleb otsida, ütleme, tuleb otsida ajaloolasi ja üldiselt ka selle järgi, kes seal mingi valdkonnaga tegelavad... ajaloolased üldiselt ikka ütlevad ka kui see ei ole päris nende valdkond, siis see noh, nad tavaliselt, aga vähemalt nad oskavad öelda, kes on seda uurinud, kes on tegelenud. Ja muidugi on noh mõned sellised asjad, mille suhtes on, noh teatud rahvas ka erinevatel arvamustel, met mille üle kõvasti vaieldakse, et kas see asi ikka oli nii ja-jaa kas see tähendus ikka on selline ja ...

K: oleneb siis väga palju sellest, et kelle käest sa esimesena küsid.

NK: no ja, et jha. Seda küll, et jah, teatud teemade puhul olekski hea kui noh satuks niimoodi, et siis oleks ka niiöelda et on neid seisukohti välja öeldud, et siis ei jääksiki kõlama ainult see 1 pool. Aga noh, jah,... ajaloo puhul on muidugi need asjad suhteliselt keerulised, et kus see päris tõde on.

K: jah, ka kõige paremal ajaloolasel on suhteliselt keeruline ...

NK: just,

K: aga, selleni jõudes juba peaaegu, et mida sa ise nüüd ütleksid, et mis sa arvad, et kas eemm, ajakirjanik on, kui nüüd võtta sellise, ajalugu on nüüd võibolla jälle natuke kitsas mõiste aga kui võtta sellise mineviku loo toomisel ajaleheveergudele, on ta selline vahendaja või on ta tõlgendaja ise.?

NK: noh, vat see ongi see ajakirjaniku mälu küsimus mu arust, et kui tegemist on sellise noh, siukse taasiseseisvusajaga, siis minu meelest võib ajakirjanik ka vabalt olla ise tõlgendaja.

K: kui ta on ise osa võtnud nendest sündmustest või...?

NK: eeskätt on ta muidugi ju noh uudistes on ta ju ikkagi vahendaja aga samas on see, et ta kindlasti suudab olla ka tõlgendaja. Ma arvan, et kindlasti ajakirjanikud noh mingi smõttes ongi ju, ongi väga mõistlik, et nad on tõlgendajad, et eee, see omakorda võimaldab tulevikus... noh ma ütlen ju, et ajakirjanikud pole ju, nende ülesanne pole ju noh ajalugu kirjutada, aga ikkagi see tõlgendusmoment on ka tähtis, et just see, et mingisuguste asjade seoseid omavahel tõmmata ja siukseid ühiskondlikke protsesse... peaasjalikult on ta ikka ju vahendaja.

K: aga kui suur osa on siin sellel valikukriteeriumil või sellele gatekeeping'u või selle ...

NK: mhmh... sa mõtled...

K: no ajakirjaniku tuleb ju valida, et kas sa teed juhtkirja sellest või...

NK: nojah, need on alati sellised valikute küsimused, et ... hohhoohoo, iga olukord on nii erinev, iga näide on nii erinev, et ma... no on võimalik igasuguseid erinevaid lähenemisi tekitada... kui sul on , kui sul on toimetuses ajakirjanik, kes on 20 aastat tagasi toimunud väga olulise sündmuse juures ja kui ta kirjutab sellest loo nii nagu tema seda nägi ja kuidas, siis võibolla on see kõige parem lugu, mida seleks olukorras teha saame... aga ma arvan, et se ekõik... et ee, see on lihtsalt, ühest küljest me võime öelda, et see on lihtsalt üks inimene, aga noh kust me tänavalt leiame siukse inimese, kes sama hästi räägiks, ja või oskaks kirja panna ja selliselt juhul võib see olla, et kui ikkagi eesmärk on saada lehte hea lugu, onju, sellest lähtuvalt saab teha ka neid valikuid, et... eee, aga jah, et kui mingi, et noh, sellest lähtuvalt saab siis ka valida selle žanri ja selle ma ütlen et siin meil oligi, et noh see ei ole küll mingi ajaloosündmus, aga Marju Lauristini juubel, et ma läksin

hommikul koosolekule ja ütlesin, et Marju Lauristin saab varsti 70, et mis me teeme. On kellelgi häid ideid. Kõik vaatasid üksteisele otsa ja me rääkisime pool tundi juttu igasugustest imelikest asjadest ja igast, kuidas teha ja mis ideid ja värke... ja lõpuks lõppes asi ikka sellega, et mina tegin Marjuga intervjuu ja... ja lugesis selle juurde läbi tema, ette tema raamatukese, mis ilmus.. ja et noh, selles mõttes, et ega alati mingisugust seda geniaalset varianti ei ole, et see valiku koht on nagu alati jõe raske. E no ei, kõige hullem intervjuu ei olnud, aga, isegi mõned arvasid isegi, et päris hea oli.

K: mina lugesis küll ja oli huvitav...

NK: no eks see on ka nagu, et see ajalooline mälu selle intervjuu puhul on see mängib olulist rolli, kui sa natukene tead, millega see Marju on tegelenud ja nii edasi. Mul kulus selle intervjuu ettevalmistamiseks kokku no üks 10 tundi... 15 tundi. Ajaliselt, kõik kokku, mis ma sellega tegelesin, raamat ja raamatukogu, vanad ajalehed, internet.

K: Nii aga selles suhtes, mulle tundubki, et mul on praegu küsimused otsas.

Lisa 8. Intervjuu Jan Jõgis-Laatsiga

K: Nii, alustame siis... Nende Tartu rahust kirjutamise ettevalmistuste ajal olid sa ikka veel tööl, eksole (enne intervjuud kohtumisel oli intervjuueeritav maininud, et oli vahetult enne 2. veebruari haiguslehel – M.U)

JJL: Olin

K: et, aga kui te hakkate nüüd kalendrisse vaatama, et näe, tuleb siuke tähtpäev, et mis mis siis otsustati või kuidas siis tegema hakati?

JJL: põhimõtteliselt, kui nagu vaadata tagasi, siis ma olen siin kolm aastat olnud, siin... 2008 oli see aeg, kui häsi palju mingeid ümargusi tähtpäevi oli ja siis sellel aastal oli nagu paar tükki.

K: mhmh

JJL: 20. aasta omad. No ma mõtlen, need on nagu põhilised, onju, suuremad tähtpäevad... no Eesti okupeerimine tuleb ka juurde, onju, et sisuliselt oli meil niimoodi, et kui oli see 2008, siis oli juubeliaasta, siis enne 2008 algust me vaatasime niiöelda riigikalendri omavahel üle ja siis panime igaks juhuks ka niiöelda pärast seda aastat mingid kuupäevad paika ja siis, mis puudutab konkreetselt tartu rahu, siis ma vist eelmise aasta kuskil seal novembris ...eee... ja vat siis kui oli see, et alguses pidi see sammas saama valmis suveks aga siis sai sügisel... ei, tähendab, ta pidi saama vaata 2008 sügiseks pidi saama valmis ja siis eelmise aasta suvel nagu tegelikult sai nagu valmis, tegelt selle sambaga seoses me vaatasime korraks uuesti üle need tähtpäevad ja noh siis kui, see oli mingi seal jaanuari alguses, kui me hakkasime nagu konkreetselt Tartu rahu asja vaatama. Meil oli nagu selline sisemine kirjavahetus või selline nagu tasklist, kust sai vaadata, millal need tähtpäevad on kas, mis kui oluline on. Muidugi ei saa öelda, et noh mingi märtsiküüditamine oleks olnud vähem oluline kui Tartu rahu, aga ümmargune aastapäev oli mitte see aasta vaid eelmine aasta. Selles mõttes vaatasime see aasta nagu Tartu rahu peale rohkem.

K: see käib ikka nende nullide ja viite järgi?

JJL: eks ta käib jaaa... seles mõttes et see on kõik, et ... see on kõik muidugi väga tehisklik, et võiks öelda, et iga üheksa aasta möödumine on oluline

K: jaa, näiteks...

JJL: aga noh, ümmargusi on nagu kergem vaadata, et mis siis Tratu rahuga oligi, praegu on 90. võibolla 10 aasta pärast, kui meil paberlehed on olemas, siis on nagu kõige olulisem aastapäev. No ja siis oligi, et ee, Tartu rahust on praktiliselt nagu iga aasta on midagi tehtud, see on siis üks nendest niiöelda tähtpäevadest, mis on siis kasvõi siis Võidupüha ja vabariigi iseseisvuspäev ja ka, noh see taasiseseisvumispäev ka, onju. Et seal siis alati mõtled, et mida siis seekord, mida teha. Ja kuna eelmine kord oli see... tähendab talvel oli see ümmargune aastapäev, umbes kuu varem hakkasime mõtlema, et mida, oligi jah, et mida teha. Et mis võiks olla see, mis seeaasta me omastarust tuletame lugejale meelde, mida ta kas ei tea või ta on ära unustanud

K: mhmh

JJL: ja siis... ja siis oligi, et ma ei ... siis sai jagatud nagu natuke ülesandeid ära ja kes... kes umbes läheb mingitese arhviividesse läheb mingeid asju otsima... ma seda enam väga täpselt ei mäleta, mis meil oli vaja sealt niimoodi ilmingimata leida, aga noh..... novot ja siis oligi, et me mõtlesime, et mida me seal sellest siis meelde tuletame. Mis... no inimestel muidugi läheb, ülehomsiks läheb eilne uudis meelest ära aga igaaasta nagu ühte sama asja kirjutada .. noh, et oli Tartu rahu sõlmimine, et sellega lõppes sõjategevus, et noh sellest on natuke vähe selles mõttes, et mida siis kirjutada, et oligi nii, et Priit ise oli seda ka rohkem uurinud ja siis ta ise pakkus välja, et... et see konkretne see kõneluste lõpuosa see oli tundus võibolla huvitavam. Ja pluss siis see, et kas see kehtib tänapäeval või ei kehti. Et see on nagu selline igavene küsimus või.. ega neist kummasti arvamusest ka otseselt välja ei tulnud, sest see on selline ajalooline küsimus, et noh, selleks on tõenäoliselt vaja, ma ei tea, mingit kõrge kohtu otsust või ma ei tea, pilve piiri pealt ...

K: aga... aga kuidas see otsustamise protsess teil nagu käib, et ... kes seda omavahel arutab või kuidagi...

JJL: meil oli et väike ring inimesi on... arvamustoimetusest, siis uudistetoimetusest, siis on peatoimetaja ise siis oli meie peakunstnik, et siis põhimõtselt oleks nagu peatoimetaja, et tal on nagu terve lehe kontseptsioon, siis arvamus ja uudised mõlemad, kuna nad ju järjest tulevad ja noh põhimõtselt on ju nii t tihtipeale võetakse mingisuguse asja ee... üleüldse arvamus. Ütleme näiteks seda kui... noh... täiesti suvalise näite tuua, mida vist, võibolla on olnud ja võibolla ei ole olnud, et

kui tuleb jaanipäev, siis võetakse mingi psühholoogilt arvamused, et mida see tähendab inimese, mis ta teeb siin inimese peaga või sees, miks ta nii käitub ja siis kindlasti kirjutavad ju uudised ka, et jaanipäev on tulemas, et näe nüüd tuleb soe ilm ja siis olege ettevaatlikud... et selles mõttes, et see osa oleks ka koordineeritud, et arvamused ei telliks mingisugust ühte arvamust ja siis meie nagu ütleme, et näed, et oi siukene täna oli see päev kui 90 aastat tagasi sõlmisid Tartu rahu, et see nagu kordaks teineteist. Ja siis oli ka noh peakunstnik, kes on esiteks seal nagu niiöelda pildimaterjali on keeruline leida, aga et noh siis juba nagu eos mõelda, et kuidas seda nagu pildiliselt mõelda. Noh aga kuna ma ise olin sel ajal haige, siis ma ei mäleta, kuidas see paberil välja nägi... tähendab, ma kindlasti lugesin seda lehte aga nagu mulle lihtsalt ei viska ette, kuna ma viimased parandused seotud on... aga jah noh siis oligi nagu oli väike grupp, siis me panime nagu põhimõtteliselt paika, mõtlesime ära, et see ilmub uudistes, siis arvamused midagi juurde ei tule, noh välja arvatud juhtkiri, aga noh, et ei tule keegi niiöelda... teoorias oleks võinud ju ka nii teha, et see Priidu (Simson – M.U.) kirjutatud osa oleks olnud uudistes ja siis näiteks see Mälksoo oleks olnud arvamuses, kuna noh, see on ka, et noh, kirjutame Tartu rahust ka arvamusküljel, aga siis oligi nagu arvamused pandud või noh kommentaarid olid pandud uudiste kõrvale. See oli nagu niiöelda see koordineerimisprotsessi osa. Eee ja sama moodi see pildi osa... see oli nagu see... ei! Need vanad pildid olid tellitud sellest lauast mille ümber nad istusid, kus need Joffe ja kogu see punkt oli. Ja oligi mitmed, nädal või paar enne sellega hakati tegelema, et seda nagu leida ajastulist pildimaterjali või kui mitte, siis midagi välja mõelda. A la minna pildistada seda lepingut uuesti... kuigi see on klaasi taga see ei ole kõige parem

K: jahhj

JJL: noh aga siis pilte sellest väga palju ei olnud onju ja siis me nagu, ma ütlen, et mis meil iseenesest ja tegemata ka, et kui äkki mingeid pilte sellest kuidas kasvõi kuidas see teada rahulepingust üldse kuskile kohale jõudis üks. Näiteks sõdurite või misiganes, kuhugi rahvani. Kuna pildistamine sel ajal oli nagu oli. Õigemini enam neid fotosid on... või paljud fotod on mingist kroonikatest nagu ekstraktitud või siis sealt on mingi linnapilt umbes sellest ajast, mis on linnaarhiivist, siis arhiiv ütleb, et jah, me arvame, et sellest ajast et... see pilt on nagu kõikidel olemas, kus nad ümber laua seal istuvad ja alla kirjutavad a see mis nagu muidu sellel ajal toimus, ega palju seal ikka pildistati, sõja aeg kah ja.. ega väge keegi ringi ei käinud ja ei pildistanud.

K: iseenesest väga huvitav nurk jälle, et mis need sõdurid

JJL: no täpselt, aga seda näiteks ei teadnud keegi

K: et ei olegi olemas alati siukest infot mida...?

JJL: no täpselt, jah, ega sa ei... vaata, kui sa siukest seda asja näiteks teles mingi dokumentaalsarja, siis on alati võimalik teha mingi taaselustamine või noh see, lavastada, et eee on olnud küll ju neid ka mingeid eesti vabadussõja alaseid saateid ETV-s. Ja noh ongi, et kui kuskil keegi on midgai kirja pannud, siis sa saad seda nagu läbi mängida, aga lehes sa ei saa mingeid suvalisi lehivtavaid ja rõõmsaid sõdureid panna, et ta põhimõtteliselt peakski ikka olema, et teisel veebruaril või 3 veebruaril 20 olid sõdurid rõõmsad. Või kui keegi kroonik on kirja pannud, et siis... et näiteks kõik viskasid oma mtsid õhku siis sa ei saa seda pildile panna, võibolla sa võid seda kirjeldada, aga see on see problemaatiline pool, et oleks lisaks sellele sisule oleks ka nagu see visuaal, et nagu...

K: et sellega tuleb ka alati arvestada...?

JJL: selles suhtes, et sa... alati saab visuaali teha ka minimaalselt, onju, kuid see ongi, et sa pead nagu ette mõtlema, et annab nagu mingite sümbolitega mängida või ...

K: aga kas see plaan teha sellest, nh näiteks sellest, kuidas see Tartu rahu teade jõudis inimesteni, kas see oli lihtsalt mõte või see oligi nagu noh, et...

JJL: noh see oligi nagu et see et me nagu mõtlesime istusime seal nagu nelja-viiekesi, no ütleme kuus inimest oli ja siis mõtlesime nagu valjusti, et mismoodi me teeme seda ürtust, et noh siis loeti tõenäoliselt ette kõik sellised tavalised mõtted, mis sulle võivad pähe tulla, nph ütleme, millal see algas, kaua ta kestis, millal see lõppes ja noh, ütleme selline noh, niiöelda entsüklopeediainfo, siis mõtlesime, et kas peaks olema seal veel midagi sellist, mis ei, niiöelda sul ei ole koolis meeles. Noh, kui ka on siis võibolla... midagi, mis tundub nagu et on midagi, ma ei tea, uudsemat või mitte nii läbinämmutatud. A noh samas jällegi, kui see ring arutas, siis hästi oluline selliste asjade juures on ikkagi, et sa noh sellise põhiinfo ka ära annad. Stiilis, sa võid öelda, et inimesed, et... viimase detailini kirjeldada seda ... kuidas seal mingi vaieldi mingi nüansi üle, aga samas ära jätta, et teisel veebruaril sõlmiti, et noh, see on nagu väga siukene drastiline näide, aga sisuliselt on see võimalik, onju. Et sellepärast ongi nagu mingi 4-5 inimest, mõtsid, arutasid, et mis võiks olla nagu huvitav ja siis panid nagu kirja, et mis seal paberi peal peaks olema.

K: mhmh... aga uudiste poole pealt oli eksole, siis seda oli Ilvese kõnest tehtud, päev hiljem siis. Kärt Anvelt ja Mirko Ojakivi on mul siin autoriteks märgitud, et eee... kas sellest kõnest... või miks see huvitav valiti.?

JJL: no, eks see on... see on nii ja naa... see on see ... ma arvan, see oligi, et mõtled, mis sa nagu sellest päevast teed nagu, mis on nüüd see, mis tegelt iga aasta on ju sama onju. Sa võid iga aasta põhimõtselt teha pildi sellest kuidas pannakse kuskil, sõltuvalt sündmusest, kas kuskil süüdatakse tuli, pannakse pärg või keegi peab... novot. Ja kuna see oli see ümmargune tähtpäev siis oli siis ikka oodati ja mõeldi noh, et kui keegi... kui nagu Ilves või kesiganes peab kõnet, et mis ta selle peale ütleb, et noh.... teine variant oleks olnud, et kui sel konkreetsel päeval oleks võibolla Venemaa teatanud, et eee... niiöelda, mida ta on nagu mõista andnud kogu aeg, et nende jaoks see nagu ei kehti enam, aga oleks siis konkreetselt sellel päeval kuskil öelnud või keegi oleks venelaste käest küsinud mingi ametniku või ministri käest ja see oleks öelnud, et meie jaoks Tartu rahut ei eksisteeri, siis tõenäoliselt oleks nagu uudise saanud. See ongi see küsimus, et mis sul kui sa nagu lehelugeja jaoks mis sul võib järgmine päev võib olla sellest sündmusest veel uudis, et ju siis tundus, et see ilvese kõne niiöelda, see on ju alati, presidendi kõne on ju nii hästi ... see on nagu selliseks väga... no sealt otsitakse alati sõnumit, kui ta peab oma.. peab vist 1,2,3,4 korda aastas oma küne, et ta peab uusaastakõne, noh tervituse, siis Tartu rahu puhul on tal tervitus, siis on kindlasti vabariigi aastapäeval, onju. Ja siis võidupühal alati vist ei räägi... seeaasta vist ei olnud...? ma ise olin eestist eemal muidugi. Ja põhimõtselt ta ikka esine ja räägib seal. Ja siis põhimõtselt tuleb see 20 august ka, et noh, ma ütlen, et kõige tähtsamad ilmselt on see tartu rahu ja siis vabariigi aastapäev, onju. Sest et noh, uusaastat ta teeb igal aastal, Tartu rahuga siis kui sellised ümmargused tähtpäevad, et siis otsitakse nagu eriti seda sõnumit. Ja siis oligi see, et seda nagu tõlgendada või. Aga kuna ma konkreetselt ma ütlesin, et ma sel päeval töö ei olnud, ma vist väga täpselt ei mäletagi, miks me selle kasuks otsustasime. Seal ilmselt oli mingi foto ka juures ka mingisugusest sündmusest. Ma eeldaksin.

K: seal minu meelest oli selles Tartus selles meeleavaldusest, mis seal Vanemuise tänaval oli.

JJL: jaaa, võib olla...

K: jah, ma arvan, et seal oli see pilt seal juures, jah. Ja oli küsitud Aadu Mustalt ja Andres Tarandilt ka mingit niimoodi, Venemaa ja Tartu rahuga seotud ka mingit siukest natuke arvamust

juurde.

JJL: no eks ta siukene... ma ütlen, ta lehtedes siuke tihtipeale kipub suhteliselt sarnane... ega mitte ainult lehtedes, teles ka, et suhteliselt sarnased allikad on olnud, meil on ju igal alal teada, et allikaid on suhteliselt vähe. ja...

K: jahh...

JJL: või, noh vähemalt, kas neid on vähe, aga noh, neid mõndasid allikaid ei osata tihtipeale kas siis leida või mõndadelt on... mõned on võibolla mugavamad ka kätte saada.

K: aga räägikski siis allikatest juba, et .. eee. Neid on vähe, eksole. Aga kuidas ikkagi nagu otsustatakse, või kui sa teed neid mingeid asju, et keda siis nagu võtta selleks ajaloolaseks allikaks?

JJL: noh, konkreetselt selle perioodi kohta on ju seal need, tuntuim niiöelda Eesti aja uurija on ilmselt valgre meie jaoks, aga ta vist uuris rohkem 30ndaid, onju. Ja siis tihtipeale need allikad ise ütlevad, et ma ei taha sellest rääkida, eksole ja siis ma ütleks, et Aadu Must ongi tegelikult kõige rohkem sellest perioodist rääkinud, kuna ta on... ta nagu sellesmõttes alati nagu ise räägib, et ilmselt osalt tänu sellele, et ta on nagu, ta on poliitik, kuigi ta vist praegu enam tegev... põhimõtteliselt ikkagi nagu osalt poliitik, onju, et... ee palju nagu... palju neid inimesi on, kes on Eestis tartu rahu aega uurinud, et ma ei oska sulle seda praegu öelda, aga tõenäoliselt see inimene, kes kirjutas ja uuris, et ega ta ... ega väga kedagi leida ei ole. Noh, üks asi et kui sa tead, keegi kunagi on öelnud näiteks, kas Mälksooga. Et küsitakse kas tead kedagi veel, eks oskab rääkida...

K: mhmh, et ta siis nagu ise soovitab...?

JJL: jah, et ega seal mingeid muid ... mingi,,, raketiteadust ei ole, et kui keegi noh näiteks ei oleks tulnud välja just hiljuti mingi väga ... väga üllatava mingi käsitlusega või... ma ei ütle, et ta peaks olema küll provokatiivne, aga midagi väga uut. Mingisuguse lähenemise või mingi siukse.....

K: nagu Medijainen või...

JJL: nooh, jaah, või minu poolest kasvõi olgu see mingi näiteks mingi Vene ajaloolane või noh..

siin väga palju poile olnud, aga aegajalt on olnud mingisugused tüübid nagu Moskvast, kes veel pääsevad paberitele ligi, mingil ajal mingeid asju nagu teatavad. Me leidsime, umbes selle, noh... see oleks võibolla üks võimalus, et kui sul, keegi kuskilt on kõrva jäänud, et meil on mingit uut infot selles vanast sündmusest või ma ei tea uut käsitlust, sest uut infot on ka raske leida. A noh, see on ka alati see nagu planeerimisprotsessi küsimus, et aga et üldse ei taha sellepärast, et oleks midagi Tarandi ja Musta vastu, aga et lihtsalt tüütab ära ju... nagu nii seesolijana kui ka näiteks lugejana, et ma samamoodi on hoopis teisest elualast näide, et Turovski on väga tore inimene, aga mingi hetk, teda kasutatakse lihtsalt nii palju, et ta on igal pool. Mulle meeldib teda kuulata, aga samas... aga samas vahepeal mõtled, et no huvitav inimene, aga ta on igal pool no... no aga jah, see sõltubki nendest vähestest inimestest, kes meil on, et need ajaloolased on... võivad ka mõned olla väga.. väga väga targad, aga nad võivad olla kinnised. Või on sellised niiöelda ei ole meediaseksikad, saad aru. Mõnes mõttes on ju nii, et ... kui loed välismaa ajalooraamatuid, siis on näiteks...ee... ajalooraamatuid on võimalik mitut moodi kirjutada. Et on võimalik... kui sa oled lugenud seda Montefiore Stalineid, näiteks tema kirjutab sellises, kirjutab ajaloolist... raamat ajaloost ja ajaloolisest isikust, aga kirjutab seda nagu novellilaadses võtmes. Eh et sa loed seda, seal on kõik see info see, aga see on samas muidugi tema poolt natuke selekteeritud ja kogu see massiv eee nagu viidete süsteem on viidud raamatu lõppu, mida tõenäoliselt 99 % selle raamatu ostjatest ei loe. Ja siis on olemas kindlasti ajaloolasi, kes on niiöelda hardcore ajaloolased, kes istuvad 25 tundi ööpäevas arhiivis ja kirjutavad mingeid vägaväga põhjalikke teoseid mingist aspektist, mida on huvitav lugeda teistel ajaloolastel. Noh, see puuduta nagu populaarteaduslikku kirjandust, aga ajakirjandust täpselt samamoodi, et sul võib olla nagu ajaloolane, kes on, kes on väga selline juuspeen karva lõhkiyajaja ja kes ütleb, et kui ta üldse räägib, siis ta räägib mahus umbes 50 000 tähemärki ja ühtegi sõna sealt ei tohi muuta, kuna ta noh, kuna ta ei tee mingit järeleandmist nagu selles mõttes et nagu mingit sõnastust kuskil muuta, kuna see võib muuta kogu käsitlust. Et noh kuidas temast mingis ringkonnas aru saadakse. Ja teine on selline, kes ütleb rohkem rahvakeeles. Ehk siis, kumb on nagu meediaseksikam – mul ei u'tule nagu ühtegi sellest, niiöelda halvas mõttes siukest ajaloolast Eestis küll ette, aga ma ütlen, et Aadu Must on selles mõttes on meediaseksikas, et ta oskab rääkida ... ka... mitteajalootundjale huvitavas keeles. Ta oskab kindlasti, ma olen veendunud, rääkida ka niiöelda ajaloolaste konverentsidel ajaloolaste keeles, kus võibolla minul ajaks pea suhteliselt nagu tuleiseks nagu see kuulamine. Et noh, sealt ongi need allikad, et noh. Teine küsimus on see, et Tarand on lihtsalt sõnakas inimene, endine peaminister, kauane tegevpoliitik, otsapidi dissident, onju, et noh. Samas, noh, lati tahaks noh küsida, et ... alti on ju võimalus, mida mingi tavainimene arvab. Samas, meil, lehes praktiliselt vist harvem, Postimehes on vist see ja muidugi noh teleuudistes küsitakse tänava pealt, mis tunne on Tartu rahust, aga noh se

eon siukene nagu noh valikuküsimus, et kas sulle leeldib siukest asja teha või vaadata või mitte. Ega ta mingit pilti ju ei anna, kui sa kolme inimest linnast küsid, sa saad lihtsalt huvitavaid vastuseid.

K: jahh, päris tavainimeste käest, minu arst, nii aplju kui mina olen vaadanud, ei olegi olnud, tähendab lehes, ei ole...

JJL: jah, üks sellega ole nagu, et mis sa sa ikka küsid. Ma saan aru teles küsid, kui mingil kogunemisel, kui tulevad inimesed kokku, et mida Tartu rahu sulle tähendab, et nagu pildiliselt on oluline, aga et lehes.... ja teine asi muidugi see, et allikate valikul, et ei ole mõtet ju näiteks küsida Ansipi käest või Mart Laari käest, kes on võrreldes Tarandiga on ikkagi niiöelda tegevamad poliitikud, Ansip kindlasti peab kuskil mingi kõe, kus ta ütleb välja, mis ta arvab. Eee... võibolla kui saaks ka Ilvese käest lause, et mida see talle tähendab, aga see on juba teine asi, kuna ta pidas mingisuguse, ma ei tea, tunniajase kõne, siis ma ei usu, et ta sellele küsimusele, et mis te arvate nagu ühe lausega Tartu rahust võibolla ei vaataks selle peale kõige paremini. et... no üks ta sealt tulegi siis, et vaatad ka, keda oleks parem võtta ja...

K: ühesünaga, et parem nagu spetsialistid, mitte mingisugused tegevpoliitikud või... ikka pigem ajaloolased... ja ilmselt õigustedlased...

JJL: pigem jaah.. õigusteadlastega on sama probleem, mis nende ajaloolastega, et seda... ma ütlen, et seesama konkreetne see Mälksoo ja ... kes see teine oli, et ...

K:Lindpere?

JJL: jah, et nende puhul oli eelnev kokkulepe selle juures ma olin veel... et oli ikka päris palju tegemist, et leppida kokku seda täpset mahtu nagu enamvähem me ju teadsime ju täpselt et ta läheb sellemahu peale, aga noh, juurakeeles üldse nagu mingis väikses mahus midagi põhjapanevat öelda on raske onju ja seal tekibki see küsimus, et need inimesed olid nõus sellega, et nad natule võibolla mingi oma väga erialases mõttes võibolla võtavad mõned nurgad maha onju. Et öelda selles mahus selle ära, mida me neilt küsisime.

K: aga see oli nagu et te saatsite neile küsimuse ja nad kirjutasid ise selle kokku või siis kuidagi ka suuliselt?

JJL: eeh, minu meelest, minu meelest Mirko võttis neilt, sa pead Mirko käest küsima, et...

K: okei

JJL: minu meelest isegi võis olla niimoodi, et me tahtsime kirjalikult mahus aga kas nad siis.... siis pärast ... või siis nii, et suuliselt võtsime ja siis pärast vaatasid üle või... et kuna selle mahuga sai ka nii t see täpne lõplik maht sai kinitatud seal suhteliselt seal eelviimasel päeval või et... i noh, seal on ikkagi see, et noh võibolla mingi paarist lausest võib asi kinni olla, et ise lehes töötanud, et seal mõnikord isegi ei saa põhimõtteliselt font väiksemaks teha ju. Et sa pead kuskilt noh, et võtad mingid ningid või jad ära, noh juba selles küsimuses on inimese jaoks, kes on selle kirja pannud, et niimoodi või minna, et ... ei ... ta ei ole nõus sellega, et see läheb noh.

K: mhmh... nii, aga mul on siin üks teema on see, kuidas... need suuremad lood, millest me oleme nüüd rääkinud või ... noh nagu nee kommentaarid olid seal juures või see paariskülje lugu et need on noh lood, mis on pühendatud, noh ongi sellele konkreetsele tähtpäevale. Aga siis on ka mingisugune hulk lugusid, kus on see minvik on nagu taustaks. Või noh näiteks... hea näide on seeaasta päevalehes ei olnud, aga varem kindlasti on olnud, et näiteks on see meelevaldus, mis on Tartus Vanemuise tänaval on väga traditsiooniline ja siis sa võid teha uudise, et oli selline meelevaldus. Aga samas sa pead noh, ütleme mingil määral vist satub see ajalugu sinna nagu... et sa pead selle kuidagi nagu mingil määral ju ära seletama, see on nagu see tasut mis on seal taga. Et kuidas, kuidas nagu et sellist tausta nagu tavaliselt, ... eee, kuidas siuke probleem lahendatakse või kuidas see sinna kirja pannakse?

JJL: noh, see on täiesti subjektiivne, või noh see on nii kuidas eee... noh see sõltub kõige esimeses järjekorras sellest inimesest, kes seda kirjutab, onju. Ja siis niiöelda tema abistajatest või kontrollijatest kui sa tahad öelda, toimetajatest. Et see ongi seesama küsimus, mis ma enim ütlesin, t kui sa kirjutad eee mingisugusest detailist siisamas Tartu rahu kõnelustel aga sa sinna juurde ei kirjuta, et see oli 2. veebruaril 1920, snoh siis see on tegelikult selle kirjutaja viga. Et sa pead kuidagi sele konteksti suutma panna, et võibolla me kõik tõenäoliselt sellel päeval teame, et see oli 2. vebruaril 1920, a siis sa pead ikkagi ütlema, et täna X aastat tagasi.. kuskil sa pead selle ära ütlema. Või noh ikkagi peab ära seostama, et miks me sellest vanast ajast täna kirjutame. Ma ütleni nende ajalooliste asjade puhul, see peaks iseenesest tulemagi mingi kooliõpetusega kaasa, kui sa kirjutad, et miks see asi kas siis oluline või tähtis või nõoh pinda sellele anda samamoodi kui sa võtad need... Sinimägede kokkutulekud, ee, väga paljud inimesed teavad, et see nagu, tullakse

seal kokku aga ma ei ole kindle, et alati nendes lugudes seda puudutatakse, öeldakse, et see on sellepärast, et 44. aastal olid seal lahingud ja nüüd tullakse kokku ja võibolla sellest minnakse lihtsalt nii üle kuna no just eriti kui see kokkutulek on siis sel ajal räägitakse nagu koguaeg, mitu päeva järjest on teleuudistes onju see on seal ja siis võibolla jääb see üks lause, mis tegelikult võiks ... kui sa võtad selle, pärast selle uudse niioelda üksikuna kuskilt välja...

K: mhmh

JJL: siis sa võtad sellesama internetiarhiivist võtad mõne selle Tartu rahu uudise, ... jaaa.... ja kui sul seal ei ole öeldud, mis ajal see või miks see oluline, siis tegelikkuses võib jääda siis.... sellejärgi sa näed, see uudis jääb poolikuks. Kui sa võibolla ise kirjutad ja sa kirjutad enne meeleavaldust, meeleavalduse päeval ja pärast meeleavalduse päeva ka onju, siis sulle endale juba tundub, et, noh siililegi selge...

K:jah, noh, et palju ma korrutan...

JJL: jajahh. Aga noh see ongi see, see oskus leida see võimalus see üks lause sinna sisse panna, ega seal mingit muud reeglit ei ole või ... common sense, noh.

K: aga kui palju, eee.. seda on ... või noh kui palju näiteks nende Sinimägede puhul või Tartu rahu puhul ka, et, noh... näiteks et selgitada, miks nad seal meelt avaldavad, peaksid sa ikka natuke rohkem selgitama, või...

JJL: jah,

K: et miks nad sinna kogunevad või, eks, et kui palju seda üldse tehakse?

JJL: noo, vastavalt võimalustele. ... et.. no see ongisee... ega seal muud ei ole kui ... mina nagu oma töös, reporterit suunanud ma aega-ajalt tuleb ikka üle öelda, et neid noh, mul ei ole need peas kõik need, ee, ingliskeeles on need topelt-veed, ehk siis need 6 põhiküsimust, et miks, kelle ja kus ja mispärast

K: mhmh, jaajaa

JJL: kuidas, et noh, lihtsalt aegajalt tuleb meelde tuletada neid küsimusi ja, noh, üks tuleb tunnistada, üks see meeldetuletamine tuleb ikka siis, kui on mingi, ükskõik mis vormis, kas väiksem või suurem niiöelda siis võiga või siis puudujääk sisse tulnud. Et noh see kas on siis kirjutaja või toimetaja, noh seal ei ole tegelt vahet, onju, kui sa ütleme nii, et kui sa tuled, võtad hommikul lehe kätte või sa vaatad uudiseid ja sul ei ole õhtustest uudistes klipi juures... alati sa ei saa kõiki neid küsimusi ära vastata, a noh, põhiküsimus on lihtsalt, miks? Miks sa sellest kirjutad kõigepealt. Selle küsimuse sa pead kuidagi ära oskama vastata oma äranägemise järgi. Et kui sa... noh... kui sa mingi täiesti tühja koha pealt lendad mingi infoga sisse, sa pead ju kuidagi ütleva, et see on oluline sellepärast, et ... see ongi ainuke lahendus seal, ega seal muud pole, et kuidas seda tausta seletada. Et mõnikord on... mõnikord on ilmselge, et see on nii oluline, sa ei pea pikalt seletama, ütleva, et noh meie... umbes kõikide, ma ei tea, pensionid vähenevad 20%, sellepärast, et eelarvet kärbitakse, siis, noh seal ei ole midagi muud selles mõttes öelda, et selge, et see on oluline, sellepärast, et neid on mingi 600 000 aga noh samas, selle võiks kuskil ära öelda, et pensionäre on meil 600 000, lihtsalt sest muidu sa võibolla mõtled, et kirjutad lihtsalt eee, noh ütleva nii, et kui sa kirjutad Tartu rahust, siis, siis, ei... tõenäoliselt kõikide Eestis kooliskäinute jaoks on teada, et Tartu rahu ajal... Tartu rahuga lõppes sõda ametlikult Eesti ja Venemaa vahel, onju. Aga samas, kui sa kirjutad lihtsalt, et täna on Tartu rahu aastapäev, onju ja selle puhul peetakse kõnesid, sellel puhul on mingi leina miiting või rõõmumiiting, et pannakse kuskil küünal hukkunutele, on tervitustelegramm, aga kuskil pole ära öeldud, et Tartu rahu on see aeg, mil, tänu millele lõppes Vabadussõda, siis on nagu see poolik, onju. Et, noh siis jääbki se küsimus kogu aeg, et miks? Ja noh see ongi see, mida peab nagu reporter tegema või siis reporteri tööle saaks alati nagu kontroda toimetaja onju.

K: see tundub enamuse olevat siukene suhteliselt lihtne, taust ikkagi, et sa ei pea selle jaoks helistama Lauri Vahtrele või kellelegi...

JJL: no täpselt.

K: et seda sa tead ise...

JJL: seda küll, jah. Noh selles mõttes, et lihtne, sõda lõppes ära nagu. Et ma kujutan ette, kui mingid ... siukseid suuri sündmusi, suurte sündmuste puhul nagu alati valdavalt ei olegi nagu küsimust, miks ta oluline on. Samamoodi kui Estonia huku aastapäev on onju, mis sa sest ikka enam uut kirjutad, aga kuna seal läks põhja nii palju inimesi, sellepärast ongi oluline. No näiteks.. näiteks nagu on võimalus, et Estonia huku aastapäev on septembri lõpus, et mingi aasta septembris

sümboolses mõttes võetakse vastu mingi uus merendusala reeglistik, sest et, kuna 94. toimus see suur õnnetus, onju, nüüd me oleme mingisugune viis aastat töötanud välja uut regulatsiooni ja täna me võtame selle vastu, et siis noh sellise sündmuse kajastamisega peaks nagu ilmselt ütleva, et septembrikuus tehti reegel aga see on nüüd tehtud sellepärast, et jälle ei sureks ära mitusada inimest, kuna see, 15 aasta eest õnnetus oli. Aga see on kõik niukene tunnetuslik küsimus, ega siin paberi peale midagi panna ei saa.

K: iga juhtum on nagu individuaalne?

JJL: ma arvan, küll, jah. Noh ajaloo puhul on muidugi... siukseid näiteid on ju küll, et tegelikult, mis see... minu meelest siis räägiti sellest võidupühast, paar aastat tagasi ma arvan, et ... kui.. see hakkas nagu käima mööda eestit ringi, vaata varem ta ei olnud... mitmes kohas. See, tegelt, on täiesti niiõelda iseenesest ta on väljamõeldud püha. Ja noh, tegelt öelda ka, et noh Pätsi ajal mõeldi välja, et see päev sobiks selleks hästi, sest tegelt sellega võideti 1 lahing, aga selle lahinguga ei võidetud sõda, ei kaotatud sõda, ega noh, eks see eee... ütleva serblastel on oma see Kosovo Polje lahingu aastapäev, no see oli nende jaoks ju tõesti see, mis kogu rahvusteadvuses oli sadu aastaid hästi oluline lahing, mille nad siis, mille siis kaotasid ja siis tänu sellele jäi pool Euroopat jäi Türgi ikka alla hästi kauaks, onju. A meie jaoks näiteks Võidupüha lihtsalt, esiteks, üldse paras uue, taasiseseisvunud Eestis ta ei, võeti lihtsalt üle sellest vanast ajast, aga sest, noh mõni aasta tagasi sellest räägiti, et kust see püha üldse tekkis, öeldi, et noh tegelt Pätsu ajal lihtsalt mõeldi, et võiks olla suvel ka mingi tähtpäev. Noh iseenesest meil ei olnud vist... võibolla oli, aga mingi siuke lahing, mis et vot see lahing nüüd otsustas kõik. Tänu sellele nüüd sõlmiti rahu, onju. No aga kindlasti see ei ole see Landeswehri sõja aastapäev. Lihtsalt tore tähtpäev

K: jah..

JJL: no selle puhul on tõenäosus, et on aegajalt on oluline öelda, et see mõeldi välja Pätsu ajal rahvustunde suurendamiseks.

K: mhmh

JJL: et kõik lihtsalt teavad, et ta on Võidupüha, aga kelle üle see võit saavutati või mis, see on segane, onju.

K: et seda peaks aegajalt ajakirjaniku poolt ka meelde tuletama?

JJL: no ma arvan küll, jah. ... ja siis eks need ümmargused tähtpäevad seda kõige paremini võimaldavadki.

K: mhmh.... aga... kui nüüd minna üldisemaks natuk... või noh need, et... no selle minu töö peamine küsimus on, et kas ajakirjanikud on ise ajaloo tõlgendajad või vahendajad, et kas see on ainult see, mis ajaloolased räägivad või siis mis, ajakirjanik paneb ka sinna midagi veel omalt poolt juurde, et, eee ... kuidas sina sellest arvad, et mis pidi see ...

JJL: no eks ta ikka peaks vahendaja on. Muidu neid allikaid ei otsi ju. noh... sa oled isegi, selles mõttes oled sa ka ju vahendaja, et kui sa kirjutad mingit lugu siis, iga asja puhul sul ei ole, eriti ajaloo puhul niiöelda isikulist allikat, aga sul on mingi ajalooramat olemas, kus sa selle info võtad, onju.

K: mhm

JJL: ja kui seal on keegi tõlgendanud, no ja siis sina ikkagi vahendad. Aga... no, aga see on nagu selles mõttes Tartu rahu on siuke hea mustvalge, seal on väga raske Eesti ajakirjanduses midagi tõlgendama hakata. Tõesti, kui võtta seal... mingisugused, mis inimsusevastaste kuritegude raportid, siis sealt hakkad midagi kirjutama, seal on alati nagu oht selles suhtes seal tegelikult vahendades ka tõlgendad

K: mhmh

JJL: näiteks kui võtad sealt Max Jakobsoni raamatud, mis on nii paksud. Ühesõnaga sealt sa leiad mingisuguse huvitava asja ja kirjutad nüüd sellest ja siis sellepeale võib ju öelda ajaloolane, kes ei oel nõus või ükskõik kes ei ole nõus sellega, ütleb, et sa tõlgendad praegu, kuna võibolla seal mingisuguses joonealuses märkuses on öeldud, et niimoodi, ja seda tuleb kõike võtta tervikuna. Et mingi sellise ... mitte üheselt mõistetava sündmuse puhul on, tõlgendamine on lihtsam. Sest, põhimõttelt sa ei saa ka alati endal kümmet allikat. Paari allikaga on ka oht, et sa tegelikult tõlgendad. Aga kui sul on sündmus kui selline, siis seal tihtipeale on tõlgendust see, nagu seesama see, kas ta on kehtiv või ei kehti, aga see on nende konkreetsete inimeste tõlgendus.

K: mhmh

JJL: et see ei ole nii, et kui... no kui näiteks kui ma oleks hariduselt ajaloolane, tgelikult, aga töötan selle koha peal, siis ma.... iseenesest võiksin ju võtta ajaloolasena sõna, et mina arvan, et see on nii, kuna ma olen seda uurinud. Või noh, kui ma seda argumenteerin, siis ma võin olla tõlgendaja.

K: tegelikult on ju ajalooharidusega ajakirjanikke päris palju

JJL: einojah, aga kas ma olen seda konkreetset, seda niiöelda seda asja uurinud.

K: mhmh

JJL: et, ee ... noh, põhirollis oled sa ikkagi vahendaja, ja ka ajalooliste nende asjade puhul.

K: vot, sa mainisid raamatuid enim. Et siit võibolla tuleb see, et onju ütleme, noh... artiklitest leiab, ütleme viitamata materjali, mida seal on, ei ole, et see ütles nii.

JJL: jah

K: Aga kas sellest, noh et sul on see ajalooramat ees võib, võib nagu järeldada, et tegelikult see on ikkagi nagu kuskilt nagu võetud või nagu noh ... noh aasta arvud kindlasti on nagu ei ole ise välja mõeldud, aga noh võibolla seal on ka mingisugused väited või asjad, et kuigi seal i pruugi kirjas olla, et see ütles nii, et siis see võibolla ikkagi kuulub sinna raamatusse?

JJL: no ma ei tea, vaata osad nendest asjadest on sellised.... niöelda... üldteadvuses juba, onju.

K: mhmh

JJL: aga see on ka nii tunnetuslik tegelt, et mis on Tartu rahu puhul üldteadvuses ja mis ei ole, onju. Stiilis, et see, et ta sõlmiti selle ümmarguse laua taga onju, nagu sealt piltide pealt näha, ... põhimõtselt seelst ma usun, kui kirjutab ajakirjanik, siis ta ei pea viitama isegi, kui seda pilti seal üleval ei ole, siis ta ei pea viitama sellele, et see on see ümmargune laud sellest kirjutati, või noh, nagu toonastelt piltidelt näha. Sa võid väita, et nad kirjutasid sellele asjale alla ümmarguse laua

taga, onju, aga mis sa seal ikka ütled, et täpselt, nagu viitad, et... no sa võid põhimõttelt vahendada seda sündmust nagu kindlas kõneviisis. Aga kui ... no näiteks kui sa ütled, et see on... niiöelda asjatundjate arvates võib kahtluse alla seada selle ja selle punkti, siis... siis sa ei minu arvates ei tohiks seda teha. Aaga ma ei ütle, et keegi on seda teinud, siis sa peaks ütlema, et a, et mingi asjatundja, kes kui ta ei taha mingil põhjusel oma nime avalikustada, siis põhimõttelt ütledki, et 1 inimene, kes ei taha öelda, kes ta on aga tunnustatud ekspert...

K: mhmh

JJL: arwab, et see, et siin on mingeid kaheldavaid asjaolusid, või siis... või siis on tõesti, et nagu niiöelda kirjutab kuskil keegi, et asjatundjad... no tekib alati küsimus, kes on need asjatundjad. Siis mitu neid on, kas neid on kaks viiest või on neid kakskümmend viiekümnest või on neid 40 viiekümnest onju. Või lihtsalt sul asjatundjad, siis sa pead nagu, eriti kui see on mingi konfliktne väide, siis sa peaksid nagu seda, mitte põhjendama, aga... a noh siukse kajastuse puhul hästi palju on.. ma ütle, et kui seal tuleks välja mingisugune nagu väga uus tõlgendus, et ee, mingi ajaloolane ... ma nüüd natuke fantaseerin... siis mingisugune ajaloolane tuleb ja ütleb, et eeee, et tegelikult eee, maksis Poska Joffele 400, või 4000 kuldrubla selle eest, et saada sealt mingisugust poolsaart juurde, kus võibolla tema perekond oli pärit, onju

K: mhm

JJL: vot see oleks nagu natuke konfliktne küsimus, see oleks nagu, et millega sead tõestad ja siis küsima, et kas on nagu mõistlik, või nagu kas see on usutav ja nagu tõendatav ja kõike muud. Aga noh, praeg on see, et sõlmiti lepingud ja. Muidugi seal on see, et kuna me viitasime mingitele Poska ülestähendustele või kellegi mingi krooniku ülestähendustele, õi mis toonane inimene ütles või mida toona vahendati, et kes oli seal kui purjus ja kui väsinud onju, noh selliste puhul sa pead viitama, et sa loed neid kuskilt, aga ... a põhimõttelt, et .. ee ... et, no ma ütlen see, et see kirjutati selle alla selle taga, laua taga. Või samamoodi, kui see Eesti iseseisvus kuulutati välja selle Endla teatri rõdult onju, siis sa ei pea ütlema, et kirjutab ajalooramat, et kuulutati välja, kuna põhimõttelt see on nagu, nagu established fact.

K: jaah, jah, no nii ta oli, eksol

JJL: no see on täpselt jälle, niukste küsimuste, nagu... koht... põhimõttelt kui sa hakkadki

viitama igal pool siis ei mahugi enam mingit teksti ära, onju. Et noh, ideeliselt sa enamuse nagu faktide puhul, mis ei ole konfliktised faktid ja mis on nagu järelekontrollitavad, mis sa neist siis ikka viitad, et kesse kirjutas. Noh faktid on alati tõlgendatavad, aga see on juba teine küsimus. Kui on mingi tõlgendatav asi, et siis oleks otstarbekas nagu, et kui sa võidad midgai, mis annab tõlgendada, et siis võiks viidata.

K: mhmh. Ja siis on siin veel, ütleme küsimusepüstituse või see küsimus näiteks või, et noh... et..eee, et noh, et teisel ... no et kas sa üldse püstitad selle küsimuse, et kas see kehtib või ei kehti, et ...

JJL: no aga see ongi see, et miks sa teed nagu mingi, umbes mõtteringi või nagu

K: mhmh

JJL: püstitadki ülesande, et see on nagu, et mis sul eesmärk on, et tahad... sa tahad pakkuda huvitavat lugemist, onju, siis sa mõtled ju ka, et mis see võiks huvitav olla. Hindad nagu seda ette ja siis loodad, et nagu kõige paremat. Et ega ei ... ega ju tegelikult ei ta ju... väga raske on täna teada, mida sa homme lugeja nagu tegelikult.. noh, mida ta tahab. Selles suhtes, et sa ei saagi seda mitte kuangi teada ajakirjanikuna. Sa alati ajakirjanduses arvad, et sa pakud lugejale või vaatajale või kuulajale seda, mida ta tahab kuulata, aga ... eks see pikas plaanis nagu tasandub ära, kui ei taha keegi kuulata, siis sul ei ole, siis sul ei ole seda publikut... a noh, ma mõtlen, et nagu siukeste sündmuste puhul ongi, et mis seal seda , niiöelda, mida on... seda mida siis on võibolla.... mis on kas võibolla praegu aktuaalsem kui ta oli varem olnud või mis ei ole varem niipalju ära räägitud.

K: mhmh

JJL: või noh sa tahad lihtsalt kirjutada, kuidas see kõik toimus, lihtsalt meelde tuletada... see on ka nagu alati ... alati võimalus kuna mälu on inimestel lühike, onju...

K: mhmh

JJL: aga... alati üritadki ju midagi huvitavamast. Midagi põnevat peaks nagu seal see olema. Näiteks et, kui... kui sind see.. teema huvitab ennast, siis siis on tegelikult on olemas tõenäosus, et lihtsalt selle kirjeldus, et nad esimest korda tulid kokku sellel kuupäeval, siis kõnelused kesksid

niipalju, siis oli, siis tulid uuesti kokku sellel kuupäeval, siis nad vahepeal katkestasid kõnelused ja siis lõpetasid uuesti, et seal võib olla selline, et see ei ole lihtsalt sellisel kujul, kronoloogiana eee, nagu ei paku sulle midagi väga uut. Samas noh, et samas võiks, et seal midagi võiks juures olla. Ja siis ongi niiöelda ajakirjanduse, ajakirjaniku kui vahendaja ülesanne natuke nagu välja mõelda, või teoritiseerida, mis asi see võib olla siis, mis see lisaväärtus on või... aga selle edukuse peale on nagu raske kindel olla....

K: nii, aga jah...

JJL: kas siis on kõik..?

K: niih, minu küsimused on otsas, jah. Ma ei teagi, on veel midagi, mis jäi ütle mata...?

JJL: eei... ega ei tule küll...

Lisa 9. Intervjuu Vajur Kooritsaga

K: nii, kõigepealt siis küsikski, et see näidisjuhtum on Tartu rahu, ehk siis selle aasta Tartrahu kajastus. On sul meeles, või ma tuletan sulle meelde?

VK: ma võibolla isegi mäletan seda lugu, mida sa mõtled. Ma olen kirjutanud vist ainult ühe Tartu rahulepinguga seotud loo. Aga mis lugu see oli, tuleta mulle kiirelt meelde

K: see oli, mis oli selline kokkuvõtlik seoses selle piirilepinguga ja selle preambuliga, eksole, esilehel oli siuke ilusalipupildiga illustreeritud. Siuke ütleme kokkuvõtlik või siuke ülevaatlik, eksole, et... aga kas sa nüüd mäletad, et kui noh kalendri järgi oli oodata, eksole, seda tähtpäeva, kuidas see protsess nagu toimuma hakkas, et kuidas...

NK: oota, ütle mulle, tuleta mulle meelde, mis see kuupäe oli, millal ta ilmus?

K: aaa, 2. veebruaril sellel samal aastapäeval kohe.

VK: igal juhul oli Tartu rahu aastapäev. 70. vist...

K: ei, 90.

VK: aaa, 90., 90. aastapäev. Kuna nagu need ümmargused aastapäevad on olulised teemad, noh neid on viisakas, noh kuidagi ikka ära kajastada, see... istuti maha ja mõeldi, et , mida teha. Noh, see on alati keeruline sellepärast, et leida miskit, mis töötaks, on nagu raske. Selline lihtne nagu variant on, mida nagu tehakse, siis kui ei ole kellelgi head ideed /2-3 sek arusaamatut juttu/, see on see, et võetakse mingi ajaloolane ja lastakse tal kirjutada mingisugune väikene ülevaade ajaloost või otsitakse mingi nurk või midagi, okie, kui on mingisugune inimene, kes on nagu seotud olnud, kes nagu mäletab, temaga mingi intervjuu või mingi lugu, et oleks ka hea lugu või. Aga ajalugu, ka teise maailmasõja oma kipub jääma niivõrd kaugesse minevikku, et ega neid ei ole enam väga võtta. No aga siis tuli mul mõtte, et Tartu rahu kirjutati, sisse Eesti-Vene piirilepingu preambulis, kuskil nelja aasta eest või niimoodi, see nagu lükkas edasi kogu selle piirilepingu allakirjutamise. Siia maani on see tegemata, sellepärast, et ... et see preambul põhimõtteliselt takistab. Ja vat see on nagu see Tartu rahu siia maani see kõige olulisem selline mõju. Et see on nagu see miski, mis näitab, et ta on nagu sisulise poole pealt ei ole veel täielikult muutunud ajalooks, et ta on ka sisuline

poliitika. Kuna mina olin see, kellel see mõte tuli, siis mina olin nagu see, kes selle loo ka ära kirjutab. Et sealt see tuli, et see peamiseks eesmärgiks oli see, et niivõrd, et see oli nagu kõige tihedam Tartu rahu seos tänapäevaga.

K: mhmh, okei. Aga kui varakult te seda mõtlema hakkasite üldse?

VK: mitte väga varakult. Ütleme niimoodi, et enamasti minu töös, et üle nädala ei ole mõtet nagu teemasid planeerida. Okei, ajalooliselt meie suured aastapäevad, siis nende puhul võibolla neil on see tsükkel natuke pikem, sest neil on teada ette, et see tuleb. Aga no ma ei mäleta, millal ka see plaan sai tehtud, kindlasti ei olnud... et see kindlasti ei olnud tehtud varem kui paar nädalat, et enne seda tegelikku sündmust. See planeerimistsükkel ei ole väga pikk.

K: aga mismoodi see protsess nagu käib? ... et kas te nagu istute koos või mis te teete?

VK: see on jah, et on nagu koosolek, kus võetakse teema ülesse ja pakutakse ideesid. Idee väljapakkuja enamasti saab selle ka ära kirjutada. Noh, mõnikord on see nagu tüütu ja ebameeldiv, aga antud juhtumil see mulle täitsa meeldis. Sest see oli nagu siuke teema, mis mind isiklikult ka natuke huvitas.

K: et just siis selles tänapäevaga seoses?

VK: just, tänapäevase poole tõttu jah. Et too ajaloo pool, et noh, ma tunnen ajalugu ma arvan, et paremini kui keskmine eestlane, aga ee, ma ei ole nagu eriline ajaloo hull, et ma pigem arvan, et ajaloost võiks nagu kirjutada vähem kui nagu praegu Eestis tehakse, mitte rohkem. Jah.. aga antud, hetkel, kuna see kõik oli nagu, see oli nagu tänapäevaselt oluline, siis sai see ette võetud. Ja ma olin suht rahul endaga.

K: nii, ... siis... aga kuidas sa võrdleksid seda Tartu rahu kui tähtpäeva teiste võimalike võrreldavate tähtpäevadega? ... Kas on veel mõni, mida samamoodi näiteks, samasuguse skeemi järgi ette võetakse näiteks?

VK: tähtpäevad võiks jagada nagu positiivseteks ja negatiivseteks. Et positiivsete seas võibolla veel olulisem on, eksole, vabariigi aastapäev, selle väljakuulutamise. Aga eeee, jah no see on ka... ja siis võibolla taastamine. A see on ka suuresti kõik, et eee, neid negatiivseid tegelt on üsna palju. Et

ütlemine, kui Tartu rahu on üks nendest põhi ja suure nagu sellise tähtpäeva seas. Koos võibolla esimese Eesti vabariigi väljakuulutamiseks.

K: mhmh aga, räägiks nüüd allikatest. Et selles sinu loos vist ühtegi allikat niimoodi sinna sisse toodud, ei olnud. Aga kas sa tuginesid seda tehes mingisugustele materjalidele või inimestele või...

VK: ma nüüd parandan, et seal oli allikaid küll ja küll, aga nad ei olnud ajaloolised allikad. Nad olid päevapoliitilised inimesed või seal oli päevapoliitika, nad ei olnud ajaloolased.

K: mmm, okei, jah ma ise mõtlen kogu aeg selle ajaloo peale, see on minu jaoks nii iseenesestmõistetav juba, vabandust. Aga kui just ajaloo suhtes, et

VK: a milleks? Et, eee kui ma oleks teinud seal ajaloo, oleks rääkinud Tartu rahu ümber tegelikult noh, kui sa paned selle tänapäevasesse konteksti ja sul on teemaks see preambul, siis see, mis toimus aastal 20. ei ole absoluutselt, on tegelikult sisult täiesti tähtsusetu.

K: mhm, okei. Aga mingil määral peab võibolla ikkagi tooma seda tausta sinna. Või see oli... oli võibolla jällegi selle lehenumbri omapära, et seda tausta oli seal mujal hästi palju või...? neis teistes lugudes.

VK: oli või?

K: oli. Üsna põhjalikult oli ju Tartu rahu teemat seal selles lehes.

VK: mingit hulka infot saab pidada suht a prioorseks teadmiseks, noh seda. Et Tartu rahu oli nagu oluline sellepärast, et sellega Venemaa, sai Eesti iseseisvaks Venemaast, et see on suhteliselt aprioorne teadmine või nagu Eesti vabariigi võiks teada ja sa ei hakka, nagu sa ei, see põhiline muu, mis sinna juurde käis, kuupäevad läbirääkimisprotsess, pudi-padi, et noh, sel tegelikult ei ole enam tähtsust. Et olukorras, kus teema on nagu tänapäevased Tartu rahu mõjud, või preambul, siis see, kuidas toimus läbirääkimisete protsess, või millised olid need esialgsed piirõudmised või kuhu see piir lõpuks kokku tõmmati, see ausalt öeldes ei ole kuigi oluline. Sel puudub tänapäeva seisukohast, tähendab, eriti selle loo kontekstis nagu igasugune tähtsus.

K: okei. Aga kui natuke üldisemalt rääkida... siis üldiselt ajaloolased allikad. Ma ei tea võibolla

sa küll ei ole tegelenud kuigi palju just sellega, aga, mmm, mis sa arvad, kust sa leiaksid või kust sa oled leidnud allikaid, kui see puutub kokku just ajalooaga.

VK: noh, ma väga puhtaid ajaloolugusid pole vist kirjutanud mitte ühtegi. Aga et need olukorrad, kus ajalugu on kontekstina oluline, siis ma toetun õpitule, ehk siis mul on suhteliselt... ma kunagi tundsin ajaloo vastu rohkem huvi kui praegu ja kuna ma olin ka humanitaarkoolis ja ajalugu mulle meeldis ja mul on üsna hea mälu siis mul on põhimõtteliselt suhteliselt hea faktimälu siukse asja peale. Mis toimus, mis oli, tean üsna täpselt aastaid ja üsna tihti ka kuupäevad, millal on mingid asjad toimunud ja ma lihtsalt eeldan aprioriselt, et see on nagu suhteliselt, sellised asjad nagu vabariigi aastapäev või ma ei tea mingisugune, mingid muud nagu, et need on nagu faktid, et need ei muutu, et sa võiks ju natukene vaielda nende tähenduse või tõlgendaduse üle aga see aga see on juba nagu rohkem ajaloolaste endi väär. Et mis puudutab tänapäeva ja mis on meile oluline, millest nagu mina kirjutan, siis see tegelikult ei ole oluline. Seda nagu, ma ei kirjuta ajaloo, ma kirjutan tänapäevast. Ajalugu on sealjuures mõnikord kontekstina oluline, aga see kontekst reeglina ei ole nagu, see ei eelda nagu väga põhjalikku sellist ülevaadet

K: mhm. et selle saab oma teadmiste põhjal, et ei ole vaja migit ajaloolast tüütama hakata sellepärast?

VK: no ütleme niimoodi, piisab, et kui sa nagu mäletad, mis oli kirjutatud kooli umbes 10. klassi ajalooõpikus või midagi sellist.

K: mhm, okei. Aga... nii. Niipalju siis allikatest. Aga siis jõuamegi selleni, jälle üks hästi üldine küsimus, et , nagu ma rääkisin, see, mis on see uurimistöö niioelda suurem küsimus on, et kuidas sa ise arvaksid, et kas ajakirjanik peaks nagu rohkem olema vahendaja või tõlgendama või on tal hoopis mingi kolmas roll või...? mis just ajalugu puudutab.

VK: no puhta ajaloo poolt, kui sa nagu vaatad, on nagu suhteliselt väha neid ajakirjanikke, kes sellest kirjutavad, nagu paar tükki nagu – Alo Lõhmus ja Pekka Ereht. Et noh, ma ei tea, sa pead nagu nende käest küsima, et kuidas nemad ennast tõlgendavad. Aga mis puutub mind, siis tegelikult, noh vaata mina olen selline ajakirjanik, mina pean kirjutama nagu tänasest päevast või pigem isegi tulevikust, mitte niivõrd minevikust. See tähendab, et kaugem minevik jääb nagu kontekstiks või taustaks, see ei olegi tegelikult nii oluline. See küsimuse püstitus, see nagu väga ei püstitugi.

K: mhmh

VK: et no mis seal on, see on see, et mõneti see ajalooline kontekst mõnikord on oluline, et ma toon siit ühe näite, siis ma olen viimasel ajal kirjutanud eripensionitest ja kõikvõimalikest nagu... noh näiteks on Eestis siiaaani mingi hulk varasemalt pensionile saamist võimaldavaid ameteid, mille nagu nimekiri on pärit nõukogude ajast ja nõukogude süsteemist. Ja, noh, näiteks selle puhul tõesti, ma olen... ma olen kirjutanud mitu lugu ja ühes loos oli ütleme, et oli Eiki Nestor või see võis olla ka mingi teine, võis olla Martin Lepik ja nad kumbki ei ole ajalooline, mõlemad on pigem nagu, kes tunnevad sotsiaalset süsteemi ja pensionisüsteemi Eestis. Nemad ütlesid näiteks, et see on sügavalt ajaloolise päritoluga sellepärast, et nõukogude ajal kompenseeriti sellega nagu selle suhteliselt kehva töökliimat aga teine väga oluline põhjus nõukogude ajal oli, et kuna inimesed ei tahtnud nagu nendele erialadele väga minna, siis see oli nagu motivatsioonipakett, et sa lähed varem pensionile, kui sa lähed sinna tööle. Et noh, näiteks nende käst ma kuulsin seda ja siis nagu hilisemtes artiklites ma olen seda väidet juba nagu kasutanud nagu taustaväitena, et kui on vaja selgitada, et kust see kõik on pärit. Et, noh informatsioon ei pea tulema alati ajaloolastelt, et see võib tulla ka inimestelt, kes nagu mingit spetsiifilist valdkonda tundes eee, on kursis ka selle ajalooliselt olulise taustaga. Sellepärast et ajakirjandus enamasti ei kirjuta nagu lugusid puhtast ajaloost, uudistekülgedele, mida kirjutan mina, puhta ajaloo lugusid jõuab väga harva, nad on pigem arvamusküljel. Aga küll on väga palju selliseid ühiskondlikuid probleeme ja muid asju, mis on ka uudised ja mille puhul on see ajaloo kontekst on oluline, ja siin on vaja nagu anda, sinna nagu seda natukene panna, aga see reeglina tuleb mingitest allikatest, kes nagu seda ütlevad. Et nagu see on see, et kus ütleme õpikutarkusega ei saa, sest kooliõpikud lihtsalt ei ütle seda.

K: mhmh. Aga kas siin võib olla ka selline asi, nagu ikkagi, et seda ajakirjanik ise nagu ei pane, et ta on kunagi selle mõnelt allikalt saanud ja võibolla, nagu ma sain sinu jutust rau ka, et sa oled seda ka hilisemates artiklites kasutanud, aga sa ei ole alati tingimata siis uuesti viidanud, eksole.

VK: mhmh. See on üsna täpselt niimoodi, et esimeses artiklis viitasin allikale ja järgmistes artiklites oli see ilma allikaviiteta lihtsalt selline lause, mis selgitas konteksti.

K: mhmh, okei. Et selliseid, ja tegelikult sellist, eem, tausta tegelikult on väga palju, mida on võibolla raske märgata mõnikord, aga et ta on tegelikult minevikuga seotud. Aga tuues siia sisse jälle Tartu rahu, et mis sa arvad, kuidas tartu rahu just selle konkreetse tähtpäeva või selle sündmuse

suhtes ajakirjaniku roll võiks olla?

VK: kirjeldav.

K: kirjeldav? Mhmh

VK: noh mis ta ikka, saab teha. Kuna tegemist on niivõrd ajaloolise sündmusega, mille kõik osalised on juba surnud, siis ütleme nii, et ta on muutunud puhtaks ajalooks, mille noh, kui ei oleks seda õnnetut piirilepingu preambulit, siis tal puuduks igasugune tänapäevane suurem tähendus, et see tähendus olekski peamiselt ajalooline. Ja ei puuduta, tegelt ta ei ole enam ajakirjanduslik selline žanr. Et selleks ta muutugb juba ajaloo kirjanduseks või mingiks selliseks ja siis see koht, kus neid artikleid avaldatakse ja noh tüüpiliselt noh, ütleme ajalehe arvamuskülge, näiteks päevalehe. Aga see arvamuskülge on jälle selline, et sinna kirjutavad siis profi või amatöörajaloolased või kes nagu tunnevad seda teemat, aga kes ei ole elukutselised ajakirjanikud. Ja siis arvamuskülge toimetajad lihtsalt toimetavad selle ära. Nad võibolla tellivad, nende nagu see üld nagu enamvähem kõik need ajaloolised tähtpäeva artiklid on tellitud enamasti. Teatakse, et keegi, kes tegeleb sellega ja siis küsitakse, et kirjuta meile nüüd 7000 tähemärki. Jah, aga et noh siin tekib sellien küsimus, et mis puhul on see ajakirjandus, et ta on küll ajalehes see, et sellisel kujul, et toimetus vastutab, aga see ajakirjaniku rolli osa sealjuures muutub juba suhteliselt väikeseks. Ainsad ajakirjanikud, kes on selle protsessiga üldse seotud, on need arvamustoimetajad, kes nagu tellivad ka siis pärast seda toimetavad. Aga ma ei soak öelda, mis nagu nemad sellest arvavad, aga see on tõenäoliselt suht formaalne, see on igapäevane töö, et sa tead, et sul on tähtpäev ja sul on vaja see kuidagi nagu ära märkida, noh. Ja kui näteks uudistetoimetus ei suuda nagu välja tulla ühtegi sellist head ideed, siis ta nagu automaatselt läheb arvamustoimetusele.

K: Jah

VK: sellepärast, et uudistekülgedel me oleme kas ütleme kas tänapäeva selline kajastus või siis pigem isegi ettevaade tulevikku, no tõesti, see oleks kummaline panna mingi lugu asjast, mis toimus 50 aastat tagasi.

K: Või veel hullem, 90, eks ole. Nii, aga gelikult me olemegi nüüd päris parajalt kõik teemad läbi käinud, ma ei tea, kas sa... kas on midgai mis sa tahaksid, mis jäi justkui ütle mata, midagi lisada.

VK: ausalt öeldes mitte, et noh. Ma juba väljendasin oma mõningat sellist nagu vastumeelsust nagu ajaloo politiseerimise suhtes, vaid nagu Eestis on väga oluline nagu, et sellise nagu mõningase obsesseerumise tõttu, mispärast nagu on ajaloo teemal nagu aga, noh. Samas, mis seal salata, ise ma ka aegajalt loen, mõnda ajaloolist raamatut, et... a mingil määral on see paratamatu, sellest ei saa üle, aga samas ta on ikka, ütleme ajalugu väga ugevvalt politiseeritakse, see on ka... eestlaste suhtumine kuidagi nagu liiga deterministlik. Aga, vot noh, minu tööga see jälle väga ei seostu, kuna ma ei tegel sellega, mis oli vanasti, ma heal juhul tegelen sellega, mis oli eile ja üle eile, aga pigem ma tegelen sellega, mis on homme. Et ta on, praegusel hetkel ajakirjanik on pigem nagu tulevikku vaatav kui minevikku vaatav.

K: aga võibolla... kuivürd see võiks mõjutada sinu sellist teemavalikut, mingeid selliseid asju? Noh, minu teemavalikut mõjutab see, mida ma tean asjadest. Igasugune selline silmaring ja nagu ingisugune üldine ülevaade nagu nii ajaloost kui ka kõikvõimalikest muudest olulistest asjadest. Näiteks see, kuidas sinu nagu selline teemavaldkond üldse nagu toimib, et mis värk on. No see on muidugi oluline, ja see ajalooline kontekst sinna juurde on oluline, aga see ei ole oluline mitte sellepärast, et kunagi oli Tartu rahu, vaid see on oluline sellepärast, et täna homme ülehommel toimuvad mingid olulised asjad, mis on olulised nüüd ja praegu ja ka tulevikus.

K: olgu, aga suur tänu sulle!

Lisa 10. Intervjuu Mirko Ojakiviga

K: Nii, kõigepealt ma tahakski, alustaks sellest, et...

MO: palju sul neid küsimusi on?

K: no ma loodan, et poole tunniga saab hakkama...

MO: aa

K: et vast kauem ei lähe. Aga, aga see selle aasta Tartu rahu kajastus. Et, ee, sul enamvähem umbes on meeles või ma räägin...?

MO: mulle meenub, et ma kirjutasin küll, jah, Kärdiga, Kärt Anveltiga vist koos ühe loo.

K: jah, just

MO: ja põhimõtselt oli see endiselt see niiöelda vana hüpotees, et kas Tartu rahu kehtib või ei kehti. Jaa-jaaa, et seal, ma ei mäleta, keegi väitis, et sellest vaidlusest hoopis olulisem on see, et see kunagi niiöelda sõlmiti.

K: mhmh, jah, jah... Et seal oli , mmm oli nagu kommntaarid võtud kahelt, linperelt ja Mälksoolt, eksole ja

MO: jaaa

K: ja siis oli presidendi kõne oli ka, eksole

MO: jah, täpselt

K: ja siin oli vist natukene mainitud ka seda meeleavaldust, mis siin iga aasta on... ja siis oli Priit Simson, kes kirjutas pika loo sellest peamiselt, noh, ajalooliselst vaatepunktist, eksole. Ja oli juhtkiri. Siis oli mingeid väiksemaid asju...

MO: no enamvähem mulle tuleb see tuttav ette kõik.

K: mhmh. Aga on sul meeles, et kui kalendri järgi, noh, juba kalendrist on näha, et varsti tuleb siukene päev, et eem, kuidas siis nagu see otsustusprotsess või kuidas see jooksmine hakkas siis?

MO: vot seekord oli jälle vist ümmargune, jah?

K: jah,

MO: et, ümmarguste tähtpäevade puhul ikka on nii, et niiöelda toimetused vähemasti nädal-kaks varem niiöelda tuleb selle peale, et võiks kuidagi kajastada. Et, noh on olemas ju mingisugused teatud olulised sündmused, et noh alates seal vabariigi aastapäevast, Tartu rahust, siis kasvõi ka ju igasuguste persoonide sünnipäevad, need ümmargused, 90, 100, ma ei tea 150. sünniaastapäev, et, ee.. midagi niiöelda toimetused peab oluliseks öelda, siis juba hakatakse seda ette valmistama. Et sedapuhku.... vist ma isegi jah, puutusin kahel korral selle Tartu rahuga kokku, üks oli seoses selle presidendi kõnega ja teine oli täpselt see, oli see Mälksoo ja Lindpere niiöelda arvamuskirjeldusi ma ajasin ka välja. Aga... et see presidendi asi. Lihtsalt kuna me teatsime, et noh, see on traditsiooniline, et president peab Tartu rahu puhul, ee, kas nüüd iga aasta, aga vähemasti 5 aasta tagant kindlasti, kui on need niiöelda ümmargused 75 või 80 või midagi sellist, kõne ja ja kuna meil õnnestus see presidendi kõne tekst juba lõuna ajal kätte saada ja me teatsime, mida ta räägib, siis lihtsalt niimoodi operatiivselt sai niiöelda helistada inimestele ja küsida, et president räägib täna sellist-sellist asja, et paneme homsesse lehte, et mida te arvate, et kui president annab selliseid hinnanguid, kas te nõustute sellega või mitte. See oli niipidi, jah.

K: aga, kuidas see nagu, just need allikad, et, kust just need?

MO: eem, Lindpere ja Mälksoo puhul on ju traditsiooniline, Tartu rahu puhul on see põhiküsimus, tänapäeval mitte selle olulisus, noh, mis on eestlastele nii iseenesestmõistetav, ka et see on meie riigi sünnitunnistus ja nii edasi. Et aga niiöelda see vaidlus juba viimased 8 aastat või isegi pikemalt ju käib selle üle, kas Tartu rahu kehtib või mitte. Ja siis on juristide koolkonnad, kus niiöelda osad arvavad, et päde see niiöelda täiesti see dokument, juriidiliselt ja teised ütlevad, et see, sisuliselt, oli hea paber, aga et enam see ei kehti, et ja sii, noh see on ju arvamuses on alati väga hea, kui tuua niiöelda mõlemad pooled välja. Ja, noh, kõige rohkem, kõige jõulisemalt on ju Tartu rahu kehtivuse osas, kehtivuse kahtluse alla seadnud Eero Medijainen ja seesama Heiki Lindpere. Et,

eem, samas Lauri Mälksoo, noh, ütleme, kui mitte just iga aasta veebruari saabudes ei ütle, et Tartu rahu kehtib endiselt, aga ta ikka armastab seda ikka ütleme iga paari aasta tagant üle rõhutada. Ja noh, kuna niiöelda tegemist on argumenteeritud juristide vaidlusega, siis on nagu... noh, nad on küll ühest küljest valveallikad, aga kuna nad just niiöelda riigiõigusega mõlemad, nii Lindpere kui ka Mälksoo tegelevad, siis on nad.. niiöelda sellesuhtes on ka lugupeetud inimesed, kelle arvamus ei ole lihtsalt niiöelda isiklik arvamus, vaid tugine, niiöelda teadlase seisukohale. Et seepärast oli see valik. Ja, ja siis uudisloos mulle meenub, et seal...

K: Must ja Tarand olid...

MO: jah, et Kärt Anvelt rääkis Tarandiga, mina rääkisin Mustaga. Minu valik oli täpselt see, et tegemist on niiöelda ajaloolasega ja et ta annaks niiöelda... no Aadu Musta puhul on muidugi see häda, et ta on ka samal ajal poliitik, et ma palusin tal ajaloolasena selle hinnangu anda. T, noh justkui ta võiks nagu ka kehastada nagu justkui või niiöelda oma argumentatsioonis nii neid poolargumente kui ka vastuargumente, et kas kehtib või kehtib. Aga minu meelest jah, Aadu Must ütleski, et oluline ei ole üldse, kas ta kehtib või ei kehti, et olulisem on see, et ta kunagu sõlmiti.

K: mhmh

MO: midagi sellist umbes.

K: siis ikkagi rohkem see on oluline, et oleks nagu spetsialist, eksole

MO: jaaa, jah. Et ajaloosündmuste puhul pigem spetsialist. Ütleme, no ma ei tea, et seal kindlasti on mingisugune uudise või noh niiöelda mingisuguse teema arengufaasis, kui see asi läheb niiöelda nii tuliseks ja põnevaks vaidluseks, kus, ma ei tea, on võimalik minna kasvõi inimeste tasandile, kas või vox populit tegema tänavale, et mida te arvate. Et võib ka ju niiöelda tavainimeste arvamust küsida. Aga, et noh ... miskipärast jah, ütleme, et see on niivõrd ajatu teema, et eee... kas just noh niiöelda tavaline iniemne tänavalt ,... noh, kindlasti tema arvamus läheb ka teistele lugejatele ja toimetusel korda, aga noh, et arvestades ikkagi seda, et ruum on niipiiratud, siis pigem kasutaks eksperte ja spetsialiste, jah. A Tarandi valikut ma ei oska põhjendada. Kuidagi ta oli niiöelda selle teemaga miskipärast eee seotud. Pigem ja oli ta seda Venemaa teemat pidi sees.

K: nii, aga see oli just... tähendab, on ks osa artikleid, mis puudutavad ajalugu, mis on noh

pühendatud otseselt sellele sündmusele, eksole, no näiteks nagu see pikk paarisküljelugu või siis ka need arvamused, et kas see kehtib praegu. Aga siis on üks osa uudiseid, kus on tegelt on nad mingisugusest täapäevasest sündmusest, eksole. Aga, et noh, seal taustaks on vaja näiteks seda ajalugu, no näiteks, Sinimägedes asjad olid hiljuti või siis nagu on Vanemuise tänava meeleavaldus tavaliselt igal aastal.

MO: jah, meeleavaldus või , jah, isegi et seal meeleavaldusi ei ole viimasel ajal olnud, pigem see on kõnekoosolek, jah, et ja see aasta oli ka ju, oli see Tartu rahu originaalleping toodi niiöelda vaatamiseks välja.

K: aga siis sellistel puhkudel, eksole, on nagu uudise fookuseks ongi nagu see tänapäevane sündmus, aga siis sinna taustaks

MO: jaa, jaa, et mis asi see on, et lugejat tuleb alati harida, et kahtelmata niiöelda... kuigi, mina arvan, et Eesti päevalehe lugeja on ikkagi niiöelda keskmisest haritum ja teab paljusid taustu kindlasti paremini kui mõni ajakirjanik ja reporter, aga et ikkagi on mõistlik niiöelda ikkagi skasvõi siis paari sõnaga, ikkagi keskenduda faktidele, et mis see Tartu rahu oli, millal see sõlmiti, kes sõlmisid ja nii edasi. Et, noh seal pikka niiöelda meeldetuletust lühiauudises ei saa teha... aga... sest, noh ruumipuudus. Aga, et tuleb tõenäoliselt keskenduda ka sellele niiöelda aktuaalsele sündmusele.

K: aga millise vormi see tavaliselt võtab, seal on igasuguseid erinevaid variante ju...?

MO: jah, oleneb... selles suhtes, et mulle meenub täpselt, et kui ma kirjutasin sellest, et sellel kevadel või sellel talvel toodi siis see Tartu rahulepingu originaal niiöelda Tartusse tuppa, kus see allkirjastati, et eee, et siis oli just oluline aspekt oli see, et kas seda niiöelda varem on Tartus näidatud, kus seda üldse on näidatud, kus ta niiöelda sõja ajal oli, ja ja siis niiöelda oluline oli ka see, et ikkagi kuidas originaaldokumenti siis hoitakse, seda hoitakse riigiarhiivis ja miline see niiöelda protseduur üldse nii tähtsate dokumentide väljatoomisel on, et kuidas turvatakse ja... ja kui seda näidatakse, kas seal on mingisugune vahtkond, valve ja nii edasi. Noh, see oli pigem jah, just selline üldhuvi niiöelda uudis. Et sündmus iseenesest, oli jah niiöelda oluline see, et seda originaali näidatakse taas niiöelda kohas, kus see allkirjastati, esimest korda peale allkirjastamist siis.

K: aga kuidas, kust sa seda infot leiad siis?

MO: allikad. Head allikad. Et, see info... tõenäoliselt, vist tuli... ülikooli ajaloolastelt, jah! Kes ütlesid, et nad on kuulnud, et midagi sellist on plaanis.

K: mhmh. Okei. Aga.... kas nüüd kui tulla üldisemalt selle ajalookajastuse juurde tagasi... tähendab tartu rahu juurde tagasi, et kuidas seda võrdleksid nagu, noh, mingite teiste tähtpäevadega? Selle kajastamist?

MO: on, ütleme iga kahtlemata, ütleme Tartu rahu aastapäeva kajastamine isegi kui sellel ... sündmusel... no selleks kestvaks sündmuseks on võibolla 2-3 asja. Üks on alati on Tartu rahu aastapäevale pühendatud aktus, mis toimub reeglina siis Tartus Vanemuises. Seal on ka mõningaid üritusi jagub Tallinnasse ja ja siis on raudnael on iga aasta on see ... see kõnekoosolek Vanemuise tänavas, kohas kus siis see Tartu rahu leping allkirjastati jaaa... ja igal aastal tuleme nendest kohustuslikest sündmustest mõned niiöelda piltuudise tasandil seda kajastatakse. See on nagu toimetuse jaoks iseenesestmõistetav juba, see noh umbes sama nagu vabariigi aastapäeva eesjärgselt niiöelda satuvad lehte mõned pildid presidendi vastuvõtust. Et see on nagu noh umbes selline ma ei tea, toimetuse konservatiivsus, et justkui peetakse seda sündmust oluliseks, et noh, ta läheb nagu sellesse patta tõesti, et on need juuniküüditamise aastapäevad ja märtsiküüditamise aastapäevad, siis on Tartu rahu, siis vabariigi aastapäev, et noh mõningad sündmused veel, mis on riiklikud, riigi niiöelda sünni ja... ajaloo mõttes olulised, mis läheb paljudele inimestele korda, nagu ka need küüditamise aastapäevad, jaaaa.. toimetuse eeldab, et noh, mingid sündmused on olulised. Aga see on omaette niiöelda uurimisteema, kuidas jõutakse kollektiivsele otsusele, et mis on oluline ja mis mitte.

MO: aga, kuidas need otsustamise protsessid ikkagi käivad, kas on koosolekud... või...?

MO: ma arvan, et jah, et no pigem on isegi niimoodi, et toimetaja, kes siis järgmise päeva lehe eest vastutab, et kui röökida uudistest, et mina olen ise peamiselt uudisteajakirjanik olnud jaaa. Ja see protsess on tõesti nii, et kas tuleb ise toimetajale meenutada, et näiteks Tartu rahu aastapäev, et tartu s on sellised sellised üritused, et kas ma saadan kuhugi fotograafi ja et millisel niiöelda kujul me seda kajastame, et mis see ruum on. Aga seda, kuidas kajastada, seda nagu ei öelda ette, see nagu on reporteri pädevus. Et ma ... noh, kui tõesti... ma olen käinud ka Tartu rahu ees... kõnekoosolekutel, kus on olnud ka meeleavaldus, seal veel ütleme mõned aastad tagasi ju nõuti ju setumaad, osasid Setumaa alasid Eestile tagasi

K: see oli vast 2007...?

MO: see võis isegi, jah ... võibolla ka varem oli...

K: võibolla ka 2005...

MO: 2005 oli see pigem, sest nüüd ei ole juba mitu aastat olnud seal. Või noh, on ka muidugi mõni inimene on plakatiga, kes teatab, et Tartu rahu lepingujärgsed alad kuuluvad eestile ja niidasi aga need on pigem sellised rahulikud meeleavaldused. Et aga on olnud seal ka niiöelda natukene radikaalsemaid inimesi kohal.

K:mhmh. Kes ütlevad, et see on õige piir, ja nii edasi

MO: jah...

K: siis on vist väga oluline see ajaloolise tausta selgitamine või see...

MO: siis on, täpselt, jah.

K: et miks nad nõuavad ja...

MO: jah. Et pigem ta on niipidi, jah.

K: aga kuidas sa, kas sul tuleb meelde näiteks, või sellest on liiga palju aega möödas, kuidas sa siis oleksid seda ajaloolist tausta sinna sisse toonud?

MO: ... ma arvan, pigem see... et siis on nagu täpselt nii, et sis ajakirjanikuna ma olen nagu astund sellise tõelise vahendaja rolli, ma olen kirjeldanud meeleolusid, noh, ütleme mis on meeleavaldusel valitsenud, ee millised plakatid olid, kes mida nõudis ja see... võibolla ka inimesetele niimoodi sõna andnud, et nad argumenteeriks, et millele nad tuginevad, miks nad nii arvavad, miks see nii peaks olema. Et võibolla seal isegi ei ole seda, et artikli lõpuks peaks. No siin ei ole ju ühest tõde. Siin on teatud, noh.. tõesti, et noh, et mis see või kes see nagu see eee lõpliku tõde kuulutaja on, et see on mingi rahvusvaheline kohus või mis see siis on. Sest et noh, see on selge,

et Eesti vabariik ju ei saa ise anda niiõelda hinnangut sellele, kas leping on kehtiv või mitte, et see peab olema ju mingisugune rahvusvaheline sõltumatu organ, sest see puudutab niiõelda rahvusvahelist õigust. Et Venemaa ütleb, et ei kehti, Eesti ütleb, et kehtib. Ja noh, siin me nüüd niiõelda oleme, et kaks oinast üks ühel pool purret, teine teiselpool. Ja kumb esimesena niiõelda peab minema sealt...

K: selles kontekstis on huvitav, miks, et ei olegi ühegi välismaise õigusteadlase käest küsitud näiteks kunagi. Või noh, vähemalt niipalju kui mina neid artikleid lugenud olen. Võibolla, noh, et ega ma ka kõike ei ole...

MO: ei, vist isegi, et ... vist on midagi, et on püütud, aga... seal on nagu, ta on niivõrd keeruline, et või... kasvõi mulle meenub, et Heiki Lindpere .. selleaastasest artiklist. Ega sinna kõike ei mahtund ju lehte. Et, eee need olid väga lühikesed arvamused, seal üle tuhande tähemärgi napilt, et mulle meenub, et esialgses vastuses oli nagu noh, mitu korda rohkem seda teksti, et seal oli, et niiõelda selgitatud see argumentatsioon ära, et millele tuginedes tema väidab, et see ei kehti, et noh seal on täpselt, noh et iga ajaloolane, kes on niiõelda asunud seisukohale, et miks ei kehti, on leidnud niiõelda mõnevõrra erineva vaatenurga, et noh, kasvõi seal neutraliteedi rikkumise küsimus, et Eesti niiõelda Tartu rahuga võttis kohustuse jääda sõltumatuks riigiks, aga samas niiõelda.. kasvõi Eesti on ju astunud NATOsse, onju. Kas me oleme rikkunud seda niiõelda kokkulepet või ei ole? Vist ka Eero Mediajinen oli ka selle teema tõstatanud. No seal oli neid niiõelda sündmusi on veel.

K: jah, see ongi vist, et kõik ei mahu ju lehte, mis on jälle vist... et mida võtta, mida jätta.

MO: eks ta ole jah selline reporteri niiõelda otsustuse küsimus, et mida reporter olulisemaks peab, sest noh, reeglina toimetaja ei saa ju reporterit selles suhtes väga aidata, et... noh kindlasti, kui tema käest küsida niiõelda, et milliseid aspekte tema näiteks olulisemaks peab, siis tema niiõeloda suudab nõu anda, aga et arvestades seda, et toimetajal on lugusid päevas oluliselt rohkem ees kui reporteril, noh reporter tegeleb päevas 1-2 looga, toimetajal on neid lugusid seal, noh 10. ja ja siis iga loo puhul ta ei jõua ju süveneda. Ikka reporter teeb selle valiku. Vot. Ja noh siis tuleb otsustada, et niiõelda, milliseid argumente, milliseid aspekte niiõelda olulisemaks pidada.

K: mhmh, okei. Nii... üldisemalt, see minu töö küsimus on, et kas ajakirjanik on tõlgendaja või vahendaja. Ajaloo suhtes, et

MO: seal on, tõenäoliselt on võimalik niiöelda vastavalt žanrile, vastavalt olukorrale. Et kui ma ... noh Päevalehes on ju selline tänuväärne arvamus.. ee no kasvõi juhtkiri. Või siis juhtkirja kõrval on meil see niiöelda näopildiga reporteri või toimetaja näopildiga, triip või mis on siis niiöelda sellina vahetu ajakirjaniku niiöelda arvamus mingist sündmusest. Et seal on ju ka võimalik niiöelda ajatutel Tartu rahu teemalde niiöelda ühtteist arvata. Ja noh siis on tegemist niiöelda isikliku seisukohaga. Kus sa tõlgendad fakte. Aga kui sa kirjutad uudist, siis sa tõenäoliselt ikkagi oled pigem vahendaja. Et eee, puhtsubjektiivselt niiöelda sa alati oled see filter, kes niiöelda valib neid argumente, tsitaate, eee, mida siis niiöelda loos kas esile tuua või kas mis üldse välja jätta või, nii edasi. Paraku on, jah valikute küsimus.

K: mhmh. Aga. Mis sa arvad, kuidas see Tartu rahu kohta on?

MO: ma arvan, pigem eee, ajakirjanikud siin valivad pigem selle vahendaja rolli, sest see on mugavam, seda on ka lihtsam teha, sest tõesti see vaidlus on... noh siin ei ole ju emotsioonidega midagi teha, et eee ei saa ju väita, et need ajaloolased, kes ütlevad, et Tartu rahu ei kehti, et nemad nagu oleks nüüd Eesti riigi vaenalsed või noh niiöelda ebasõbralikud, et kindlasti mitte. Et noh kui üks jurist vaidleb teise juristiga ja ... eee ajakirjanik, kes riigiõigusest või üleüldse õigusest nagu teab niiöelda väga vähe, et noh nagu tegelikult on väga keeruline selles debatis üldse osaleda.

K: et siis see jääb ikka rohkem spetsialistide vaadata?

MO: jah. Sest ajakirjanik võib küll ju näiteks, ma ei tea, lennukiehituse kohta osata küsimusi küsida, aga kas ta suudab niiöelda ka sõna sekka öelda, et kuidas seal niiöelda see lennuki ehitus käib, et see on nagu väga kaheldav?

K: et ajalugu on võrreldav, eee siukese tehnilise või ütlemise siukese keerulise... või ütlemise, õigusteadus ka.

MO: jah, pigem siin on isegi just õigusteadusega, et ee lepingu kehtivus, et milline see proportsioon on, et kas mõne niiöelda pun.. kokkuleppepunkti rikkumine, et tühistab lepingu, kas see muudab lepingu mingit kehtivust, või noh, selles suhtes, et see on keeruline küsimus, et noh et... ilma juurahariduseta ajakirjanikul noh see tõlgendamine, noh ta võib kimpu jääda. Sest noh, siin on veel eriti niiöelda, noh muidugi, ühest küljest see muudab asja lihtsamaks, et ei ole lõplikku tõde olemas, et ee, kahtlemata sa võid väita nii ühte kui ka teistpidi, kahtlemata on sul õigus. Kindlasti

leidub argumente selle seiukohta poolt ja selle seisukoha vastu. Aga et ta ta oleks jah selline argumenteeritud vaidlus, et siis ma arvan, et selle tõlgendamisega pigem tegelevad ikkagi kas ajaloolased või õigusteadlased.

K: nii. Aga tegelikult, ega ma vist rohkem, oleme kõik teemad läbi käinud, mis mul siin on ees. Aga .. tahad sa veel midagi... tähelepanu pöörata...?

MO: ei

K: siis suur aitäh!